

TÜRKÇE

ÖĞRETMEN DEFTERİ

Bu defter, siz değerli öğretmenlerimize özel olarak boşlukları doldurulmuş, örnekleri çözülmüş şekilde basılmıştır. Mavi renkli bölümler öğrencilerinize yazdırabilmeniz amacıyla öğrenci defterinde boş bırakılmıştır.

Bu kitap
Martı Okul Yayınları San. Tic. Ltd. Şti.'nin
özgün bir yayınıdır.

*Kitabının tamamının ya da bir kısmının kitabı yayımlayan şirketin
önceden izni olmaksızın fotokopi ya da elektronik, mekanik herhangi bir
kayıt sistemiyle çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Yayın Müdürü
Süleyman GÜNGÖRMEZ

Ürün Koordinatörü
Volkan ALTINOK

Dizgi
Songül BAYRAK YALÇIN

Danışma Kurulu

H. Hüseyin ŞAHİN

Ali EYCAN

Sabiha Sazak ŞAHİN

Ebuzer YÜKSEL

Sema FIRATOĞLU KAYA

Baskı Tarihi
2016 / ANKARA

Baskı Yeri
Grup Çağ
Web Ofset Matbaası

Martı Okul Yayınları
Alinteri Bulvarı No: 27 Ostim / ANKARA
Tel: 0.312 385 83 95 Faks: 0.312 385 83 96
www.martiokul.com

SUNUŞ

Saygıdeğer Öğretmenlerimiz,

Martı Okul Yayınları olarak siz değerli öğretmenlerimizin işini kolaylaştırmak, yükünü azaltmak ve daha iyi bir öğrenme ortamı sunabilmek için pratik defterleri hazırladık.

Pratik defter ile dersleri daha hızlı işleyebileceksiniz. Anlatacağınız her şey tahtada ve öğrencilerinizin defterinde hazır olarak bulunacak.

Konular, tamamı renkli ve yüksek çözünürlüklü içeriklerle öğrencilerinizin zihnine tam olarak yerleşecek, kalıcı öğrenme gerçekleşecektir.

Her alt başlıkla ilgili test ve pekiştirme çalışmaları ile tam öğrenmeyi sağlayabileceksiniz. Konu anlatımının içindeki planlanmış testler ve pekiştirme çalışmaları ile öğrenemeyen öğrenci kalmayacak.

Eğlenceli bir ders ortamı oluşturabileceksiniz. Öğrenciler uzun uzun not tutmaktan kurtulacak; daha verimli, eğlenceli ve öğrenci katılımlı bir ders işleme imkânına kavuşacaksınız.

Mavi renkle yazılmış kısımlar, soruların çözümleri ve cevap anahtarları öğrencinin defterinde yer almayacaktır. Mavi renkle yazılmış kısımlar dijital tahta içeriğinde de yer almayacak ancak soruların çözümleri üzeri perdelenmiş olarak tahtada yer alacaktır. Dijital akıllı tahta içeriklerinin indirilme şekli ürünün arka kapağında anlatılmıştır.

Pratik defter, defter ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Pratik defterde her sayfanın altında bulunan boş kısımlar ve her ünitenin sonunda bulunan üç ya da dört adet boş sayfa defter ihtiyacını fazlasıyla karşılayacaktır.

Pratik defter hem bir ders işleme materyali hem bir defter hem bir soru bankası hem de bir ödev materyali olarak öğretmen ve öğrencilerimizin tüm ihtiyaçlarını karşılayacaktır.

Öğretmen defteri, öğrenci defteri ve dijital akıllı tahta içeriğinden oluşan pratik defterlerimizin öğrencilerimizin başarısını artırarak siz değerli öğretmenlerimizin memnuniyetini kazanmamıza vesile olması dileğiyle...

Martı Okul Yayınları

İÇİNDEKİLER

1. TEMA: OKUMA KÜLTÜRÜ

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Gerçek Anlam	10
Mecaz Anlam	12
Terim Anlam	14
Deyimler	16
Aynı Kavram Alanına Giren Sözcükler	18
Dilimize Henüz Yerleşmemiş Yabancı Sözcükler	19
Konu Testi	20

Cümlede Anlam

Anamlı ve Kurallı Cümle	22
Özel ve Nesnel Yargı	24
Atasözleri	26
Konu Testi	29

Paragrafta Anlam

Ana Düşünce / Ana Duygu	31
Metnin Bağlamından Hareketle Sözcük ve Sözcük Gruplarını Anlamlandırma	34
Paragrafın Başlığı	35
Metne İlişkin Sorular	36
Olayların Oluş Sırası	38
Metin Türleri	40
Hikâye ve Hikâye Unsurları	40
Şiir	43
Şiirde Ses Benzerliği	45
Söz Sanatları	46
Benzetme	46
Kişileştirme	48
Konuşturma	48
Abartma	49
Anı	50
Günlük	52

Paragrafta Yapı	53
Giriş Cümlesi	53
Metnin Dil ve Anlatım Özellikleri	55
Paragrafın Anlatım Biçimleri	55
Açıklayıcı Anlatım	55
Düşünceyi Geliştirme Yolları	57
Tanımlama	57
Örnekleme	57
Karşılaştırma	57
Tanık Gösterme (Alıntı Yapma)	57
Sayısal Verilerden Yararlanma	58
Benzetme	58
Betimleme	58
Anlatımın Nitelikleri	59
Akıcılık	59
Açıklık	59
Duruluk	59
Yalınlık	59
Doğallık	59
Özgünlük	59
Özlülük	60
Tutarlılık	60
İnandırıcılık	60
Metinlerin Karşılaştırılması	62
Eleştiri (Tenkit)	64
Konu Testi	66
Dil Bilgisi	
Fiilimsi (Eylemsi)	68
İsim-Fiil	69
Sıfat-Fiil	71
Zarf-Fiil	73
Fiilimsi Grubu	74
Fiilimsilerle Tek Cümle Oluşturma	76
Konu Testi	77

Yazım ve Noktalama

Virgöl	79
Kısa Çizgi	83
Yazım Kuralları	85
Konu Testi	88

2. TEMA: ATATÜRK

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Pekiştirelim (Gerçek, Mecaz ve Terim Anlam, Deyimler)	96
Eş Anımlı Sözcükler	97
Konu Testi	99

Cümlede Anlam

SebeP-Sonuç İlişkisi İçeren Cümleler	101
Amaç-Sonuç İlişkisi İçeren Cümleler	102
Örtülü Anlam	103
Konu Testi	104

Paragrafta Anlam

Pekiştirelim (Olayların Oluş Sırası, Düşünceyi Geliştirme Yolları)	106
Paragrafın Sonuç Cümlesi	107
Kaynakça Oluşturma	108
Metin Türleri	109
Deneme	109
Söylev (Nutuk / Hitabet)	111
Konu Testi	112

Dil Bilgisi

Pekiştirelim (Fiilimsi / Eylemsi)	114
Cümlelerin Temel Öğeleri	115
Yüklem	115
Özne	115
Gerçek Özne	115

Sözde Özne

Özne-Yüklem Uyumu	117
Kişi Yönünden Uyum	117
Teklik ve Çokluk Yönünden Uyum	118
Konu Testi	120

Yazım ve Noktalama

Pekiştirelim (Virgöl, Kısa Çizgi)	122
Konu Testi	123
TEOG Deneme Sınavı-1	125

3. TEMA: MİLLÎ KÜLTÜR

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Pekiştirelim (Sözcüklerin Anlamı, Deyimler)	134
Zıt (Karşıt) Anımlı Sözcükler	135
Konu Testi	137

Cümlede Anlam

Pekiştirelim (Neden-Sonuç İlişkili Cümleler, Örtülü Anlam, Atasözleri)	139
Konu Testi	140

Paragrafta Anlam

Pekiştirelim (Metinlerin Karşılaştırılması, Hikâye Unsurları)	142
Paragrafın Konusu	143
Paragrafın Planı (Giriş, Gelişme, Sonuç Bölümleri)	145
Metnin Anahtar Sözcükleri	148
Metin Tamamlama	150
Metin Türleri	151
Biyografi	151
Konu Testi	153

Dil Bilgisi

Cümlelerin Yardımcı Öğeleri	155
-----------------------------------	-----

Nesne (Belirtili Nesne, Belirtisiz Nesne).....	155
Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)	155
Zarf Tamlayıcısı (Zarf Tümleci)	155
Cümlede Vurgulanan Öge	157
Fiilde Çatı	158
Özne-Yüklem İlişisine Göre (Etken Fiiller, Edilgen Fiiller)	158
Nesne-Yüklem İlişisine Göre (Geçişli Fiiller, Geçişsiz Fiiller)	158
Konu Testi	160
Yazım ve Noktalama	
Pekiştirelim ("De"nin Yazımı, Noktalama İşaretleri)	162
Konu Testi	163

4. TEMA: KİŞİSEL GELİŞİM

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam	
Pekiştirelim (Deyimler, Çok Anlamlılık)	170
Konu Testi	171
Cümlede Anlam	
Pekiştirelim (Atasözleri, Özdeyişler)	173
Konu Testi	174
Paragrafta Anlam	
Pekiştirelim (Ana Düşünce, Paragrafın Başlığı)	176
Metindeki Geçiş ve Bağlantı Unsurları	177
Metin Türleri	178
Roman	178
Fabl	179
Konu Testi	181
Dil Bilgisi	
Cümle Türleri	183
Yüklemin Türüne Göre Cümleler	183

Fiil Cümlesi (Eylem Cümlesi)	183
İsim Cümlesi (Ad Cümlesi)	183
Anlamına Göre Cümleler	185
Olumlu Cümle	185
Olumsuz Cümle	185
Soru Cümlesi	186
Yüklemin Yerine Göre Cümleler	188
Kurallı (Düz) Cümle	188
Kuralsız (Devrik) Cümle	188
Yapısına Göre Cümleler	190
Tek Yüklemli Cümleler	190
Fiilimsi İçeren Cümleler	190
Bağlacı Olan Cümleler	190
Birden Çok Yüklemli Cümleler	190
Konu Testi	192

Yazım ve Noktalama

Soru Eki "Mi / Mı / Mu / Mü"nün Yazılışı	194
Sayıların Yazımı	196
Bağlaç Olan "ki"nin Yazılışı	198
Hatalı Yazılan Bazı Sözcükler	199
Noktalı Virgöl	200
Konu Testi	201

5. TEMA: TOPLUM HAYATI

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam	
Pekiştirelim (Sözcüklerin Anlamı, Dilimize Henüz Yerleşmemiş Yabancı Sözcükler, Deyim)	208
Konu Testi	209
Cümlede Anlam	
Pekiştirelim (Atasözleri, Özdeyişler, Anlamlı ve Kurallı Cümle Oluşturma)	211
Kalıplaşmış Cümle Yapıları	212
Cümlede Anlatılmak İstenen Düşünce	213

Cümlelerin Anlam Özellikleri	214
------------------------------------	-----

Olumlu Cümle, Olumsuz Cümle, Ön Yargı Cümlesi, Varsayım Cümlesi	214
Karşılaştırma Cümlesi, Öneri Cümlesi, Onaylama Cümlesi, Kararsızlık / Kararlılık Cümlesi, Beğeni Cümlesi, Uyarı Cümlesi, Benzetme Cümlesi, İhtimal (Olasılık) Cümlesi, Değerlendirme Cümlesi, Tanımlama Cümlesi	214

Cümlelerin Bildirdiği Duygu	216
-----------------------------------	-----

Sitem Cümlesi, Özlem Cümlesi, Üzülme (Hayıflanma) Cümlesi, Pişmanlık Cümlesi, Abartma Cümlesi, Şaşma Cümlesi	216
Yakın Anımlı Cümleler	218

Konu Testi	219
------------------	-----

Paragrafta Anlam

Pekiştirelim (Ana Düşünce)	221
Pekiştirelim (Anlatım Teknikleri, Metnin Ana Duygusu, Metnin Başlığı, Metne Yönelik Soru Oluşturma)	222
Metnin Dil, Anlatım ve İçerik Özelliği	223
Metin Türleri	225
Söyleşi (Sohbet)	225
Destan	226
Masal	228
Konu Testi	230

Dil Bilgisi

Pekiştirelim (Fiilimsi, İsim Cümleleri, Fiil Cümleleri, Cümlelerin Yapısı)	232
Konu Testi	233

Yazım ve Noktalama

Pekiştirelim (Noktalama İşaretleri, Yazım Kuralları)	235
Büyük Harflerin Yazımı	236

Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiillerin Yazımı	238
--	-----

Konu Testi	239
------------------	-----

TEOG Deneme Sınavı - 2	241
------------------------------	-----

6. TEMA: ZAMAN VE MEKÂN

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Pekiştirelim (Dilimize Henüz Yerleşmemiş Yabancı Sözcükler, Deyimler)	250
Konu Testi	251

Cümlede Anlam

Pekiştirelim (Özdeyişler, Atasözleri)	253
Konu Testi	254

Paragrafta Anlam

Pekiştirelim (Şiirin Konusu ve Ana Duygusu, Metin-Görsel İlişkisi)	256
Metin Türleri	257
Makale	257
Efsane	258
Rapor	259
Konu Testi	261

Dil Bilgisi

Anlatım Bozuklukları	263
Konu Testi	266

Yazım ve Noktalama

Pekiştirelim (Noktalama İşaretleri, Yazım Kuralları)	268
Konu Testi	269

OKUMA KÜLTÜRÜ

KONULAR

- * Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam
- * Cümlede Anlam
- * Paragrafta Anlam
- * Dil Bilgisi
 - Fiilimsi (Eylemsi)
 - İsim-Fiil
 - Sıfat-Fiil
 - Zarf-Fiil
 - Fiilimsi Grubu
 - Fiilimsilerle Tek Cümle Oluşturma
- * Yazım ve Noktalama

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

Sözcüklerin veya davranışların zihnimizde uyandırdığı izlemine **anlam** denir.

Sözcüğün Anlamı: Sözcüğün tek başına ya da söz içinde diğer öğelerle bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biridir.

Sözcükler, kullanım durumlarına göre anlam özelliği kazanır.

GERÇEK ANLAM

Gerçek Anlam: Sözcüğün bilinen ilk anlamıdır. Bir başka deyişle, sözcüklerin taşıdığı ilk ve genel anlamdır. Bir sözcük söylendiğinde herkesçe algılanan temel anlamdır.

Düğme:

Giyecek, yorgan vb.nin bazı yerlerine ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutma aracı.

Cümle: Gömleğin bir düğmesi kopmuştu.

Ayak:

Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

Cümle: Buzlu yolda düşünce ayağını kırmış.

Çok Anlamlılık: Sözcüklerin, temel anlamla bağlantılı olarak zaman içinde kazandıkları yeni anlamlardır.

Sözcüğün zaman içinde kazandığı yeni anlamlar, temel anlamla benzerlik ve yakıştırma ilgisi içerisindedir ve bu yeni anlamlar da sözcüğün gerçek anlamıdır.

Düğme:

Çevrilmek ya da üzerine basılmak yoluyla bir elektrik akımını açan, kapayan, herhangi bir makineyi işleten, durduran parça.

Cümle: Kumandanın düğmesine bastım ama televizyon açılmadı.

Ayak:

Birtakım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri.

Cümle: Masanın ayağı kırılmış.

Cümle: Köprünün ayağının yapımı tamamlanmış.

ÖRNEK

"Kol" sözcüğünü farklı anlamlarıyla cümlede kullanalım.

Çocuğun kırılan kolunu alçıya almışlar.

(İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.)

Kolu çevirdi, makineyi çalıştırdı.

(Makinelerde tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça.)

Gözyaşlarını gömleğinin koluna siliyordu.

(Giyside vücudun bu bölümünü saran parça.)

Türk Dil Kurumunun bilim kolunda görev aldım.

(İş takımı, ekip, grup.)

ÇIKMIŞ SORU

İlerideki uçurumun kıyısına kadar yürüdüler.

"Kıyı" sözcüğünün bu cümledeki anlamı, aşağıdaki altı çizili sözcüklerin hangisinde vardır?

- A) Paltosunun yakasını kaldırıp caddeye doğru yürümeye başladı.
- B) Duvarın kenarında tek başına uzun süre bekledi.
- C) Genç adam, etrafına meraklı gözlerle bakıyordu.
- D) Komşuluk ilişkilerinin çok iyi olduğu bir çevrede yetişti.

ÇÖZÜM

Soru kökündeki cümlede "kıyı" sözcüğü "kenar" anlamında kullanılmıştır. Aynı anlam B seçeneğindeki cümlede yer alan "kenar" sözcüğünde vardır. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Cahil iken kâmil olur.
Hâlim okursam okursam
Türlü derde derman bulur
Dilim okursam okursam
(Âşık FEYMÂNÎ)

Şiirde geçen "dil" sözcüğünü, farklı anlamlar kazanacak şekilde cümlede kullanalım.

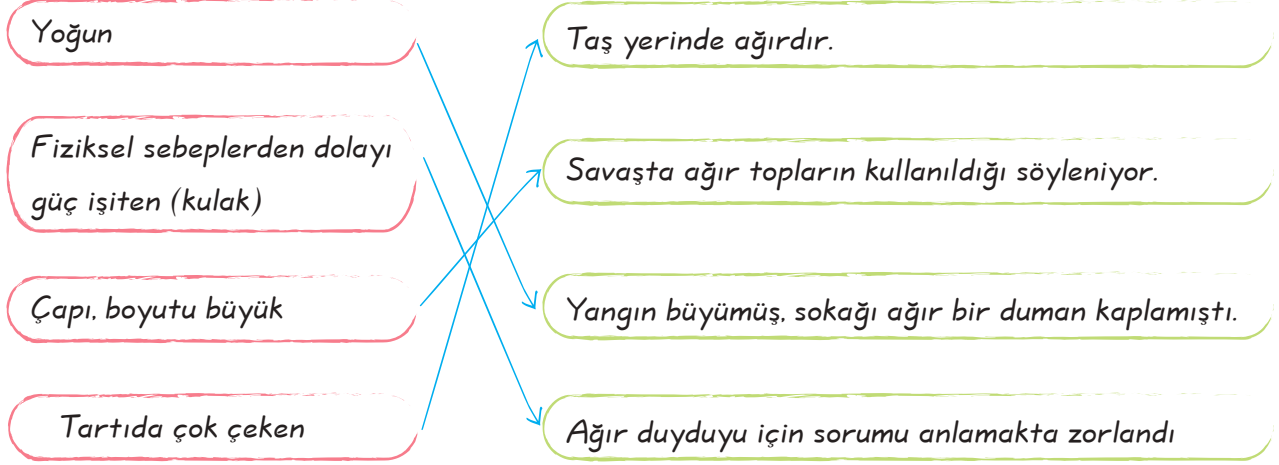
Dişlerimizi fırçalarken dilimizi de temizleriz.

Terazinin dili sapmış, yanlış tartmaya başlamıştı.

Kilidin dili kırılmış, dönmüyor.

Ayakkabının dili kopmuş, bağcıklar ayağımı acıtıyor.

2. "Ağır" sözcüğünün verilen anlamlarıyla, bu anlamlara uygun olarak kullanıldığı cümleleri eşleştirelim.

MECAZ ANLAM

Mecaz Anlam: Sözcüklerin, gerçek anlamından bütünüyle uzaklaşarak kazandığı yeni ve bambaşka anlamlardır.

Bir sözcüğün, gerçek anlamı dışında, başka bir anlama gelecek şekilde kullanılmasıdır. Sözcükler ancak ve ancak bir cümle içinde mecaz anlam kazanır.

ÖRNEK "İnce" sözcüğünün anlam özelliklerini açıklayalım.

Elindeki ince kitabı bir günde okuyup bitirdi.

Dar ve kalınlığı az olan (Gerçek anlam)

İnce nakış ürünlerinin yer aldığı bir sergi açacağız.

Aşırı özen gerektiren (Gerçek anlama bağlı yeni bir anlam)

Bu ince yaklaşımların bizleri mutlu ediyor.

Düşünce, duygu ve davranış bakımından insanın sevgi ve saygısını kazanan

..... (Mecaz anlam - gerçek anlamdan bütünüyle uzaklaşmış farklı bir anlam)

ÇIKMIŞ SORU

"Sivrilmek" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "başkalarını geride bırakıp yükselmek veya ün kazanmak" anlamında kullanılmıştır?

- A) Çenesine doğru sivrilen ince bir yüzü vardı.
- B) Köpeğimin sivrilen dişleri çok keskin görünüyordu.
- C) Dönemin yazarları arasında bir tek o sivrilmişti.
- D) Uzun bir uğraştan sonra kalemin ucu iyice sivrilmişti.

ÇÖZÜM

"Sivrilmek" sözcüğünün soru kökünde verilen anlamı, mecaz anlamıdır. Aynı mecaz anlam, C seçeneğindeki cümlede vardır. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Diyorlar ki dünya evvel su imiş
Oku, anla, dünya nedir, ne imiş
Yükselenler bilgi ile büyümüş
Uyan bu gafletten, uyuma yurttaş
(Âşık Veysel ŞATIROĞLU)

Şiirdeki mecaz anlamlı sözcükleri bulalım, anlamlarını yazalım.

Yükselmek: Yücelmek, yüce duruma gelmek

Uyumak: Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek

2. "Devirmek" sözcüğünü, aşağıda verilen mecaz anlamlarına uygun olarak cümlede kullanalım.

Bir yönetim organının veya başkanının
yönetim gücünü zorla elinden almak

İlk toplantıda üyeler yöneticiyi devirdi.

Hepsini kısa sürede içip bitirmek

Aksamları yarım litre süt devirmeden uyu-
mazdı.

Bir yana eğmek

Saçlarını sol omzuna devirir, uzun uzun aynaya
bakardı.

Belli bir yaş dönemini geride bırakmak

Yetmişini devirmesine rağmen hâlâ çok sağ-
lıklıydı.

TERİM ANLAM

Terim : Bilim, teknik, sanat, spor, ticaret ve meslek dallarıyla ilgili özel anlam ifade eden sözcüklerdir.

Terimler, gerçek anlamlı sözcüklerdir, mecaz anlamları yoktur.

ÖRNEK

taç	} futbol terimleri	uyak	} edebiyat terimleri
korner		ölçü	
penaltı		dize	
		beyit	

ÖRNEK

Hastanın alt çenesine sağlı sollu köprü yapılacaktır. (Tıp terimi)

Elementlerin simgelerini öğrendik. (Kimya terimi)

UYARI

Bazı sözcüklerin, birden fazla terim anlamı olabilir.

ÖRNEK

Eylemin kökünü bulalım.

(Dil bilgisi terimi)

Sayıların köklerini toplayınız.

(Matematik terimi)

UYARI

Sözcükler bulundukları cümleye göre terim anlam kazanır.

ÖRNEK

Üçgenin iç açılarının toplamı 180 derecedir. (Matematik terimi)

Konuyu hangi açıdan değerlendireceksiniz? (Terim değil. /Mecaz anlam/görüş)

ÇIKMIŞ SORU

14 "Kök" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Aniden başlayan tipi ve fırtına, onların sıcak evini kökünden sarsıyordu.
- B) Kökü geçmişe dayanan güzel bir dostlukları vardı.
- C) Yaşadıkları sorunu kökünden çözmek için bir araya geldiler.
- D) Yaptırmak kelimesinin kökünü bulmak için bütün ekleri çıkardı.

ÇÖZÜM

Sözcüğün parçalanamayan, anlamlı en küçük birimine "kök" denir ve bu bir dil bilgisi terimidir. D seçeneğindeki "kök" sözcüğü dil bilgisi terimi olarak cümlede kullanılmıştır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Parçadaki altı çizili sözcükleri, terim anlam ifade edecek biçimde cümlede kullanalım.

Okumayı seviyor, okutmayı amaçlıyordum. Fikir dünyamıza ışık tutma görevi yükledim kendime. Her şeyden önce şunu söyleyeyim: "Okumayı sevmeyen, fikrî ideali olmayan bir kişi, son derece meşakkatli bir iş olan yayıncılığı yapamaz. Yapsa da sadece para kazanmayı amaçlar ama mutluluk duyamaz, geceleri rahat uyuyamaz, sabah aynaya bakamaz. Ailesine ve çocuklarına kitap gibi, dünyanın en zengin mirasını bırakamaz. Her bir eser, basılmış bir kitap, insanın öz çocuğu gibidir."

(Oğuzhan CENGİZ)

ışık, saydam ortamlarda yayılır.

(Güneş'ten ya da başka kaynaklardan gelen ve gözü uyarıcı etkisi olan fiziksel enerji / Fizik terimi)

Işınlar, düzlem aynada birikir ve bu şekilde görüntü oluşur.

(Yansıtaç / Fizik terimi)

Yönetmen "ışık!" dediğinde sahne aydınlandı, oyun başladı.

(Yönetmenin sahne ya da salonun aydınlatılması için verdiği buyruk / Tiyatro terimi)

Ay, Güneş ile Dünya arasına girdiğinde Güneş tutulması olur.

(Yaşadığımız gezegenin adı / Gök bilimi terimi)

2

"Sıfat, nota, nakil" sözcüklerini dil bilgisi, müzik ve tıp terimi olacak biçimde cümlede kullanalım.

Sıfat, ismi niteleyen sözcüktür.

Şarkının notaları kulağa tanıdık geliyor.

Hastamıza böbrek nakli yapılacak.

DEYİMLER

Deyim: Söze derinlik katmak amacıyla bir olayı, bir durumu en iyi anlatan kalıplaşmış sözlerdir.

ÖRNEK ipe un sermek, havanda su dövmek...

Deyimlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

* Sözcüklerin yerleri değiştirilemez, yerlerine başka sözcük kullanılamaz.

ÖRNEK Ayıkla pirincin taşını. (Doğru) / Pirincin taşını ayıkla. (Yanlış)
Göz kaş etmek. (Yanlış) / Kaş göz etmek. (Doğru)

* Yargı bildiren, diyalog ve hikâye edici deyimler varsa da deyimler genellikle mastar biçimindedir.

ÖRNEK Deveye "Boynun neden eğri?" demişler. "Nerem doğru ki?" demiş. (Diyalog)
Atı alan Üsküdar'ı geçti. (Yargı)
Gözden düşmek (Mastar biçimli)

* Gerçek anlamlı deyimler de bulunmakla beraber deyimler genellikle mecaz anlamlıdır.

ÖRNEK Çoğu gitti, azı kaldı. (Gerçek anlam)
Dış geçirmek (Mecaz anlam)

ÇIKMIŞ SORU

Yaşadığı olumsuzluklara rağmen çevresindeki melek yüzlü, tatlı dilli insanlarla konuşur ve dünyayı tozpembe görürdü.

16 Altı çizili deyim cümleye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisinde vardır?

- A) Üzücü durumlara bile iyimser gözle bakardı.
- B) Güzel konuşmalarıyla etrafındakileri etkilerdi.
- C) Yaptığı işe gereğinden fazla yoğunlaşıp çevresiyle ilgilenmezdi.
- D) Mutlu ve huzurlu bir yaşam için çabalar.

ÇÖZÜM

"Dünyayı tozpembe görmek" deyimini, "iyimser düşünmek, iyimser bakmak" anlamındadır ve bu anlam A seçeneğindeki cümlede vardır. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki boşluklara, uygun sözcükler yazarak deyimleri tamamlayalım.

..... seytana uymak / gemileri yakmak
 akan sular durmak / gözünü budaktan sakınmamak
 gözü arkada kalmak / dananın kuyruğu kopmak

2. Aşağıdaki bölümlere, uygun deyim örnekleri yazalım.

Gerçek Anlamli Deyimler	Mecaz Anlamli Deyimler
<u>Ayda yılda bir</u>	<u>Buz gibi soğumak</u>
<u>Canı sağ olsun.</u>	<u>Gözüne kestirmek</u>
<u>Nerede akşam, orada sabah...</u>	<u>Tepesinin taşı atmak</u>

3. Aşağıdaki bölümlere, uygun deyim örnekleri yazalım.

Sağlıkla İlgili Deyimler	Doğrulukla İlgili Deyimler
<u>kanlı canlı</u>	<u>doğru doğru dosdoğru</u>
<u>nur topu gibi</u>	<u>doğrusunu istersen</u>
<u>turp gibi</u>	<u>doğrucu Davut</u>

4. KİTAP SEVGİSİ

Kitap ruhun kaynağıdır
 Bu kaynaktan iç arkadaş
 Kitap ilmin uğrağıdır
 Ektiğini biç arkadaş

Uzun sözün kısası bu
 Öğütlerim değil kuru
 Boş değirmen, kitapsız ev
 Kitabı sev, kitabı sev

(Rıfat Necdet EVRİMER)

Şiirde geçen deyimleri bulalım ve anlamlarını yazalım.

Ektiğini biçmek: Davrandığın şekilde karşılık görmek.

Uzun sözün kısası: Kısacası, özet olarak.

AYNI KAVRAM ALANINA GİREN SÖZCÜKLER

Aynı Kavram Alanına Giren Sözcükler: Benzer ya da yakın işler için kullanılan varlıkları karşılayan ancak farklı anlamlar içeren sözcüklerdir.

ÖRNEK

fırtına, bora, meltem, kara yel, lodos (benzer işlevler)

ağaç, odun, kereste, mobilya (ürün-ham madde ilişkisi)

ÇIKMIŞ SORU

"Fakat" sözcüğü, altı çizili ifadelerden hangisinin yerine getirilirse cümlemin anlamı değişmez?

- A) Keloğlan, gel diye diye beni buraya getirdi.
 B) Varsayalım, tuhaf gülümsemeleri olan heykellerle karşılaştınız.
 C) Gelgelelim, Küçük Prenses burada değildi.
 D) Varın hesap edin, gördüğüm evin büyüklüğünü.

ÇÖZÜM

"Fakat" sözcüğünü C seçeneğindeki "gelgelelim" sözcüğünün yerine koyduğumuzda anlamın değişmediğini görürüz. "Ama, fakat, gelgelelim, lakin" vb. sözcükler aynı kavram alanına girer. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıda ilki örneklendirilen ve aynı kavram alanına giren sözcükleri bularak yazalım.

DİLİMİZE HENÜZ YERLEŞMEMİŞ YABANCI SÖZCÜKLER

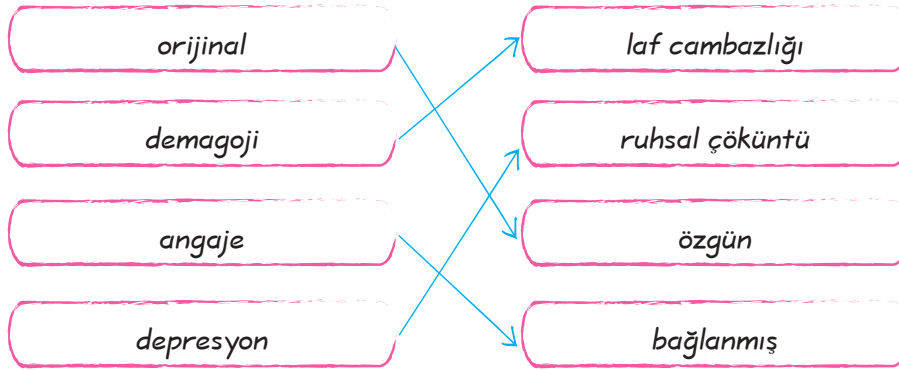
Uluslar ve ülkeler gibi, diller ve kültürler arasında da bir alışveriş söz konusudur. Teknolojinin gelişmesi, bu alışverişi hızlandırmaktadır. Ülkeler arasındaki ekonomik, ticari, siyasi ve kültürel alışveriş, zaman içerisinde ulusların dillerine de yansımakta, dillerde yeni kavram ve sözcüklerin oluşmasına yol açmaktadır.

ÖRNEK

bandrol:	Denetim pulu
aut:	Dış
check-in:	Giriş işlemi
deep-freeze:	Derin dondurucu
disk:	Teker

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki yabancı sözcükleri Türkçe karşılıklarıyla eşleştirelim.

2. Aşağıdaki metinde geçen yabancı sözcüklerin altını çizelim.

Tatilimizi, Afyon'da bir thermal otelde geçirdik. Üç gün süren keyifli bir tatildi. Oğlum, oteldeki mini clubda çok eğlendi. Ben de fitness center da dâhil olmak üzere havuzda, aerobic salonunda bol bol zaman geçirdim. Ultra her şey dâhil sistemiyle hizmet veren bir oteldi.

KONU TESTİ

1. "Sırt" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir deyim içinde kullanılmıştır?

- A) Sırtını duvara yaslayıp derin bir nefes aldı.
 B) Bu yaşa gelmiş, hâlâ ailesinin sırtından geçiniyor.
 C) Babaannem, "Kabahat, samur kürk olsa kimse sırtına almaz." derdi.
 D) Karşı sırttan doğan güneş, sabahı müjdeliyordu.

2. Aşağıdaki sözcüklerden hangisi aynı kavram alanında yer almaz?

- A) kova B) bardak
 C) kadeh D) fincan

3. Deyimler bir durumu daha iyi anlatmak için kullanılır. Yanlızsız okuyabilecek kadar ezberlediğini anlatmak için su gibi ezberlemek,

1

art arda sıralanmış şeyleri anlatmak için zincir gibi, çok yavaş olunduğunu anlatmak

2

için öküz arabası gibi, çaresizlik içinde telaşlı

3

davranıldığını anlatmak için etekleri zil çalmak

4

deyimleri kullanılır.

Yukarıdaki numaralandırılmış deyimlerden hangisinin anlamı yanlış verilmiştir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. "Almak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "Oğlumu okuldan aldım." cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Sel, kasabada ne var ne yok aldı, sürükleyip götürdü.
 B) Kış erken bastırınca sebze bahçelerini soğuk aldı.
 C) Giysileri kuru temizlemeden aldım.
 D) Ağır bir ameliyat geçirdi, dalağını aldılar.

5. "Ciddi" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "gerçek" anlamında kullanılmıştır?

- A) O ciddi suratıyla herkesin üzerinde bir korku unsuru olmuştu.
 B) Böyle ciddi işlerle uğraştığını bilmiyordum.
 C) Gelen haberin ciddi olup olmadığı araştırılıyor.
 D) Ciddi bir kaza geçirip hastaneye kaldırılmış.

6. "Okumak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "bir şeyin anlamını çözmek" anlamında kullanılmıştır?

- A) Şifresini okuyup bilgisayarını açmaya çalıştı.
 B) Şiir okuma etkinliğimize siz de davetlisiniz.
 C) Raporu okuduktan sonra bir karara varacağım.
 D) Rahatsızlığımı yüzümden okuyordu.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "derin" sözcüğü, karşısında verilen anlama uygun olarak kullanılmamıştır?

Cümle	Anlam
A) Kuyunun derin karanlığı hepimizi ürkütmüştü.	Dibi, yüzeyinden veya ağzından uzak olan
B) Yunus Emre gibi derin bir şair gelmez bir daha.	Kendi türünde çok gelişmiş, en ileri durumda olan
C) Böyle derin düşüncelere dalmak seni yorar.	Dip
D) Ona gitgide derin bir öfke duymaktayım.	İçten gelen

8. İlmi olmayan cahil
Hep bakar alık alık
İlme kıymet vermemek
En büyük budalalık
Şiirde geçen deyimın anlamı hangi cümlede vardır?
- A) Salondakilere tuhaf bakıyor, konuşmak istemiyordu.
B) Sen bu saflıkla kimseye yaranamazsın.
C) Eşek hoşaftan ne anlar, demesin mi?
D) Onun düşüncelerini değerli bulur, tecrübelerine güvenir.

9. "Sancı" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) Sancısı tutan anne adayını hastaneye götürdüler.
B) Çektiğimiz bunca sancı, daha iyi bir gelecek içindir.
C) Doktor, ameliyattan sonra sancım olabileceğini söyledi.
D) Hızlı koşunca sol tarafında bir sancı duydu.

10. * Deniz bugün çok sakin, yüzmek için güzel bir gün.

- * Dinlenmek için buradan daha sakin bir otel bulamayız.
* İyi uyuduğu zamanlar sakin ve huzurlu oluyor.
* Mahalle sakinleri birdenbire bir gürültüyle uyandı.

"Sakin" sözcüğü yukarıdaki cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

21

11. Aşağıdakilerden hangisi "sıkı" sözcüğünün kullanıma bağlı olarak kazanabileceği anlamlardan biri değildir?

- A) Uzun süren
B) Dar
C) Zorlu, güçlü ve etkili
D) Cimri

1-B

2-A

3-D

4-C

5-C

6-A

7-C

8-D

9-B

10-D

11-A

CÜMLEDE ANLAM

ANLAMLI VE KURALLI CÜMLE

Anlamli Cümle: Sözcüklerin yan yana gelerek bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir isteği, bir işi, kısacası bir yargıyı tam olarak anlatabilir duruma gelmiş biçimleridir.

Kurallı Cümle: İş, oluş, durum bildiren sözcük olan yüklem in son da bulunduğ u cümlelerdir.

ÖRNEK Sağanak şeklinde bir yağmur başladı. (Kurallı)

Y.

Yağmur, en sevdiğim doğa olayıdır.

Y.

(Kurallı)

Bir yağmur başladı sağanak şeklinde. (Kuralsız)

Y

En sevdiğim doğa olayıdır yağmur.

Y.

(Kuralsız)

ÇIKMIŞ SORU

1. Artık yaşlandım
2. çamura
3. gücüm kalmadı
4. onu renklendirecek
5. biçim verecek
6. pişirecek

22

Yukarıda numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarından anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturmak için sıralama nasıl olmalıdır?

A) 1 - 2 - 4 - 3 - 5 - 6

B) 1 - 3 - 2 - 4 - 5 - 6

C) 1 - 2 - 5 - 4 - 6 - 3

D) 1 - 3 - 4 - 5 - 6 - 2

ÇÖZÜM

Artık yaşlandım, çamura biçim verecek, onu renklendirecek, pişirecek gücüm kalmadı. / Yanıt C'dir.

1

2

5

4

6

3

PEKİŞTİRELİM

Aşağıda karışık olarak verilmiş sözcük ve sözcük gruplarından anlamlı ve kurallı cümleler oluşturalım.

o da / hazırsan / senin için / her neye / hazırdır.

Her neye hazırsan o da senin için hazırdır.

tırmanmamıştır / hiç kimse / elleri cebinde / başarı merdivenine

Hiç kimse başarı merdivenine elleri cebinde tırmanmamıştır.

ölmez / yasalar / ölür / kitaplar

Yasalar ölür, kitaplar ölmez.

ve / tarihimizi / dünyamızı / okuyarak / keşfederiz / kendimizi

Okuyarak dünyamızı, tarihimizi ve kendimizi keşfederiz.

daha / iyi / okuyanlar / görür / iki misli

Okuyanlar, iki misli daha iyi görür.

benzer / kitapsız büyüyen çocuk / susuz büyüyen / ağaca

Kitapsız büyüyen çocuk, susuz büyüyen ağaca benzer.

ÖZNEL VE NESNEL YARGI

Nesnel Yargılı Cümle: Herkesin kabul edeceği, aynı düşüncede birleşeceği genel geçer doğruları ifade eden cümlelerdir.

ÖRNEK

Başkentimiz Ankara'dır.

Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir.

Türkiye yedi bölgeye ayrılmıştır.

Öznel Yargılı Cümle: Kişiyeye özgü görüş bildiren, görecelik taşıyan, tartışılabilir ve doğruluğu herkesçe kabul edilemeyen cümlelerdir.

ÖRNEK

Ankara, Türkiye'nin en güzel şehirlerindendir.

Türkiye, tarihi ve kültürel dokusuyla bölgesinde yıldız gibi parlayan bir ülkedir.

Ülkemizin tüm şehirleri güzeldir.

ÇIKMIŞ SORU

(1) Bundan kısa bir süre önce ilginç bir ağaçla karşılaştık. (2) Bu, muhteşem bir kestane ağacıydı fakat Emre ağacın adını bilmiyordu. (3) Ağacın en dikkat çekici yeri gövdesiydi. (4) Koyu kahverengi bu gövdede çatlaklar vardı.

Bu parçadaki numaralandırılmış cümlelerden hangisi nesnel yargıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

24

ÇÖZÜM

1. 2 ve 3. cümlelerde görecelik taşıyan, herkesin katılamayacağı görüş ve duygular dile getirilmiştir. 4. cümlede ise ağacın rengi ve gövdesinin görünen özellikleri verilmiştir. Bu gözlemler gerçektir, herkesin katılabileceği görüşlerdir, dolayısıyla nesnel yargıdır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki numaralandırılmış cümleleri, öznellik ve nesnellik açısından değerlendirerek ilgili bölümlere yazalım.

(1) Kütüphaneler, ülkelerin ve ulusların en büyük zenginlikleridir. (2) Kütüphanelerin tarih-
teki ilk örneklerini Mısır ve Mezopotamya'daki kil tabletler oluşturur. (3) Türklere ait ilk kü-
tüphane Orta Asya'da Uygurlar döneminde kuruldu. (4) Bu kadar eski bir kütüphane geleneği
olan bir ulusun bugün okuma kültürü konusunda dünya sıralamalarında alt sıralarda olduğunu
görmek, üzücüdür.

Öznel Yargı Taşıyanlar

Nesnel Yargı Taşıyanlar

1. 4

2. 3

2. Aşağıdaki cümlelerin başına taşıdıkları yargıya göre "Ö" ya da "N" yazalım.

(Ö)

Bu çalışkan çocukları okul yönetimi ödüllendirdi.

(N)

Bu pazar günü saatler 1 saat geri alınacak.

(N)

Eskişehir-Ankara arasında hızlı tren seferlerine başlandı.

(Ö)

Hızlı trenle ilk yolculuklarını yapan vatandaşlar çok memnun görünüyordu.

(N)

Gençler, "Temiz Çevre, Sağlıklı Yaşam" sloganıyla bir çevre projesi başlattı.

(Ö)

Hoşgörü ve uzlaşma, barışa atılan en önemli adımdır.

(N)

Yazarın son romanı birbirinden bağımsız dört bölümden oluşuyor.

ATASÖZLERİ

Atasözü: Geçmişten günümüze gelen, uzun ve köklü deneyimlerden yararlanılarak kısa ve özlü öğütler içeren, toplumun ortak ürünü olan kalıplaşmış sözlerdir.

Türkçemizde atasözleri "sav", "irsalimesel" olarak da adlandırılır.

Atasözleri: bir toplumun duygu, düşünce, inanç ve kültür yapısını yansıtır, ortak değerlerini dile getirir, dil zevkini örnekler. Yazanı ve söyleyeni belli olmayan anonim ürünlerdir.

ÖRNEK

Lafla peynir gemisi yürümez.

Acele işe şeytan karışır.

UYARI

Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Sözcüklerin yerleri değiştirilemez, yerlerine başka sözcükler kullanılamaz.

ÖRNEK

El elin eşeğini türkü söyleyerek arar.

El elin atını türkü söyleyerek arar. (Yanlış)

Türkü söyleyerek arar el elin eşeğini. (Yanlış)

UYARI

Atasözleri, gerçek ve mecaz anlamlı olabilir.

ÖRNEK

Dost bin ise az, düşman bir ise çoktur. (Gerçek Anlamlı)

Akıl akıldan üstündür. (Gerçek Anlamlı)

Damlaya damlaya göl olur. (Hem gerçek hem mecaz anlamlı)

Ateş düştüğü yeri yakar. (Hem gerçek hem mecaz anlamlı)

UYARI

Atasözleriyle özdeyişler (vecizeler) karıştırılmamalıdır. Atasözleri anonimdir, halkın ortak ürünüdür. Söyleyeni belli değildir. Oysa özdeyişlerin söyleyeni bellidir.

ÖRNEK

Ak akçe kara gün içindir. (Atasözü)

Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol. (Mevlâna) (Özdeyiş)

UYARI

Atasözleri ile deyimler karıştırılmamalıdır. Deyimler bir olayı, bir durumu anlatan kalıplaşmış sözlerdir. Öğüt içermezler. Oysa atasözleri tecrübeye dayalı, genellikle öğüt içeren, yaşama rehberlik eden kalıplaşmış yargılardır.

ÖRNEK

Aç ayı oynamaz.
(Atasözü)

/ Rengi atmak
(Deyim)

ÇIKMIŞ SORU

Bilgi ve görgüyü özümseyen, gerçekleri araştırıp kültür ve erdem sahibi olan insanlar, en güzel davranışın insanı saymak olduğunu bilirler. İnsanlara hoşgörü ve sevgiyle yaklaşmayı ilke edinirler. Bilgi, görgü ve erdemleri ne kadar yoğunsa o kadar olgunluğa ulaşırlar. Bu olgunlukla ölçülü ve alçak gönüllü davranırlar.

Bu metnin ana fikrini ifade eden atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ağaç yaprağıyla gürler. B) Yemişsiz ağaca taş atmazlar.
C) Ağaç ne kadar uzasa göğe ermez. D) Ağacın meyvesi olunca başını aşağı salar.

ÇÖZÜM

Parçada bilgili ve erdemli insanların düşünce ve davranışlarında olgunluk, saygınlık ve alçak gönüllülük olduğu düşüncesi işlenmiştir. Bu düşüncüyü ise D seçeneğindeki atasözü özetlemektedir. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki atasözlerinde yer alan boşluklara kutuda verilen sözcüklerden uygun olanı yazalım.

Ağır git ki yol alsın.

gezen

27

Yazın sıcakta terleyen kışın soğukta üşümez.

el

Ei için kuyu kazan, evvela kendisi düşer.

ağır

Çok yaşayan bilmez, çok gezen bilir.

terleyen

2. Aşağıdaki başlıklara uygun atasözleri bularak yazalım.

Sağlıkla İlgili Atasözleri	Dostlukla İlgili Atasözleri
Sağ baş yastık istemez.	Dost ile ye, iç; alışveriş etme.
Güneş girmeyen eve doktor girer.	Dost kara günde belli olur.
Sağlık, varlıktan yeğdir.	Dost, dostun eyerlenmiş atıdır.
Her işin başı sağlık.	Dost acı söyler.
Can boğazdan gelir.	Düşenin dostu olmaz.

3. Aşağıdaki açıklamalara uygun atasözlerini karşılıklarına yazalım.

Bir insan bir şeyi ne kadar iyi bilirse bilsin, gene de onu kendisinden daha iyi bilen bulunabilir.

Bin bilsen de bir bilene danış.

Hakkını aramayı bilmeyen kişinin işi görülmez.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

İnsanlar küçük yaşta kolay eğitilirler.

Ağaç yaş (fidan) iken eğilir.

Büyük sıkıntılar içinde bulunanlar mantık dışı işler yapabilirler.

Acıklı başta akıl olmaz.

Bir güçlüğü yenmek için başka bir güç yola başvurulmalıdır.

Acı, acıyı keser, su sancıyı.

Hiçbir durum olduğu gibi kalmaz, gün gelir tersine döner.

Açılan solar, ağlayan güler.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi hem gerçek hem de mecaz anlamlıdır?

- A) Bugünün işini yarına bırakma.
- B) Balta değmedik ağaç olmaz.
- C) Dost ile ye, iç; alışveriş etme.
- D) Atanın sanatı oğula mirastır.

2. Aşağıdaki dizelerin hangisi nesnel yargıdır?

- A) Veli'nin oğluyum
Tarifsiz kederler içindeyim.
- B) İstanbul'un orta yeri sinema
Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın ana-
ma!
- C) İstanbul'da Boğaziçi'ndeyim
Bir garip Orhan Veli'yim.
- D) Rumeli Hisari'na oturmuşum
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisi, iletilen duygu ve düşünce bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Beşikten mezara kadar bilim öğrenin.
(Hz. Muhammet)
- B) Hayatta en hakiki mürşit ilimdir. (Mus-
tafa Kemal Atatürk)
- C) Çalışmayanlar, kendilerini kötülükten
kurtaramazlar. (Hz. Ali)
- D) Bilimden gidilmeyen yolun sonu karan-
lıktır. (Hacı Bektaş Veli)

4. "Borcun iyisi, derdin iyisi" atasözünde boş bırakılan yerlere aşağıdaki sözcük çiftlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) vermek - ölmek
- B) ödemek - iyileşmek
- C) kapamak - ölmek
- D) vermek - kurtulmak

5. Aşağıdaki atasözleri anlamca gruplandığında hangisi dışta kalır?

- A) Can çıkmayınca huy çıkmaz.
- B) İnsan, yedisinde neyse yetmişinde de odur.
- C) Can canın yoldaşısıdır.
- D) Sütle giren huy, canla çıkar.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisi, içerdiği nesnel-öznel yargı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Yolculuk, sabah saat 06.30'da başladı.
- B) Yolculuk, keyifli başladı, keyifli bitti.
- C) Yorucu bir yürüyüşün ardından uzun bir mola verildi.
- D) Geziye katılanların mutluluğu yüzlerinden okunuyordu.

7.

1 - bana	2 - size
3 - iyi analar	4 - iyi vatandaşlar
5 - veriniz	6 - vereyim

Yukarıdaki numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarından anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturmak için sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 1 - 3 - 6 - 2 - 4 - 5
 B) 2 - 3 - 6 - 1 - 4 - 5
 C) 2 - 4 - 6 - 1 - 3 - 5
 D) 1 - 3 - 5 - 2 - 4 - 6

9.

"büyüt / ekmek / ağaç / meyve / getirsin /				
1	2	3	4	5
oğlan / yeşert / getirsin"				
6	7	8		

Yukarıdaki numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarından anlamlı ve kurallı bir atasözü oluşturulduğunda sıralama nasıl olur?

- A) 3 - 7 - 4 - 5 - 6 - 1 - 2 - 8
 B) 6 - 1 - 2 - 5 - 3 - 7 - 4 - 8
 C) 3 - 7 - 2 - 8 - 6 - 1 - 4 - 5
 D) 6 - 1 - 2 - 5 - 3 - 7 - 4 - 8

Martı

30

8. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük çıkarılırsa cümlenin anlamında daralma olmaz?

- A) Vaktin nasıl geçtiğini fark etmemişti, uzun oturmuştu.
 B) Ödevini beğenmedim, tekrar yeniden yapmalısın.
 C) Her insan, içinde dünyalar taşır.
 D) Bize sık sık gelmesini söylemiştim.

10. Aşağıdakilerden hangisi atasözü değildir?

- A) El elin nesine, gülerek gider yasına.
 B) Gelen gideni aratır.
 C) Gözünü budaktan sakınmayan, hedefine ulaşır.
 D) Acemi katır, kapı önünde yük indirir.

1 - B	2 - D	3 - C	4 - A	5 - C	6 - A	7 - D	8 - B	9 - A	10 - C
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

PARAGRAFTA ANLAM

ANA DÜŞÜNCE / ANA DUYGU

Ana düşünce: Bir paragrafta, metinde yazarın okuyucuya iletmek istediği mesajdır, yazıyı yazma amacıdır. Ana düşünce paragrafın, metnin bütününe kapsayan bir nitelik gösterir. Ana düşünce, metnin içinde bir cümle hâlinde açıkça verilebileceği gibi, okuyucunun sezgisine de bırakılabilir. Ana düşünce, bir cümleyle ifade edilir.

Ana duygu: Şiirde okuyucuya iletilmek istenen temel duygudur.

Şiirde işlenen diğer yardımcı duygular, ana duyguyu destekler niteliktedir. Ana duygu, genellikle soyut bir kavramla ifade edilir.

UYARI

Ana düşünce, "asıl vurgulanmak istenen", "yazarın anlatmak istediği en kapsamlı yargı" vb. ifadelerle dile getirilir.

ÖRNEK

Vaktiyle bir balıkçı, günlerce denizde kalır. Döndüğünde mahalle halkına başından geçenleri öyle güzel anlatır ki herkes onun peri kızları, deniz kızlarıyla gerçekten içli dışlı olduğuna inanır; anlattıklarını büyük bir heyecanla dinler. Ancak bir gün balıkçı denizin ortasında bir ada, adanın kıyısında da bu kez gerçek peri kızlarıyla deniz kızlarını görmez mi? O gün mahalleye asık bir suratla döner, "Hadi anlatsana, ne gördün?" diyenlere, yorgun ve isteksizce "Hiç..." der, "Bugün hiçbir şey görmedim."

Parçanın ana düşüncesi: *Bir şeyin hayalini kurmak, gerçeğine ulaşmaktan daha güzeldir.*

ÖRNEK

Garibim,
Ne bir güzel var avutacak gönlümü
Bu şehirde
Ne de bir tanıdık çehre
Bir tren sesi
Duymaya göreyim
İki gözüm iki çeşme

(Orhan Veli KANIK)

Şiirin ana duygusu:

Yalnızlık

Şiirdeki yardımcı duygular:

Hüzün, memleket özlemi, gurbette olmanın acısı

UYARI

Metinde "konu" ile "ana düşünce" birbirinden farklı şeylerdir. Konu, bir metinde "yazarın ne anlattığı"dır; ana düşünce ise "ele aldığı konuyla ilgili iletmek istediği mesaj, ulaşmak istediği sonuç"tur.

ÖRNEK

Konusu "çevre kirliliği" olan bir metnin ana düşüncesi "İnsan ve doğanın geleceği için çevre bilinci geliştirmek önemlidir." " olabilir.

ÇIKMIŞ SORU

Eski bir hikâyedir: Vaktiyle adamın biri bir çuvaldızın gözünden kırk tane iğneyi uzaktan atıp geçirir. Görenler, onun bu ustalığına şaşar kalırlar. Harun Reşid, bu adama: "Kabiliyetini böyle boş yere harcayacağına, faydalı bir işe çalışsaydın, insanlığa daha faydalı olurdun." der. Faydalı bir işe çalışmak... İşte, iş için birinci şart budur.

Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ustalık, toplumu hayrete düşürecek işler yapmaktır.
- B) Bir işin değeri, topluma sağlayacağı faydayla ölçülür.
- C) Yapılan işe yeteneğini katmak, kişiyi başarıya ulaştırır.
- D) Yapılan işi başkalarının beğenmesi önemlidir.

32

ÇÖZÜM

Parçada, "insanların, zekâ ve yeteneklerini insanlığa faydalı işler için kullanmaları gerektiği" düşüncesi işlenmiştir. Aynı düşünce, B seçeneğinde dile getirilmiştir. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki paragrafın ana düşüncesini bularak yazalım.

Yazar olmak, sanıldığı kadar kolay değildir. Günümüzde iki kitap okuyan "Yazarım." diye yaygarayı koparıyor ama ben onlara inatla "Yazamazsınız." diyorum. Yazar olmak, bedel isteyen bir iştir. Okumanın ve acı çekmenin hakkını verebilenler gerçek yazar olabilir bana göre.

Parçanın ana düşüncesi: Yazar olmanın bir bedeli vardır; ancak okuyan, hayatta bazı tecrübeler yaşayan insanlar yazar olabilir.

2. Aşağıdaki şiirin ana duygusunu yazalım.

Ben acılar denizi olmuşum, yaklaşma
Sularım tuzlu, sularım zehir zemberek
Baksana, herkes içime dökmüş artıklarını
(Ümit Yaşar OĞUZCAN)

Ana duygu:

Karamsarlık

3. Ana duygusu "vatan sevgisi" olan bir şiir yazalım.

METNİN BAĞLAMINDAN HAREKETLE SÖZCÜK VE SÖZCÜK GRUPLARINI ANLAMLANDIRMA

Metinde yer alan sözcükler, sözcük grupları ve cümlelerle anlam değeri olan sembollerin çözümlenmesi ve bunların anlam çerçevesinin ortaya konması, metnin daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Metnin içeriğinin anlamlandırılması, metinden yola çıkılarak metnin eleştirel, yapıcı ve yaratıcı bir şekilde yorumlanması, metindeki iletiyi oluşturan dil birimlerinin çözümlenmesine bağlıdır.

ÖRNEK

Gün boyunca yaşadıklarını sıcağı sıcağına günlüğüne yazıyordu.

(Altı çizili söz öbeğinin anlamı: hemen, derhâl, olduğu anda, olduğu anda)

ÇIKMIŞ SORU

Edebî eserler, yazıldıkları dilin havasını taşır. Yazmanın sırrı da yazarın soluğu da bu havayı okurlara solutmaktır. Ben de eserlerimde Türkçenin havasını okurlarıma solutmaya çabalarım. Mesela, dilimizdeki renk adlarının pek çoğunu eserlerimde bulabilirsiniz. Dil, yazının da yazarın da onurudur. Türkçenin havasını okuyucusuna solutan yazarlar, bu gerçeğe inananlardır.

Yazar, bu metindeki altı çizili ifadeyle aşağıdakilerden hangisini anlatmak istemiştir?

- A) Dil bilgisi kurallarına sıkı sıkıya uyduğunu
- B) Türkçenin gelişmiş bir bilim dili olduğunu
- C) Eserlerini yazabilmek için çok emek harcadığını
- D) Dilin güzellik ve inceliklerini hissettirmeye çalıştığını

ÇÖZÜM

Metinde, "Türkçenin havası" ifadesiyle "Türkçenin sahip olduğu zenginlik ve değerler" kastedilmiştir. Bu "zenginlik ve güzelliklerin okura solutulması" ise "okura hissettirebilmek, okura yansıtmak" olarak açıklanır. Yanıt D'dir.

34

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde altı çizili sözlerle anlatılmak isteneni bulalım.

Depremde evde değildik. Eve gelince gördük ki dolaplar, kitaplıklar devrilmiş; binlerce kitap yerlerde. Şimdi o kitaplar ne olacak? "Canını kurtarmışsın, yetmez mi?" demeyin. Kitaplar da insanın canı gibi. Birine bile zarar gelse içimden bir şeyler kopar.

"İçinden bir şeyler kopmak": Bir olay karşısında derin bir üzüntü duymak.

PARAGRAFİN BAŞLIĞI

Başlık: Bir metinde anlatılacaklarla ilgili ipuçlarının verildiği bölümdür. Başlık, işlenen konuya uygun ve anlatılanların tamamını kapsayacak biçimde olur. Metinde anlatılanları en iyi özetleyen sözcük ya da sözcük öbeğidir. Ana düşünceden / duygudan izler taşır, onunla uyum içindedir.

ÖRNEK

Bir sergimde ilk kez doğanın karşısında insan, hayvan, sanatçılar, işçiler, pazar yerleri gibi konulara ağırlık verdim. Sanatçı, her türlü konuyu işlemeli, hepsini de aşama aşama resimlerinde göstermeli. Kimi, insan ögesine; kimi de benim gibi doğa konusuna ağırlık veriyor. Bana göre, konulara esir olunmamalıdır.

Paragrafa en uygun başlıklar:
 Sanatta Konu Çeşitliliği
 Sanatta Konu Zenginliği
 Konu Seçiminde Özgürlük

ÇIKMIŞ SORU

Günler arasından yazın ucu gözükünce içimde tarifsiz bir boşluk doğar. Ortalıkta kimsecikler kalmamıştır. Artık sokakta, otobüslerde adımbaşı bir tanıdıkla karşılaşmazsınız. Telefonunuz çalmaz olur. Birilerini arar, cevap alamazsınız. Kapısını çalacak bir dost bile bulamazsınız. Herkes tatili geçireceği bir yer bulmuştur kendine.

Bu paragrafın en uygun başlığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaz Parıltısı B) Yaz Geceleri C) Yaz Biterken D) Yaz Hüzünleri

ÇÖZÜM

Parçada yaz günlerinin gelişiyle kentlerin boşaldığı, insanların tatil için başka yerlere gittiği ve bunun, kentlerde kalanlarda yalnızlık ve hüznü duygusu yarattığı dile getirilmiştir. Bu iletiye en uygun başlık D seçeneğinde verilmiştir. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki paragrafa, uygun bir başlık yazalım.

.....
 Gönül Gözüyle Görmek

Âşık Veysel, memleketi olan Sivas'ın Sivrialan köyünde meyve yetiştirmek için köye ilk meyve fidanlarını diken kişi olmuştur. Köylüler başlangıçta onunla alay etmişler. "Biz hiç meyve yetiştirmedik, bu kör adam mı meyve yetiştirecek?" demişlerdir. Veysel aldırmamış, fidanlıklara gözü gibi bakmıştır. Zaman içinde toprak gülümsemiş, köyde her türlü meyve yetişir olmuştur.

METNE İLİŞKİN SORULAR

Her metin, yazılncaya kadar yazarının dağarcığından beslenir ancak eser yazıldıktan sonra her okuyucu, o eserle ilgili kendi yorumunu oluşturur.

Bir metni yorumlarken birçok şeye dikkat etmek gerekir. Metnin yapısal özelliklerine, içeriğine, ana düşüncesine ayrı ayrı bakılmalıdır.

Okuduğumuz metinle ilgili oluşturacağımız sorulara vereceğimiz yanıtlar, metni doğru anlamada ve yorumlamada bize rehberlik edecektir.

ÖRNEK

Türkiye'nin kitap okuma karnesi zayıf çıktı. Bin kişiden sadece birinin kitap okuduğunu ortaya koyan araştırma, utanç verici rakamlarla dolu. Gençlerin yüzde 70'i hiç kitap okumuyor.

Çocuk Vakfınca yapılan "Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi" araştırmasında, temel ihtiyaç maddeleri sıralamasında Türkiye'de kitabın 235. sırada yer aldığı, kitap için yılda kişi başı ₺45 har-candığı ve genel olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı oranının binde 1 olduğu belirlendi.

Metne ilişkin sorular	* Araştırmayı kim yapmıştır? / Çocuk Vakfı
ve yanıtlar:	* Araştırmanın adı nedir? / Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi
	* Araştırmaya göre gençlerde okuma yüzdesi nedir? / %30
	* Araştırmaya göre ülkemizde temel ihtiyaç maddeleri arasında kitap kaçın-cı sıradadır? / 235.
	* Araştırmada ne tür veriler toplanmıştır?
	Gençler arasında kitap okuma alışkanlığı yüzdesi
	Ülkemizde kitap okuma alışkanlığı yüzdesi
	Ülkemizde kişi başına kitaba ayrılan bütçe
	İhtiyaç sıralamamızda kitabın yeri

UYARI

Metne ilişkin sorular genellikle "Bu metinde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?", "Bu par-ça, aşağıdaki sorulardan hangisine cevaptır?", "Yazara göre nedeni nedir?", "Aşağıdakilerden hangisi bu parçadan ulaşılabacak sonuçlardan biri değildir?" biçiminde karşımıza çıkar.

ÇIKMIŞ SORU

Yükselme tutkusunu, insan vücudunun salgılarından biri olan safraya benzer, yolu tıkanmadıkça insanı canlı, diri, atılgan, hırslı kılar. Ama yolu tıkanır da akamazsa yakar, ağrıya dönüşür. Yükselme tutkusıyla dolu insanlar kontrol edilir ve iyi yönetilirse çok becerikli olurlar. Eğer engel çıkar, ilerleyemezlerse pes eder; insanlara, olaylara kötü gözle bakmaya başlarlar.

Bu parçada yükselme tutkusuna sahip insanlarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Karşılarına çıkan zorlukları aşabildiklerine
- B) Fırsat verildiğinde kendilerini geliştirdiklerine
- C) İyi yönlendirildiklerinde başarıya ulaştıklarına
- D) Olumsuzluklarla karşılaştıklarında karamsar olduklarına

ÇÖZÜM

Parçada, yükselme tutkusunu olan insanların olumsuzluklarla karşılaştıklarında pes edip kötümserleştiğine, iyi yönetildiklerinde başarılı olduklarına, fırsatları oranında gelişim gösterdiklerine değinilmiştir. Ancak A seçeneğindeki mesajı yer verilmemiştir. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metne ilişkin sorular oluşturalım ve yanıtlayalım.

Çocuk Vakfınca yapılan "Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi" araştırmasındaki, üst gelir grubundakilerin roman, alt gelir grubundakilerin de daha çok hikâye ve masal kitaplarının bulunduğu kaydedilen açıklamada, çizgi roman yayıncılığının televizyon ve bilgisayarın yaygınlaşmasına paralel olarak büyük ölçüde azalma gösterdiği, en az yayının ise çocuk hakları kültürü alanında yapıldığı bildirildi.

Metne ilişkin sorular ve yanıtlar:

- * Araştırmaya göre alt ve üst gelir gruplarının kitap tercihi nedir?

Üst gelir grupları roman, alt gelir grupları hikâye ve masal okumayı tercih etmektedir.

- * Çizgi roman yayıncılığındaki azalmanın nedeni nedir?

Görselliği daha fazla olan televizyon ve bilgisayarın yaygınlaşması

- * Çocuk kitapları arasında en az yayın hangisidir?

Çocuk hakları kültürünü içeren yayınlar

- * Araştırma sonuçlarında nelere değinilmiştir?

Kitapların gelir durumuna göre dağılımına, en çok satış yapan kitap türlerine, bilişimin ve teknolojinin kitap okuma alışkanlığı üzerindeki etkilerine

OLAYLARIN OLUŞ SIRASI

Verilen cümlelerle anlamlı bir paragraf oluşturmak için cümlelerde bildirilen duygu, düşünce, iş ve olayların iyi kavranması gerekir.

Olay çevresinde oluşan yazı türlerinde olay ve durumlar kişi, yer ve zaman ögeleri belirtilerek bir plana göre verilir. Çekirdek bir olay çevresinde halkalanan küçük olayların oluşturduğu olay örgüsü, "giriş, gelişme ve sonuç (serim, düğüm, çözüm) bölümleriyle planlı bir şekilde aktarılır.

Giriş bölümü, metindeki kişilerin ve olayların geçtiği yerin tanıtıldığı bölümdür.

Gelişme bölümü, olayların aktarıldığı ve dinleyicide / okuyucuda merak uyandıran bölümdür.

Sonuç bölümü, anlatılan olayın sona erdiği, olayla ilgili merak ettiklerimize cevap bulduğumuz bölümdür.

ÖRNEK**Giriş**

O sabah Özgür Deniz ve Oğulcan, ana cadde üzerinde bulunan okullarına yürüyerek gitmeye karar verdiler.

Gelişme

Evden çıktıklarında hafif hafif başlayan yağmur, on dakikalık bir zaman diliminde sağanağa dönüştü. Birdenbire caddeyi sel aldı. Araçlar birbirine girdi, trafik kilitlendi.

Sonuç

Yanlarında şemsiye bulunmayan Özgür Deniz ve Oğulcan sırlıklam olmuş biçimde okula ulaştılar.

ÇIKMIŞ SORU

38

- 1 Bizler bir kenarda beklerken çok büyük tüplerle balonların içlerine hava dolduruluyor.
- 2 Gökyüzü benek benek balonla kaplandığında o sepetlerden birinin içinde bizler de varız.
- 3 Aynı anda elliden fazla balonun şişmesine, şekillenmesine ve büyümesine tanık oluyoruz.
- 4 Bakıyoruz aşağıya, yukarıdan bakınca bambaşka görünen dünyaya.
- 5 Kapadokya'da bir cumartesi sabahı gün ağarmak üzereyken vadideki yüzlerce insan gibi beklemeye başlıyoruz.
- 6 Her şey tamam olduğunda yolcular onar, yirmişer balon sepetine doluyor.

Numaralandırılmış cümleler, olayların oluş sırasına göre nasıl sıralanmalıdır?

A) 1. 6. 3. 5. 4. 2

B) 5. 1. 3. 6. 2. 4

C) 5. 3. 2. 1. 4. 6

D) 1. 2. 5. 4. 6. 3

ÇÖZÜM

Parçada, Kapadokya'da günün erken saatlerinde başlayan balonla uçuş etkinliği anlatılmıştır. Sıralama 5, 1, 3, 6, 2, 4 şeklinde olmalıdır. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki cümleleri olayların oluş sırasına göre sıraya koyalım.

1. Saat dokuza gelince herkes evine dönmüş, sofraya oturmuş olur.
2. Adalara gezmeye gelen birkaç kişi dışında kimseleri göremezsiniz ortalıkta.
3. Gençler, arkadaşlarıyla buluşur; yaşlılar çay bahçelerinde aralarında sohbetirler.
4. Adalarda oturanlar, akşamüzeri iskeleye çıkıp gelenleri karşılar, gidenleri uğurlarlar.

4. 3. 1. 2

2. Aşağıdaki cümleleri olayların oluş sırasına göre sıraladığımızda baştan 2. olacak cümleyi işaretleyelim.

Gelenler derhâl yeni yapılan okulun önündeki meydana toplandılar.

Köy halkı bu golf pantolonlu, kasketli, kara gözlüklü, boyunları fotoğraf makineli kalabalığı, yolun iki yanına dizilerek derin bir sükûtle karşıladı.

Açılış törenine maarif müdürü, müfettişler, şehrin mühimce adamları ve köylüler, bir kabile hâlinde otomobillerle gittiler.

Büyük şehirlerimizden birine yakın bir köyde yeni bir yatılı okul açılıyordu.

METİN TÜRLERİ

Hikâye ve Hikâye Unusurları

Hikâye: Gerçek ya da tasarlanmış olayları kişi, zaman ve yer ögeleri belirterek anlatan kısa yazıdır.

Hikâyelerde olay ve durum, bu olayları yaşayan kişiler, olayın geçtiği yer ve olayın geçtiği bir zaman dilimi bulunur. Bunlar, hikâyenin unsurlarıdır.

Olay : Yazarın öyküde anlattıklarıdır.

Ana Karakter : Olayları yaşayan, hikâyenin merkezinde yer alan kahramandır.

Kişiler : Kahramanla olay ve durumları yaşayanlardır. Öykü kişileri genellikle tek boyutlu olarak ele alınır; kişilik özelliklerine ayrıntılı olarak yer verilmez.

Zaman : Öyküde anlatılan olay ve durumların geçtiği zaman dilimi, kapsadığı süredir.

Mekân (Yer) : Olay ve durumların yaşandığı, geçtiği ortamdır.

Birinci Kişi Ağızından Anlatım: Yazarın metnin şahıs kadrosunda yer aldığı kişileri, bu kişilerin duygu ve düşüncelerini kendi gözünden aktardığı anlatımdır.

Üçüncü Kişi Ağızından Anlatım: Yazarın metnin şahıs kadrosunda yer almadığı, bir gözlemci kimliğine büründüğü ve metin ile okuyucu arasına girmediği anlatımdır.

ÖRNEK

Yıl 1922, Ağustos'un 28'i. İstanbul'da yeni bir kitap çıkmış. Mustafa Kemal, çok sevdiği bu yazarın kitabını cepheye getirtmiş ve okumaya başlamış. İki gün, çadırından çıkmamış, bu kitabı okumuş. Ordu ve kumandanlar, herkes, her şey taarruza hazır ama Büyük Önder yok. Çadırında kitap okumaya devam etmekte. Gidip bakmışlar ki göz pınarları kurumasın diye tülbentli bir su kabı var yanında. Reşat Nuri'nin "Çalıkuşu" romanını okumakta. Kitap bitince çadırından çıkmış. "Arkadaşlar, çok güzel bir kitap, okumanızı tavsiye ediyorum." demiş ve taarruz emrini vermiştir. Çetin mücadelenin ardından zafer kazanılmış ve ordu toplanma hazırlıklarına başlamıştır. Mustafa Kemal, çadırını toplayan askerlere "Sakin kitaplarınızı unutmayın!" demiş ve bir müddet sonra toplanan çadırında, kitapların masanın üstünde bırakıldığını görmüştür. Nedenini sorduğunda, askerlerden kitapları koymak için boş sandık bulamadıkları cevabını alınca kendisi, bir mermi sandığını boşaltmış ve kitaplarını yerleştirmiştir.

(Sunay AKIN)

Hikâyenin unsurları

Olay : Büyük Taarruz sırasında Mustafa Kemal'in, çadırında kitap okuması

Kişiler : Mustafa Kemal, askerler

Yer : Savaş karargâhı

Zaman : Ağustos, 1922

Anlatıcı : Üçüncü kişi ağız

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki metinlerden hangisi birinci kişi ağızyla anlatılmıştır?

- A) Vapur dopdoluydu. Son düdük öttü, iki yandaki çarklar dar kafeslerinde birden uyanan alışkın ve müthiş denizaslanları gibi hiddetli bir gürültü çıkararak kımıldadı.
- B) Biraz sonra döndü, evine baktı. Bu karanlık evden çıktığına o kadar memnundu ki... Şimdi her şey çok güzel, her taraf bembeyazdı.
- C) Yola indim. Birdenbire önümde bir adamla bir kadın gördüm. Bana köy yolunu sorduklarında tarif ettim. Onlardan ayrılıp biraz ilerleyince koyunlarını otlatan çobanla karşılaştım.
- D) Yaşlı kadın düşündü. Sol eliyle siyah ve parlak saçlarını düzelten torununa şimdi daha dikkatli bakıyordu. Bu kız büyük başarılar kazanmış, herkes tarafından sevilen, sıcakkanlı biriydi.

41

ÇÖZÜM

A, B ve D seçeneğinde yazar sadece gözlemci konumundadır ve anlatım, üçüncü kişi ağızyla gerçekleşmiştir. C seçeneğinde ise yazar, olayları yaşayan kişiler arasındadır. Anlatım birinci kişi ağızyla gerçekleşmiştir. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Kişi, olay, yer ve zaman unsurlarını kullanarak anlatımını birinci kişi ağzıyla gerçekleştireceğimiz kısa bir hikâye yazalım.

2 Aşağıdaki metinde "kişi, olay, yer ve zaman" unsurlarını belirleyelim.

"... Kitapları hem rafa diziyor hem de karıştırıyordum. Lise yıllarıma ait kitapların her sayfasında dönemin şarkı sözleri ve sinema filmlerinin isimlerini görüyordum. Elime aldığım hikâye kitabını atma-
ma imkân yoktu. Bu kitabı babam almıştı bana. İlkokul birinci sınıfta okumaya ilk başladığım zamanlar-
da, "Bremen Mızıkacıları" ilk okuduğum kitaptı. Bu kitabı okurken hayallere daldığımı ve bir solukta
okuduğumu dün gibi hatırlıyordum. "Sefiller, Suç ve Ceza, Ezilenler, Ölü Canlar, Doğu Ekspresinde
Cinayet" ilk gençliğime damgasını vuran romanlardı."

42

Olay : Kişinin (yazarın) kitaplarını rafa dizerken çocukluğunu hatırlaması

Kişi : Yazar

Yer . Ev

Zaman : Gün içinde bir an

Şiir

Şiir: Duygu, çağrışım ve izlenimlerin dizeler hâlinde dile getirildiği edebî türdür.

Diğer yazın türlerinden farklı olarak şiirde çağrışım, **imge**, sezgi, duyular ve duygular önemli bir yer tutar. Şiirde anlam daha kapalı, söyleyiş müzikal ve etkileyici, duygular daha güçlü, algılar ön plandadır.

Şiiri diğer türlerden ayıran en önemli özellik; gerçeği, imgelerle anlatması ve her okuyanda farklı bir izlenim, etki ve çağrışım yaratmasıdır. Şiirin, kendine özgü bir dili vardır. Şair, sözcüklerle müzikal bir ritim yaratır.

1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal.
2. Duyu organlarını dıştan algıladığı bir nesnenin bilinçte yansıyan benzeri.

ÖRNEK

Üzerinde çiçekli bir elbise vardı. (Düzyazı cümlesi)

"Üstünde ilkbahar bir entari." (Dize)

ÇIKMIŞ SORU

"'Gül soldu, çocuk uyudu.' dersek şiirsel bir anlatım olmaz ancak 'Çocuk soldu, gül uyudu.' dersek şiirsel bir anlatım olur." cümlesinden aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

- A) Şiirde mecazlı bir anlatım söz konusudur.
- B) Şiirsel anlatım günlük dilden farklıdır.
- C) Şiirsel anlatımda benzetmelere yer verilir.
- D) Şiirde devrik cümle kullanılır.

ÇÖZÜM

Cümlede, şiirin mecazlı, sanatlı ve imgelerden oluşan özel bir anlatımı olduğu örneklendirilmiştir. Bu özellikler A, B, C seçeneklerinde verilmiştir. D seçeneği soru kökündeki cümleden çıkaracağımız bir sonuç değildir. Yanıt D'dir.

43

PEKİŞTİRELİM

1) Aşağıdaki dizelerde şairin iletmek istediği düşünceleri bulalım.

Eylül toparlandı gitti işte

Ekim filan da gider bu gidişle

Turgut UYAR

Zamanın hızla akışı.

İnsanın zamana hükmedemeyişi

2. Aşağıdaki şiire farklı başlıklar bulalım.

ALDANMA CAHİLİN KURU LAFINA

Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın külü yalandır
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu, hedefi, yolu yalandır.

Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz
Gül dikende biter, diken gül olmaz
Diz diz eden her sineğin bal' olmaz
Peteksiz arının balı yalandır

Her biri deryadır ilimle mâhir
İlimsiz insanın şöhreti zâhir
Cahilden iyilik beklemes âhir
İşleği, ameli, hayali yalandır

Cahil okur amma âlim olamaz
Kâmillik ilmini herkes bilemez
Veysel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır

İYİ İNSAN OLMAK İÇİN

BİLGİYE GİDEN YOL

CEHALETİ YENELİM

CAHİLDEN UZAK ÂLİME YAKIN

BİLEN İLE BİLMİYEN

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Şiirde Ses Benzerliği

Şiiri, diğer yazın türlerinden ayıran temel farkın, sözcüklerle yakalanan ritim ve ahenk olduğunu daha önce belirtmiştik. İşte şiirde bu ritim ve ahengi sağlayan öğelerden biri "ses benzerliği"dir.

Ses Benzerliği: Dize sonlarındaki ortak seslerin oluşturduğu ahenk unsurudur.

ÖRNEK

Her gerçeği gören sendin

Aşk sırrına eren sendin

Gönüllere giren sendin

Dostlar seni unuttur mu?

(Ümit Yaşar OĞUZCAN)

...ren sendin...ren sendin...ren sendin**PEKİŞTİRELİM**

Şiirdeki ses benzerliklerinin altını çizelim.

KİTAP SEVGİSİ

Küçük yaşta başlar kitap sevgisi

Okuyan bireyin çoktur bilgisi

Okuyana fazladır toplumun ilgisi

Hiç durmadan kitap oku arkadaş

Bilenle bilmeyen asla bir olmaz

Okumadan bilgi beyne dolmaz

Kitap okuyanın çiçeği solmaz

Hiç durmadan kitap oku arkadaş

(Müfit AKSAKAL)

Söz SanatlarıBenzetme:

Benzetme: Aralarında ilgi kurulabilen iki kavramdan, varlıktan nitelikçe zayıf olanı güçlü olanla ilişkilendirme sanatıdır.

Bu sanat, anlatıma güç kazandırmak için yapılır. Benzetmenin dört ögesi vardır:

Temel Ögeler

- a. Benzeyen: Zayıf unsurdur
 b. Kendisine benzetilen: Güçlü unsurdur.

Yardımcı Ögeler

- a. Benzetme yönü: İki kavram / varlık arasındaki ortak yöndür.
 b. Benzetme edatı "Gibi, kadar, sanki, andırır, adeta" edatlarıdır.

ÖRNEK

Sıra sıra dizilmiş yolun iki yanına

Eski çadırlar gibi tozlanmış ıhlamurlar

Benzeyen: (Tozlanmış) ıhlamur (ağaçları)

Kendisine benzetilen: (Eski) çadırlar

Benzetme yönü: Sıra sıra dizilme

Benzetme edatı: Gibi

UYARI

Benzetme, her zaman dört ögeyle yapılmayabilir:

Benim ufak bir odam var

Dinleniyor orada başım

İçindeki şu kitaplar

En sevgili arkadaşım

(Rıfat Necdet EVRİMER)

Benzeyen: Kitap

Kendisine benzetilen: Arkadaş

46

ÇIKMIŞ SORU

Başımızın üstünde nereden geldiği bilinmeyen bir rüzgâr esiyordu. Bu rüzgâr, kızgın çöllerin içinden çıkarak alnımızı bir alev gibi yakıyordu.

Bu parçada bir söz sanatı kullanılmıştır. Bu sanatın göstergesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) "Rüzgârın yakıcılığı"nın aleve benzetilmesi

B) Rüzgâra insan özelliklerinin yüklenmesi

C) "Çöl" ve "rüzgâr"ın konuşturulması

D) Çölün anlatımında aşırılığa gidilmesi

ÇÖZÜM

Parçada rüzgâr, yakıcılık yönünden çöldeki aleve benzetilmiştir. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

1. Dörtlüklerdeki benzetme ögeleri bulalım.

- a. Sayfaların bir pınar
Bilgi sunar, nur sunar
Bütün içenler kanar
Benim güzel kitabım
(İ. Hakkı TALAS)

Benzeyen: Kitap sayfaları

Kendisine benzetilen: Pınar

- b. Sen bir tan yerisin renkli camlar gibi
Ben her sabah senin şafaklarında uyanıyorum
Seni kimseler bilmeyecek benden başka
Ona yanıyorum
(Ümit Yaşar OĞUZCAN)

Benzeyen: Sevgili (sen)

Kendisine benzetilen: Renkli camlar

Benzetme yönü: Renkli

Benzetme edatı: Gibi

2. Aşağıdaki boşluklara benzetme sanatıyla yapılmış deyimler yazalım.

aç kurt gibi

filiz gibi

dağlar kadar

kaşık kadar

adı gibi bilmek

kayış gibi

balyoz gibi

Marmara çırası gibi

çil yavrusu gibi dağılmak

silindir gibi ezmek

Kişileştirme

Kişileştirme: İnsana ait olan özellikleri insan dışındaki varlıklara aktarma sanatıdır.

Gülmek, üzölmek, konuşmak, hareket etmek gibi insana özgü duygu ve devinimlerin bitki, hayvan ve nesnelere yüklenmesidir.

ÖRNEK

Rüzgâr kulağıımıza tatlı bir türkü fısıldıyordu.

(Rüzgârın türkü söylemesi / kulağa fısıldaması)

Erik ağacı, kış güneşine aldanmıştı.

(ağacın aldanması)

Konuşturma

Konuşturma: Bitki, hayvan ve nesnelerin konuşturulması sanatıdır.

Konuşturma yapılan her yerde doğal olarak kişileştirme de yapılmış olur.

Gidiyorum, dedi ay, geceye sırtını dönerek.

(Ayın "Gidiyorum." demesi (konuşturma) ve sırtını dönmesi, konuşması (kişileştirme))

ÇIKMIŞ SORU

Bu gece yarısında iki kişi uyanık

Biri benim biri de uzayan kaldırımlar

Bu dizelerde kullanılan söz sanatının göstergesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gece ve kaldırımların konuşturulması
- B) "Kaldırımlar"a insan özelliği yüklenmesi
- C) "Kaldırımlar"ın anlatımında aşırıılığa gidilmesi
- D) "Gecenin uzunluğu"nın kaldırımlara benzetilmesi

ÇÖZÜM

48

İnsana özgü bir özellik olan uyumama (uyanık olma), şiirde "kaldırımlar"a kazandırılarak kişileştirme sanatı yapılmıştır. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Şiirdeki söz sanatlarının göstergesini bulalım.

Bir dere boyunda ben

Upuzun bir kavaktım

Ta dipten doruğa dek

İşil işil yapraktım

Kavak ağacı konuşturulmuş / konuşturma sanatı

Kavağa konuşma özelliği kazandırılmış / kişileştirme sanatı

Abartma

Abartma: Herhangi bir olayı, durumu veya duyguyu olduğundan daha büyük veya küçük göstererek anlatma sanatıdır.

ÖRNEK

"Gidersen yıkılır bu kent, kuşlar da gider."

(Ahmet TELLİ)

(Sevgilinin gidişiyle kentin yıkılması, kuşların gitmesi abartılıdır.)

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdakilerin hangisinde "abartma" vardır?

- A) Evler ve ağaçlar, yukarılara çıktıkça küçük görünüyordu.
- B) Çınarın dalları arasından serin bir rüzgâr esiyordu.
- C) Aslanlar gölün kıyısında mışıl mışıl uykuya dalmışlardı.
- D) Bütün dünyanın duyabileceği bir şekilde konuşuyordu.

ÇÖZÜM

Bir kimse ne kadar yüksek sesle konuşursa konuşsun, bütün dünyanın duyması imkânsızdır, dolayısıyla bu cümlede abartma vardır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıda verilen dizelerdeki "abartma" sanatını bulalım.

Şimdi kitabım işte,
Yine yapraklarım var
Yükselir yıldızlara
Beni seven çocuklar

Çocukların yıldızlara yükselmesi me-
cazlı bir anlatımdır ve abartma vardır.

49

2. Aşağıdaki cümleleri anlatıma abartı katacak biçimde tamamlayalım.

Öyle bir rüzgâr esiyor ki sanki tüm şehri yerinden sökecek.

Papağanı çok güzel konuşuyor, yakında kitap da okur.

Sahil çok soğuk, deniz bile donabilir.

Anı

Anı (Hatıra): Bir kimsenin başından geçenleri veya tanık olduğu olay ve durumları anlattığı edebî yazılardır. Anı yazılarında kişisel yaşantının belli bir kesiti ya da bütünü aktarılır.

Anı yazıları, yaşanmakta olanı değil, yaşanmış olan olay ve olguları konu edinir. Bunlar; genellikle bir toplumu, insanı ve insanlığı yakından ilgilendiren, kişilerin ve toplumların belleğinde iz bırakan önemli olay ve olgulardır. Anı yazıları, toplumların ve ülkelerin sanatsal, kültürel ve siyasi tarihine ışık tutacak nitelikte gözlem, bilgi ve deneyimler içerir. Anı türündeki eserlerle, toplumca tanınmış bilim, sanat, spor ve politika adamlarının yaşamları aracılığıyla ulusların tarihine ışık tutulur.

ÖRNEK

Boş zamanlarında Atatürk'ün elinden tarihle ilgili kitapların düşmediğini hatırlarım. Bir gün yine Atatürk, tarihle ilgili kalın bir kitap okuyordu. Öylesine dalmıştı ki çevresini göreceği hâli yoktu. Bir sürü yurt meselesi dururken devlet başkanının kendini tarihe vermesi, Vasfi Çınar'ın biraz canını sıkmış olmalı ki Atatürk'e şöyle dediğini duydum:

— Paşa'm! Tarihle uğraşıp kafanı yorma. 19 Mayıs'ta kitap okuyarak mı Samsun'a çıktın?

Atatürk, Vasfi Çınar'ın bu çok samimi yakınmasına gülümseyerek şöyle karşılık verdi:

— Ben çocukken fakirdim. İki kuruş elime geçince bunun bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle olmasaydım bu yaptıklarımın hiçbirisini yapamazdım."

(Cemal GRANADA)

ÇIKMIŞ SORU

50

Oyun ve oyuncaklarla başım o kadar hoş değildi. Oynamak için babamın beni zorladığını hâlâ hatırlarım. Fakat kitaplarla vakit geçirmek için teşvik edilmeye ihtiyacım yoktu. Babam da kitaplarına zarar vermediğimi anlayınca onları bana emanet edebilmişti.

Bu parçanın türü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Makale B) Tiyatro C) Biyografi D) Anı

ÇÖZÜM

Parçada yazar, çocukluğuna ilişkin yaşantısından bir kesit aktarmıştır. Parçanın türü anıdır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Belleğimizde iz bırakan bir anımızı yazalım.

Günlük

Günlük: Bir kimsenin günlük yaşamından edindiği izlenimleri, bu izlenimlerin kendisinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri, tarih belirterek günü gününe anlattığı yazılardır.

Günlükler, kişisel yaşamı konu edindikleri için öznel bir yaklaşımla aktarılır ve anlatımda genellikle hikâye etme tekniği kullanılır. Sık sık iç konuşmalara yer verilir.

ÖRNEK

20.05.2015

Bu sabah, işe farklı bir yoldan gitmek istedim. Amacım, hem değişiklik yapmak hem de süre tutmaktı. Hangi yolun daha kestirme olduğuna karar vermek istedim. Arabama bindikten sonra saate baktım ve süre tutmaya başladım. Neredeyse her günküyle aynı saatte iş yerimin bahçesine vardım.

Bu küçük değişikliğin dışında bugün başka da bir farklılık yaşamadım. Her zamanki sıkıcı, renksiz, donuk günlerden biriydi. Şu an çok yorgun hissediyorum. Saat 22.30 ve gözlerim uykuya yenik düşmek üzere.

UYARI

Günlük ve anı yazıları, benzerlikler gösterse de ayrılan yönleri vardır. Her ikisi de kişisel yaşamı konu alır ancak anılar sonradan, günlükler günü gününe yazılan yazılardır. Günlük türünde öz yaşam konu edilirken, anı türünde öz yaşamla birlikte başkalarının yaşamları ve yaşanmışlıkları da konu edilebilir.

PEKİŞTİRELİM

Gün içinde yaşadıklarımızı özetleyen bir yazı yazalım.

PARAGRAFTA YAPI**Giriş Cümlesi**

Giriş Cümlesi: Parçada anlatılacak konunun verildiği cümledir. Giriş cümlesi bağımsızdır. Diğer cümleler, biçimce ve anlamca giriş cümlesine bağlıdır. Bu nedenle giriş cümlelerinde, kendinden önce bir cümle varmış anlamı verebilecek "bu yüzden, buna bağlı olarak, bununla birlikte, bundan dolayı, bunun içindir ki, ancak, çünkü, ama, zira, oysa, ise" gibi bağlayıcı ifadeler bulunmaz.

Bir metni oluşturan cümlelerin kendine özgü yeri vardır. Bir metnin ilk cümlesi ile son cümlesi aynı özellikleri taşımaz. Metni oluşturan cümleler, birbirleriyle hem yapı hem de anlam bakımından bir ilişki içerisindedirler.

ÖRNEK

Bizim insanımız, evini Anadolu'nun neresine kurmuşsa oraya bir ağaç dikmiştir.

(Doğru giriş cümlesi örneği)

Bu durum, insanımızın ağaca olan sevgisini gösterir.

(Yanlış giriş cümlesi örneği)

UYARI

Giriş cümlesinden sonra gelen ve girişteki yargıyı, olayı, durumu açıklayan cümleler, gelişme bölümünü oluşturur. Konuyu özetleyip sonuca bağlayan cümle de sonuç bölümünü oluşturur.

ÇIKMIŞ SORU

Kitapsız bir dünya düşünemiyorum. Henüz kitap okumamış olanlara da şunu öneriyorum:...

Paragraf, aşağıdaki cümlelerin hangisiyle sürdürülürse anlam bütünlüğü sağlanır?

- A) Kitapçılara şöyle bir göz atsınlar.
- B) Hangi tür kitaplardan hoşlandıklarına karar versinler.
- C) Kitap okuyan arkadaşlar edinsinler.
- D) Hemen bir kitap okumaya başlasınlar.

ÇÖZÜM

Parçanın giriş cümlesi verilmiş ve bu cümlede henüz kitap okumayanlara bir öneride bulunulacağı sezdirilmiş, kişilerin kendilerine kitapla dolu bir dünya yaratabilmeleri için okuma alışkanlığı geliştirmeleri gerektiği fikri işlenmiştir. Bunun yolu da okumaya başlamaktır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki yargılardan giriş cümlesi olabileceklerin başına "G", sonuç cümlesi olabileceklerin başına "S" yazalım.

- G** Bir yazarı, diğerlerinden ayıran en önemli özelliği "özgünlüğü"dür.
- G** Çağımız, bilgi çağıdır.
- S** Diyebiliriz ki kendini yenilemeyen, çağını yakalayamaz.
- G** Bilgi, her çağda, her toplumda en güçlü silahıdır insanın.
- S** Öyleyse, sanata yapılan yatırım, insana yapılan yatırımdır.
- S** Buna bağlı olarak, kitaplarla haşır neşir olmak, okumanın insanı diğerlerinden üstün kılacağını söylemek pek de yanlış olmaz.
- G** Kitap, hem rehber hem de dosttur insana.
- G** Kitaplar, bilgiye ulaşmanın en kestirme yoludur.
- S** Demek oluyor ki başka hayatları anlamanın yolu kitaplardan geçiyor.
- G** Dünyayla kuracağımız en kuvvetli bağlardan biridir okumak.
- S** Sonuç olarak okuduğumuz kitap sayısı, dünyaya araladığımız kapı sayısını verir.

METNİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Paragrafın Anlatım Biçimleri

Açıklayıcı Anlatım

Açıklayıcı Anlatım: Bir konuyu öğretmek veya herhangi bir şeyle ilgili bilgi vermek amacıyla yapılan anlatım biçimidir.

Bu anlatım tekniğinde, okuyucuya bilgi verilir; okuyucuyu ikna etme, inandırma amacı güdülmez. Bu anlatımda sözcükler, genellikle gerçek anlamında kullanılır; tanımlamalardan, örneklerden, sayısal verilerden yararlanır.

ÖRNEK

Tiyatro, bir sahne sanatıdır. Tiyatro eseri, olayları oluş yoluyla gösterir. Yaygın bir deyişle "İnsanı, insana, insanla anlatma sanatı." olarak ifade edilir. Tiyatro eserinin diğer türlerden en önemli farkı, diğer edebî eserlerin okunmak ve dinlenmek için yazılmışken, tiyatro eserinin seyirci önünde, sahnede canlandırılmak üzere yazılmış olmasıdır.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki metinleri okuyalım. Açıklayıcı anlatıma örnek olan paragrafın başındaki kutucuğu işaretleyelim.

Ağaç yaşken eğildiğine göre çocuğumuza küçük yaşlarda kitap sevgisi aşılamalı, okumuyorsa bile eline kitap vermeliz. Kitap renkli, resimli olursa daha iyi olur. Hele bu resimler çocuğun hayal gücünü kurcalayacak, güçlendirip geliştirecek türden iri, basit ve ilgi çekici biçimdeyse çocuk, kitap karıştırmaktan zevk almaya başlar. Kendiliğinden kitap arar, bulunca sevinir, mutlu olur.

1450'li yıllarda Johann Gutenberg'in matbaa makinesini icat etmesiyle oldukça büyük bir gelişim gösteren kitap endüstrisi, iletişim ve bilgi teknolojilerine paralel olarak sürekli bir değişim içindedir. Bu değişimin son halkasını, kitap endüstrisinde ve yayıncılık sektöründe devrimsel bir nitelik taşıyan elektronik kitaplar oluşturmaktadır.

2. "Bilimin önemi"ni açıklayan bir metin yazalım.

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Düşünceyi Geliştirme Yolları: Bir düşüncenin, bir konunun tam olarak anlatılabilmesi için yararlanılan yöntemlerdir.

Bunları şöyle özetleyebiliriz:

Tanımlama

Tanımlama: Bir kavram veya varlığın ne olduğunun açıklanmasıdır. Tanım, "Bu nedir?" sorusunun yanıtıdır.

ÖRNEK

Istanbul Kitap Fuarı, TÜYAP ve Türkiye Yayıncılar Birliği iş birliği ile düzenlenen, uluslararası bir kitap fuarıdır.

Örnekleme

Örnekleme: Bir düşüncenin somut hâle getirilerek daha anlaşılır kılınması için işlenen konuya ilişkin örnekler verme; soyut bir kavramı, düşünceyi daha somut durum ve olaylarla ilişkilendirerek aralarında bağ kurmadır.

ÖRNEK

Dünyaya baktığımızda sürekli bir değişim görürüz. Su, buhar olur, yağmura dönüşür; tohum filizlenir, başak olur.

Karşılaştırma

Karşılaştırma: Birden fazla varlık ya da kavram arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak için kullanılan anlatım yoludur.

ÖRNEK

Konuşma geçicidir, yazma kalıcı. "Söz uçar, yazı kalır." denmiştir bu yüzden.

Tanık Gösterme (Alıntı Yapma)

Tanık Gösterme: Yazarın, okuyucuyu savunduğu düşüncenin doğruluğuna inandırmak için, tanınmış ve görüşlerine itibar edilmiş kişilerin sözlerinden alıntı yapmasıdır.

ÖRNEK

Çalışmanın, hele insanı başarıya götüren bir çalışmanın insan ve ülke hayatında çok önemli bir yeri vardır. Tüm dünya çalışırken uyumak, en büyük insanlık suçudur. Mehmet Akif'in şu dizelerinde olduğu gibi: "Bir başkasına, gökler uyanık, yer uyanıktır. / Dünya uyanıkken uyumak, maskaralıktır."

Sayısal Verilerden Yaranlanma

Sayısal Verilerden Yaranlanma: Düşünceyi inandırıcı kılmak amacıyla istatistiklere başvurmadır.

ÖRNEK

Toplantıda dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 17'sinin (796 milyon kişi) okuma yazma bilmediği, bu sayının üçte ikisinin kadınlardan oluştuğu vurgulandı.

Benzetme

Benzetme: Bir kavram, nesne ya da varlığın başka kavram, nesne ya da varlığa ait özelliklerle anlatılmasıdır.

ÖRNEK

Kitapsız büyüyen çocuk, susuz büyüyen ağaç gibidir.

Betimleme

Betimleme: Varlıkların kendine özgü ayırıcı niteliklerinin, göz önünde canlandırarak ve izlenim uyandıracak biçimde anlatılmasıdır.

ÖRNEK

Kitabın kırmızı, parlak cildi dikkatini çekti önce. Sonra sarı sayfalarındaki iri, siyah puntolu yazıları gördü. Kitap, yaklaşık ellişer sayfalık üç bölümden oluşmuştu. Her bölümün başlığı, kırmızı ve altın yıldızlıydı.

ÇIKMIŞ SORU

Gözleri kamaştıran sonsuz mavilikteki gökyüzü, alabildiğine açıktı. Soluk yüzlü eylül güneşi, camlardan kırılır gibi düşüyordu. Akasya ağaçları ve çiçek kümeleri arasında bekleyen çocuklar, bahçenin birer parçası gibi duruyorlardı eylül ışığında. Akasyaların yaprakları arasında salkımların çanakları sararmıştı.

58 Yazar, bu metnin anlatımında aşağıdakilerden hangisine başvurmuştur?

- A) Anlatılanları okuyucunun zihninde canlandırmaya
- B) Bir kavramı eksiksiz olarak açıklamaya
- C) Nesneleri karşılaştırarak metni etkileyici kılmaya
- D) Öne sürdüğü düşünceyi başkalarının görüşleriyle desteklemeye

ÇÖZÜM

Parçada, gözle görülebilecek detaylar, sözcüklerle resim yapılmış, okuyucunun zihninde canlandırma yoluna gidilmiştir. Yanıt A'dır.

Anlatımın Nitelikleri**Akıcılık**

Akıcılık: Bir metnin kolay okunmasıdır. Pürüzlü, zorlayıcı ses ve sözcüklerin metinde bulunmamasıdır.

ÖRNEK

Üç tas has hoş hoşaf içti. (Akıcı değil.) / Üç kâse hoşaf içti. (Akıcı.)

Açıklık

Açıklık: Bir anlatımdan herkesin aynı anlamı çıkarması, anlam bulanıklığının olmamasıdır. Sözcüklerin, dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasıdır.

ÖRNEK

İzinsiz inşaata girilmez. / İnşaata izinsiz girilmez.
(Yanlış) (Doğru)

Duruluk

Duruluk: Anlatımda gereksiz sözcüklere yer verilmemesidir.

ÖRNEK

Etkinlik faaliyetlerimize ilişkin bir rapor hazırladık.
("Etkinlik" ve "faaliyet" eş anlamlıdır.)

Yalınlık

Yalınlık: Söylenmek istenenlerin kısa ve kesin ifadelerle aktarılması, anlaşılmayan söz ve söz öbeklerine yer verilmemesidir.

ÖRNEK

Neyi arıyorsan, sen osun. (Mevlâna)

Doğallık

Doğallık: Anlatımın yapmacıklıktan uzak, sade olmasıdır.

ÖRNEK

Kitap okuyanla okumayan kişinin aynı olmadığını herkes bilir cancağızım.

Özgünlük

Özgünlük: Anlatımın benzerlerinden ayrı ve üstün olmasıdır.

ÖRNEK

İnsanın içi ne ise dışı da o olmalı.
Ya olduğun gibi görün ya görüldüğün gibi ol. (Mevlâna)

Özlülük

Özlülük: Az sözle çok şey anlatmaktır.

ÖRNEK Eline, beline, diline sahip ol. (Hacı Bektaş Veli)

Tutarlılık

Tutarlılık: Kişinin anlattıklarıyla daha önceden söylediklerinin çelişmemesidir.

ÖRNEK Ben romancıyım, şiir benim alanım değil. Ancak önümüzdeki yıllarda bir şiir kitabı çıkaracağım. ?

?

İnandırıcılık

İnandırıcılık: Anlatılanların akla, mantığa uygun nitelikte olmasıdır.

ÖRNEK Öyle üstün yetenekleri vardı ki istese uçabilirdi.

ÇIKMIŞ SORU

Çok güzel, çok başarılı hatta olağanüstü şiirler yazan şairler vardır. Ama bunlar, her zaman kendilerine has bir dünya yaratmayı başaramamış olabilirler.

Bu parçadaki altı çizili ifadeyle şairlerin hangi özelliği yakalayamadıkları vurgulanmıştır?

60

A) Özgünlüğü

B) Sadeliği

C) Akıcılığı

D) Tutarlılığı

ÇÖZÜM

Parçadaki "kendilerine has dünya yaratmak" sözüyle, başkalarından ayrılarak özgünleşmek düşüncesi anlatılmak istenmiştir. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki parçada sözü edilen yazılardaki eksikliğin ne olduğunu bularak yazalım.

Bu köşedeki yazıları okuyup bitirdiğinizde "Yazar ne demek istiyor?" diye sormadan edemiyor insan. Oysa bu tür yazılarda aranan ilk özellik, böyle bir soruyu sordurmamak olmalıdır. Okuyucu, bulanık ifadelerle yorulmamalı, anlatılmak isteneni kolayca kavramalıdır.

Açıklık

2. Parçadaki altı çizili sözle, yazarın hangi niteliğinin vurgulandığını yazalım.

Ömer Seyfettin'in öykülerindeki olaylar, doğadaki olaylardan daha seçkin ve özeldir. Kendini göstermek istemediği hâlde hemen sezilir. İnsana "Bu, Ömer Seyfettin'in kaleminden çıkmıştır." dedirtir. İşte onun sanatı!

Özgünlük

3. Parçada sözü edilen yazarın anlatım tutumunun ne olduğunu yazalım.

O hiçbir zaman kaleminin söylediklerini inkâr eden bir yazar olmadı. Kalemi, kâğıda dün ne yazdıysa bugün de onu yazmaktadır. Bildiğimiz bir çizgisi vardı, o çizgiyi hiç bozmadı.

Tutarlılık

4. Parçada, türkülerin anlatımının hangi özelliğinin vurgulandığını yazalım.

Türk insanı ne söylemek istemişse bunu en güzel türküyle söylemiştir. Sabır ve metanet üzerine binlerce sayfalık roman yazsanız "Ne de olsa kışın sonu bahardır / Bu da gelir, bu da geçer, ağlama" dizelelerini haykıran bir türkünün tadına varamazsınız.

Özlülük

METİNLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Metin Karşılaştırma: Farklı yazarlarca kaleme alınmış iki ya da daha fazla metnin anlam, dil ve ifade yönünden karşılaştırılıp değerlendirilmesidir.

Karşılaştırmada, metinler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konularak değerlendirme yapılır.

ÖRNEK

- 1 Okumak, doğduğu andan itibaren birçok eğitim süreci geçiren insan için en kolay ve en etkili öğrenme yoludur. Sahip oldukları bilgilerin yüzde 60'ını bu yolu kullanarak edinen gelişmiş ülkelerin toplumları, günümüzde daha fazla okuma alışkanlığına sahip olmanın sağladığı avantajları her alanda yaşamaktadırlar.
- 2 Gençlerini kitapla beslemeyen milletlerin sonu hüsrandır, diyor Ovidius. Okul okuyup mezun olmayı ve neticede belki de bir iş sahibi olabilmişse kendini kurtarmış görmeyi alışkanlık hâline getirmiş bir milletin en büyük sorunudur okumak. "Okulda okuduklarıyla yetinenler, yalnız mürebbiyeleriyle konuşan çocuklara benzer." demekte Voltaire. İşte biz, millet olarak bu içler acısı durumu yaşamaktayız.

Yukarıdaki metinlerde "okumanın önemi" konusu ele alınmıştır. Ancak birinci metnin yazarı, konuyu "okuma alışkanlığı" bağlamında ele almış; ikinci metnin yazarı ise "okulda eğitim görmenin okumak sanıldığı yanılgısı" bağlamında ele almıştır. Konu, birinci metinde evrensel boyutta; ikinci metinde daha dar kapsamda, ülkemiz bazında işlenip örneklendirilmiştir. Birinci metinde düşünce, tanımlama ve sayısal veriler; ikinci metinde tanık gösterme yöntemiyle geliştirilmiştir.

ÇIKMIŞ SORU

Bir gün şiirlerimdeki Türkçe sözcükler dediler ki: "Arkadaş, sen aynı şiirde hem Türkçe bir sözcük kullanıp anne diyorsun hem de yabancı bir sözcük kullanıp valide diyorsun. Dizelerin içinde yabancı bir sözcük koyarsan bu zengin bir dil kullanımı olmuyor. Ya bizi seç ya da onları..." Ben de başladım güzel dilimiz Türkçeyle yazmaya.

Geçen hafta bir seminer sonrası çok sevdiğim bir şair arkadaşım ile bahçede biraz oturduk. Bana iyice yaklaşarak "'Selfie' pozunu ver de bu anı ölümsüzleştirelim." dedi. Birden durgunlaştım. Nedenini sorduğunda, Türk Dil Kurumu vatandaşlardan gelen öneriler doğrultusunda "kendi fotoğrafını çekmek" anlamına gelen "selfie" yerine Türkçe karşılık olarak "özçekim" sözcüğünü seçti, sen de özçekimi kullansaydın mutlu olurdu, dedim.

Bu metinlerde vurgulanmak istenen ortak yön aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Söz varlığını zenginleştirme konusuna önem vermeleri
- B) Sözcüklere Türkçe karşılık bulmada toplumun görüşünü dikkate almaları
- C) Yabancı sözcüklerin yerine Türkçeleri kullanırmayı özendirme
- D) Yabancı dillerden alınmış ve dilimize yerleşmiş sözcükleri sıkça kullanmaları

ÇÖZÜM

Her iki parçada da yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarının kullanılmasının önemi ve gereği vurgulanmıştır. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Vurgulanmak istenen düşünce bakımından aşağıdaki metni destekleyen bir metin yazalım.

Dünyada hiçbir dost insana kitaptan daha yakın değildir. Sıkıntılarımızı unutmak, donuk hayatımıza renk katmak, biraz ışık vermek, daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamak için tek çaremiz, kitaplara sarılmaktır. Bırakınız ıssız bir adaya gitmeyi, herhangi bir yolculuğa çıkarken bile hangi okuyazar, yanına bir iki roman, bir iki şiir kitabı almayı kabul etmez? Yolculukta, çoğu zaman olduğu gibi çevremize bakıp dalmaktan, yanımıza aldığımız kitapları okuyamayacağımızı bilsek bile onları gene de el altında bulundurmamak isteriz. Çünkü onların can yoldaşı olduğunu biliriz.

Eleştiri (Tenkit)

Eleştiri Tenkit: Sanat eserlerini tanıtmak, açıklamak, sınıflamak ve değerlendirmek amacıyla yazılan yazılardır.

Bir sanat eserini olumlu ya da olumsuz verilerle değerlendirerek, eserin gerçek değerini ortaya koyan yazı türüdür. Sağlıklı bir eleştiride, hem olumlu hem de olumsuz yanlar bir arada verilir. Eleştirinin temel amacı, sanatçının "daha iyiye, daha güzele" ulaşmasına katkıda bulunmaktır. Eleştiride öznel ve nesnel yorumlar bulunur; eleştirmen sanatçının şahsiyetini değil, eserini ve sanatçı kimliğini irdeler, eserin yerli ve yabancı benzerleriyle karşılaştırmasını yapar.

ÖRNEK

Yaşar Kemal, çağımızın Homeros'udur.

(Olumlu eleştiri)

Yazar, dil ve anlatımındaki teknik kusurları bu romanında da yenememiş, kendini aşamamıştır.

(Olumsuz eleştiri)

PEKİŞTİRELİM

1 Okuduğunuz bir öyküyü üslup ve içerik yönünden eleştiren kısa bir paragraf yazalım.

2. Aşağıdaki metinlerde eleştirilen tutumu bularak yazalım.

- a. Gazete yönetimi kime köşe yazısı yazdıracağına karar verdikten sonra, yazılanlara müdahale etmemelidir. Bu kurala her gazetede uyulur mu bilmem. Ben işin etiğinden söz ediyorum. Uzun vadede gazete, yazarından iyice farklılaşmışsa o zaman yollar ayrılır, olur biter. Ama yazarken yazıya karışmak, orasını burasını değiştirmek, başta yazara edilebilecek en büyük hakarettir.

Parçada eleştirilen tutum, "gazete yönetimlerinin, köşe yazarlarının yazılarına karışarak basın özgürlüğüne müdahale etmesi"dir.

- b. "Zamanım yok arkadaş!" Ne çok duyarız bu sözü. Zaman... Ne kadar geniş ve ne kadar dar. Zamanı olmadığı için yemek yemeye ya da su içmeye fırsatı olmayan insan var mıdır? Bir insan saatte ortalama olarak 25-30 sayfa okur. Günde bir saat okumaya vakit ayıran biri, ayda 30 saat ya da 750-900 sayfaya yakın kitap okuyabilir, demektir bu. Çok çalışan, en yoğun insanların bile günde okumaya ayıracağı bir saati mutlaka vardır. Yine de vakit bulamıyorsanız siz hiçbir zaman bilgi açlığı çekmiyorsunuz demektir.

Parçada eleştirilen tutum, "günümüz insanının okuma alışkanlığı geliştirememesinde özellikle zamansızlık bahanesinin arkasına sığınması"dır.

- c. Nerede yemin çoksa, orada yalan vardır. Bir düşünür, "Kim çok yemin ediyorsa o en çok yalan söyleyendir." diyor.

Parçada eleştirilen tutum, "yalan söyleyenlerin sık sık yemine başvurması"dır.

KONU TESTİ

1. O neslin en ağırbaşlı, en vasıflı âşığı, hiç şüphesiz Veysel'di. Kelimenin gerçek anlamıyla arif bir halk adamıydı. Belki gözlerinin hep kapalı oluşundan, belki çiçek bozuğu olan yüzünden, hep düşünen veya sanki kendi kendisiyle konuşan kederli bir hâli vardı. Durgunluğunu giderebilmek için ya sazının teline vurmali ya sözün kapısını açmalıydı.

Yazar bu metindeki altı çizili ifadeyle Aşık Veysel'le ilgili olarak aşağıdakilerden hangisini anlatmak istemiştir?

- A) Dilinin güzellik ve zenginliklerini hissettirmeye çalıştığını
B) Türkçeye gönül verdiğini
C) Şiirlerinde halk söyleyişine önem verdiğini
D) Yeni arayışlara yöneldiğini

66

2. Seni sevmek bir kitaptı açılıp kapanan
Açıldığı oldu da kapandığı olmadı.

Bu dizelerde kullanılan söz sanatının göstergesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) "Kitap"ın konuşturulması
B) "Kitap"a insan özelliği kazandırılması
C) "Sevgiliye duyulan aşkın" kitaba benzetilmesi
D) "Sevgiliye duyulan aşk"ın anlatımında aşırılığa gidilmesi

3. (1) İnsan, dünyanın en zengin içerikli varlığıdır. (2) Şimdiye kadar hiçbir ilim, insan gerçeğini tam olarak verememiştir. (3) İnsanoğlunun en iyi ifadesi olan sanat eseri de insan gibi karışık, derin, anlaşılması güç unsurlarla doludur. (4) Sanat eseri, insanın bu zenginliğini gösterebildiği oranda değer kazanır.

Numaralandırılmış cümlelerden hangisi parçanın ana düşüncesini içermektedir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. Aşağıdakilerin hangisinde kişileştirmeye başvurulmuştur?

- A) Bir kuş kadar olamadım
İki kanat bulamadım
B) Öyleyse neden odama düşüyor
Çekilen her perdenin yalnızlığı
C) Yalanlar istiyorsan yalanlar söyleyeyim
İncinirsin
D) Kaldıysa bir güzelliğim bu aynalar pazarında
Gözlerinin değdiği yerlerimdir.

5. 1. Sabahleyin sokak İngiliz üniformalı askerlerle doldu.
 2. O gece Zeynep'le sabaha kadar oturduk.
 3. Kim bilir, belki...
 4. Karşıdaki eski türbenin içinde ve harap tekkede, sokakların kaldırımları altında bomba arıyorlardı.
 5. Biçare kadın hep Anadolu'daki Paşa'nın gelip İstanbul'u kurtaracağını söylüyordu.
- Numaralandırılmış cümleler olayların oluş sırasına göre nasıl sıralanmalıdır?
- A) 1, 4, 3, 2, 5 B) 2, 4, 1, 5, 3
 C) 2, 5, 3, 1, 4 D) 5, 3, 2, 1, 4

6. İskenderiye, adını Büyük İskender'den alan, Mısır'da bir liman kentidir. Bilimin merkezi olan, dönemin ünlü bilim adamlarına ev sahipliği yapan kent. Evet, bir bilim yuvası ve bunun en güzel örneği, çağlara damgasını vurmuş İskenderiye Kütüphanesi. İskenderiye Kütüphanesi Antik Çağ'ın en büyük derlemesine sahip kütüphanesi olmuştur. Yaklaşık 900.000 el yazmasına sahip olduğu belirtilen kütüphanede geniş bir çalışan kadrosu da yer almıştır.

Bu parçanın anlatımında düşünceyi geliştirme yollarından hangisi yoktur?

- A) Örnekleme
 B) Karşılaştırma
 C) Sayısal verilerden yararlanma
 D) Tanık gösterme

7. Aşağıdaki dizelerin hangisinde ses benzerliği vardır?

- A) Gönül sende, göz yolda kaldı
 Vefasız çıktın Beşiktaşlım
 B) Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya
 Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya
 C) Hüzün adres değiştirir zamanla
 Benden geçer, sana göçer sevdiğim
 D) İçimden hep iyilik geliyor
 Yaşadığımız dünyayı seviyorum

8. Günümüz öyküsü; hızlı tüketilen bir toplumda, dayatılan başka kültürlerin kısılcığında büyüyen, bilgisayar ve sınav yarışlarında hayata başlamadan yorulmuş, gelecekle ilgili kaygıları olan umutsuz genç kuşağa da kendini gösterme savaşı vermektedir. Kentsel ve yoğun tempolu yaşam biçiminin varlığı, zamansızlık sorunu, ekonomik krizler, alım gücündeki azalma okuyucuyu etkilemiştir.

67

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi öykünün günümüzde karşılaştığı sorunlardan biri değildir?

- A) Öykü yazarlarının zamansızlık nedeniyle üretememesi
 B) Teknoloji, sınav maratonu ve diğer kaygıların yorduğu genç kuşakların ilgisizliği
 C) Ekonomik krizlerin yarattığı alım gücü düşüklüğü
 D) Kentlerdeki yaşamların yoğun temposu

1- A	2- C	3- D	4- B	5- C	6- D	7- B	8- A
------	------	------	------	------	------	------	------

DİL BİLGİSİ

FİİLİMSİ (EYLEMSİ)

Sözcükler, tür bakımından temelde iki ana gruba ayrılır:

a. Ad ve ad soylu sözcükler:

İsim, zamir, sıfat, zarf, edat, bağlaç, ünlem

(Bunlar, varlıkları ve kavramları karşıla-

yan sözcüklerdir.)

b. Fiiller

İş, oluş, hareket bildiren sözcüklerdir.

ÖRNEK

kuş

/

uçmak

ad

fiil

UYARI

Ad ve ad soylu sözcüklerle fiilleri şöyle ayırt ederiz:

* Sözcüğün anlamlı en küçük birimi olan köke, "-mek / -mak" eki getirebiliyorsak kök, fiildir.

ÖRNEK

gez - mek /

koş - mak

* Köke olumsuz ek olan "-me / -ma" eki getirebiliyorsak kök, fiildir.

ÖRNEK

gez - me - mek /

say - ma - mak

* Bazı sözcükler hem isim hem de fiil kökü olabilir. Bunları, kullanım özellikleri ve görevlerine bakarak ayırt edebiliriz.

ÖRNEK

Evin dış duvarlarını boyayla boyadı.

(ad)

(fiil)

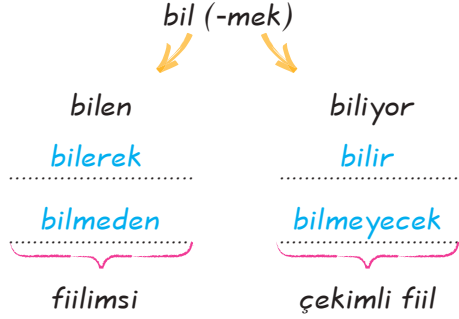
İçinde bir sıkıntı vardı. / İstanbul'a beş saatte vardı.

(ad)

(fiil)

Fiilimsi: Fiil kök ve gövdelerine getirilen birtakım eklerle oluşturulan; fiillerin isim, sıfat ve zarf görevi üstlenmesini sağlayan sözcüklerdir.

Fiilimsiler, eylemden türeyen ancak eylemin bütün özelliklerini taşımayan sözcüklerdir. Bunlar, bir fiil gibi çekimlenemez.

ÖRNEK

Fiilimsiler, yarım yargı bildirir ve yan cümlecik kurar.

ÖRNEK

Kitabın sayfalarını açıp okumaya başladı.

Fiilimsiler üçe ayrılır:

1. İsim-Fiil

Fiillere getirilen "-me, -ma, -mek, -mak, -ış, -iş, -uş, -üş" ekleriyle yapılır. Bu ekler, fiil kök ve gövdelerine gelerek onları cümle içinde isim yapar.

ÖRNEK

Seni görmeye geldim.

Başarmak istersen başarılı olursun.

Evi temizlemek bana düştü.

Kalem tutuşundan belliydi okuma isteği.

UYARI

İsim-fiiller, isim çekim eklerini alabilir.

ÖRNEK

Duruşun da bir eğrilik vardı.

UYARI

İsim-fiil eki almış olmasına rağmen zamanla kalıplaşarak bir varlığın ya da kavramın adı olmuş sözcükler de vardır. Bunları fiilimsi olarak kabul edemeyiz.

ÖRNEK

Dondurma, yazın en hafif tatlısıdır.

ÇIKMIŞ SORU

Kitapta, beş duyumuzla tanıyıp hoşlandığımız şeylerden, verimli çalışmanın doyulmaz sevincinden ve birbirimize duyduğumuz sevgiden söz eden şiirler bulunuyor.

Bu cümlede numaralandırılmış sözcüklerden hangisi fiilimsidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

ÇÖZÜM

çalış - ma - n-ın (doyulmaz sevinci) / Yanıt B'dir.

fiil isim-fiil tamlayan

kökü eki eki

PEKİŞTİRELİM

Verilen cümlelerdeki isim-fiilleri bularak altını çizelim.

Faydalı bir iş istiyorsan okumaya başla!

Ölünce unutulmak istemezseniz ya okumaya değer eser yazın ya yazılmaya değer iş bırakın.

Bütün iyi kitapları okumak, geçmiş anların o mükemmel kişileri ile konusmaya benzer.

O bahar sabahı, içimde taze bir uyanış hissettim. Türkler büyük kılan sır, Osmanlının çökü-

şünün ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunda gizliydi.

Askere uğurlama, Türk milletinin önemli geleneklerindendir.

Hatır sormak, gönül almak insani değerlerimizin başında gelir.

Çocuklarımızın büyümesi, bizlerin yaşlanması demek.

2. Sıfat-Fiil

Fiil kök ve gövdelerine getirilen "-an, -en, -ası, -esi, -maz, -mez, -ar, -er, -dik, -dik, -duk, -dük, -acak, -ecek, -mış, -miş, -muş, -müş" ekleriyle yapılarak sıfat görevinde kullanılan sözcüklerdir.

ÖRNEK

<u>bilmiş</u>	çocuk	<u>inanılır</u>	söz
<u>gelecek</u>	yıl	<u>inanılmaz</u>	olay
<u>tanıdık</u>	çehre	<u>sararmış</u>	yaprak
<u>öpülesi</u>	el	<u>gülen</u>	yüz

UYARI

Sıfat-fiiller bazı sözcüklerle kalıplaşarak zamanla fiilimsi özelliklerini kaybeder, isim olur. Bu sözcüklere, fiilimsilere getirdiğimiz -me, -ma olumsuzluk eki getirilemez.

ÖRNEK

Yakacak sıkıntısı çekmeyeceğiz.
Evlerinin önünden geçen dolmuşa bindik.

UYARI

Sıfat-fiiller bazı durumlarda çekimli fiillerle karıştırılabilir. Karıştırmamak için sözcüğün yüklem görevinde mi yoksa sıfat görevinde mi kullanıldığına bakarız.

ÖRNEK

Sıfat-fiil Ad
 ↓ ↓
Gelecek yıl sınava gireceğim.
 Dedem bize gelecek.
 ↓
 Yüklem (çekimli fiil)

UYARI

Sıfat-fiiller, niteledikleri isim düştüğünde de onun yerine geçerek isim gibi kullanılabilir.

ÖRNEK

Bilenle bilmeyen bir olur mu?

Bilen insanla bilmeyen insan bir olur mu?

ÇIKMIŞ SORU

1. İleri görüşlü olmak önemli bir farktır.
2. Yaşlandıkça huyu değişti.
3. O, kendine yakışan kıyafeti bilir.
4. Topu tutup yukarı fırlattı.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde sıfat-fiil vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

ÇÖZÜM

yakış - an (kıyafet) / Yanıt C'dir.

fiil kökü sıfat-fiil eki

PEKİŞTİRELİM

Cümlelerdeki boşluklara uygun sıfat-fiiller yazalım.

İyi bir kitap, insana can veren kandır.

..... Okuduğumuz kitap bir yumruk gibi bizi uyarmıyorsa ne işe yarar?

Ümitle açılıp kazançla kapanan kitap, iyi bir kitaptır.

Cümleler zihnimize gerçekleri çakan çivilerdir.

Bir insanın değeri okuduğu kitaplarla ölçülür.

Kitaplar hiç solmayacak çiçeklerdir.

..... Okunacak en büyük kitap, insandır.

Bilimle uğraşanlar, insanlık için çalışan kişilerdir.

3. Zarf-Fiil

Fiil kök ve gövdelerine getirilen "-ıp, -ip, -up, -üp, -arak, -erek, -ınca, -ince, -unca, -ünce, dikça, -dikçe, -dukça, -dükçe, (-tıkça...), -madan, -meden, -a, -e, -alı, -eli, -ken, -meksizin, -maksızın, -esiye, -cesine, -ir... -mez, -diğinde" ekleriyle oluşan sözcüklerdir. Çekim eki almazlar, cümlede zarf olarak kullanılır ve yüklemi durum ve zaman bakımından etkilerler.

ÖRNEK

Seni görüp gideceğim. (durum)

Birini tanımadan yargılamak doğru değil. (durum)

Buraya taşınalı dokuz yıl oldu. (zaman)

Güle oynaya bir yaz geçirdik. (durum)

Gidince haber ver. (zaman)

ÇIKMIŞ SORU

Zarf-fiil görevinde kullanılan bir sözcük cümleye zaman anlamı da kazandırabilir.

Bu kurala uygun bir kullanım, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Koşa koşa evin yolunu tuttu.
- B) Ağaçların arasından geçip gitti.
- C) Arkadaşlarını görünce hızla yanlarına koştu.
- D) Usulca eğilerek karıncayı sudan çıkardı.

ÇÖZÜM

A, B ve D seçeneklerinde zarf-fiiller (koşa koşa, geçip, eğilerek) cümleye durum, C seçeneğindeki zarf-fiil (görünce) zaman anlamı (gördüğü an) katmıştır. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Metindeki fiilimsileri bulalım ve tabloya türlerine göre yazalım.

Bir kitap kurdu çıkıp "güncel kitaplar" için "Benim gündemim güncel değil." diyebilir. Okuma işinin kurdudur, kitap kurdu. Seçerek okuyan seçkin insandır. Gerçek kitap kurdu, vaktini değerlendiren kıymetli kişidir. Kitap kurdu olmayan insanlar için de kitabın kapağı, tanıtım yazısı, zarfı; kitapla ilgili reklam, haber ve yorumlar; arkadaş tavsiyeleri, okurun mesleği, yaşı, cinsiyeti, ilgi alanları, genel kültür seviyesi ve okuma amacı, kitap seçiminde rol oynar.

Zarf-Fiil	İsim-Fiil	Sıfat-Fiil
çıkıp		okuyan
seçerek	okuma	değerlendiren
		olmayan

FiİLİMSİ GRUBU

Fiilimsi Grubu: Fiilimsilerin kendilerinden önceki veya sonraki sözcüklerle oluşturdukları sözcük gruplarıdır.

ÖRNEK

Seçtiğin yöntemi beğendim.

Yaşama sevincini kalbinden eksik etme.

* İsim-fiil grupları, isim-fiillerin sözcüklerle oluşturduğu gruplardır.

ÖRNEK

Bu sene sınava hazırlanma sorunu yaşadı.

İşleri bitirmek istiyor, geceye kalmak istemiyordu.

* Sıfat-fiil grupları, sıfat-fiillerin sözcüklerle bir araya gelmesiyle oluşur.

ÖRNEK

Bu bilmiş çocuğa dikkatlice baktı.

Ütölenecek çamaşırları bir kenara ayırdı.

* Zarf-fiil grupları, zarf-fiillerin sözcüklerle oluşturduğu gruplardır.

ÖRNEK

Sınıfa girince öğrenciler ayağa kalktı.

Kış bastırmadan evin tadilatını bitirmeliydi.

ÇIKMIŞ SORU

74

Adını daha çocukluğumda duyduğum, yazıları o yıllardan bu yana bende büyük etkiler bırakmış bu adamı şimdi yakından görüyorum.

Bu cümledeki numaralandırılmış sözcüklerden hangisi fiilimsidir?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

ÇÖZÜM

"Etkiler bırakmış bu adam" ifadesinde "bırakmış" sözcüğü sıfat-fiildir. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki şiirde yer alan fiilimsi gruplarını bulup yazalım.

Ne para ne yaşam yeter Tüm dünyayı dolaşmaya Kitaplarla çalışırız O yerlere ulaşmaya	dünyayı dolaşmaya o yerlere ulaşmaya
Bizden önce yaşayanlar Neler yapmış bilir miydik Kitaplara geçmeseydi Şimdi onlardan geriydik	bizden önce yaşayanlar

2. Cümlelerdeki boşlukları, uygun fiilimsi gruplarıyla tamamlayalım.

Gelecek yıl sınava gireceğim.

Elinde sayfaları sararmış bir kitap vardı.

Okuma alışkanlığı küçük yaşlarda başlar.

Onun şiir okuyuşuna hayranım.

Kitaplarını sıra sıra dizerek kütüphanesini düzenledi.

Bahçede açılmış çiçekler çok güzel kokuyor.

Oyuncağını kaybeden çocuk ağlıyordu.

Okuldan çıkınca arkadaşım ile karşılaştım.

Fiilimsilerle Tek Cümle Oluşturma

Fiilimsiler, temel cümle içinde yan cümle kurar ve yan cümlenin yüklemi olur. Fiil kök ve gövdelerine uygun fiilimsi ekleri getirilerek cümleleri birleştirebiliriz.

ÖRNEK

Kubilay'ı gördüm, tokalaşmak için elimi uzattım.

↓
Kubilay'ı görünce tokalaşmak için elimi uzattım.
↓
fiilimsi

ÇIKMIŞ SORU

Bütün gece yağın karın kapadığı yollar nihayet açıldı.

Bu cümledeki altı çizili kelimeyle aynı türde olan fiilimsi, aşağıdakilerden hangisinde yer almaktadır?

- A) Habersiz gelişi hepimizi sevince boğdu.
- B) Eve gidince bu konuyu konuşuruz.
- C) Sorulara düşünerek cevap veriyordu.
- D) Yolda okunacak bir kitap istiyorum.

ÇÖZÜM

Verilen cümledeki fiilimsi türü sıfat-fiildir. D seçeneğindeki "okunacak" sözcüğü de sıfat görevinde kullanılmış bir fiilimsidir: "okunacak bir kitap". Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri fiilimsilerle birleştirip yazalım.

Hava kararmıştı. İçimde eve erken gitme isteği oluştu.
Hava kararınca içimde eve erken gitme isteği oluştu.

Merdivenleri hızla indi. Dışarı çıktı. Etrafına uzun uzun baktı.
Merdivenleri hızla inip dışarı çıkarak etrafına uzun uzun baktı.

Bulutlar alçaldı. Yağmur getirecek.
Alçalan bulutlar yağmur getirecek.

Bu yaz Adalara gitti. Sakin ve huzurlu bir tatil yaptı.
Bu yaz Adalara giderek sakin ve huzurlu bir tatil yaptı.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki dizelerin hangisinde fiilimsi yoktur?

- A) Okuyan millet yükselir
Biz de okuyarak yüксеlelim
- B) Hediyeğimiz kitap olsun
Kafalara bilgi dolsun
- C) Okumayı, yazmayı
Gördüm, öğrendim senden
- D) Okudukça doyulmayan
Hazinedir bize kitap

2. Aşağıdaki dizelerin hangisinde zarf-fiil cümleye farklı bir anlam katmıştır?

- A) Sen giderken bahar mıydı?
- B) Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.
- C) Araya araya bulsam izini.
- D) Yüzüme gülerek bak sevgilim.

3. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde diğerlerinden farklı bir fiilimsi vardır?

- A) Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.
- B) Akacak kan damarda durmaz.
- C) İp, inceldiği yerden kopar.
- D) Kalendere kış geliyor, demişler; titremeye hazırım, demiş.

4.

Buğday başak verince orak pahaya çıkar.

Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde bu atasözündeki fiilimsiyle aynı görevde bir fiilimsi vardır?

- A) Köpek, ekmek yediği kapıyı tanır.
- B) Çağrılmayan yere çörekçiyle börekçi gider.
- C) Sen giderken ben geliyordum.
- D) Cahile laf anlatmak, deveye hendek atlatmaktan zordur.

5.

"Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var."

Yukarıdaki atasözünde kaç fiilimsi vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

6. Sıfat-fiiller, niteledikleri isimler düştüğünde onun yerine geçerek isim gibi kullanılır.

Aşağıdaki dizelerin hangisinde bu kural örneklememiştir?

- A) Kitap, öykü, masal, roman
Pişman olur okumayan
- B) Okudukça doyulmayan
Hazinedir bize kitap
- C) Gerçek dosttur arayana
Cehaleti yener kitap
- D) Işık saçar her bir yana
Bilgi verir okuyana

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük isim-fiildir?

- A) Bu başarıya çalışarak ulaştı.
 B) Başarı isteyen ona mutlaka ulaşır.
 C) Başarmak isteyen insanın önünde engel yoktur.
 D) İnsan başardıkça mutlu olur.

8.

Okumaktır ilacı
 Cehaleti yenmenin
 Doyum olmaz tadına
 Kitapları sevmenin

Şiirdeki altı çizili sözcüklerin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İsim-fiil B) Sıfat-fiil
 C) Zarf-fiil D) Çekimli-fiil

Martı

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilimsi kulanılmamıştır?

- A) Bir çırpıda okunacak bir kitap seçti.
 B) Gitmeye hazırlanan bir mevsim gibiydi aşk.
 C) Yok satıyordu kitaplar, vitrinler ondan söz ediyordu.
 D) Tanıdık bir şehrin güvenli ortamında değildi artık.

11. "Dokunduğum sular donar

Ben yanarım, kül olurum"

dizelerindeki fiilimsiyle eş görevli fiilimsi hangi cümlede vardır?

- A) Son romanıyla iyi bir çıkış yaptı sanatçı.
 B) Üretme yoksa verim de yoktur.
 C) O son sesleniş, kulağımdan gitmiyordu.
 D) Çalışmayan toplumlar yıkılmaya mahkûmdur.

12. Aşağıdakilerden hangisinde sıfat-fiil adlaşmamıştır?

- A) Onu, gülmeyen yüzüyle hatırlıyordu herkes.
 B) Bilenlere selam olsun.
 C) Öğretmen, yaramazı babasına şikâyet etti.
 D) Kıymetinizi bilmeyenlerden uzak durun.

78

9. Sıfat-fiil türeten eklerden biri de "-maz, -mez" ekidir.

Altı çizili sözcüklerin hangisinde bu ek, sıfat-fiil yapan ek görevinde değildir?

- A) Elindeki tükenmez kalem masaya koydu.
 B) İki kere yıkanılmaz aynı ırmakta.
 C) Sarsılmaz bir gerçeği taşımıştı romanına.
 D) Şairin bilinmez yönlerini masaya yatırdı.

1-B	2-A	3-D	4-C	5-D	6-B	7-C	8-A	9-B	10-C	11-D	12-A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------

YAZIM VE NOKTALAMA

VİRGÜL (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konur:

ÖRNEK

Ceren, Arda ve Yaren bayramda bize geldi.

Dağınık masaya, kirli tabaklara, kenardaki bardaklara dokunmadı.

Bağırarak, ağlayarak uzaklaştı kalabalıktan.

Eşini, ailesini, çocuklarını geride bırakmayı göze alamamıştı.

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

ÖRNEK

Ceplerini aradı, anahtarlığını buldu, arabaya doğru yöneldi.

3. Uzun cümlelerde, yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

ÖRNEK

Ankara, genç Türkiye Cumhuriyeti'ni bağrında filizlendiren, Orta Anadolu'nun bozkır yazgılı kentlerinin en şanslısıydı.

4. Cümle içinde ara sözleri ya da ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

ÖRNEK

Hava birden soğuyunca, ki kar da başlamıştı, eve erken gitmek istedi.

5. Anlama güç katmak için tekrarlanan sözcükler arasına konur:

ÖRNEK

Kış, keskin bir kış, amansız bir kış!

6. Tırnak içinde verilmeyen alıntı cümlelerinin bitimine konur:

ÖRNEK

En kısa sürede seni ziyaret edeceğim, dedi.

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur:

ÖRNEK

— Eve yeni mobilyalar alacağım, demesin mi?

8. Yazınsal eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

ÖRNEK Elindekileri yere bıraktı. Hacivat'a,
— Sen de mi buradasın cancağızım, dedi.

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren "hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, öyle, başüstüne, haydi, elbette" gibi sözcüklerden sonra konur:

ÖRNEK Peki, istediğiniz gibi olsun her şey.
Evet, bu yaz güzel bir yaz olacak.

10. Bir sözcüğün kendisinden sonra gelen sözcük ve sözcük gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

ÖRNEK Akşam, yemeğini beğenip yememişti.

11. Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konur:

ÖRNEK Sevgili oğlum,
Sayın Başkan,

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır:

ÖRNEK 21,3

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış sözcüklerden sonra konur:

ÖRNEK Duygularımızı konuşarak, dertleşerek, bazen de tartışarak iletiriz karşımızdakine.

UYARI

Cümle içinde zarf-fiil eki almış sözcüklerden sonra virgöl konmaz:

ÖRNEK Konuyu enine boyuna tartışıp birlikte dışarı çıkmaya karar verdiler.

14. Özne olarak kullanıldıklarında "bu, şu, o" zamirlerinden sonra konur:

ÖRNEK O, günleri geceleri aklından çıkarmak istiyordu.

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

ÖRNEK Ergin, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

UYARI

Metin içinde "ve, veya, yahut, ya ... ya ..." bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

ÖRNEK Ya yanıma gelin ya yanınıza geleyim.

UYARI

Şart ekinden sonra virgül konmaz:

ÖRNEK Buraya gelecek olursa beni mutlaka bulsun.

UYARI

Metin içinde -ınca / -ince anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz:

ÖRNEK İstanbul'a gittim mi Topkapı Sarayı'nı mutlaka gezerim.

ÇIKMIŞ SORU

Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller

Dinlenmiş ağaçlarda tutuk dilli gönüller

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül, bu dizelerdeki işlevine uygun kullanılmıştır?

- A) Bugünlerde başımı kaşıyacak vakit bulamıyorum, dedi.
- B) Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan titriyordu.
- C) Efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sorayım.
- D) Evet, kırk seneden beri Türkçe aşama aşama sadeleşiyor.

ÇÖZÜM

Verilen şiirde virgül, eş görevli sözcükleri birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Aynı kullanım

B seçeneğinde vardır. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıda verilen virgülün kullanım amaçlarına uygun örnek cümleler yazalım.

Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:

Çabucak geleceğim, dedi.

Cümle içinde ara sözleri ayırmak için konur:

Ankara'yı, doğduğu şehri, geride bırakmanın kederi içindeydi.

Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konur:

Canım yeğenim, seni çok özledim.

Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren sözcüklerden sonra konur:

Hayır, sizinle aynı fikirde değilim.

2. Virgüllerin kullanım özelliklerini içeren kutucuklarla, uygun cümleleri eşleştirelim.

Bu, satılacak eşyalardan biriydi.

Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konur.

Sevgili,
En sevgili,
Ey sevgili,
Uzatma dünya sürgünümü benim.

Özne olarak kullanıldıklarında "bu, şu, o" zamirlerinden sonra kullanılır.

KISA ÇİZGİ (-)

1. Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonuna konur:

ÖRNEK konuyu bitir-
mek

2. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

ÖRNEK Bir grup öğrenci-yaklaşık on on beş genç-okul bahçesinde toplandı.

3. Sözcüklerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır:

ÖRNEK dur-ak, söz-lük

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

ÖRNEK al-, dur-, sev-

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur:

ÖRNEK -ak, -ış, -lık / -ımsa-, -la-

6. Heceleri göstermek için kullanılır:

ÖRNEK gör-sel-lik

7. "Arasında, ve, ila, ile, ... -den ...-e" anlamları vermek için sözcük ve sayılar arasında kullanılır:

ÖRNEK 08.30-09.30 arası

Ankara-İstanbul Ekspresi

1914-1918 Birinci Dünya Savaşı

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır:

ÖRNEK 5-3 = 2

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır:

ÖRNEK Hava - 2°C

UYARI

Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz:

ÖRNEK Buradan taşınalı on on beş yıl oldu.

ÇIKMIŞ SORU

Küçük kalabalık -ancak çok yaklaşıncı görülebilen-köye giden geniş yolun ağzında durmuştu.

Bu cümledeki kısa çizgilerin yerine aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi konursa aynı işlevde kullanılmış olur?

A) , B) ... C) : D) ;

ÇÖZÜM

Verilen cümlede kısa çizgi ara sözü ayırmak için kullanılmıştır. Aynı işlevde yalnızca virgül (,) kullanılabilir. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki boşluklara kısa çizginin (-) farklı işlevlerde kullanıldığı cümleler yazalım.

Seni sabah 08.00-08.30 gibi ararım.

Hızlı tren Ankara-Eskişehir arası seferlerine başladı.

Öğretmenimiz la ekiyle türetilen sözcüklere örnek vermemizi istedi.

Yaşar Kemal'i Çukurova'nın Shakespeare'ını yakından tanımıştım.

"Gör-" fiil kökünden türetilmiş sözcükler söyleyiniz.

Sözcüğü "ça-lış-mak" biçiminde heceledi.

3-2 = 1

Bu gece beklenen sıcaklık -5 dereceymiş.

YAZIM KURALLARI

- * Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbiri" gibi bazı belirsizlik sıfat ve zamirleri gelenekselleşmiş olarak bitişik yazılır.

ÖRNEK Birçoğunu tanıyorum.

Toplantıda herhangi bir soru sorulmadı.

Hiçbir çocuk sevgisiz büyümesin.

- * Bağlaç olan "da / de" ayrı yazılır ve kendisinden önceki sözcüğün son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar:

ÖRNEK Oğlu da gelini de ziyaretine geldi.

UYARI

Ayrı yazılan de / da hiçbir zaman te / ta biçiminde yazılmaz:

ÖRNEK Gidip de gelmemek var. (Doğru)

Gidip te gelmemek var. (Yanlış)

UYARI

"Ya" bağlacıyla kullanılan "da" ayrı yazılır:

ÖRNEK Şiir ya da roman, ne bulursam okuyordum.

- * Bulunma durumu eki "-da / -de / -ta / -te," getirildiği sözcüğe bitişik yazılır:

ÖRNEK evde, sokak ta, araba da, cadde de

- * Soru eki "mı / mi / mu / mü" gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki sözcüğün son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar:

ÖRNEK Soruları cevapladınız mı?

Böyle iş olur mu?

Böyle bir günde gidilir mi?

Sorunlar böyle çözülür mü?

UYARI

Soru ekinden sonra gelen ekler bitişik yazılır:

ÖRNEK

Gelecek misin?

Koşuyor musunuz?

UYARI

Birleşik fiillerde "mi" soru eki iki sözcüğün arasına da girebilir:

ÖRNEK

Vazgeçtin mi?

Vaz mi geçtin?

- * Sonu sert ünsüzle biten sözcüklere ünsüzle başlayan bir ek getirildiğinde ekin başındaki ünsüz de sertleşir.

ÖRNEK

bit - di → bitti

yapış - dır → yapış tır

UYARI

Özel adlara gelen "-de / -da" eki kesme işaretiyle ayrılır.

ÖRNEK

Ankara'da, Sinop'ta

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Bilgi yarışmasında bizim okulda dereceye girdi.
B) Toplantı da öğretmenler odasında yapılacak.
C) Havuzda yüzerken de dikkatli olmalıyız.
D) Üniversite eğitimini yurt dışında mı yaptı?

ÇÖZÜM

"Bilgi yarışmasında bizim okul da dereceye girdi." cümlesindeki ikinci da, bağlaç olan "de"dir.

ayrı yazılır. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki metinde yazım yanlışları bulunan sözcüklerin altını çizelim, verilen boşluğa doğru biçimlerini yazalım.

İki ayrı <u>ev</u> <u>de</u> büyüdüm ben. Biri anneannemle dedemin evi; <u>pikapdan</u> tangolar dinlenen, Fransızca konuşulan bir ev... <u>Ora</u> <u>da</u> <u>bir kaç</u> tane popüler Fransızca kitap vardı. Diğer ev ise annem, babam ve babaannemin evi. O daha Osmanlı bir evdi. <u>Radyo</u> <u>da</u> <u>Münir Nurettin Selçuk</u> ama <u>ikisindedede</u> kitaplık <u>yokdu</u> . On üç <u>yaşım</u> <u>da</u> kendi kütüphanemi oluşturmaya başladım. Fransız okulunda okuduğum için Fransızca kitaplar okuyordum. Hugo çok <u>etkilemişdi</u> beni.	<u>evde</u> <u>pikaptan</u> <u>Orada</u> <u>birkaç</u> <u>Radyoda</u> <u>ikisinde de</u> <u>yoktu</u> <u>yaşımda</u> <u>etkilemişti</u>
---	---

2. Cümlelerdeki yazım ve noktalama yanlışlarının altını çizelim.

O damı kütüphaneye gidecekmiş?

Buraya bakarmısınız dedi?

Geç yattım mi, uykumu alamıyorum.

Bir gelsin, ona neler, neler söyleyeceğim.

Hatay - da tanıdıklarım var.

Sınıfta bazı sorunlar olmuş.

Bilip te söylemiyorsan üzülürüm.

KONU TESTİ

1. Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı
Bir dakika araba yerinde durakladı
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül bu dizelerdeki işlevine uygun kullanılmıştır?
A) Sokak sokak, kapı kapı dolaşıp oğlunu aradı.
B) Tamam, pes ettim, dedi.
C) Ah hayat, gamsız hayat, vicdansız hayat!
D) Nefesi daraldı, adımları hızlandı, göz bebekleri büyüdü.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlış vardır?
A) Hiçbir ayrıntı gözünden kaçmıyordu.
B) Bugünlerde herşey üstümüze geliyor.
C) Nihayet kendisine bir takım elbise aldı.
D) Bu sorunların birçoğu daha önce dile getirilmişti.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kısa çizginin kullanım özelliği diğerlerinden farklıdır?
A) Dilimizde -lık ekiyle türetilmiş pek çok sözcük vardır.
B) Bir zamanlar Mardin-Münih Hattı adında bir dizi izlemiştim.
C) Beşiktaş-Fenerbahçe maçına bilet aldım.
D) Akşam yemeğini 18.00-19.00 arası yeriz.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "de"nin yazımı ile ilgili yanlışlık vardır?
A) Kitaplıkta bir dizi roman gözüme çarptı.
B) Onu görmek içimden de gelmiyor.
C) Kalabalık dağılmış, cadde de sokak ta boşalmıştı.
D) Salıncakta uzun uzun sallandı çocuklar.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru eki "mi"nin yazımında yanlışlık yapılmamıştır?
A) Buralara yabancılaşmış mıydı, bunu kendi bile bilmiyordu.
B) Bu iş böyle mi gider sanıyorsun?
C) Sözlerini geri mi aldı?
D) Yetkililerden bir açıklama bekliyor musunuz?

6. Evde() sokakta() her yerde() işlerimizi görürken() düşündüğümüzü anlatırken() içimizi dökerken konuştuğumuz Türkçe() acaba bir gün() bizi ifade eden bir yazı kâinatı olacak mıdır()
Bu cümledeki ayraçlı yerlere uygun noktalama işaretleri getirildiğinde kaç virgül olur?
A) 4 B) 5 C) 6 D) 7

7. Şairin Bir Başka Tepeden, Açık Deniz, Süleymaniye'de Bayram Sabahı, Mohaç Türküsü gibi belleklere kazınmış eserleri vardır. Virgülün bu cümledeki görevi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddeleri ayırma
 B) Art arda sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarını ayırma
 C) Anlama güç katmak için tekrarlanan sözcükleri ayırma
 D) Yüklemden uzak düşmüş özneyi belirtme

8. Aşağıdakilerden hangisinde kısa çizgi (-) kullanılmaz?

A) Bir olayın bitiş ve başlangıç tarihleri arasında
 B) Cümle içinde ara sözlerin başında ve sonunda
 C) Cümle içinde eş görevli sözcüklerin ayrılmasında
 D) Matematikte çıkarma işleminde

9. Dışarı çıkan sen miydin

Evet bendim

Yukarıdaki konuşmada hangi noktalama işareti yer almaz?

A) Ünlem işareti B) Soru işareti
 C) Virgül D) Nokta

10. Aşağıda verilen virgülün görevlerine ilişkin örneklemelerden hangisi yanlıştır?

A) Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır: O, köyden uzakta yaşamak istiyor.
 B) Hitaplardan sonra kullanılır: Sizi tanıyorum, dedi.
 C) Sıralı cümlelerin arasına konur: Şemsiyesini açtı, usul usul yürümeye başladı.
 D) Eş görevli sözcük ve sözcük gruplarını ayırmak için kullanılır: Kitap, dergi, gazete okuyan biriydi.

11. İdam edilmek üzere olan bir mahkûma () () Diyeceğin bir şey var mı () () diye sorduklarında () Bu bana iyi bir ders oldu () () der ()

Bu cümledeki ayraçlı yerlere uygun noktalama işaretleri getirildiğinde kaç virgül kullanılır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

12. Sen İstinye'de bekle, ben buradayım
 İçimde köpek gibi havlayan yalnızlığım
 Çünkü ben buradayım, karanlıktayım
 Belki gelmem, gelemem beş dakika bekle git
 Yukarıdaki şiirin kaçınıcı dizesinde yazım yanlışı yapılmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

1-D	2-B	3-A	4-C	5-C	6-D	7-B	8-C	9-A	10-B	11-A	12-A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------

ATATÜRK

KONULAR

- * Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam
- * Cümlede Anlam
- * Paragrafta Anlam
- * Dil Bilgisi
 - Cümlelerin Temel Öğeleri
 - Özne-Yüklem Uyumu
- * Yazım ve Noktalama

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıda verilen sözcükleri gerçek, varsa mecaz ve terim anlamlarını içerecek şekilde cümlede kullanalım.

Sözcük	Gerçek Anlam	Mecaz Anlam	Terim Anlam
Ayna	Benzindeki sarılığı aynaya bakınca gördü	Kişi başına düşen kitap sayısı, bir ülkenin kültür aynasıdır.	Bugün ışığın aynada kırılması konusunu işledik.
Arsız	O arsız adama haddini bildirdim.	Öyle arsız bir bitki ki uzayda bile yetişir.	_____
Renk	Elbisenin rengini çok beğendim.	İşin rengi değişmişti, anladım.	_____
Ters	Elinin tersinde bir yara izi vardı.	Bu ters ihtiyar, iş çocuklara gelince bambaşka biri olurdu.	_____
Daire	İstinye taraflarında bir daire satın almışlar.	Durumu edep dairesinde kendisine anlatmaya çalıştım.	Sınavda, dairenin alanı ile ilgili iki tane soru vardı.
Artı	Aralarına artı koyarak iki sayıyı topladım.	Karşıdaki insanları artıları, eksileriyle kabullenmelisin.	Matematik dersinde eksi sayıyla artı sayıyı toplamayı öğrendik.

2. "Kara" sözcüğüyle kurulan aşağıdaki deyimlerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayalım.

96

akı ak **karası** kara
 akla karayı seçmek
 alnına kara sürmek
 alınının kara yazısı

aralarına kara **kedi** girmek
 aralarından kara kedi **geçmek**
 ayaklarına kara su inmek
 bahtı kara olmak

..... **başına** karalar bağlamak
 kara **çalmak**
 baştan kara **gitmek**
 ak dediğine kara demek

EŞ ANLAMLI SÖZCÜKLER

Eş Anlamlı Sözcükler: Yazılışları farklı olduğu hâlde anlamları aynı olan sözcüklerdir.

ÖRNEK

Sana değer veriyorum. / Sana kıymet veriyorum.

Söylediklerimi duymuyor gibiydi. / Söylediklerimi işitmiyor gibiydi.

UYARI

Türkçede, aralarında anlamdaşlık ilgisi bulunan sözcüklerden biri genellikle yabancı kökenlidir. Ancak Türkçe sözcükler arasında da anlamdaşlık ilgisi bulunabilir.

uygarlık	← →	medeniyet	deprem	← →	yer sarsıntısı
Türkçe		Arapça	Türkçe		Türkçe

UYARI

Eş anlamlı sözcüklerle yakın anlamlı sözcükler karıştırılmamalıdır. Eş anlamlı sözcükler, birbirinin yerini bire bir tutar. Oysa yakın anlamlı sözcükler arasında az çok anlam farkı vardır.

eş anlamlı	yakın anlamlı
parantez	beklemek
ayraç	durmak
hayat	mutluluk
yaşam	sevinç

UYARI

Atasözü, deyim, birleşik adlar gibi kalıplaşmış söz ve söz öbeklerinde yer alan sözcüklerin yerine eş anlamlıları getirilemez.

97

doğru → kara bahtım kem talihim yanlış → siyah bahtım kem talihim

UYARI

Sözcükler gerçek anlamlarının dışında kullanıldıklarında eş anlamlılık ilgisi ortadan kalkar.

ak saç → gerçek anlam (eş anlamlı)
beyaz saç →

Beyaz önlüklerimiz sağlık sektörünü ak ediyor. (Mecaz anlamlı)

ÇIKMIŞ SORU

- Kitap okuyor musun?
 — O kadar hızlı değil. Okumam hızlansın, annemin bana okuduğu kitapları bir de kendim okuyacağım.
 — Hangi kitabı söz gelimi?
 — "Kırmızı Balon"u.

Bu parçadaki altı çizili söz grubunun eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

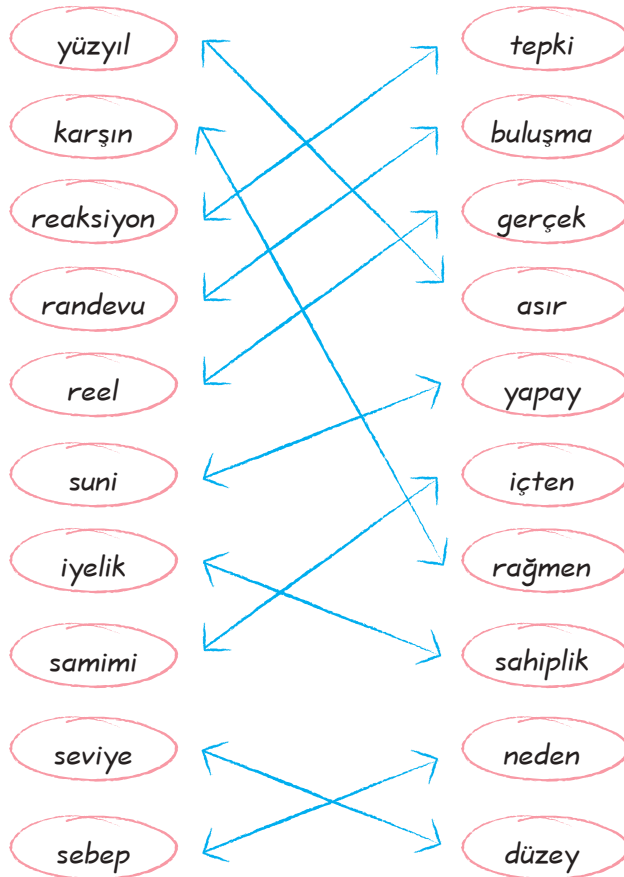
- A) yani B) sözün kisası C) doğrusu D) örneğin

ÇÖZÜM

Parçadaki "söz gelimi" ifadesi "örneğin, mesela" anlamı taşımaktadır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki sözcükleri eş anlamlarıyla eşleştirelim.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "geçmek" sözcüğünün anlamıyla kullanımı birbirine uy-mamaktadır?

	Anlam	Kullanım
A)	Bir yerden başka bir yere girmek	Hırkasını giydi, bah- çeye geçti.
B)	Sönmek	Ocağın ateşi geçmiş, üstündeki çay soğu- muştur.
C)	Görev almak	Ordumuz, sınırı geçti.
D)	Yazılmak, girmek	Böyle adların tari- he geçmesi tesadüf değil.

2. "Baskı" sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde "Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altın-
da bulundurma durumu" anlamında kullanıl-
mıştır?

- A) Kitabın son baskısını dikkatlice incele-
dim.
- B) Bu gazetenin baskısı yüz binden fazla-
dır.
- C) Biliçaltındaki baskılar mutlu olmasına
engeldi.
- D) Eserlerinde dönemin baskısının izlerini
görmek mümkün.

3. "Mesleğiyle ilgili gelişmeleri günbegün takip etmişti."

Bu cümlede altı çizili sözcüğün yerine aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümlemin an-
lamı bozulmaz?

- A) günden güne B) zaman zaman
C) sürekli D) gınaşırı

4. "Az" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangi-
sinde deyim içinde kullanılmamıştır?

- A) Önerdiğimiz rakamı az bulduğunu söyle-
di.
- B) Az söyleyip çok dinlemeyi alışkanlık hâli-
ne getirelim.
- C) Az günün adamı değildi, bu işleri iyi bilir-
di.
- D) Dükkânı satışa çıkardık, aza çoğa bak-
mayacağız.

5. Mustafa Kemal'i gördüm düşümde

Daha, diyordu

Uğruna şehit olasım geldi hemen

Sabaha, diyordu.

Şiirdeki altı çizili sözcüğün eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) hayalimde B) rüyamda
C) uykumda D) zihnimde

6. Aşağıdaki dizelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmış bir sözcük vardır?

- A) Bulutlanır gözleri / Anlarız, Atatürk üzüldü.
- B) Kuşun kanadında türküler / Kemal Paşa'nın gönlüne vardı.
- C) Bir selam gibi gitti Erzurum'a / Bin selam gibi geldi Sivas'a Erzurum'dan
- D) Mustafa Kemal'i düşünüyorum Gelmiş geçmiş kahramanlara bedel

7. Bir yıl Ankara Kalesi'nde, bir yıl Rasattepe'de Ebedî şarkılarla dalgalanan bayrakta.

Bu şiirdeki altı çizili sözcüklerin eş anlamlıları aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

- A) zaman - sonsuz
- B) sene - sürekli
- C) sene - sonsuz
- D) süre - sınırsız

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı bir sözcük yoktur?

- A) Işıklar söndü, sahne karardı, perde açıldı.
- B) Uzaktan kaleye şut çekti.
- C) Şarkının notalarını ünlü müzisyenimiz yazmış.
- D) Balkanlarda tarihî köklerimiz var bizim.

9. Aşağıdakilerin hangisinde deyim, açıklamasıyla birlikte verilmemiştir?

- A) Kimseyi konuşturmadı, aldı sazı eline.
- B) Bugünden tezi yok, derhâl evimi boşaltın.
- C) İşini kaybedince aç açık kaldı.
- D) Açılış konuşmasını kısa kesti, sözü uzatmadı.

10. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) Bu davranışların beni senden soğuttu.
- B) Balo, renkli ışıklar altında dansla başladı.
- C) En zor günlerimde bana ışık oldun sen.
- D) Böyle ağır sözleri söylemen hoş olmadı.

11. "Yurtta sulh, cihanda sulh!" cümlesindeki altı çizili sözcüğün eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) uyum
- B) huzur
- C) esenlik
- D) barış

1-C	2-D	3-A	4-B	5-B	6-A	7-C	8-D	9-C	10-B	11-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

CÜMLEDE ANLAM

SEBEP-SONUÇ İLİŞKİSİ İÇEREN CÜMLELER

SebeP-Sonuç İlişkisi İçeren Cümleler: Bir eylemin hangi gerekçeyle veya hangi sebeple yapıldığını bildiren cümlelerdir. Bu cümlelerin yüklemine "Neden? Niçin?" soruları sorulduğunda cevap alınır. SebeP-sonuç ilişkisi bulunan cümlelerde genellikle "-den, -diğinden, -den dolayı, için, ile, -ince" gibi ekler ve edatlar kullanılır.

ÖRNEK

Baharın gelmesi ile hava ısındı.

SebeP

Sonuç

Beni üzdüğün için sana kırgınım.

SebeP

Sonuç

Sonbahar gelince yapraklar sararmaya başladı.

SebeP

Sonuç

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sebeP-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Hem biraz dinlenmiş hem de sohbet etmiş oluruz.
- B) Çok yorulduğumuzdan kendimizi çimenlerin üstüne bıraktık.
- C) Dosyayı ayrıntılı bir şekilde incelemeye başladı.
- D) Bahar gelmesine rağmen hava bir türlü ısınmadı.

ÇÖZÜM

B seçeneğindeki cümlede "kendimizi çimenlerin üstüne bırakmamızın" nedeni "çok yorulmak" olarak verilmiştir. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıda neden ya da sonuç bölümleri verilen cümleleri uygun biçimde tamamlayalım.

- * Gün boyunca çok yorulduğu için **erken yattı.**
- * **Çok yetenekli olduğundan** resim yarışmasında dereceye girdi.
- * **Karın yağmasıyla** okullar tatil edildi.
- * Seni arayamadım çünkü **çok yoğundum**
- * **İngilizce bilmediğimden** yabancı ülkelerde rahat edemiyorum.
- * Sağlıklı beslenmediği için **sık sık hastalanıyor.**
- * **Havalar soğuk gittiğinden dolayı** pikniği erteledik.

AMAÇ-SONUÇ İLİŞKİSİ İÇEREN CÜMLELER

Amaç-Sonuç İlişkisi İçeren Cümleler: Eylemin hangi amaç doğrultusunda gerçekleştiğinin / gerçekleşeceğinin belirtildiği cümlelerdir. Bu tür cümlelerde " için, diye, üzere" gibi edatlardan yararlanılır. Amaç-sonuç cümleleri, eyleme sorulan "Hangi amaçla?" sorusuna yanıt verir.

ÖRNEK

Çabuk büyüsün diye çiçeğin toprağını değiştirmiş.

Amaç

Sonuç

Yağmurda ıslanmamak amacıyla şemsiyemi yanıma aldım.

Amaç

Sonuç

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Sizinle tanıştığima memnun oldum.
- B) Araştırma yapmak için kütüphaneye gitti.
- C) Yolda giderken arkadaşşıma rastladım.
- D) Eve gelir gelmez yatıp uyudu.

ÇÖZÜM

Amaç-sonuç cümlelerinde eyleme "Hangi amaçla?" sorusunu sorduğumuzda yanıt alırız. "Hangi amaçla kütüphaneye gitti?" sorusuna karşılık, "araştırma yapmak için" cevabını alırız. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde yer alan cümleleri neden-sonuç ve amaç-sonuç ilişkisi açısından değerlendirelim ve tablodaki uygun yerlere yazalım.

102

ATATÜRK'Ü ANLAMAK

Gerçek sevgi, bilgiden doğar. Atatürk'ü sevmenin, bilgiyle beslenmiyorsa, değeri yoktur. Atatürk'ün gösterdiği uygarlık düzeyine çıkmak için sevgiyi bilgiyle, bilimle beslemeliyiz. Bu çağdaş ülke, Atatürk'ün dehasından, çalışkanlığından ve millet sevgisinden dolayı var oldu.

Amaç-Sonuç Cümleleri

Atatürk'ün gösterdiği uygarlık düzeyine çıkmak için sevgiyi bilgiyle, bilimle beslemeliyiz.

Neden-Sonuç Cümleleri

Bu çağdaş ülke, Atatürk'ün dehasından, çalışkanlığından ve millet sevgisinden dolayı var oldu.

ÖRTÜLÜ ANLAM

Örtülü Anlam: Kurulan bir cümlede, dile getirilmeyen ancak cümlenin anlamında başka yargıların da gizli olarak bulunmasıdır. Bu tür cümlelerde çoğunlukla aşamalı durumlar, karşılaştırmalar söz konusudur. "De" bağlacının da sıkça kullanıldığı görülür.

ÖRNEK

- * Konuyla ilgili bir de toplantı yapalım. (Başka şeylerin yapıldığı anlaşılıyor.)
- * Genç yönetmenin bu filmini de çok beğendim. (Yönetmene ait başka filmler izlenmiş.)
- * Soğuk havalar en çok sebze üreticisini vurdu. (Başka alandaki üreticiler de etkilenmiş.)
- * Artık hava geç kararıyor. (Önceleri erken karardığı anlaşılıyor.)

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerin içerdiği örtülü anlamları yazalım.

Cümle	Örtülü Anlam
* Bu kış da sert geçecekmiş.	* Önceki kışlar sert geçmiş.
* Hayvanat bahçesine jaguar bile getirilecekmiş.	* Pek çok hayvan türü getirilecek.
* Beni bir tek sen anlıyorsun.	* Başkaları anlamıyor.
* Bugün dolu da yağarsa şaşırma.	* Yağmur, kar vb. yağışlar yaşıyor.
* Bir de küçük tekne almış kendine.	* Başka şeyler de almış.
* En güzel yemekleri annem yapar.	* Başkaları annesi kadar güzel yemek yapamıyor.
* Voleybol takımına da seçilmiş.	* Başka spor dallarına ilişkin takımlarda da yer alıyor.
* Bu yıl da ödül almış.	* Geçen yıllarda da ödül aldı.

KONU TESTİ

1. "Zincirleme kazada bizim araç çok zarar görmüş." cümlesinden çıkarılacak örtülü anlam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aracın daha önce de kazaya karıştığı
- B) Diğer araçların hiç zarar görmediği
- C) Diğer araçların sözü edilen araç kadar zarar görmediği
- D) Kazada can kaybının olmadığı

2. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.

(Mustafa Kemal Atatürk)

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi, bu cümleye anlamca en yakındır?

- A) Ata dostu oğla mirastır.
- B) Atasını tanımayan Allah'ını tanımaz.
- C) Akıllı olan oğlan neyler ata malını, akılsız oğlan neyler ata malını.
- D) Oğlan atadan öğrenir sofrayı açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.

3. Aşağıdakilerden hangisi atasözü değildir?

- A) Açın gözü ekmek teknesinde olur.
- B) Okunacak en büyük kitap insandır.
- C) Adam adamı bir kere aldatır.
- D) Deniz kenarında dalga eksik olmaz.

4. 1. insanlığa saygıyı

2. genç beyinlere

3. okul

4. millet ve ülkeye

5. öğretir

6. bağımsızlık onurunu

Numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarıyla anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturmak istense sıralama nasıl olur?

A) 3. 2. 4. 1. 6. 5

B) 3. 1. 4. 6. 2. 5

C) 3. 5. 2. 1. 4. 6

D) 3. 2. 1. 4. 6. 5

5. Aşağıdaki dizelerin hangisi amaç-sonuç ilişkisi içermektedir?

A) Güzel şeyler düşünelim diye

Yemyeşil oluvermiş ağaçlar

B) Oysa birçokları yalnız gecede

Yaşar en ışıksız yerini bölünerek

C) Yüzün ay ışığı vuran bir koydu

Saçların gecede Samanyolu'ydü

D) Dağın uykusuna, kuşun gözüne

Sabahın sesine taşıdım seni

6. Aşağıdakilerin hangisinde yargının nedeni belirtilmemiştir?

- A) Aşırı yağışlar yüzünden ekili araziler zarar gördü.
- B) Tahıl üretimimiz yıldan yıla azalmaktadır.
- C) Tarımda makineleşmenin artması iş verimliliğini artırmıştır.
- D) Çiftçilerin bilinçli hareketleri sayesinde ülkemiz tarımı, ekonomik krizden etkilenmemiştir.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde neden-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Çocuk sevgisi, insan sevgisi için bir ihtiyaçtır.
- B) Bir fikre dayanmayan, zafer yaşayamaz.
- C) Hakikati söylemekten korkmayınız.
- D) Ödevimi temiz teslim etmek için çok dikkatli yazıyorum.

8. "Ne doğrarsan o çıkar" atasözündeki boş yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) tencerene - önüne
- B) yemeğine - kaşığına
- C) aşına - kaşığına
- D) aşına - sofrana

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisi nesnel yargıdır?

- A) Bu soğuk kış aylarında en güzel ilaç çorbadır.
- B) Aralık ayı, en zor geçen kış ayıdır.
- C) Şiddetli soğuklar, ocak ayında acı yüzünü gösterir bize.
- D) Şubat, kışın en kısa süren ayıdır.

10. Aşağıdaki dizelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi yoktur?

- A) Konsunlar yastığıma
Uyutmak için beni
- B) Bir kırağı seçtim kendime
Güneş dağına tuttum, ısınsın diye
- C) Yılların hazinesi gibi
Öfkenin sandığında sakla onu
- D) Uzun uzun ağlamak için güdülen hasret
Bazen nelere değmez

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde örtülü anlam yoktur?

- A) Giderek daha öfkeli bir topluma dönüştük.
- B) Kendime mavi bir pantolon aldım.
- C) Bu sınavı da başarıyla atlattık.
- D) Konuyla ilgili yine basın açıklaması yapılmış.

Martı

1-C	2-D	3-B	4-D	5-A	6-B	7-D	8-C	9-D	10-C	11-B
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

PARAGRAFTA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Tahsin Uzer'in anılarından alınan ve karışık olarak numaralandırılmış cümleleri mantık akışına göre sıralayalım.

1. Atatürk çok neşelendi, ayağa fırladı.
2. Çağırdı ve güler yüzle sordu: "Sen güreş bilir misin?"
3. Bir gezisinde kolordu binasının kapısında aslan yapılı bir Mehmetçik gördü.
4. Ceketini çıkarıp Mehmet'in ensesini tuttu: "Haydi, bir de benimle güreş!"
5. Yanındakilerden en kuvvetli görünenlerle Mehmetçiği güreştirdi.
6. Katıksız ve temiz Anadolu çocuğu, Ata'sının yüzüne hayranlıkla baktı: "Senin sırtını yedi düvel yere getiremedi. Bir Mehmet mi bu işi başarır?"
7. Genç asker her zaman üstün geliyordu.
8. Atatürk'ün gözleri doldu ve ağlamamak için gülmeye çalıştı.

3. 2. 5. 7. 1. 4. 6. 8

2. Aşağıdaki parçalarda kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını bularak yazalım.

Varsayım, olmamış bir şeyi olmuş farz etmektir.

Tanımlama

En güzel yıllarıydı bunlar. Her şeyi daha iyi anlıyor, daha iyi yorumluyor, daha dikkatlice inceliyordu.

Karşılaştırma

Kış aylarında bağışıklık sistemimiz zayıflar. Soğuk hava ve yanlış beslenmeyle beraber hastalıklar birer birer çalar kapımızı: nezle, grip, bronşit, zatürre...

Örnekleme

İnsan, dallarıyla dünyayı kucaklayan ama kökleriyle ülkesine, milletine, kültürüne tutunan bir ağaç olmalıdır. Nitekim Atatürk, "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür." demiştir.

Tanık gösterme

Eser, insanın çocuğu gibidir. Tıpkı evladınız gibi sizden doğar, sizinle büyür. Gözünüz gibi bakarsınız eserinize. Üstüne titrersiniz.

Benzetme

Gün boyu kurduğumuz cümleler, aynı sözcükler etrafında dolanıp duruyor. Bir üniversitenin yaptığı araştırmaya göre lise düzeyinde bir öğrencinin 24 saat boyunca kullandığı sözcük sayısı 125, üniversite öğrencisinininki ise 170.

Sayısal verilerden yararlanma

PARAGRAFİN SONUÇ CÜMLESİ

Sonuç Cümlesi: Paragrafın son cümlesidir. Sonuç cümlesi, dil ve düşünce bakımından kendinden önceki cümlelerle bağlantılıdır. Genellikle önceden anlatılanları destekler niteliktedir. "Öyleyse, demek ki, yani, kısaca, özetle" gibi açıklama bağlaçları bulunabilir. Kimi metinlerde sonuç cümlesinde ana düşüncenin verildiği de olur.

ÖRNEK

Kitap okumak için yaz, daha uygun bir mevsimdir. Havaalar ısınmaya başlayınca doğanın her köşesi bir okuma yeri olur. İstedığınız yeri seçebilirsiniz. Parkta, deniz kıyısında, bir ağaç altında gönlünüzce okuyabilirsiniz.

ÇIKMIŞ SORU

Sanat ve edebiyatla yakından ilgilenmeyen bir tek "büyük adam" tanımıyorum. Sanayici, politikacı, asker, bilgin, teknisyen... Meslekleri ne olursa olsun, doruklara yerleşenlerin hepsinde de sanat ve edebiyat ilgisi gördüm. Bu ilginin nedeni büyük oluşları değildir. Tam aksine ...

Paragrafın aşağıdakilerden hangisiyle sürdürülmesi uygun değildir?

- A) sanat ve edebiyatta büyük başarılar kazanmalarıdır.
- B) bu ilgiyle birlikte büyümeleridir.
- C) beğenilen kişiliklerine bu ilgiyle erişmişlerdir.
- D) sanat ve edebiyat sayesinde alanlarında kalıcı eserler vermişlerdir.

ÇÖZÜM

Paragrafta, "kendi alanlarında zirveye çıkmış kişilerin sanatla ve edebiyatla ilgilenen, kültürel birikim ve zenginliğe sahip kişiler olduğuna dikkat çekilmiş, bu kişilerin bilgi ve donanımları sayesinde başarılı oldukları" vurgulanmıştır. B, C ve D seçeneklerindeki cümleler bu düşünceyi destekler ama A seçeneğindeki cümle, bu düşüncelerle uyumsuz. Yanıt A'dır.

107

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri inceleyelim. Bir paragrafın sonuç cümlesi olabilecek olan cümlenin başındaki kutucuğa X koyalım.

Okumak, insanı ayrıcalıklı kılar.

Bu da bizi başkalarından üstün kılar.

KAYNAKÇA OLUŞTURMA

Kaynakça Oluşturma: Bir eser hazırlanırken başka kaynaklardan yararlanıldığında , eserin sonunda bu kaynaklara ilişkin bilgilerin verilmesidir.

Kaynakça hazırlanırken yararlanılan eserlere ilişkin veriler şu şekilde sıralanır:

Yazarın Soyadı, Adı, Eser Adı, Yayımlayan Yayınevi, Yayımlandığı Şehir, Yayımlandığı Yıl.

ÖRNEK

PAMUK, Orhan, Kar, OP Basımevi, Antalya, 2010.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki eser bilgileriyle kaynakça oluşturalım.

a.

Elinde Ferit Edgü'nün bir kitabı vardı. Kitaba uzun uzun baktı. Ön kapakta kitabın adı yazmaktaydı: "O / Hakkâri'de Bir Mevsim". Kitap İstanbul'da, 2001 yılında, Yapı Kredi Yayınları (YKY) arasından çıkmıştı.

EDGÜ, Ferit, O / Hakkâri'de Bir Mevsim, YKY, İstanbul, 2001.

b.

Kitap, Can Yayınlarından çıkmış ve yazarına 1982 Nobel Edebiyat Ödülü'nü getirmiş: "Yüzyıllık Yalnızlık." Yazar Gabriel Garcia Marquez'in bu kitabı; İstanbul'da, 2006 yılında 28. basımına ulaşmış.

MARQUEZ, Gabriel Garcia, Yüzyıllık Yalnızlık, Can Yayınları, İstanbul, 2006.

2. Okuduğumuz bir kitabın bilgilerini kullanarak kaynakça yazalım.

ADIVAR, Halide Edip, Akile Hanım Sokağı, Can Yayınları, İstanbul, 2010.

METİN TÜRLERİ**Deneme**

Deneme: Bir yazarın, belli bir konuya ilişkin kişisel duygu ve düşüncelerini anlattığı kısa yazılardır.

ÇIKMIŞ SORU

Denemeci, başka insanları ve başka gerçekleri anlatırken de hep kendinden hareket eder. Onun için "ben" sözünü çok kullanır. Denemeci, üzerine binasını kurduğu hazır bilgileri tekrarlamaktan kaçınmak zorundadır. Bilgin, bilinmeyeni kesin yargılarla ortaya koyarken, denemeci bilinmeyenlerin dünyasında tereddütlü hedefler göstermeye çalışır.

Bu paragraftan, deneme hakkında aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Yazarın kişisel duygu ve düşünceleri ağır basar.
- B) Geçmişte kazanılmış bilgiler üzerine kuruludur.
- C) Kanıtlamaktan çok anlatmak isteyen bir çabanın ürünüdür.
- D) Ortaya konulan görüşler kesin değildir.

ÇÖZÜM

Parçada "Denemeci, üzerine binasını kurduğu hazır bilgileri tekrarlamaktan kaçınmak zorundadır." cümlesiyle denemecinin eski bilgileri değil, yeni bilgileri aktarmak sorumluluğu dile getirilmiştir. Dolayısıyla B seçeneğindeki çıkarım, bu verilen iletiyle çelişir. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki deneme örneğini okuyalım. Bu metinden hareketle bir deneme yazalım.

İnsanın hayata gelişinin bir amacı vardır: Kendisi ve çevresi ile uyum sağlamak, topluma faydalı olmak. Mutluluk, öncelikle kendi içimizde başlar. Kendimizle barışık isek, sorunların üstesinden gelebilirsek mutluluk bize uzak değildir. Bazen bir eşyaya sahip olmak bizi heyecanlandırır, içimizde güzel duygular oluşur. Kimi zamansa bir başkasının varlığı bize sevinç verir. Akşamları başımızı yastığa koyup hayal kurmak ve yaşanmışlıklarımızı hatırlamak bize mutluluk verir. Çevremizde bizi mutlu edecek o kadar çok şey var ki ...

Söylev (Nutuk / Hitabet)

Söylev (Nutuk / Hitabet): Dinleyicilere belli bir fikri, duyguyu aşlamak, onlarda heyecan ve coşku yaratmak amacıyla söylenen uzunca sözlerdir.

PEKİŞTİRELİM

Atatürk'ün "Gençliğe Hitabe"sini ezberimizden okuyalım, Türk gençliğine yüklediği ödev ve sorumlulukları aşağıdaki boşluğa yazalım.

- * Ülkemizin ve ulusumuzun geleceğini ve özgürlüğünü, şartlar ne olursa olsun, korumak.
- * Ülkemizin ve ulusumuzun karşılaşılabileceği iç ve dış tehlikelere, düşmanlara karşı daima uyanık ve tetikte olmak.
- * Bütün bu iç ve dış tehlikelerden milletimizin zarar görmesini engellemek.
- * Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk ulusunun varlık ve birliğinin devamı için köklerinden beslenmek; millî birlik ve beraberlik ülküsünden ayrılmamak.

KONU TESTİ

1. Turna katarları geçiyordu gölün üstünden, gölgeleri maviye dönüşerek. Van Gölü, günün her anında bir renk cümbüşünde yunup arınıyordu. Bir bakmışsın göl bir anda som turuncuya kesmiş. Bir bakmışsın, gölün ucundan bir mor şimşegi girmiş, bütün gölü som mora boyayarak öteki ucundan çıkmış, ak köpüklü dalgalarla bütün gölü süsleyerek."

Parçanın anlatımında aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmuştur?

- A) Tanımlama
- B) Tanık gösterme
- C) Betimleme
- D) Sayısal verilerden yararlanma

2. En koyu umutsuzluğun içinde, bu umutsuzluğu aşmanın yollarını aradım. Bunu da iyiliğimden, herkesten daha üstün ruhlu olduğumdan yapmış değilim. Ama ben doğuştan içimde taşıdığım bir sezgi ışığına bağlıyım. Bu sezgiyle insanlar, binlerce yıldır, en büyük acılar içinde yaşamayı, sevmeyi bilmişlerdir.

Bu parça için en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanlığın Yaşam Serüveni
- B) Acıları Yenmek
- C) Hislerle Yaşamak
- D) Yaşama Bağlılık

3. Az gelişmiş milletlerin geri kalma sebepleri incelendiğinde, insanların millî ve çağdaş ihtiyaçlara göre eğitilmemiş olduğu görülür. Gelişmiş milletlerin gücü; ekonomi, endüstri ve ticaretteki başarılarından çok eğitilmiş, vasıflı iş gücünden ileri gelir. Çünkü maddi güçler bir gün kaybedilebilir. ...

Bu parçanın konusu dikkate alındığında aşağıdaki cümlelerin hangisiyle sürdürülmesi uygun olur?

- A) Onun için bir ulusun yaptığı en iyi yatırım eğitime yaptığı yatırımdır.
- B) Öyleyse ekonomik ve ticari getirisi yüksek yatırımlar yapılmalıdır.
- C) Ama millî ve manevi değerler hep yaşayacaktır.
- D) Bu nedenle gelişmiş milletlerle iyi ilişkiler kurmalıyız.

4. Krallar hiçbir şeyimi almazlarsa bana çok şey vermiş olurlar. Hiçbir kötülük etmezlerse yeterince iyilik etmiş sayılırlar bana. Bütün istediğim budur onlardan. Ama nasıl şükrediyorum Tanrı'ya, varımı yoğumu bana aracısız vermiş, beni yalnız kendisine borçlu kılmış olduğu için! Nasıl yalvarıyorum ona gece gündüz, beni hiçbir zaman kimseye karşı ağır bir minnet altına sokmasın diye! Ne mutlu, bu özgürlükle bunca zaman yaşadım. Onunla bitsin ömrüm. Bütün çabam kimseye muhtaç olmadan yaşamak. Bütün umudum kendimde.

Bu parçanın türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anı
- B) Söylev
- C) Günlük
- D) Deneme

5. Aşağıdakilerden hangisi bir yazının ilk cümlesi olmaya en uygundur?

- A) Büyük sanatçı bu özellikleriyle belli olur.
 B) Hayat, iyi ve kötü anılarla doludur.
 C) Bu özellik "onu taklitçi" ya da "değersiz" saymayı gerektirmez.
 D) Bildiğim şu ki mükemmel senaryo yazar birileri çıkarsa yapımcılar çok ciddi paralar ödemeye çoktan hazırlar.

6. ... yazarı, yaşamının bir bölümünü anlatırken istemeyerek de olsa başkalarının yaşamına girmek zorundadır. Sanırım ... yazmadaki asıl amaç tanıdıklarını, yaşadıklarını, gördüklerini içtenlikle ve başkalarını yanıltmayacak bir yansızlıkla ele almak olmalıdır. Bir başka deyişle ... yazarı, yaşadıklarını olduğu gibi, gerçeği değiştirmeden, tarihe katkıda bulacak bir biçimde dile getirmelidir. Böylece bir tarihçi gibi nesnel, bir edebiyat adamı gibi kişisel tutum ve zorunluluk içinde geçmişine bakmalıdır.

Parçada boş bırakılan yerlere aşağıdaki yazı türlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) Anı
 B) Deneme
 C) Biyografi
 D) Günlük

7. * Bir fikri veya bir meseleyi açık bir şekilde anlatır.

* Dinleyiciler üzerinde iz bırakarak onları ikna eder.

* Dinleyicileri harekete geçirerek onlarda coşku ve heyecan uyandırır.

Yukarıda verilen özellikler aşağıdaki edebî türlerden hangisine aittir?

- A) Anı
 B) Günlük
 C) Söylev
 D) Otobiyografi

8. 1. Bu uluslardan her birinin kendilerine özgü gülmece (mizah) anlayışları vardır.

2. Türk'ün komik dediğini de bir Alman, bir İngiliz, bir Fransız komik bulmaz.

3. Türk ulusu, Fransızların komedi karakteri Şarlo'ya gülmez.

4. Türk tiyatrosundan Abdi'ye güler, Hamdi'ye güler, Dümbüllü'ye güler.

Numaralandırılmış cümlelerle bir paragraf oluşturulduğunda hangisi paragrafın son cümlesi olur?

- A) 1
 B) 2
 C) 3
 D) 4

113

9. Anılarımı yazarken romanlarımı şöyle bir karıştırdım, dil bakımından eskimiş parçalar çok mu diye baktım. Kimi yerlerine gülmek elde değildi. Örneğin "fevk-i serinde" demişim. Şuna "başının üstünde" deseydim sanki sanatçılığımdan, yazarlığımdan ne eksilirdi?

Kendisini bu şekilde eleştiren bir yazarın anlatım niteliğinde yapmak istediği nedir?

- A) Özlülük
 B) Özgünlük
 C) Tutarlılık
 D) Yalınlık

1- C	2- D	3- A	4- D	5- B	6- A	7- C	8- A	9- D
------	------	------	------	------	------	------	------	------

DİL BİLGİSİ

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde yer alan fiilimsileri bulalım ve tablodaki uygun yerlere yazalım.

	İsim-Fiiller	Sıfat-Fiiller	Zarf-Fiiller
<p>Atatürk, millî tarih ve dilimizin asıl gerçeğine ulaşabilmek için Güneş Dil Teorisi'ne uzanan, dikkatleri çekebilme yolları denedi. Yusuf Akçura, Ağaoğlu Ahmet, Sadri Maksudi Arsal, İbrahim Necmi Dilmen, Saim Dilemre gibi, konunun uzmanlarından şunu istedi: "Bana konuşulan bir Türkçe yapacaksınız ki dünyanın neresinde olursa olsun bütün Türkler temelde bu dili anlayabilecekler." Evet, Atatürk olmasaydı bizi benliğimize kavuşturan gerçek tarihimizden ve cehaleti yenmek yolunda başlıca dayancımız olan Türk alfabesinden mahrum kalırdık. Türkçemiz, onun aramızdan ayrılmasından sonra başlayan, her dilden yabancı kelimelerin istilasıyla eriyip giderdi.</p>	ulaşabilmek	uzanan	
	çekebilme	konuşulan	
	yenmek	kavuşturan	eriyip
	ayrılmasından	olan	
		başlayan	

CÜMLENİN TEMEL ÖGELERİ

Her cümle bir yargı bildirir. Yargı ise, bir sözcüğün ya da sözcük grubunun kip ve kişi eki veya ek-fiil ile çekimlenmesiyle oluşur.

ÖRNEK

Cümlede, yargıyı oluşturan iki temel unsur vardır:

Yüklem

Yüklem: Cümlede anlatılan iş, olay, duygu, düşünce ya da yargıyı içeren ögedir. Yüklem; cümledeki oluş, kılış, iş, istek, düşünce ve yargıyı zamana ve kişiye bağlı olarak bildirir.

Evden **çıktım.** → Yüklem

O, çok **çalışkandır.** → Yüklem

UYARI

Yüklem tek sözcükten oluşabildiği gibi, sözcük öbeği biçiminde de olabilir.

En sevdiğim zaman dilimi gün batımıdır.

Yüklem öbeği (İsim tamlaması)...

Özne

Özne: Yüklem bildirdiği iş, oluş, hareket veya yargıyı gerçekleştiren, yargının oluşmasını sağlayan canlı ya da cansız varlıktır. Özneyi bulmak için yükleme "Kim? Ne?" sorularından uygun olan sorulur.

Kardeşim okula gitti.
Özne Yüklem

Kim gitti?

Açık Özne

(İşin yapıcısı cümlede belirtilir.) Gülçin ve Nur geldi.

Gerçek Özne

Gizli Özne

(İşin yapıcısı cümlede açıkça belirtilmez. Onu yüklemdeki kişi ekinden anlarız.)

Geldi **(k.)** → 1. çoğul kişi

Yüklem (Biz geldik.)

Sözde Özne

Sözde Özne: Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde işin gerçek yapıcısı belli değildir. Yapılan işten etkilenen kişi ya da varlık, geçici olarak özne görevi yüklenir.

Çamaşır yıkandı.

Sözde özne

Yüklem

UYARI

Özne, tek sözcükten oluşabildiği gibi, sözcük öbeği biçiminde de olabilir.

Yaramaz çocuk ağlıyordu. → Yüklem

Özne öbeği (Sıfat tamlaması)

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisi yalnızca özne ve yüklemden oluşmaktadır?

- A) Beyefendi içini çekerek bir sıraya oturdu.
- B) Tombul, mavimtırak bir güvercin hızla yola indi.
- C) Altmış yaşlarındaki zayıf ve esmer adam geldi.
- D) Akşam yemeğinden hemen sonra herkes dağıldı.

ÇÖZÜM

Altmış yaşlarındaki zayıf ve esmer adam geldi.

Özne öbeği (Sıfat tamlaması)

Yüklem

/ Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Şiirin dizelerindeki yalnızca özne ve yüklemden oluşan cümleleri bulalım.

116

Ağlayalım Atatürk'e

Bütün dünya kan ağladı

Süleyman olmuştu mülke

Geldi ecel, can ağladı

Zannetme ağlayan gülmez

Aslan yatağı boş kalmaz

Yalnız, gidenler gelmez

Her gelen insan ağladı

(Âşık Veysel SATIROĞLU)

Bütün dünya kan ağladı.

Özne

Yüklem

Geldi ecel.

Yüklem

Özne

Can ağladı.

Özne

Yüklem

Aslan yatağı boş kalmaz.

Özne

Yüklem

Her gelen insan ağladı.

Özne

Yüklem

ÖZNE-YÜKLEM UYUMU

Özne-Yüklem Uyumu: Bir cümlede özne ve yüklem tekillik-çoğulluk ve olumluluk-olumsuzluk yönünden birbiriyle uyumlu olmasıdır. Eğer özne ve yüklemde uyum yoksa, anlatım bozukluğu oluşur.

A. Kişi Yönünden Uyum

Kişi Yönünden Uyum: Yüklem, öznenin taşıdığı kişi eklerini almasıdır.

ÖRNEK

Biz seni arayacağız.

Sen bunları duymadı mı?

Sen ve ben sinemaya gideceğiz.

Siz beni anlamadınız.

Nilgün'le ben, yarın buluşacağız.

Sen ve Deniz bize gelecek.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri kutulardaki sözcüklerden uygun olanıyla tamamlayalım.

Yağmurlu havalarda dolaşmayıseverim.....

Siz ikiniz, derhâl yanımageliniz.....

Oğulcan ve Baran sınavahazırlanıyorlar.....

Annesi MTA'daçalışıyormuş.....

Biz yeni bir tanıtım sunumuhazırladık.....

Arkadaşın, ödevlerini zamanındayapsın.....

Sen derslerine düzenli ve planlıçalışmalısın.....

hazırladık

çalışıyormuş

çalışmalısın

hazırlanıyorlar

yapsın

geliniz

severim

B. Teklik ve Çokluk Yönünden Uyum

Türkçede bir cümlelin öznesi tekil ise yüklemi de tekil, çoğul ise yüklemi de çoğul olur.

Öğrenciler sınıfa girdiler. / Su toprağa aktı.
 Çoğul Çoğul Tekil Tekil

UYARI

Tekillik-çoğulluk uyumu her cümlede bulunmayabilir. Öznesi insan dışında bitki, hayvan, soyut kavram olan cümlelerde özne çoğul da olsa yüklem genellikle tekildir.

Yapraklar sarardı. / Hayallerim yıkıldı.
 Çoğul Tekil Çoğul Tekil

UYARI

Edebî sanatların kullanıldığı, varlıkların kişileştirildiği cümlelerde özne, insan dışındaki bir varlık olsa da yüklem çoğul olabilir.

Çiçekler baharı müjdeliyorlar. (Çiçekler kişileştirilmiş.)
 Çoğul Çoğul

UYARI

Kimi zaman saygı, kimi zaman da küçümseme amacıyla, özne tekil olduğu hâlde yüklem çoğul olabilir.

Sayın Genel Müdürümüz toplantıdalar.
 Tekil Çoğul

118

UYARI

Özneyi oluşturan kişi ve varlıkların sayısı belirtilmişse yüklem genellikle tekil olur.

Sınıfımıza on öğrenci geldi.
 Çoğul Tekil

UYARI

Yüklemin bildirdiği iş, özne tarafından "teker teker, sırayla" yapılmışsa yüklem genellikle çoğul olur.

Atletler engelleri aştılar.
 Çoğul Çoğul

UYARI

Özne belgisiz zamir olduğunda yüklem tekil olur.

Çoğu, konuyla ilgilenmedi.

Herkes, beni dinlesin.

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Elmanın yarısını ben, yarısını da Çiğdem yedi.
- B) Mobilyalarınız, ücretsiz evinize teslim edilir.
- C) Önümde oturan çocuk, annesine sessizce fısıldıyordu.
- D) Yiyemediği yemekler, güç kaybetmesini sağladı.

ÇÖZÜM

Elmanın yarısını ben yedim, yarısını Çiğdem yedi. / Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri kişi ve teklik-çokluk uyumuna dikkat ederek uygun yüklemlerle tamamlayalım.

- Doktorlar hastalara tavsiyelerde bulundu. / bulundular.
- Bu yörede ağaçlar erken meyve verir.
- Kitaplar insanların en candan dostudur.
- Bana kimse senin gibi anlayış göstermedi.
- Sen, ben ve Poyraz maç izlemeye gidelim.
- Babam ve ben Ayvalık'ta tatil yapacağız.
- Herkes bizden iyi haberler bekliyor.
- Sayın Başbakan konuyla ilgili açıklama yaptı. / yaptılar.
- Tabur, komutanın emriyle çarşı iznine çıktı.
- Köpekler havlamaya başladı.
- Hava ısındı, bahar çiçekleri açtı.
- Serçeler ağaçlarda neşeyle ötüşüyor.
- Sınav soruları oldukça zordu.
- Anneler çocuklarını özenle yetiştirir. / yetiştirirler.
- Yüzyıllar akıp gidiyor.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki dizelerin hangisinde fiilimsi yoktur?

- A) Kızıl gökte parlayan ay yıldızın nurusun
Yolumuzun güneşi sensin ulu Atatürk
- B) Sana bitmeyen şükran, bugün dünden de
büyük
Yolumuzun güneşi sensin ulu Atatürk
- C) Duman değildi bu
Memleketin uçup giden kaygılarıydı
- D) Atatürk dendi mi kardeşlik başlar
Barışa, dostluğa döner savaşlar

2. Atatürk bir çıkıştır, varış değil
Varmak, tükenmek demek; Atatürk tükenmez

Yukarıdaki dizelerde kaç isim-fiil vardır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne - yüklem uyumsuzluğu vardır?

- A) Kardeşin ve sen bu konuyu tekrar gözden geçirmelisin.
- B) Eren ve arkadaşı okula gidecekler.
- C) Hava kararınca içimi sıkıntı kaplıyor.
- D) Kimse burada boşuna beklemesin.

4. "O bizim öğretmenimiz." diyor, Ali
O bütün öğretmenlerin öğretmeni
İnsanca yaşamının en kısa yolunu
Beyaz tebeşirle çiziyor tahtaya
Bir güneş hâlinde geçirip
Anadolu'nun içinden

(Ceyhun Atuf KANSU)

Bu şiirdeki fiilimsilerin türü hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) İsim-fiil / isim-fiil
- B) İsim-fiil / sıfat-fiil
- C) İsim-fiil / zarf-fiil
- D) Sıfat-fiil / zarf-fiil

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yalnızca özne ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Ali Dayı kasketini başına geçirerek sokak kapısından çıktı.
- B) Evlerinin güneye bakan penceresi açıktı.
- C) Köyün orta yerinde davul ve zurna sesi duyuldu.
- D) Sağa sola kaçışanları gördük.

6. (1) Atatürk çocukları severdi. (2) Onun dilinde çocuk, sevgi demekti. (3) Sevdiklerine, hangi yaşta olursa olsun, "Çocuk!" diye seslenirdi. (4) Bütün Türk yavruları, onun öz çocuğu gibiydi.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde gizli özne vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7. (1) Sizler hepiniz, geleceğin bir gülü, yıldızı ve ikbal ışığıdır. (2) Memleketi asıl ışığa boğacak olan sizsiniz. (3) Kendinizin ne kadar önemli, değerli olduğunu düşünerek ona göre çalışınız. (4) Sizlerden çok şey bekliyoruz.

Numaralandırılmış cümlelerden hangisinin yüklemi diğerlerinden farklı bir kişi eki almıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

A) İkinci bir haber alınca dek orada beklettiler.
B) Herkes yerinde sessizce otursunlar.
C) Çiçekler erken gelen yalancı bahara kanmışlardı.
D) Koyunlar, çobanı takip ederek suyu teker teker geçiriler.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklemden önceki sözcüklerin tamamı öznedir?

A) Bu kahraman ve soylu Mehmetçiklerden biri konuştu.
B) Bütün günümüz âdeta merak sancısı içinde geçti.
C) Köpüklü, uyanık ve neşeli bir deniz önümüze serilmişti.
D) Sormaya cesaret edemediğimiz sorunun karşılığı birdenbire bulunmuştu.

10. (1) "Yalova benim kentimdir." diyen Atatürk Yalova ile yakından ilgilenmiştir. (2) Yalova'ya 1936 yılındaki gelişinde Millet Çiftliği'ndeki köşkün pencereleri, dallarına zarar vereceği için yanındaki çınarın kesileceğini öğrenir. (3) Ağacın bir dalının bile kesilmesini istemeyen Atatürk, köşkün ağaçtan uzaklaştırılmasını ister. (4) Görev, İstanbul Belediyesi Fen İşleri Yollar-Köprüler Şubesine verilir.

Parçadaki numaralandırılmış cümlelerin hangisinde sözde özne vardır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

11. Ulu rüzgârlar esmedikçe

1

Yaşamak, uyumak gibi

2

Kişi ne zaman dinç?

Dalgalanırsa bayrak, bayrak gibi

3

Ne var şu dünyada ekmekten daha aziz?

Sürdüğün tarlalara sevginle serpildik

4

Ekmek olmak için önce

Buğday olmak gibi

(Behçet NECATİGİL)

Şiirdeki numaralandırılmış sözcüklerden hangisi fiilimsi değildir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Martı

121

1-D

2-D

3-A

4-C

5-B

6-C

7-D

8-B

9-A

10-D

11-C

YAZIM VE NOKTALAMA

PEKİŞTİRELİM

Cümlelerdeki ayraçların içine virgül ya da kısa çizgi işaretinden uygun olanları yazalım.

- * Çocukluğumda haftada en az iki kez Ankara (.....) Kırıkkale arasında seyahat ederdim.
- * Köyümün serçe kuşlarını(.....) çakır dikenlerini bile özlemiştim.
- * Atatürk 1881(.....)1938 yılları arasına sadece bir yaşam değil, bir tarih siğdirmiştir.
- * Anadolu'ya geçerken mesleğinden(.....) o çok sevdiği askerlik görevinden(.....) istifa etmişti.
- * Samsun'dan Amasya'ya(.....) Amasya'dan Erzurum'a(.....) Erzurum'dan da Sivas'a geçmişti.
- * Yalnız olmadığını biliyor(.....) Anadolu halkına güveniyordu.
- * Buğdayı olan buğdayını(.....) çarığı olan çarığını(.....) kısacası kim neyi varsa hiç çekinmeden bu kahraman orduya bağışlıyordu.
- * Mustafa Kemal Paşa, Erzurum(.....) Sivas kara yolunda kendisini karşılamaya gelenleri selamladı.
- * Atatürk(.....) 1937 yılında şahsına ait bütün taşınmaz mallar gibi Yalova Millet Çiftliği'ndeki köşkü de Türk milletine bağışlar.
- * "Değerli kardeşim(.....) en kısa sürede ziyaretine geleceğim." diye başlıyordu mektup.
- * O(.....) asrın en büyük lideridir.
- * Dilimizde (.....)ci ekiyle türetilen pek çok meslek ismi vardır.
- * Her sabah 11.30(.....) 12.00 arasında dostlarıyla sohbet eder(.....) mutlaka bir Türk kahvesi içerdi.
- * Selânik(.....) Trablusgarp gibi şehirler Atatürk'ün hafızasında yer etmiş şehirlerdir.
- * Atatürk'ün Ankara (.....) İzmir arasında geçen seyahatleri olmuştur.
- * Düşmanı denize döktüğü şehrin(.....) İzmir'in(.....) Atatürk'ün yaşamında özel bir yeri vardır.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgölün kullanımı yanlıştır?

- A) Bizi insan yapacak iki şey vardır, dürüstlük ve merhamet.
 B) Vay arkadaş, nerelerdesin sen?
 C) Buyrun, dedi misafirlere.
 D) Öğrencileri, geziye katılacak olanları, servise bindirdiler.

2. Öykülerimdeki anlayıcıyı ben olarak düşünmezseniz, iyi olur. Bir öyküdeki sevgili ille de

1

yazarın sevgilisi değildir. Elbetde bir kaç

2

3

küçük yaşantıdan, yaşanmış, gerçek anlar-

4

dan da yola çıkarak öyküler, romanlar yazabiliyorum.

Parçadaki numaralandırılmış sözcüklerin hangilerinde yazım yanlışı vardır?

- A) 1-2 B) 2-3 C) 3-4 D) 1-4

3. (1) Lisede öğrenciyken, elli yaşında biri ölünce, eh zamanı gelmiş de ölmüş, diye düşünürdüm. (2) Altmışlarda biri ölmüşse sanki ölümü biraz gecikmiş gibi gelirdi bana. (3) Yalnızca yirmi - otuz yaşlarında ölenlere acırdım. (4) Bu acımasızlığım, hainliğimden gelmiyordu.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde noktalama yanlışı yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. Ödül, her şeyden önce, yaptığınız işin onay-

1

2

landığını hissettiriyor. Sizi güldürüyor, ken-

3

dinize ve işinize olan güveninizi artırıyor. Mesleğinizde sürekliliği sağlıyor. Bir de, size

4

büyük bir sorumluluk yüklüyor.

Bu cümlelerdeki numaralandırılmış virgüllerden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

5. Fast-fooda karşı hâlâ direnen, her zaman

1

sevilerek yenen yiyeceklerden biridir balık ekmek. Denizin kirlenmediği, balığın bol ve

123

2

ucuz olduğu, Boğaz'dan çıkan palamutların

3

kasaları doldurduğu eski zamanlarda balık ekmek satıcıları, futbol maçlarının olduğu

4

günlerde stadyumların kapılarında da görülürdü.

Parçadaki numaralandırılmış virgüllerden hangisi, diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

6. Buralara uğramadı(1) dedi kısık bir sesle(2) Telefonla arayarak herkesi teker(3) teker sordu(4) dedi.

Yukarıdaki numaralandırılmış yerlerden hangisine herhangi bir noktalama işareti getirilemez?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Hiç bir şey anlattıkların kadar düşünürmedi beni.
B) Bu geniş salona bir takım daha sığdırabiliriz.
C) Birtakım sorularla bizi oyalamaya çalıştı.
D) Her şey gönlünüzce olsun, diyerek uzaklaştı.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "de / da"nın yazımında yanlışlık yapılmıştır?

- A) Trabzon'da da bir ev satın almışlar.
B) Bir şeyler bilip de söylemiyorsan kırılı-
rım sana.
C) Önce çocuğu gönderdi, ardından da kendi gitti.
D) Zenginlik de yoksulluk ta gelip geçicidir dünyada.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "de / da"nın yazımında yanlışlık vardır?

- A) Kümeste hayvan beslemeyi seviyordu.
B) Bu kışı Sinop'da geçireceğini söyledi.
C) Fincanda kalan kahve telvesini yıkadı.
D) Tiyatromuz aralıkta turneye çıkacak.

8. Aşağıdakilerin hangisinde kısa çizgi (-) diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Dilimiz Ural-Alтай dil ailesine mensuptur.
B) Bu yaşlı coğrafya-Mezopotamya-med-eniyetler beşiğidir.
C) Hava muhalefeti nedeniyle İstanbul-Lefkoşa uçak seferleri iptal edildi.
D) Türkiye-AB birlikteliğinde yeni gelişmeler var.

11. Aşağıdakilerden hangisinde kısa çizginin (-) kullanım özelliği yanlış örneklendirilmiştir?

- A) Doğum tarihim 13-08-1973'tür.
B) "Kana-" fiilini geniş zaman, ikinci tekil kişiye göre çekimleyelim.
C) Fenerbahçe-Beşiktaş maçına iki kişilik bilet almış.
D) "Bü-yük-lük" sözcüğü üç heceden oluşmaktadır.

1-A	2-B	3-C	4-D	5-D	6-C	7-A	8-B	9-D	10-B	11-A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

TEOG DENEME SINAVI - 1

1. "Aramak" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "araştırmak, yoklamak" anlamında kullanılmıştır?

- A) Buralara geldi geleli arayanı olmamıştı.
- B) Attilla İlhan'ın "Onu çok arıyorum." dizesini tekrarladı.
- C) Okulun bahçesinde arkadaşımı arıyordum.
- D) Ceplerini telaşla aradı.

3. 1. Zarfın arkasını özenle yapıştırdı.

2. Hikâyenin arkasını dinleyemedi, gözleri kapıverdi.

3. Böyle bir makama gelmek için arka gerek dedi.

4. Arkasına yaslandı, derin düşüncelere daldı. Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

2. Masal işte böyle bir şey, insanı sarıp sarmalıyor.

Altı çizili deyim cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Müthiş bir güven duygusu sıkıca sarmıştı içimi.
- B) İpi kutunun etrafında birkaç kez dolaştırarak sınıksız düğüm attı.
- C) O sıralar, hayatımızı kuşatan bir bencillik içindeydik.
- D) Tatilde hepimize ayrı ayrı ilgi ve sıcaklık gösterdi.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi vardır?

A) Bu güzel düşüncelerinizden dolayı sizi tebrik ediyorum.

B) Yeni görevine başlamak için tatilini yarıda kesip Urfa'ya gitti.

C) Havalar biraz ısınınca taşınmayı düşünüyoruz.

D) Hoşgörülle yaklaşmak, dostlukların temelini oluşturur.

5. Sanatta ve edebiyatta anlamı en sade bir şekilde verebilmek ancak büyük ustaların gezinebildiği bir alandır. Mesela Yunus'un şiirlerini düşünün. Son derece sade ve anlaşılırdır ama yazmaya kalksanız öyle bir şiir yazamazsınız.

Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dili sade eserler anlamca daha yoğundur.
 B) Sanat eserlerinde anlamı en sade biçimiyle iletmek ustalık ister.
 C) Edebiyatımızda Yunus düzeyine erişen başka bir şair yoktur.
 D) Türkçenin kurallarına uygun eserler veren sanatçılar özgün ve kalıcıdır.

7. Yaşar Kemal'in romancılığında ne beğendiği yazarların etkisi vardır ne de dünya edebiyatının büyük rüzgârını solumuştur. Romancılığı tamamen, yaşadığı kültürün yarattığı bir değerdir. Bu bağlamda Yaşar Kemal, dünya edebiyatı için mihenk taşı sayılan Cervantes, Dostoyevski, Tolstoy, Balzac, Stendhal vb. gibi kendine özgü anlatımlarını kurmuş isimler arasındadır.

Bu parçada Yaşar Kemal'le ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değnilmemiştir?

- A) Çağdaşlarından başarılı olduğuna
 B) Ulusal kültürüne bağlı olduğuna
 C) Özgün bir kimlik oluşturduğuna
 D) Evrenselliği yakaladığına

Martı

6. 1. Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları üzerinde toprakları bulunan bir ülkedir.
 2. Türkiye'nin Asya kıtası üzerinde bulunan kısmı Anadolu yarımadasıdır.
 3. Avrupa kıtası üzerinde bulunan topraklarımıza "Trakya yarımadası" denmektedir.
 4. Dünyanın iki muhteşem boğazı olan İstanbul ve Çanakkale Boğazları Marmara'nın incisidir.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisi öznel yargı içermektedir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

8. Ne gün ışığı sızar ne akşama ermenin saadeti
 Kapalı bir yara gibi gezer öyle mektuplar
Bu dizelerdeki söz sanatları, aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

- A) Konuşturma - Abartma
 B) Benzetme - Kişileştirme
 C) Benzetme - Konuşturma
 D) Kişileştirme - Abartma

9. Çok arı, böcek, kurbağa, yılan, kaplumbağa, bukalemun gördüm. Bu hayvanların her biri doğayı kendine özgü yaşıyordu. Bu açıdan insanlar da bu hayvanlardan farklı değil. Görünüşte aynı büyüklükte, aynı renkte her böceğin, her yaprağın, her çiçeğin, her kelebeğin bir kişiliği vardı. Bir uğur böceğini alıyor -romanlarımda çok vardır- günlerce bakıyor ve sonunda buluyordum: Her çiçeğin, her yaratığın bir özelliği vardı. Bu buluşu yazarlık mesleğimde hep korumak istedim.

Bu metinde aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangileri kullanılmıştır?

- A) Örnekleme - Tanımlama
- B) Karşılaştırma - Tanık gösterme
- C) Karşılaştırma - Örnekleme
- D) Benzetme - Tanımlama

10. Bir romancı olarak kendi dünyasını çok iyi yaratmıştır. Kökleri bu topraklarda bitmiş bir anlatı ustasıdır.

Altı çizili sözle, parçada sözü edilen yazarın hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Evrenselliği
- B) Yerelliği
- C) Üretkenliği
- D) Duyarlılığı

11. Sarı çiçeklerin yöresinde düştü, katmerlendi, zenginleşti. Ak bir bulut indi üstüne, bir gün vurdu karşı dağların yamacına. Ölüm korkunçtu. Ormanlar top gülleleri düştükçe yanıyor, esen sert yelin önüne düşmüş; bütün orman, yangının önüne düşmüş inliyor, çığlık çığlığa, binlerce bebek ağlar gibi. Gülleler akıyor gökyüzünden turuncu. Arka arkaya... Yarısı kanıyor, barut kokuyor bütün yöre."

Bu metnin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Deneme
- B) Biyografi
- C) Hikâye
- D) Söylev

12.1. Ahırın köşesinde Dadaruh'un penceresiz, küçük bir odası vardı.

- 2. Hasan'la Dadaruh, dere kenarına inmişlerdi.
- 3. Buraya girdim, rafları aradım, eyerlerin arasına falan baktım.
- 4. İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı.
- 5. Ben bir gün yalnız başıma kaldım.
- 6. Kaşığı aradım, bulamadım.

Numaralandırılmış cümleler, mantık akışına göre nasıl sıralanmalıdır?

- A) 4, 5, 6, 2, 1, 3
- B) 2, 5, 4, 6, 1, 3
- C) 5, 3, 2, 1, 4, 6
- D) 5, 2, 4, 6, 1, 3

13. Sanatçılar, bilim adamlarının öncül hayalleridir. Sanatçılar, bilim insanlarına yol gösteren kimselerdir. Söz gelimi, insanoğlu balonu ve uçağı son yüzyılda keşfetmişken sanatçılar insanları masallarda, resimlerde, kanatlı kabartmalarda dört bin yıl önce uçurmuş, bunun gibi pek çok yönden akıllara getirmiştir. Sanatçıların, kâşiflerin önlerine koyduğu bu misaller sınırsızdır. Bilim ve sanat adamı, üretmek ve yaratıcı olmak noktasında buluşan kimselerdir. **Sanatçı bu metinde aşağıdaki soruların hangisine cevap vermiştir?**

- A) Sanatçı ve bilim adamının ortak noktası var mıdır?
- B) Sanatçı kimdir?
- C) Sanat yeteneğı kimlerde bulunur?
- D) Bilimde başarının ölçütleri nelerdir?

14. Aşağıdaki metinlerden hangisi farklı bir kişi ağzıyla anlatılmıştır?

- A) Hacı Süleyman, yürüye yürüye dik bir kayalığın dibine vardı. Her yan keklik ötüşü kesilmişti. Gelgelelim binlerce kekliğin bir taneciğı bile ortada yoktu.
- B) Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hüznünlü şırıltısını işitirdik. Evimiz, iç çitin büyük kestane ağaçları arasında kaybolmuş gibiydi.
- C) Gümüş gibi parlayan kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi. Biraz körletmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım.
- D) Koca okulun içinde kendimi yapayalnız, arkadaşsız, koruyucusuz sanıyordum. Aneme düşüncemi, her çocuk gibi ant içmek istediğimi söyledim. Andı tanımladım.

15. Keşke daha çok şiir bestelense, müzik yoluyla daha çok insana ulaşılsa... Çağdaş Yunan şiiri Theodorakis, Hacıdakıs gibi bestecilerle tanındı. Bizde de böyle bir sürecin yaşanmasını çok isterim.

Paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şiir, bestelenmeye uygun bir söz sanatıdır.
- B) Şiirlerin bestelenmesi, onları daha çok insana ulaştırır.
- C) Şiirle müzik daima iç içedir.
- D) Şarkı sözlerini şiirlerden seçen sanatçılar başarılı olur.

16. Çok uzun zamandır tartışılan bu konuda en güzel sözü Milan Kundera söylüyor: "Roman XXI. yüzyıla yakışmıyor." Bence de roman XXI. yüzyıla yakışmıyor. Çünkü ...

Bu parçanın konusu dikkate alındığında, üç nokta ile belirtilen yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) bir roman için son ölçü, ona karşı duyduğumuz sevgi olacaktır.
- B) bu yüzyıldaki insanların yaşam biçimi ne ağır şeyleri okumaya ne de oturup ağır şeyleri yazmaya izin veriyor.
- C) televizyon, bilgisayar ve cep telefonu, okumanın zevkini öldürdü.
- D) bu yüzyılda insanlık sanattan uzaklaştı.

17. Çağdaş Türk öykücülüğünün önemli kilometre taşlarından biri olan Sait Faik, hem kendi kuşağını hem de sonraki kuşakları derinden etkilemiştir.

Bu cümlede virgölün kullanımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konmuştur.
- B) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konmuştur.
- C) Yüklemden uzak düşmüş özneyi belirtmek için konmuştur.
- D) Cümle içindeki ara sözleri ayırmak için konmuştur.

18. Hece hece bölerek

1

İnandığım her şeye güzelliğini

2

Kime seslendim, neyi sustuysam

3

Seni yücelttim

Bu yüzden azaltmadı gidişin beni

4

Bu şiirde numaralandırılmış sözcüklerden hangisi fiilimsi değildir?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

19. "Gittikçe yalnızlaşıyorsunuz insan kardeşlerim."

Bu cümledeki altı çizili sözcükle aynı türde olan fiilimsi aşağıdakilerden hangisinde vardır?

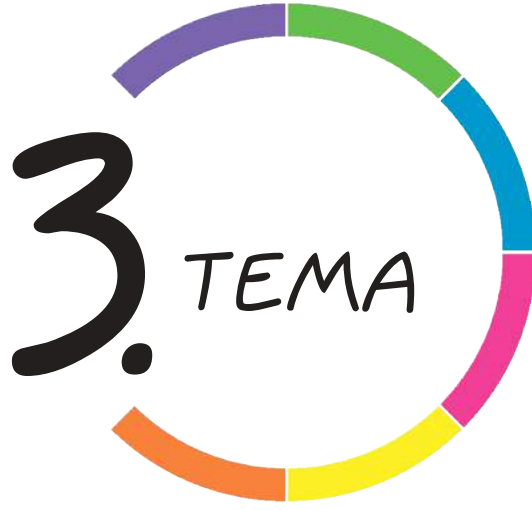
- A) Okuduğunuz şiiri çok beğendim.
- B) Başka şairlerin şiirlerini okumak bana ilham verir.
- C) Şiir, bizi yaşamın sıkıntılarından uzaklaştıracak bir ilaçtır.
- D) Kitap fuarlarına giderek okumaya vakit ayırıyorum.

20. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yalnızca özne ve yüklemden oluşmaktadır?

129

- A) Kapalı kapılar ardında konuşman beni üzer.
- B) Çocukların çok sevdiği bir masalla söze başladı.
- C) Size sıkılmadan okuyacağınız bir kitap önereceğim.
- D) Sazlıklarla örtülü bu küçük gölet köyümün dinlenme yeri.

1-D	2-A	3-C	4-B	5-B	6-D	7-A	8-B	9-C	10-B	11-C	12-D	13-A	14-A	15-B	16-B	17-C	18-C	19-D	20-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

MİLLÎ KÜLTÜR

KONULAR

- * Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam
- * Cümlede Anlam
- * Paragrafta Anlam
- * Dil Bilgisi
 - Cümlelerin Yardımcı Ögeleri
 - Cümlede Vurgulanan Öge
 - Fiilde Çatı
- * Yazım ve Noktalama

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki yönergeleri uygulayalım.

TÜRKİYE'M

Sırtımı dayadım karlı dağına
Ormanın güzeli sende Türkiye'm
Vuruldum bahçene hem de bağına
Meyvenin güzeli sende Türkiye'm

Sevgi dolu, dost canlısı insanın
Rağbet görmez hiçbirisi kavganın
Kalbimizde yeri başka sevdanın
Aşkların güzeli sende Türkiye'm

Ovası, yaylası güzel yurdumuz
Gönülden sevdalı sana ferdimiz
Barış için savaş eder ordumuz
Askerin yiğidi sende Türkiye'm

Zengin toprakların bakir dağların
Denizi arzular coşkun suların
Demir, kömür daha nice madenin
Zenginliğin hepsi sende Türkiye'm

Gönül arzular ki hep böyle olsun
Nefret çıksın, kalpler sevgiyle dolsun
Güzel insanımın yüzü hep gülsün
Dilekler, umutlar sende Türkiye'm

Mustafa KURULDAK

a

"Vurulmak " sözcüğünün şiirdeki kullanım özelliğini açıklayalım ve sözcüğü bir cümlede kullanalım.

"Vurulmak" sözcüğü "aşık olmak, gönül kaptırmak, sevdalanmak" anlamında mecazlı olarak kullanılmıştır.

O genç kıza vurulduğunu söylüyorlardı.

b

Şiirde geçen deyimleri bulalım, anlamlarını açıklayalım.

* Dost canlısı: Dostlarına düşkün

* Rağbet görmek: İstemek, beğenmek, istekle karşılamak

* Sırtını dayamak:

1) Bir yere dayanmak, yaslanmak

2) Güçlü birine, bir yere güvenmek

ZİT (KARŞIT) ANLAMLI SÖZCÜKLER

Zıt (Karşıt) Anamlı Sözcükler: Birbirine bütünüyle karşıt olan durum ve kavramları ifade eden sözcüklerdir. Zıt anlamlı sözcükler karşıt kavramları karşılar, birbirleriyle çelişen anlamlar içerir.

inmek \times çıkmak \times az \times çok

UYARI

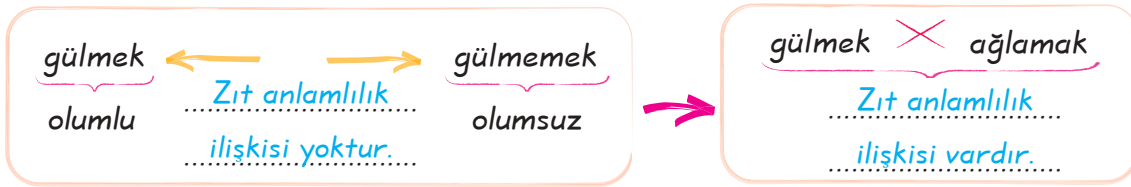
Her sözcüğün eş anlamlısı olmadığı gibi zıt anlamlısı da yoktur.

ÖRNEK

sarı \times ?

UYARI

Fiillerin olumlu-olumsuz biçimleri zıtlık oluşturmaz.

ÖRNEK**UYARI**

Bir sözcüğün zıt anlamlısı onun cümledeki kullanımına göre değişir.

ÖRNEK

yüksek $\xleftrightarrow{\text{zıt anlamlısı}}$ alçak } Arabasını yüksek fiyattan satışa çıkardı.
(Zıt anlamlısı alçak fiyat değil, düşük fiyattır.)

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerin hangisinin zıt anlamlısı vardır?

- A) Ayşe, ayağı kayınca kendini yerde buldu.
- B) Okulun, kente yakın olmasını istiyorum.
- C) Kendine göre bir arkadaş edindi.
- D) Sonunda aradığı mutluluğu yakaladı.

ÇÖZÜM

A, C ve D seçeneklerindeki altı çizili sözcüklerin zıt anlamlısı yoktur. B seçeneğindeki "yakın" sözcüğünün zıt anlamlısı "uzak" sözcüğüdür. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki sözcüklerin zıt anlamlarını bulalım.

ağır ✗ hafif

bekâr ✗ evli

cesur ✗ korkak

doğal ✗ yapay

eski ✗ yeni

gelir ✗ gider

gelmek ✗ gitmek

bulmak ✗ kaybetmek

övmek ✗ yermek

aç ✗ tok

hızlı ✗ yavaş

sade ✗ gösterişli

alt ✗ üst

güzel ✗ çirkin

öz ✗ üvey

boş ✗ dolu

ıslak ✗ kuru

sert ✗ yumuşak

dar ✗ geniş

ilk ✗ son

sıcak ✗ soğuk

ön ✗ arka

ince ✗ kalın

sık ✗ seyrek

hayal ✗ gerçek

kolay ✗ zor

taze ✗ bayat

iniş ✗ çıkış

acı ✗ tatlı

arka ✗ ön

hatırlamak ✗ unutmak

artı ✗ eksi

cimri ✗ cömert

aynı ✗ farklı

cılız ✗ gürbüz

çalışkan ✗ tembel

KONU TESTİ

1. "Dokuma" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) Burası, dokuma sanayisinin gelişmiş olduğu bir yöredir.
- B) Dokuması sağlam bir ada sahip olan yazarlarımızdandı.
- C) Halı dokuma sanatı, Türklere özgü bir sanat olarak doğdu.
- D) Avrupalıyı dokuma halıyla tanıştıran Osmanlıdır.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "devir" sözcüğü, karşısında verilen anlama uygun olarak kullanılmamıştır?

Anlam	Cümle
A) Dönme, dönüş	Tekerin devrini saymak mümkün değildi.
B) Aktarılma	Eşyaların arabadan vagona devri yapılmıştı.
C) Dolaşma	Onun devrinde sanat ve sanatçı gereken değeri görememiş.
D) Bir görevin bir kimseden bir başkasına geçmesi	Devir teslim töreni bugün gerçekleşecek.

3. 1. Gönülden çıkarılmayacak ozanlarımızdan biriydi.
2. Çocuğun gönlünü etmek o kadar kolay olmadı.
3. Ağır sözlerin gönlümüzü kırdı, dedi.
4. Yaşamak öyle güzel ki er kocar, gönül kocamaz.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde "gönül" sözcüğü bir deyim içinde kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. "Şöyle bir" söz grubu aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kısa süreli" anlamında kullanılmıştır?

- A) İşleri yoğundu, annesine şöyle bir uğradı o gün.
- B) Su çok soğuktu, ellerini şöyle bir yıkadı.
- C) Konuklar gelmeden önce ortalığı şöyle bir topladı.
- D) Kitapları ayırmadan raflara şöyle bir koydu.

5. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) Çok doluyum, beni daha fazla söyletme, dedi.
- B) Bu işi yapmanın bir yolu vardır.
- C) Açık kadro bulursam tayin isteyeceğim.
- D) Ne kadar saf olduğunu bilmeyen mi var?

6. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisinin eş anlamlısı yoktur?

- A) Sanatçı, imza gününde yoğun bir ilgiyle karşılaştı.
- B) Duygularını aleni biçimde söylemeyi se-verdi.
- C) Sorunların çözümü için bize zaman verin.
- D) Semaya uzun uzun baktı, yağmur bekler-cesine

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim kulla-nılmamıştır?

- A) Hastadan doku örneği alındı.
- B) Sağlık için spor yapmak şarttır.
- C) Maç, penaltılarla kazanıldı.
- D) Kök hücre naklinde yeni gelişmeler ya-şanıyor.

8. "Oldu" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangi-sinde deyim içinde kullanılmamıştır?

- A) Oldu olacak bir şarkı söyle de dinleyelim.
- B) Bizi buraya gelmeye ikna eden kendisi oldu.
- C) İşi oldu bilerek salondan ayrıldım.
- D) Toplantıda yeni kararlar almamız isabet oldu.

9. Aşağıdaki dizelerin hangisinde zıt anlamlı söz-cükler bir arada verilmiştir?

- A) Nice dostu yarım ilişkilerde
Bırakır da gideriz
- B) Kirpiklerin gölgelesin yüzümü
Gözlerin ömrümün göğü olsun
- C) Yüreğimde büyüttüğüm gül güneşe çıkmaz
Yüreğim o gülü büyütmezse ısıyamaz
- D) Elimden gelen bu, ben iki kişiyim
Çoğalmak neyse ne, azalmak zor

10. "Can" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangi-sinde "kişi, birey" anlamında kullanılmıştır?

- A) Çocukluğumun can yazarlarından birini yeniden okuyorum.
- B) Hava biraz ısınınca tabiata can geldi.
- C) Anneannemle birlikte evde beş can ol-duk.
- D) Can sevdiği zaman hiçbir kötülük görül-mez.

11. "Beyin" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin han-gisinde mecaz anlamda kullanılmamıştır?

- A) Beyin ameliyatı geçirdi, şu an durumu iyi.
- B) Ülkemizin yetiştirdiği en değerli beyin-lerden biridir.
- C) Şirketimizin beyni Kubilay Bey'dir.
- D) Eğitimli insanların yurt dışına git-mesi bir beyin göçüdür.

Martı

1-B	2-C	3-D	4-A	5-C	6-A	7-B	8-B	9-D	10-C	11-A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

CÜMLEDE ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki metinde neden-sonuç ilgisi bulunan cümlelerin altını çizelim.

Çeşitli medeniyet ve kültürlerin gelişme ve geçit yeri olan Anadolu'da el sanatlarının çok eski bir geçmişi vardır. Burada pek çok çeşidi yapılan el sanatlarında zevkin, renk anlayışının, gelenek ve kültürün yansımaları görülür. Günümüzde makineleşmenin artması, tekniğin ilerlemesi, ince zevklerin yok olmaya yüz tutması el sanatlarına rağbeti azaltmıştır. El sanatlarımızın kuşaktan kuşağa aktarılmasında usta-çırak ilişkisinin önemli rolü vardı. El sanatları ustalarının zamana yenik düşmesi de bu sanatların günümüze ulaşmasını engelledi. Artan nüfusla birlikte değişik meslek gruplarının ortaya çıkması da el sanatlarımızın azalmasına sebep oldu.

2. Aşağıdaki cümlelerin içerdiği örtülü anlamları bulalım.

Babam artık sigara içmiyor.

Babam önceden sigara içiyordu.

Eren yine kaza yapmış.

Eren iyi bir sürücü değil ve daha önce de kaza yaptı.

Hikâye de olay ağırlıklı bir yazı türüdür.

Olay ağırlıklı başka yazı türleri de vardır.

3. Aşağıdaki açıklamalara karşılık gelen atasözlerini yazalım.

Yararlı eserler veren, bilgi ve erdemle donanmış kimse alçak gönüllüdür.

Ağacın meyvesi olunca başını aşağı salar.

Bulunabileceklerin en iyisi oldu.

Daha iyisi can sağlığı.

Allah, yetenekleri kısıtlı olanlara yaşamlarına uygun bir yaşama düzeni verir.

Allah uçamayan kuşa alçacık dal verir.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisi örtülü anlam içerir?

- A) Yıllık iznimi Urla'da geçireceğim.
- B) Oğlum dün karne aldı.
- C) Bu yıl kış erken geldi.
- D) Şakayı çok sever, çevresindekileri şakalarıyla neşelendirirdi.

2. Aşağıdakilerin hangisi neden-sonuç cümlesi değildir?

- A) Toplantıdan önce biraz gezebilmek için İstanbul'a birkaç gün önce gitti.
- B) Biraz özen ve çaba göstermesiyle dersleri çok düzeldi.
- C) Babasının tayini çıktığından buradan taşındılar.
- D) Bu mistik coğrafyayı seviyorum, sık sık Ürgüp'e geliyorum.

140

3. Bitlis'in Ahlat ilçesinin tarihiyle özdeşleşen Ahlat bastonu, babadan oğula geçen bir sanat olarak yöredeki gençlere kazanç kapısı oluyor. Bu cümlede anlatılmak isteneni en iyi özetleyen atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bağ babadan, zeytin dededen kalmalı.
- B) Baba kırk oğul beslemiş, kırk oğul bir babayı beslememiş.
- C) Baba malı tez tükenir, evlat gerek kazana.
- D) Babanın sanatı oğla mirastır.

4. (1) Kendi atölyelerimizde alın teriyle işlediğimiz bastonları hediyelik eşya olarak piyasaya satıyoruz. (2) Bastonlar, bölgede yetişen ve biyolojik ömrünü tüketmiş, artık meyve vermeyen ceviz ağaçlarından yapılıyor. (3) Bunun yanı sıra manda, sığır ve koç boynuzlarını kullanarak da baston üretimi yapıyoruz. (4) Ürettiğimiz bastonlar sadece bölgeyle ve ülkeyle sınırlı kalmayıp ülke dışına da gönderiliyor.

Numaralandırılmış cümlelerin hangilerinde sözü edilen bastonların ham maddesine ilişkin bilgi verilmiştir?

- A) 1 - 2
- B) 2 - 3
- C) 3 - 4
- D) 2 - 4

5. Aşağıdaki dizelerin hangisinde neden-sonuç ilişkisi yoktur?

- A) Seni sevince adamın pabuçları eskimiyor
Beti benzi yeni çarktan çıkmış gibi
- B) Yeşille turuncunun kafa karıştırması
Bu sevdadan ötürü
- C) Isparta bahçesinde güller
Seni sevdiğim için goncalanıyor
- D) Adını gizleyeceğim
Sen de bilme Lavinia

Mart

6. Bir toplumda, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey, kültür kavramı içine girer.

Bu cümleye göre, aşağıdakilerden hangisi "kültür" kavramı içinde yer almaz?

- A) Pamukkale travertenleri
B) Atasözleri
C) Türküler
D) Avanos çömlekleri

7. (1) El sanatları insanoğlu varolduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. (2) İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak, örtünmelerini ve korunmalarını sağlamak amacı ile ilk örneklerini vermiştir. (3) Daha sonraları gelişerek çevre şartlarına göre değişimler göstermiştir. (4) Ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır hâle gelerek "geleneksel" vasfı kazanmıştır.

Parçadaki numaralandırılmış cümlelerden hangisi amaç-sonuç ilişkisi içerir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

8. Büyüklerin sözünü tutmayıp onların gösterdiği yoldan gitmeyenler, toplum içinde ziyan olup giderler.

Bu açıklamaya karşılık gelen atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Atalar sözünü tutmayı yabana atarlar.
B) Akıllı, sözünü akılsıza söyler.
C) Sakalım yok ki sözüm dinlensin.
D) Söz söyle alana, kulağında kalana.

9. Millî kültür, bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür.

Bu cümlede verilen bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi millî kültür mirası değildir?

- A) Beypazarı evleri
B) Çinicilik
C) Peribacaları
D) Halk oyunları

10. Bir milleti başka milletlerden ayıran, geçmiş tarih boyunca oluşturulan, sadece o millete ait maddi ve manevi unsurların bütününe millî kültür denir.

Bu cümlede millî kültürün hangi yönü vurgulanmıştır?

- A) Yaratıcılığı
B) Kalıcılığı
C) Aktarılabilirliği
D) Ulusallığı

1- C	2- A	3- D	4- B	5- D	6- A	7- B	8- A	9- C	10- D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------

PARAGRAFTA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

SAFİM BELLİ OLSUN

Hız. İbrahim'i atmak için büyük bir ateş yakılmıştı. Bu esnada bir karınca ateşe su taşımaktaydı. Kendisini bu hâlde gören ve merakla sorular soran diğer karıncalara, "Hız. İbrahim'i atacakları ateşi söndürmek için su taşıyorum." dedi. Karıncalar bu duruma gülererek "Senin götürdüğün su, o kocaman ateşi söndürmeye yetmez ki..." dedi. "Ol-sun." dedi karınca, "Ben de biliyorum yetmeyeceğini ama hiç olmazsa safım belli olsun."

Anonim

Söyleyeni belli olmayan,
halkın ortak ürünü.

Anonim

YOLUNDA ÖLÜRÜM

Karınca'nın biri bir gün, "Ben hacca gidiyorum." demiş çevresindekilere. Yakınları, "Sen ne dersin karınca kardeş? Sen kim, onca yolu almak kim? İnsanlar develerle bile aylarca yol iz sürüyor. Sen bu hâlinle onca yolu nasıl gidersin? Gel vazgeç bu sevdadan." demişler. Karınca düşünmüş ve "Haklısınız." demiş, "Doğru dersiniz ama varamasam bile yolunda ölürüm."

a. Okuduğumuz hikâyelerin ortak yönlerini belirleyelim.

- * Her iki hikâyenin kahramanı hayvandır. İletilmek istenen düşünce, kişileştirme ve konuşturma sanatları yoluyla hayvanlar üzerinden verilmiştir.
- * Her iki hikâye de anonimdir, yani söyleyeni belli değildir.
- * Her iki hikâyede de "Herhangi bir konuda istenen sonuç alınamasa bile çaba göstermenin, hedef belirlemenin önemi" vurgulanmıştır.

b. Okuduğumuz hikâyelerin unsurlarını bulalım.

SAFİM BELLİ OLSUN

Kişi kadrosu: Karınca ve çevresindeki karıncalar
Olay: Hız. İbrahim'in atılacağı ateşe su taşıma
Yer: Bilinmeyen bir yer
Zaman: Hız. İbrahim'in yaşadığı dönem
Kahraman: Karınca

YOLUNDA ÖLÜRÜM

Kişi kadrosu: Karınca ve yakınları
Olay: Karınca'nın hacca gitmek üzere yola çıkması
Yer: Bilinmeyen bir yer
Zaman: Bilinmeyen bir zaman
Kahraman: Karınca

PARAGRAFİN KONUSU

Konu: Paragrafta üzerinde durulan, hakkında söz söylenen olay, durum, düşünce ya da kavramdır. Paragrafın konusunu bulmak için "Burada ne anlatılmıştır? Neden söz edilmiştir?" soruları sorulur.

"Teknoloji de bir kültür ürünüdür ama yüzyılımızda ulusların kültürleri, teknolojik tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır." cümlesinin konusu **teknolojik gelişmelerin kültüre olumsuz etkisi** dir.

UYARI

Konu ile ana fikir / ana duygu karıştırılmamalıdır. Konu, bir yazının temelidir. Ana düşünce ya da ana duygu konuda ele alınanlardan ulaşılabilecek çıkarımlardır.

UYARI

Konu, yargı bildiren bir cümle değildir. Bir ya da birkaç sözcükle ifade edilir.

ÖRNEK

Türkiye'de kadın hakları

ÇIKMIŞ SORU

Eleştirmenlik zor bir iş. Bazı dergilerde öyle kitap eleştirileri okuyorum ki kitabı okumadığım hâlde yazarına haksızlık edildiğini anlıyorum. Yazar yirmi yıl emek vermiş; bir arkadaş çıkıyor, onu yerin dibine batırıyor. Olur mu? Adamın dedikodusunu yapar gibi kitap eleştiriyor. Yazarın kitabı ile kişiliğini hâlâ karıştırıyoruz.

Bu parçada sözü edilen eleştirmenlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinden yakınılmaktadır?

- A) Kitapları ayrıntılı okumadan eleştirmelerinden
- B) Başarılı yazarları yeterince tanımadıklarından
- C) Sayfa sayısı çok olan kitaplarla ilgilenmediklerinden
- D) Kitabın içeriğinden çok yazara ilişkin özellikleri söz konusu etmelerinden

ÇÖZÜM

"Parçada hangisinden yakınılmaktadır?" sorusuna verilecek yanıt bizi "konu"ya götürür. Parçada "yazarların eserlerinin içerikleri yerine, kişisel özelliklerinin eleştiri konusu yapıldığı"ndan yakınılmış ve bu düşünce, parçanın son cümlesinde özetle belirtilmiştir. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinlerin konusunu ve ana düşüncesini yazalım.

a.

Yunus Emre, bütün kimliklerin ötesinde, bu ülkenin medeniyet ve kültür kuramcılarında biridir. Çünkü yazdığı şiirlerin her birinde bir medeniyet saçaklanır. Bir Anadolu sökülür gelir. "Yunus'u biliyor muyuz?" sorusunun cevabı aslında çok zor. Bir Yunus yok. Bir bünyede toplanmış çeşitli kimlikler var. Bu kimliklerin her biri, bugün bizim ihtiyaç duyduğumuz reçeteleri içerir.

Konu:

Çok yönlü bir şair olan Yunus Emre'nin yeterince tanınmamış olması

Ana düşünce:

Bir Anadolu mozaikler bütünü olan Yunus Emre, kimliğinde ve yaşamında bugünkü toplumsal sorunlarımıza çare olacak özellikler taşır.

b.

Ünlü bestekâr Mozart'ın iki yüzüncü doğum yılı kutlamalarında Viyana'ya yirmi milyon turist gelmiştir. Ülkemize yılda yaklaşık olarak yirmi milyon turist geliyor. Bu bizim, kendi değerlerimizi layıkıyla değerlendiremeyişimizden, kendimizi gereği gibi tanıtamayışımızdan kaynaklanmaktadır. Onun için diyoruz ki Mevlana ile dünyayı tanıştırmalıyız. Turist çekmek için değil tabii ki, Mevlâna'nın mesajını tüm insanlığa aktarmak için.

Konu:

Kültürel değerlerimizi yeterince tanıtamayışımız nedeniyle Mevlâna'nın öneminin dünya çapında bilinmemesi

Ana düşünce:

Ülkemizin önemli bir değeri olan Mevlâna gerekli çalışmalar yürütülerek tüm dünyanın tanıdığı evrensel bir değere kavuşturulmalıdır.

PARAGRAFİN PLANI

Plan: Herhangi bir konuyla ilgili bilgilerin, görüş ve düşüncelerin, ayrıntıların önceden tasarlanıp mantıklı olarak düzenlenmesi, sıraya konulmasıdır.

Yazılı ve sözlü anlatımlarımızda plan üç bölümden oluşur:

Giriş Bölümü:

Konunun en öz biçimiyle, özetle ortaya konduğu bölümdür.

Olay ağırlıklı metinlerde bu bölüme "serim" denir.

Gelişme Bölümü:

Konunun açıklandığı, örneklenildiği, ana fikri destekleyecek yardımcı fikirlerin verildiği bölümdür.

Olay ağırlıklı metinlerde bu bölüme "düğüm" denir.

Sonuç Bölümü:

Okuyucu ya da dinleyicinin merakının giderildiği, konuya ilişkin tüm sorunların cevaplandırıldığı, temel yargının ve çözümün verildiği bölümdür.

Olaya dayalı yazılarda bu bölüme "çözüm" denir.

ÖRNEK

Bu çağın bütün sorunları, bütün hastalıkları Yunus'un şirinde reçetelendirilmiştir.

Giriş Bölümü

Bugün insanların en fazla ıstırap çektikleri şey çatışmalar, savaşlar... Yunus barışı anlatır. Bugün insanların en fazla şikâyetçi olduğu şey nedir? Kaş çatmalar... Yunus gülümsemeyi anlatır. Bugün insanların en çok zarar gördükleri şey dayatmalardır. Yunus hoşgörüyü anlatır.

Gelişme Bölümü

Çağın bütün hastalıklarını Yunus tek tek ortaya koyuyor ve bu hastalıkların dermanlarını da söylüyor.

Sonuç Bölümü

UYARI

Sınavlarda metnin planına ilişkin sorular "Bu parça konu bütünlüğüne göre aşağıdakilerden hangisiyle sürdürülebilir?", "Bu metin iki paragrafa ayrılacak olsa ikinci paragraf kaç numaralı cümleyle başlar?" ya da "Paragrafın akışını bozan cümle hangisidir?" vb. soru kalıplarıyla karşımıza çıkar.

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıda bir metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri karışık olarak verilmiştir. Z, Y, V harfleriyle belirtilen paragrafları dikkatle okuyunuz. Soruyu bu paragraflara göre yanıtlayınız.

Y

Toprağa tutunmak istemez gezgin. Hiçbir yere yerleşme hayalleri kurmaz. Bir başına yola düşmeye alışkındır ve kendini saksıya dönüşmüş bir bot gibi hissetmeye başlayınca, ilk fırsatta yan yatar, döker toprağını. Çünkü bir bot yürümeye eğilimlidir. Tıpkı bir gezginin yola düşerken yalnız olmaya meyilli olması gibi.

Z

O vakit ağırlaşır yol. Kısaysa uzar gider. Uzunsu çekilmez olur. İçine toprak doldurulmuş, ortasına da bir tohum ekilmiş, ökçesi delik eski bir bot gibi hisseder kendini gezgin. Bilir ki, o bot giderek ağırlaşacak; o tohum yakında filizlenecek, minicik kökler salacak, sonra o kökler büyüüp ökçedeki delikten fışkıracak ve toprağa tutunacak.

V

Bir gezginin belki de en büyük hatası kendisiyle yollara düşmek için heves eden insanlara açık kapı bırakmasıdır. Bir gün o kapıdan biri illaki girer. Derken yola çıkılır. Ama anlar gezgin hata yaptığını. İlk virajda, ilk durakta, hem de daha ilk konuşmada.

Aşağıdakilerin hangisinde metnin bölümlerini ifade eden harfler "giriş, gelişme, sonuç" şeklinde sıralanmıştır?

146

A) V, Z, Y

B) Z, V, Y

C) Z, Y, V

D) Y, V, Z

ÇÖZÜM

Parçada "gezginlerin yalnız seyahat etmelerinin onları daha verimli kılacağı" fikri işlenerek, V kutucuğuyla konuya giriş yapılmıştır. Z kutucuğunda gezginin başkalarıyla seyahatinden doğabilecek sorunlar dile getirilip konu geliştirilmiş, örneklenmiştir. Y kutucuğunda ise konu, "gezginlerin tek başına seyahat etmeleri gerektiği" fikri ile sonuçlandırılmıştır. Sıralama V, Z, Y biçiminde olmalıdır. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıda karışık olarak verilen parçaların, metnin hangi bölümüne ait olduğunu belirleyelim.

1.

Teknolojinin kültür üzerindeki etkilerinin farkında olmanın ve değişimi doğru anlamının, yeni değerler yaratırken eskileri de yaşatmanın çok önemli olduğuna inanıyorum.	Sonuç Bölümü
Teknoloji geliştirme ve kullanma insanın doğasında var.	Giriş Bölümü
Teknolojinin kültür üzerindeki etkisi de çok doğal. Ama teknolojiye sahip olanlar, diğerlerinin kültürüne yok ya da değersizlik muamelesi yapıyor. Çok sevdiğim türkülerimizi, halı desenlerimizi, geleneksel bakır işçiliğimizi ve isimleri bu sayfalara sığmayacak kadar çok varlığımızı kaybediyoruz. Tabii ki yaşamaya devam edeceğiz ama içimizde teknoloji sahiplerinin ruhunu taşıyarak yaşamak zorunda mıyız?	Gelişme Bölümü

2.

Oysa "Konya Mevlâna demek." felsefesini özümsemiş Mevlâna torunu Konyalılar olarak esnafımızla, işçilerimizle, memurumuzla, taksi ve otobüs şoförümüzle, gencimizle, yaşlımızla, kadınımla, erkeğimizle Mevlâna ruhunu yaşamak, o ruh ile misafirlerimize örnek olmak zorundayız.	Gelişme Bölümü
Bugün Konyalılar olarak Mevlâna'yı en az tanıyan, onun eserlerini en az ziyaret eden bir toplumuz, desek abartmış olmayız.	Giriş Bölümü
Bu, Mevlâna torunu Konyalı olmanın gereği ve ona olan vefa borcumuzun ödenmesidir.	Sonuç Bölümü

XIII. yüzyılda yaşamış Türk düşünür, şair ve tasavvuf öncüsüdür.

METNİN ANAHTAR SÖZCÜKLERİ

Anahtar Sözcük: Bir yazıyı en kısa ve en açık şekilde yansıtan sözcük ya da sözcük grubudur. Anahtar sözcükler, yazının özüdür. Anahtar sözcükler, metnin konusu hakkında bilgi verir.

ÖRNEK

Hacı Bektaş Veli, Horasan'dan gelip Sulucakarahöyük'e yerleşen, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında da çok önemli rol oynayan bir Türk büyüğü ve İslam bilginidir. Hacı Bektaş Veli, bir taraftan örnek hayatı ve eserleri ile karanlıkları aydınlatmış, diğer yandan da sevgi ve hoşgörü ile gönülleri aydınlatmıştır. Ömrü boyunca, düşmanlıkların ortadan kaldırılıp barış ve huzur içerisinde yaşanması için çalışmıştır.

Metnin Anahtar Sözcükleri

Hacı Bektaş Veli

İslam

toplumsal barış

hoşgörü

Türkleşmek

Anadolu

ÇIKMIŞ SORU

Yaz dostluktur, belki kısa süren ama unutulmaz, derin dostluklar yazın kurulmuştur. Dostluğa çağırır o: gittiğimiz yaylalarda, köpüklü kıyılarda, çay bahçelerinde kavgasız insanların neşesini bulursunuz. Hâl hatır sormalar, selam vermeler daha coşkuludur.

Mehmet, bu parçanın anahtar kelimelerini "dostluk" ve "yaz" olarak belirlemiştir. Bu kelimeleri belirlerken gerekçesi ne olmuştur?

- A) Parçada gerçek anlamlarıyla kullanılmış olmaları
- B) Günlük hayatta sıkça kullanılmaları
- C) Her insanda farklı duygular oluşturmaları
- D) Parçada yansıtılmak istenen anlama en iyi ipucunu vermeleri

ÇÖZÜM

Anahtar sözcükler, bir yazının konusuna ve ana düşüncesine ilişkin ipuçlarıdır. Biz bu sözcüklerden, yazının konusuna ve ana düşüncesine ilişkin tahminlerde bulunuruz. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

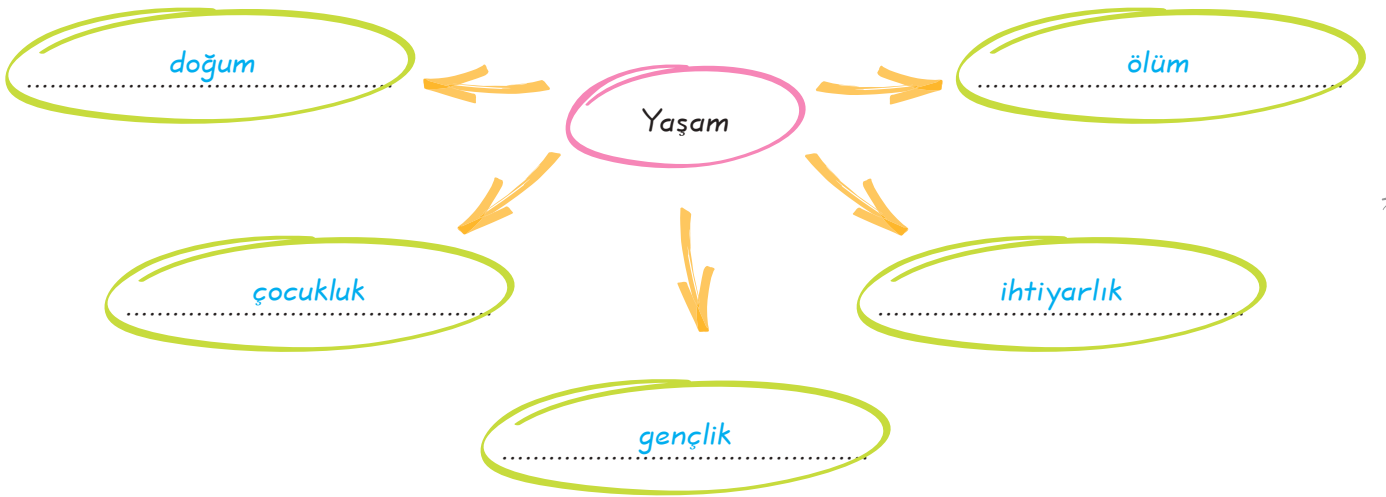
1. Aşağıdaki metnin anahtar kelimelerini bulalım.

Piri Reis, Osmanlı denizciliği için olduğu kadar, denizcilik ve haritacılık alanlarında dünya için de dönüm noktası olan büyük bir isimdir. Bu nedenle, Piri Reis'in Dünya Haritası'nı çizmesinin 500. yıl dönümü olması nedeniyle 2013 yılı UNESCO tarafından Piri Reis'i Anma Yılı olarak kabul edilmiştir. Piri Reis'in haritası, Topkapı Sarayı'nın, kadim eserler müzesi hâline getirilmesi sırasında Millî Müzeler Müdürü Halil Ethem Bey tarafından 1929 yılında bulunmuştur. Harita, parşömen üzerine renkli olarak ve özenle yapılmıştır.

Birleşmiş Milletler
Eğitim, Bilim ve
Kültür Kurumu

Piri Reis, denizcilik, Dünya Haritası

2. "Yaşam" sözcüğünün çağrıştırdığı kavramları yazalım.

METİN TAMAMLAMA

Metin Tamamlama: Metin tamamlamada amaç; duygu, düşünce ve olayların metnin genel anlamına ve mantıksal bütünlüğüne bağlı kalınarak tamamlanmasıdır.

ÇIKMIŞ SORU

Bir şeyin imkansız, olduğuna inanırsanız aklınız bunun neden imkânsız olduğunu ispatlamak üzere çalışmaya başlar. Bir şey yapabileceğinize gerçekten inanırsanız, aklınız bu sefer de yapmak istediğiniz şey için çözüm üretmeye başlar...

Bu parçanın konusu dikkate alındığında, üç nokta ile belirtilen yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Bundan dolayı her konuyu ayrıntılarıyla düşünün.
- B) Yani düşünmenin de bir eğitim gerektirdiğini unutmayın.
- C) Bu nedenle hayallerinizi birçok kez düşündükten sonra gerçekleştirin.
- D) Bu yüzden nasıl düşünmeniz gerektiğini önemseyin.

ÇÖZÜM

Parçada "düşünme biçimimizin algılarımızı ve yaşantımızı etkileyeceği" düşüncesi vurgulanmıştır. Bu düşünceyle aynı doğrultuda olan cümle D seçeneğinde verilmiştir. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Kutudaki bilgilerden yararlanarak Nemrut Dağı Millî Parkı hakkında kısa bir yazı yazalım.

Nemrut Dağı ve Kommagene Kralı Antiochos'a ait tümölüs ve kutsal alanlar, millî parkın ana özelliğini teşkil etmektedir.

Nemrut Dağı Millî Parkı, Adıyaman ili Kâhta ilçesinde bulunan ve içinde Kommagene Krallığı'nın bir antik kentini barındıran millî park ve tören yeridir.

Nemrut Dağı doruğundaki kalıntılar yerleşme yeri olmayıp Antiochos'un tümölüsü ve kutsal alanlarıdır. Tümölüs, 2150 metre yüksekliğinde, Fırat Nehri geçitlerine ve ovalarına hâkim tepe üzerinde bulunmaktadır.

NEMRUT DAĞI MİLLÎ PARKI

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

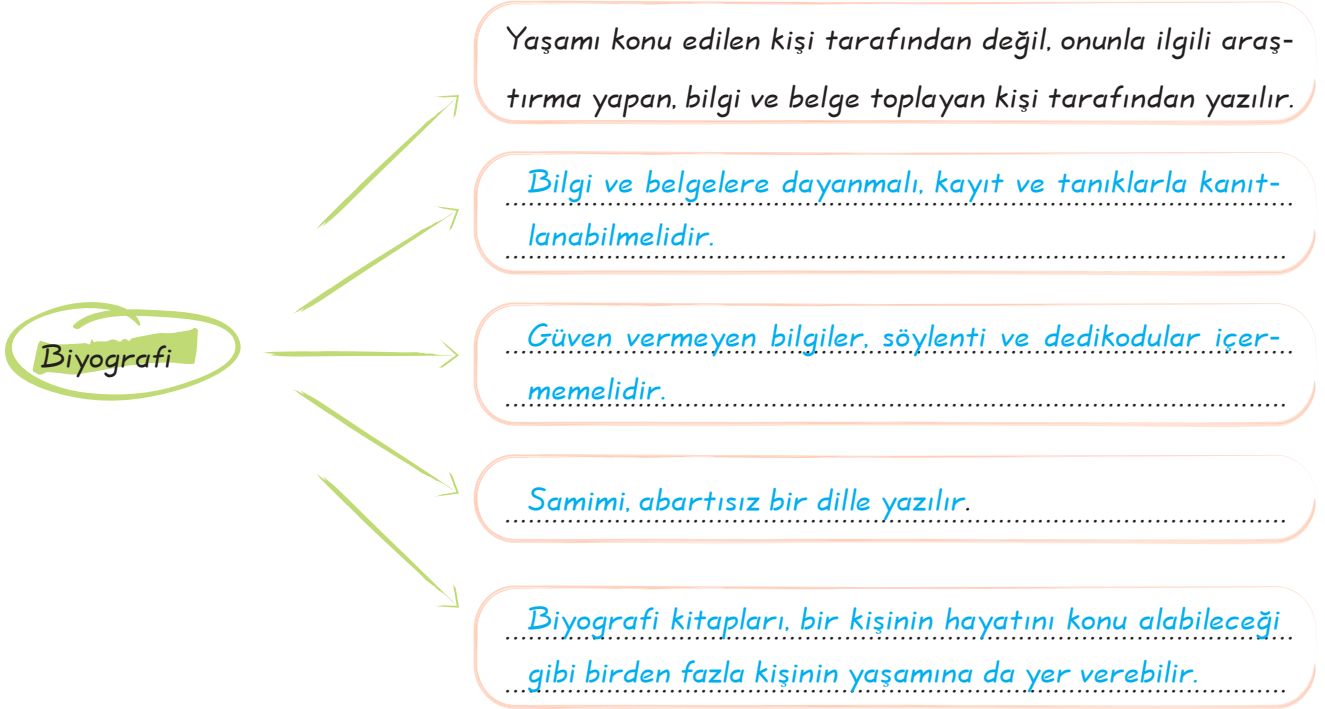
.....

.....

METİN TÜRLERİ

Biyografi

Biyografi: Edebiyat, bilim, sanat, spor, siyaset, ticaret vb. alanlarda isim yapmış, tanınmış insanların yaşamlarını, başarılarını ve eserlerini tanıtmak amacıyla sade bir dil ve tarafsız bir tutumla yazılan yaşam öyküleridir.

ÖRNEK

Asıl adı Numan bin Ahmet olan Hacı Bayram Veli, 1352 yılında Ankara'nın Çubuk Çayı üzerindeki Zül-Fadl (Solfasol) köyünde doğdu. XIV ve XV. yüzyıllarda Anadolu'nun yetiştirdiği önemli şahsiyetlerdendir. Eserlerini Türkçe yazarak Anadolu'nun Türkleşmesine önemli katkılarda bulundu.

UYARI

Biyografi ile otobiyografi karıştırılmamalıdır. Otobiyografi kişinin kendi yaşamını kaleme aldığı yazı türüdür.

ÇIKMIŞ SORU

18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda doğdu. Çocukluğu orada geçti. İstanbul Erkek Lisesinde başladığı ortaöğrenimini Bursa Lisesinde tamamladı. Yükseköğrenimini ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde bitirdi. 1928 yılında iktisat eğitimi için İsviçre'ye gitti. Daha sonra sanatı ve kişiliği üzerinde derin izler bırakan Fransa'da üç yıl yaşadı. Fransa'dan döndükten sonra bir süre Türkçe öğretmenliği yaptı.

Bu metnin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Otobiyografi B) Biyografi C) Deneme D) Anı

ÇÖZÜM

Metinde başka birinin yaşamına ilişkin kesitler verilmiş; en kısa biçimiyle birinin yaşamı hakkında bilgiler aktarılmıştır. Metin biyografi türünü örnekler. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Türk müziğinin büyük ustalarından İtri'ye ait aşağıdaki biyografi metninin numaralandırılmış cümlelerini mantık akışına göre sıralayalım.

1. Musikiyle ilgilendiği dönemde Divan edebiyatı geleneğine uygun şiirler yazmıştır.
2. Osmanlı Dönemi'nde Türk üslubunu oluşturmuş, Dede Efendi'yle birlikte Türk müziğinin gelişiminde öncü isimlerden biri olmuştur.
3. 1630-1640 yılları arasında İstanbul'da doğmuştur.
4. XVII. yüzyılın büyük bestekârlarından İtri'nin asıl adı Buhurizâde Mustafa Efendi'dir.
5. Aynı kentte 1711 yılında öldüğü sanılmaktadır.
6. Pek çok esere imza attığı bilinen İtri'nin günümüze ancak kırk kadar eseri ulaşabilmiştir.
7. Bize düşen bu değerlerimize sahip çıkmak, bu dev yapıtların üzerindeki tozu silmektir.

4. 3. 2. 1. 5. 6. 7

KONU TESTİ

1. Evet, gecekondular bütün sefaletine ve asgari yaşama şartlarından yoksunluğuna rağmen insani bir hayatın yaşanıp gittiği yerlerdi. Bir kere evler ve insanlar yan yana, birbirine eşit şartlarda yaşırdı. Duvarlar tüterdi evlerden. Komşu evlerde neler olup biter, bilirdi insanlar. Bir tabak yemek, komşu evlere götürülürdü. Çocuklar komşu annelerin evinde büyürdü neredeyse. Kapı önlerinde, çit başlarında, avluların duvarından sarkıp hâl hatır sorardı kadınlar, erkekler birbirine. Yaşlıların gençlere, büyüklerin küçüklere söyleyeceği sözler olurdu. Mahallede sesler seslere, kokular kokulara karışırdı. Her şeye rağmen mahalle insan kokardı, insan...

Paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gecekondularda insani olmayan koşulların sürdüğü hayatlar vardır.
- B) Sosyal ve ekonomik bakımdan yetersiz olan gecekondularda sevgi ve paylaşım kültürünün öncelendiği bir yaşam anlayışı vardır.
- C) Kentsel dönüşüm projeleri, gecekondulardaki yaşam biçimlerinin yok olmasına yol açmıştır.
- D) Gecekondular kırsaldan kente göçün yarattığı sorunların en tipik örneklerinden biridir.

2. 1951'de İstanbul'a geldiğimde elimde bir kitaplık hikâye vardı. Örneğin, benim dünyaya çıkmış ilk eserim "İnce Memed" değildir. "Bebek" hikâyesidir. Önce Fransızcaya çevrildi, sonra İngilizceye, İtalyancaya, Rusçaya, Romenceye, birçok dile... Son yirmi yılın dünyada çıkmış birçok hikâye antolojisinde "Bebek" hikâyesini de buluruz.

Parçada, yazarın altı çizili söz öbeği ile anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) En çok beğeni alan eseri olduğu
- B) Uluslararası düzeyde ödül almış bir eser olduğu
- C) Başka dillere çevrilerek dünya çapında okunan ilk eseri olduğu
- D) Diğer eserlerinden daha az ünlenmiş bir eser olduğu

3. Benim gençlerle, akranlarımla olan bağımdan daha güçlü bir bağım var, diyebilirim. Ancak bu, usta-çırak ilişkisinin ötesinde, gerçekten bir arkadaşlık, dostluk bağı. Onlar benden ne öğreniyor, bilmiyorum ama ben onlardan besleniyorum. Zamanın ruhunu yakalamada benden bir şey öğreneceklerse bu olsa olsa tevazu olabilir. Bu da az bir şey değil günümüz yaşama değerleri açısından.

Bu paragrafın yazarı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Mütevazı olmayı erdem saydığı
- B) Akranların yanı sıra genç şairlerle de ilgilendiği
- C) Zamana ayak uydurmayı önemseydiği
- D) Genç şairleri tecrübesiz ve yetersiz bulduğu

4. Evet, epeyce bir dergi var. Edebiyat dünyası bir anlamda çok merkezli bir hâle geldi. Yazarın-şairin kendi okuma ve yazma çalışmalarını da düşünürsek insan bir ayda bunların en fazla beş altısını sağlıklı biçimde izleyebilir. Öyle olunca da bir dergi çevresinde toplanan insanlar, kendi yazdıklarını kendileri okuyor gibi bir durum çıkıyor ortaya. Bu, kuşkusuz biraz karamsar bir bakış.

Bu açıklama, aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık olabilir?

- A) Günümüzde çok sayıda edebiyat dergisinin varlığını nasıl karşılıyorsunuz?
- B) Günümüz şiirini nasıl bir noktada görüyorsunuz?
- C) Edebiyat dergileriyle bir bağınız var mı?
- D) Genç şairlerin edebiyat dergileri etrafında toplanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Marti

6. Benim kültürel ana rahmim çocukluğumdan ve gençliğimden ta bugüne kadar duyup okuduğum türküler, şiirler, halk hikâyeleri, masallar, fıkralar ve beşiğinde büyüdüğüm değerlerdir. Sözlü gelenekle başlayan tüm bu birikimler gitgide sıkılaştan okumalara yönelerek dünya klasiklerine kadar gitti.

Bu paragrafın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatçının diğer sanatçılardan ayrılan özellikleri
- B) Halkın yarattığı edebiyat ürünlerinin değeri
- C) Sanatçının kültürel kimliğini besleyen unsurlar
- D) Edebiyatımızın zenginliği

154

5. Hüdâî'yim daldım gama
Saldı beni demden deme
Asın, kesin, yüzün ama
Dilinen öldürmen beni

Şiirde anlatılmak istenen düşünceyle en iyi örtüşen atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Baş dille tartılır.
- B) El yarası geçer, dil yarası geçmez.
- C) Bülbülün çektiği, dili belası.
- D) Dilim seni dilim dilim dileyim, başıma geleni senden bileyim.

7. O artık benim için bir ölüdür, demişsin
Seni bunca sevene acı bir sitem mi bu?
Ayrılıklar içinde taş mı kesildi kalbin.
Hiç unutmam dediğin günleri unuttun mu?

Bu dizelerde aşağıdaki duygulardan hangisine yer verilmemiştir?

- A) Kıskançlık
- B) Ayrılık acısı
- C) Sitem
- D) Kırgınlık

1-B

2-C

3-D

4-A

5-B

6-C

7-A

DİL BİLGİSİ

CÜMLENİN YARDIMCI ÖGELERİ

Cümlelerin Yardımcı Ögeleri: Cümlelerin temel ögeleri olan özne ve yüklem dışındaki ögelerdir.

Nesne

Nesne: Öznenin yaptığı işten etkilenen ögedir. İkiye ayrılır:

Belirtili Nesne "Neyi, kimi?" sorularına cevap verir. Belirtme durumu eki (-i) alır.

Bugün Fırat'ı gördüm.

Belirtili nesne (kimi?)

Kalemi yere düşürdü.

Belirtili nesne (Neyi?)

Belirtisiz Nesne "Ne?" sorusuna cevap verir. Belirtme durumu eki (-i) almaz.

Kırtasiyeden kalem aldım.

Belirtisiz nesne (Ne?)

Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

Yer Tamlayıcısı: Cümlede yönelme, bulunma, uzaklaşma, bildiren, yüklemi yer bakımından tamamlayan ögedir. "-e, -de, -den" ekleri almış sözcük veya sözcük grupları, cümlede genellikle yer tamlayıcısı görevi üstlenir. "Kime, kimde, kimden; nereye, nerede, nereden; neye, neyde, neyden?" sorularıyla bulunur.

Kolundaki saate baktı.

Yer tamlayıcısı (Neye baktı?)

Soruların cevabını öğretmenlerimden aldım.

Yer tamlayıcısı (Kimden?)

Elbisem sende kalsın.

Yer tamlayıcısı (Kimde?)

Buraya Samsun'dan geldik.

Yer tamlayıcısı (Nereye? Nereden?)

Zarf Tamlayıcısı (Zarf Tümleci)

Zarf Tamlayıcısı: Yön, sebep, zaman, tarz, miktar, araç ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan ögedir. "Ne zaman, nasıl, niçin, niye, neden, ne kadar, ne şekilde?" gibi sorulara cevap veren söz ya da söz öbekleri cümlede zarf tamlayıcısı olur. Edatlar da cümlede zarf tamlayıcısı olarak görev yapar.

Selin bugün bize gelecek.
(zaman)

Selin bize otobüsle gelecek.
(araç vasıta)

Selin bize yürüyerek gelecek.
(durum)

Selin özlediği için bize gelecek.
(sebebi)

Selin yukarı çıkacak.
(yön)

Selin bizde biraz kalacak.
(miktar)

UYARI

İsmi "-e, -de, -den" hâl eklerini alan her sözcük, cümlede yer tamlayıcısı görevinde bulunmayabilir. Bu ekleri alan sözcükler cümlede zaman, sebep ve durum bildirirse zarf tamlayıcısı olur.

ÖRNEK

Saat ikide buluşalım.

Üzüntüsünden hasta oldu.

Zarf tamlayıcısı (zaman)

Zarf tamlayıcısı (sebep)

UYARI

"Aşağı, yukarı, ileri, geri, içeri, dışarı" gibi yer-yön bildiren sözcükler yalın hâlde kullanıldıklarında zarf tamlayıcısı; isimlere eklenen "-i, -e, -de, -den" hâl eklerini aldıklarında nesne ya da yer tamlayıcısı olur.

ÖRNEK

Çocuk içeri girdi. / Çocuk içeriye girdi.

Çocuk içeriyi kontrol etti.

Zarf tamlayıcısı

Yer tamlayıcısı

Belirtili nesne

ÇIKMIŞ SORU

Yakın arkadaşım köşe yazarlığı yaptı.

Bu cümlede üç nokta ile belirtilen yere aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümle, yer tamlayıcısı kazanmış olur?

A) gençlik yıllarında

B) geçen sene

C) başarıyla

D) bir dergide

ÇÖZÜM

Yer tamlayıcısı yani dolaylı tümlec cümledeki "-e, -de, -den" eki almış sözcük ya da sözcük grubu olup yüklemi "yer" anlamıyla tamamlar. A, B ve C seçeneklerindeki sözcükler yüklemi zaman ve durum yönünden tamamlayan zarf tümlecidir. D seçeneğindeki "bir dergide" söz grubu, "Nerede?"

156 sorusuna cevap veren yer tamlayıcısıdır. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere parantez içinde belirtilen öğelere uygun sözcük ve sözcük grupları yazalım.

Arkadaşım

yeni bir işe başladı. (Özne)

Öğretmenin söylediklerini

not etti. (Nesne)

Arkadaşım ve ben sinemaya

gideceğiz. (Yer tamlayıcısı)

Yağmur bu sabah

şiddetini artırdı. (Zarf tamlayıcısı)

CÜMLEDE VURGULANAN ÖGE

Cümlede Vurgulanan Öge: Cümlede yüklemden önce yer alan ögedir.

ÖRNEK

Annem yarın İzmir'e gidecek. (..... **Yer tamlayıcısı** vurgulanmıştır.)

Yarın İzmir'e annem gidecek (..... **Özne** vurgulanmıştır.)

Annem İzmir'e yarın gidecek. (..... **Zarf tamlayıcısı** vurgulanmıştır.)

UYARI

Cümle yüklemle başlıyorsa yüklemden önce başka öge olmadığı için vurgulanan öge "yüklem" dir.

Düştü sarı yapraklar. (... **Yüklem** ... vurgulanmıştır.)

ÇIKMIŞ SORU

"Tatlı söz söyleyen, hiç kimseden kötü söz işitmez." cümlesinde vurgulanan ifadenin cümledeki görevi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Belirtisiz nesne

B) Yer tamlayıcısı

C) Özne

D) Yüklem

ÇÖZÜM

Cümlede yüklemden önceki sözcük ya da sözcük grubunun vurgulanan öge olduğunu belirtmiştik.

Cümlelerin ögelerini bulalım.

Tatlı söz söyleyen hiç kimseden kötü söz işitmez.

Yanıt A'dır.

Özne öbeği Yer tamlayıcısı Belirtisiz nesne

PEKİŞTİRELİM

157

Aşağıdaki cümlelerde vurgulanan ögeleri yay ayraç içlerine yazalım.

Seni iki gün sonra arayacakmış. (... **Zarf tamlayıcısı** ...)

Konuklarımızı bu yaz Şile'de ağırlayacağız. (... **Yer tamlayıcısı** ...)

O sıralar işlerin böyle gideceğini düşünemezdim. (... **Belirtili nesne** ...)

Beni bu konuda yalnız sen sorgulayabilirsin. (... **Özne** ...)

Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya. (... **Yüklem** ...)

Uzun süredir beni böylesine heyecanlandıran bir kitap okumadım. (... **Belirtisiz nesne** ...)

FİİLDE ÇATI

Fiilde Çatı: Fiillerin özne ve nesneye bağlı olarak kazandığı anlam ve girdiği biçimdir. Çatı, sadece fiil (eylem) cümlelerinde aranan bir özelliktir. Fiillerde çatı, "özne-yüklem" ve "nesne-yüklem" ilişkisine göre iki biçimde incelenir.

A. Özne-Yüklem İlişkisine Göre

1. **Etken Fiiller:** İşi yapan gerçek bir öznenin bulunduğu fiillerdir.

Annem yemekleri güzel yapar.

Özne

Yüklem

Gazeteyi okudum.

Yüklem

Ben

Özne

Ağaçlar yeşerdi.

Özne

Yüklem

2. **Edilgen Fiiller:** İşi yapan gerçek bir öznesi olmayan fiillerdir. Edilgen fiiller, fiil kök ve gövdelerine "-l" veya "-n" eklerinin getirilmesiyle oluşur. Edilgen çatılı fiillerde özne, işi yapan değil, yapılan işten etkilenen (nesne) durumunda karşımıza çıkar.

Camlar silindi. (Camları silen belli değil.)

Yüklem

Sözde özne

(Nesne)

Tezer toplantıya çağrıldı. (Toplantıya çağırana belli değil.)

Sözde özne

Yüklem

B. Nesne-Yüklem İlişkisine Göre

1. **Geçişli Fiiller:** Nesnesi olan ya da nesne alabilen eylemlerdir. Geçişli eylemler, yükleme sorulan "Neyi, kimi, ne?" sorularına cevap verir.

158

Kitabı masaya bıraktı.

Belirtili nesne Yüklem

Kitap okudu.

Belirtisiz nesne Yüklem

UYARI

Cümlede nesne olmasa da bazı fiiller geçişlidir.

Yolcular durakta bekliyor. → (Ne bekliyor? "Otobüs")

2. **Geçişsiz Fiiller:** Nesne almayan yani, "Neyi, kimi, ne?" sorularına cevap vermeyen fiillerdir.

Oğlum okula gitti.

Kuş, hızla kanat çırparak uçtu.

Yavaşça banka oturdu.

ÇIKMIŞ SORU

Türkay, Seçkin, Aslı ve Gökçen'in kullandığı cümlelerin sadece yüklemeleri verilmiştir.

Türkay

... kırdım.

Aslı

... taşıdım.

Seçkin

... oturdum.

Gökçen

... tuttum.

Buna göre yukarıdaki bireylerden hangisinin cümlesinde "yüklem olan fiilin çatısından dolayı" kesinlikle nesne yer alamaz?

- A) Türkay
C) Seçkin

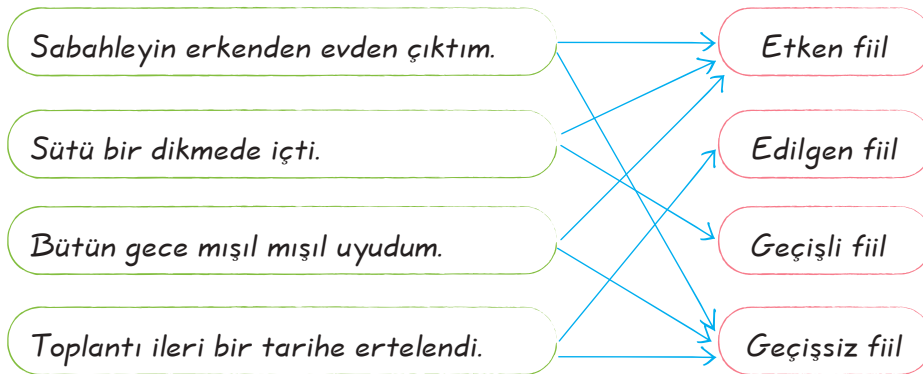
- B) Aslı
D) Gökçen

ÇÖZÜM

Türkay, Aslı ve Gökçen'in söylediği "kırdım, taşıdım, tuttum" fiilleri "Bardağı kırdım.", "Sandalyeyi taşıdım.", "Kolunu tuttum." şeklinde nesne alabilir ve "Neyi?" sorusuna cevap verebilir. Dolayısıyla bu fiiller nesnesine göre geçişlidir. Ancak Seçkin'in söylediği "oturdum" fiili "Neyi, kimi, ne?" sorularına cevap vermez; nesne almadığı için geçişsiz çatılıdır. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerin yüklemine uygun çatı özellikleriyle eşleştirelim.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yer alan altı çizili fiil geçişsizdir?

- A) Ismarlama serserilikler yaşardık
Kimseye bir şey demeden kaçıp gitmeler gibi
- B) Plâğın bir yüzünü kaplayan parçalar eşliğinde
Kendi rüyalarımıza dalar, dağılırdık.
- C) Sonra saklayarak yüzümüzü birbirimizden
Yumruklarımızı sıkar, sessizce ağlardık.
- D) Âşık ve düşmandık
Dünya acıtırdı bizi, her şey kanatır, her şey yaralardı

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yalnızca özne ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Geminin upuzun güvertesi kalabalıktı.
- B) Yolcuların telaşı, sağa sola gidip gelmelerinden belliydi.
- C) Yolculardan biri mendiliyle gözlerini sildi.
- D) Gemi limandan ayrılırken kargaşa iyice arttı.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yer tamlayıcısı yoktur?

- A) Bir hayvanın çalılıkların ardında kıpırdadığını gördü.
- B) At, eyerini sırtından attı.
- C) Gözleri ağlamaktan kıpkırmızı olmuştu.
- D) Köylüler onu görmüşler Irmak kenarında.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nesne vurgulanmıştır?

- A) Ona olan hayranlığımı açıkça söyleyeceğim.
- B) Uzun zamandır böyle rüyalar görmemiştim.
- C) Kapıyı uzun uzun çaldı.
- D) Eşyaların yerini kimseye sormadan değiştirmiş.

5. Adını bile bilmediğimiz bu kente

Neye olduğunu bilmediğimiz bir hasretle
Uzun uzun bakardık

Bu dizelerde aşağıdaki öğelerden hangisi yoktur?

- A) Nesne
- B) Özne
- C) Yer tamlayıcısı
- D) Zarf tamlayıcısı

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi çatı özelliği bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Öğretmenimiz tatil için tavsiyelerde bulundu.
- B) Sınıfça pikniğe gidildi.
- C) Elindeki paketle masaya doğru yürüdü.
- D) Sevdiklerimizle vakit geçirmek için fırsat yaratalım.

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi geçişsiz bir fiildir?

- A) Annem televizyon izlemeyi sever.
- B) Gece boyunca yağın kar yolları kapadı.
- C) Baharla beraber ağaçların yaprakları yeşerir.
- D) Duygularımı dile getiren bir mektup yazacağım.

8. "Ayrılık herkesin kapısını çalar bir gün." dizisinin yüklemi özne-yüklem ve nesne-yüklem ilişkisi bakımından incelendiğinde aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Etken - geçişsiz
- B) Edilgen - geçişsiz
- C) Edilgen - geçişli
- D) Etken - geçişli

9. Herkesin perde perde çekildiği akşam
Siyah bir su gibi yollara akan yalnızlığı öpüyorsun

Bu dizelerde aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı yoktur?

- A) Kim? B) Neyi?
- C) Kimde? D) Ne zaman?

10. Aşağıdaki fiillerden hangisi nesne almaz?

- A) sormak B) girmek
- C) istemek D) beklemek

11. "Uzak dağ köylerine vuran ay ışığı kerpiçlerden saraylar kuruyor yoksulluğa."

Bu cümlelerin öznesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ay ışığı
- B) Uzak dağ köylerine vuran ay ışığı
- C) kerpiçlerden saraylar
- D) yoksulluğa

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi özneyle ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Çocuğa nerede oynadığı soruldu.
- B) Bahçenin en güzel yerine piknik masası kuruldu.
- C) Umduğumuzdan erken bir saatte şehre varıldı.
- D) Bütün gün sağa sola koşturmaktan yoruldu.

13. Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım.

Aşağıdaki cümlelerden hangisi öğelerinin sıralanışı yönünden bu cümleyle aynıdır?

- A) Kalabalığın uzun süre beklediği olay yerinden uzaklaştı.
- B) Verdiğin sözlerden çabucak vazgeçmiştin.
- C) Evin önünde birkaç küçük çocuk oynuyordu.
- D) Evde çantamı unutmuşum.

Mart

1-B	2-A	3-C	4-B	5-A	6-B	7-C	8-D	9-C	10-B	11-B	12-D	13-A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------

YAZIM VE NOKTALAMA

PEKİŞTİRELİM

1 Aşağıdaki metinde yazım yanlışları olan "de / da"ların altını çizelim.

Olay yazın geçmişti. O zaman Rusya'nın güneyinde bir çiftlik de oturuyorduk. Çiftliğin çevresinde birkaç fersah ötelere kadar bozkırlar uzayıp gidiyordu. Yakınlar da ne bir orman ne de bir dere vardı. Pek derin olmayan, fundalıklarla kaplı sel yatakları, dümdüz bozkırı yeşil yılanlar gibi kesiyordu. Bu sel yataklarının dibinde küçük derecikler sızıyordu. Ötede beride en sarp tepeler de gözyaşı kadar berrak sularıyla kaynaklar görünüyordu. Çiğnenmiş keçi yolları oraya gidiyor, suyun önündeki cıvık çamur da kuşlarla öteki küçük hayvanların ayak izleri birbirini kesiyordu. İyi su, insanlar kadar onlara da lazımdı.

Funda ağaçlarıyla kaplı yer.

2 Aşağıdaki cümlelerde yay ayrıçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini koyalım.

Arabamız hızla uzaklaşıyor(..) çocukluğumun en güzel ve en acı yıllarını geçirdiğim bu küçük köyü (..) baba yadigârını(..) geride bırakmanın acısıyla içimde tarifsiz kederler uçuşuyordu(..) O zamanlar dünyanın en büyük tepesi sandığım(..) adına "höyük" dediğimiz o ulu tepe(..) giderek gözümde siliniyor(..) belli belirsiz bir silüete dönüşüyordu. Ne yeşilinde yatmışım ne bayırından aşağı koşmuşum(..) İçimde dipsiz bir kuyuya dönüşen bu küçük ayrılık(..) çok sonraları bana hayatın ayrılıklardan ibaret olduğunu öğretecekti(..)

KONU TESTİ

1. Aşağıdakilerin hangisinde "de"nin yazımıyla ilgili yanlışlık yapılmıştır?

- A) Ağaçta ötüşen kuşlar baharı müjdeliyordu.
- B) Konuklar arasında Dilan'da vardı.
- C) Bildiride kadın haklarına da değinilmişti.
- D) Bu süreçte yanımda olan herkese teşekkür ediyorum.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yoktur?

- A) Hergün bu yolu yürüyor musun?
- B) Mahalleden bir kaç kişi temsilci seçildi.
- C) Herşey gönlünüzce olsun dostlar.
- D) Burası birtakım antika eşyaların satıldığı bir dükkândı.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgölün kullanımı yanlıştır?

- A) Derslerine yeterince çalıştın mı, başarılı olursun.
- B) Masayı çekti, sandalyeleri etrafına dizdi.
- C) Misket, saklambaç en sevdiğimiz oyunlardı.
- D) Annesini, en değerli varlığını, kaybetmişti.

4. Yarın akşam birlikte yemek yiyelim, dedi.

Bu cümledeki virgölün görevini aşağıdakilerin hangisinde tırnak (" ") işareti üstlenmiştir?

- A) "-ler / -lar" eki eklendiği adlara çoğul anlamı katar.
- B) "Her yazar, çocukluğundan beslenir." dedi romancımız.
- C) Sanat eserlerimizin öncelikle "ulusal" olmasından yanayım.
- D) Orhan Pamuk "Kar" romanıyla çıkış yapmıştır.

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna nokta (.) getirilmelidir?

- A) Yok mu benim sesimi duyan
- B) Beni kimse anlamıyor ki
- C) Böyle bir konuya niye takılıp kaldı, anlamıyorum
- D) Uzun sarı saçlar, iri ela gözler

6. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yazım yanlışlığı yoktur?

- A) Gidersen yıkılır bu kent, kuşlarda gider
Bir nehir gibi susarım yüzünün deltasında
- B) Sessizliği dinliyorum şimdi ve soluğunu
Sustuğun yerde birşeyler kırılıyor.
- C) Adını yazıyorum bütün otobüs duraklarına
Öpüştüğümüz her yer adınla anılıyor
- D) Bir bulutun peşine takılıp gittiğimiz yer
Okyanus diyelim istersen ya da sen söyle

7. 1. İçinizden birisi yanıma gelsin, dedi.

2. Evet, sizinle aynı fikirdeyiz.

3. Kalın, siyah bir eldiven giymişti.

Bu cümlelerde virgölün aşağıdaki işlevlerinden hangisine örnek yoktur?

A) Eş görevli sözcük ve sözcük gruplarını ayırır.

B) "Hayır, peki" gibi onay, ret vb. anlamlar bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.

C) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

D) Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra kullanılır.

8. 1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonlarına konur.

2. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur.

3. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır.

4. "Arasında, ve, ile, ila, -den.... -e" anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır.

Numaralandırılmış açıklamalardan hangisi virgöl ve kısa çizginin ortak kullanım özelliğidir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

9. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) Mal da yalan mülk de yalan, var birazda sen oyalan.

B) Adam adamı bir kere aldatır.

C) Abdal tekkede, hacı Mekke'de bulunur.

D) Deliye her gün bayram.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgöl farklı görevde kullanılmıştır?

A) Elleri üşüyor, saçları uçuşuyor, çenesi titriyordu soğuktan.

B) Adam yıllar sonra gelir, köyünde yaşamaya başlar.

C) Kalın çerçeveli, puslu camlı gözlüğünü alnına kaldırdı.

D) Biraz heyecanlanmış, biraz da çekinmiş gibiydi.

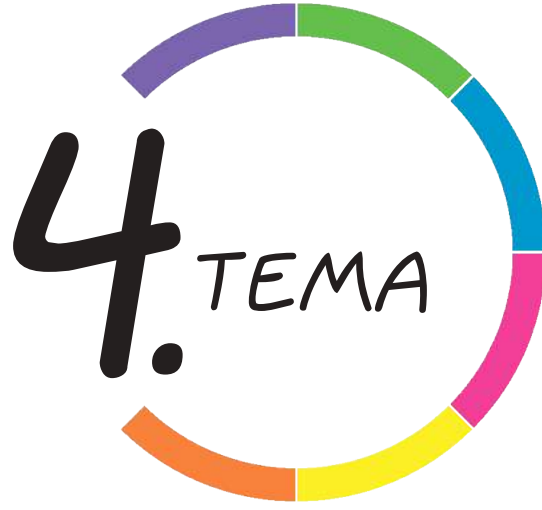
11. Kısa çizgi aşağıdakilerden hangisinde yanlış kullanılmıştır?

A) 1990-1994 yılları arasında üniversiteli bir gençtim.

B) Beşiktaş-Galatasaray maçına bilet bulamadık.

C) Kömür -kara elmas- Zonguldak'ın geçim kaynağıdır.

D) Yola dökülen küçüklü-büyükü taşlar trafiği tıkamıştı.

KİŞİSEL GELİŞİM

KONULAR

- * Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam
- * Cümlede Anlam
- * Paragrafta Anlam
- * Dil Bilgisi
 - Cümle Türleri
 - Yüklemin Türüne Göre Cümleler
 - Anlamına Göre Cümleler
 - Yüklemin Yerine Göre Cümleler
 - Yapısına Göre Cümleler
- * Yazım ve Noktalama

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1 Aşağıdaki deyimlere uygun olan açıklamaların numaralarını deyimlerin yanındaki kutucuklara yazalım.

varlık göstermek

2

varlık içinde yaşamak

3

varlıkta darlık çekmek

1

Herhangi bir engel yüzünden elindeki imkânlardan yararlanamamak

1

Kendinden beklenen görevi yerine getirmek, beğenilir bir iş yapmak

2

Bolluk içinde sıkıntısız yaşamak

3

2 "Büyük" sözcüğünü aşağıdaki anlamlarına uygun olarak cümlede kullanalım.

"Büyük" Sözcüğünün Anlamları	Cümle
Boyutları benzerlerinden daha fazla olan	Büyük halıyı salona serelim.
Niceliği çok olan	Büyük bir kalabalığın içinden sıyrılarak öne doğru yürüdü.
Üstün niteliği olan	Yunus Emre büyük bir şairdir.
Yetişkin, belli bir yaşa gelmiş	Büyüklerine değer veren biridir.
Önemli	Hayatımın en büyük başarısı iyi bir aile kurmamdı.

KONU TESTİ

1. "Destek" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) Masanın kısa ayağının altına bir destek koydum.
- B) İşlerimi büyütmek için bankadan destek kredisi çekeceğim.
- C) Afyon'dan gelen destek birlikleriyle ordumuz güçlendi.
- D) Hayattaki tek desteği annesiydi.

2. "Kırk" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir deyim içinde geçmemiştir?

- A) Dünya böyle; rençber kırk yılda; tüccar kırk günde...
- B) Uğraştığı her işte kılı kırk yarmayı severdi.
- C) Böyle kırk tarakta bezi olan adamlarla işimiz olmaz.
- D) Kırkımdan sonra saz çalacak değiliz ya!

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinde zıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır?

- A) Geriye bakarak yanıtıyoruz birbirimizi
Bir destek aranır, bir güç alırcasına
- B) İnsan insanı yeniler, doğrudur ancak
Sevmek için geç, ölmek için erken
- C) O biraz yenilgiye, biraz ezikliğe benzer
Ortak yaşadığımız sızım sızım
- D) Gecenin kâğıdında gözyaşının mürekkebi
Herkes kendi uçurumuna bir taş atıyor

4. "Kapı" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) Bugün akşama kadar kaç kapı dolaştık.
- B) Bu ay yeni yeni masraf kapılarımız oldu.
- C) Evlerinin kapısına bir not bırakıp çıktım.
- D) İş için başvuracağımız kapıları belirlemiştik.

5. "Doğru" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Televizyon kanallarının "doğru haber" konusunda özenli olması gerekir.
- B) İki noktadan yalnız bir doğru geçebilir.
- C) Olup bitenleri en başından söylemek daha doğrudur.
- D) Yazılanları doğru okudu.

6. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisinin eş anlamlısı yoktur?

- A) Sevgi her derdin ilacıdır.
- B) Çocuk adını söylemek istemedi.
- C) Bu çınar bu bahçeyi yarım asırdır süslemektedir.
- D) Tez zamanda isteklerinizi müdürlüğümüze bildiriniz.

7. Yazarın yeni romanı panelde masaya yatırılarak tartışıldı.

Altı çizili deyim cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Raporları titiz ve ayrıntılı bir biçimde okuyacağım.
 B) Yaptığı işi önemsiyor, herkesten de aynı titizliği bekliyordu.
 C) Bu konuyu ailenle bir an önce konuşmalısın.
 D) Söz verdiğimiz gibi konuyu enine boyuna araştıracağız.

8. İçimdeki gökkuşağı besbelli neden
 Bulutların içinden kuşlar yağıyor
 Bir şiire başlarsın birini bitirmeden
 Hiç kimse gözlerine inanamıyor

Bu dördüyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Birinci dizedeki "iç" sözcüğü gerçek anlamda kullanılmıştır.
 B) İkinci dizedeki "bulut" sözcüğü terim anlamıdır.
 C) Üçüncü dizede zıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır.
 D) Dördüncü dizede deyim kullanılmıştır.

9. 1. Aniden bir hüznün bulutu geçti gözlerinden.
 2. Onlar evlerine bağlı, işinde gücünde olan kimselerdir.
 3. Açık adımlarla yürümüş, kalabalığı geride bırakmıştı.
 4. Bu ders ona bir ömür boyu yeter.

Numaralandırılmış cümlelerdeki altı çizili sözcüklerin hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

10. 1. Biliyordu ki zaman çabuk geçecek, yaşlanacaktı.
 2. Sahile sık sık iniyor ama ona kaç zamandır rastlamıyordu.
 3. Söylediğiniz projeyi gerçekleştirmek zaman alacaktır.
 4. Çözemediğim meseleleri zamana bırakmayı sevmem.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde "zaman" sözcüğü bir deyim içinde kullanılmamıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

1- D	2- A	3- B	4- C	5- B	6- A	7- D	8- B	9- C	10- A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------

CÜMLEDE ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki atasözlerini açıklamalarıyla eşleştirelim.

2. Mustafa Kemal Atatürk'e ait aşağıdaki sözlerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayalım.

Türk, **övün** çalış, **güven**!

Sizler, yeni Türkiye'nin genç evlatları, yorulsanız dahi beni **takip edeceksiniz**

Hayatta en hakiki mürşit **ilimdir**

Benim naçiz vücudum bir gün **elbet** toprak olacaktır fakat Türkiye Cumhuriyeti **ilelebet** payidar kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli **kültürdür**

Egemenlik kayıtsız ve şartsız **milletindir**

Ne **mutlu** Türk'üm diyene!

Geldikleri gibi **giderler**

Yurtta **barış** cihanda **barış!**

KONU TESTİ

1. (1) Çeşitli medeniyet ve kültürlerin gelişme ve geçit yeri olan Anadolu'da el sanatlarının çok köklü bir geçmişi vardır. (2) Burada pek çok çeşidi yapılan el sanatlarında zevkin, renk anlayışının, gelenek ve kültürün yansımaları görülür. (3) Günümüzde makineleşmenin artması, tekniğin ilerlemesi, ince zevklerin yok olmaya yüz tutması el sanatlarına rağbeti azaltmıştır. (4) El sanatlarımızın kuşaktan kuşağa aktarılmasında usta-çırak ilişkisinin önemli rolü vardır.

Parçadaki numaralandırılmış cümlelerden hangisi neden-sonuç ilgisi içermektedir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

- 174 2. 1. Sirkeci Garı, İstanbul'u demir yolu ile Avrupa'ya bağlayan yer olması nedeniyle büyük önem taşır.
2. Ayrıca hayaller şehri Paris'ten gelen ünlü Orient-Expres'in son durağıdır.
3. Sirkeci Garı'nın temeli, 1888 yılında atılır.
4. Sirkeci hiçbir zaman Haydarpaşa olmadı, o görkeme sahip de değil zaten.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisi nesnel yargı içermektedir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

3. 1. pek az insan
2. bu yüzden de
3. düşünmek
4. yeltenir
5. düşünmeye
6. yaptığımız en zor iştir

Numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarıyla kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturmak istendiğinde sıralama nasıl olur?

- A) 3. 6. 2. 1. 5. 4 B) 1. 5. 4. 2. 3. 6
C) 3. 6. 5. 2. 1. 4 D) 1. 5. 4. 2. 6. 3

4. "İnanın, ..., isterseniz bir dağı yerinden oynayabilirsiniz." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdaki sözcük ve sözcük gruplarından hangisinin getirilmesi uygun olur?

- A) ki mecbur değilsiniz
B) ama gerçekten inanın
C) kesinlikle
D) deneyebilirsiniz de

5. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi gerçek anlamlıdır?

- A) Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.
B) El el ile, değirmen yel ile...
C) Keskin sirke küpüne zarar.
D) Bugünün işini yarına bırakma.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Gerçeği bilseydin bana hak verirdin.
- B) Sorunu kökünden çözmek için bir araya geldiler.
- C) Sınav, zamanında yapılmayınca sonuçların açıklanması gecikti.
- D) Aniden başlayan yağmur şiddetli bir fırtınaya dönüştü.

7. Aşağıdaki atasözleri "içerdikleri ileti" bakımından eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan...
- B) Körle yatan şaşı kalkar.
- C) Üzüm üzüme baka baka kararır.
- D) Denize düşen, yılanı sarılır.

8. Aşağıdaki dizelerin hangisinde neden - sonuç ilişkisi vardır?

- A) Ağladığını istemem ben ölürsem
Beni en sevdiğin hâlimle hatırla
- B) Uzak bir yerde çalıştığımı düşün
Hayatta olduğuma inan
- C) Sulardaki yakamoz, ortancadaki pembe
Ben seni sevdim diye
- D) Ben esmerdim güzelim, bu sefer sarışını
seversin
Aşk yaşayanlar içindir

9. "Doğruluk her türlü şartlar altında meyve verir." özdeyişi ile anlamca en yakın atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Baca eğri de olsa dumanı doğru çıkar.
- B) Doğru bilinmeyince eğri bilinmez.
- C) Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
- D) Eğri oturup doğru konuşalım.

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisi taşıdığı yargı açısından özneldir?

- A) Bugün hava on yedi derece olacakmış.
- B) Çocuğun elinde gümüş saplı bir anahtar vardı.
- C) Kapı, gıcırtılı bir sesle açılıp duvara dayandı.
- D) Bazı oyuncuların sahne performansı görülmeye değerdi.

11. "Ağaçlar meyveleriyle bilinir, bedenleri ya da yapraklarıyla değil."

Bu cümlede vurgulanmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Her insan bu dünyaya bir amaç için gelir.
- B) İnsanı değerli kılan, var eden, yaptığı işler ve ortaya koyduğu ürünlerdir.
- C) Amaç ve hedeflerimiz olduğu sürece başarılı oluruz.
- D) İnsanı diğer canlılardan ayıran şey sahip olduğu yetenekleridir.

1-C	2-C	3-A	4-B	5-D	6-B	7-D	8-C	9-A	10-D	11-B
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

PARAGRAFTA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki yönergeleri uygulayalım.

Kurtuluş Savaşı Türk milletinin yok olan özgürlük ve bağımsızlığını yeniden kazanabilmesi için yapılan bir savaştır. Özgür ve bağımsız olmayan bir devlet, dilediği biçimde hareket edemez. Atatürk, bağımsızlığımızı sürdürmekte çok dikkatli davranmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, onun zamanında en saygın devletlerden biri olmuştur.

Mustafa Kemal, daha öğrencilik yıllarında bağımsız bir millet olmadan çağdaş bir devletin kurulamayacağını anlamış ve özgürlüğün olmadığı ortamda yaşamaktansa her türlü tehlikeye göğüs gererek bağımsız bir millet olmak için savaşmayı göze almıştır. Bu nedenle, vatan topraklarını işgal etmek isteyen güçlere karşı amansız bir mücadele vermiş; Türk milletinin iradesini bağlayacak yönetim şekillerine hiçbir zaman razı olmamıştır.

- a. Yukarıdaki metinlerde Atatürk'ün hangi yönü vurgulanmıştır?

Özgürlük ve bağımsızlık tutkusu

- b. Her iki paragrafa da uygun düşecek bir başlık bulalım.

Atatürk ve Bağımsızlık

- c. Her iki metinde de vurgulanan düşüncüyü Atatürk'ün ünlü bir özdeyişiyle özetleyelim.

Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir.

METİNDEKİ GEÇİŞ VE BAĞLANTI UNSURLARI

Türkçede cümleler arası geçiş ve bağlantıların oluşturulmasında bağlaç ve edatlardan yararlanılır. "Ama, fakat, oysa, ancak, ne var ki, hâlbuki, oysaki, ve, veya, ya da, öte yandan, bir de ne göreyim, öyle ki" vb. sözcük ve bağlantı unsurlarıdır.

ÖRNEK

Gençlik zor bir dönem, hele de ilk gençlik... Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi, kendini tanıma dönemi, bol sancılı bir dönem. İşte bütün bunlar yaşanırken gençlere yardımcı olmamız gerektiğini düşünüyorumve..... bunu ben kale-mim aracılığıyla yapıyorum.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde yer alan geçiş ve bağlantı unsurlarını bulup altını çizelim.

Üçüncü sınıftayken küçük bir deftere "Yazar olmak istiyorum." diye yazmışım. Demek ki yazarlık daha o yaştan beni kendine çekmiş. Ortaokulda çalışkan bir öğrenciydim, burslu okudum ama lise yıllarında daha rahat olduğumu itiraf etmeliyim. Tarih ve edebiyat derslerini seviyordum. Bir de bize klasik müziği sevdiren İngiliz hocamızın derslerini hiç kaçırmıyordum. Okul müdiresi gerçek bir eğitimciydi, ondan kurallar değil, hayat dersleri öğrendim. Bir örnek vermek gerekirse ki bunu bir kitabıma da koydum, okula geç kaldığım karlı bir gün, müdire hanımın karşısında "Ama hava çok kötüydü." diyerek yaptığım savunmayı, müdire hanım sakın sakın dinledi. Sonra da "Bu bir neden olabilir ama bir mazeret asla..." dedi ve ekledi: "Bilmem anlatabildim mi?"

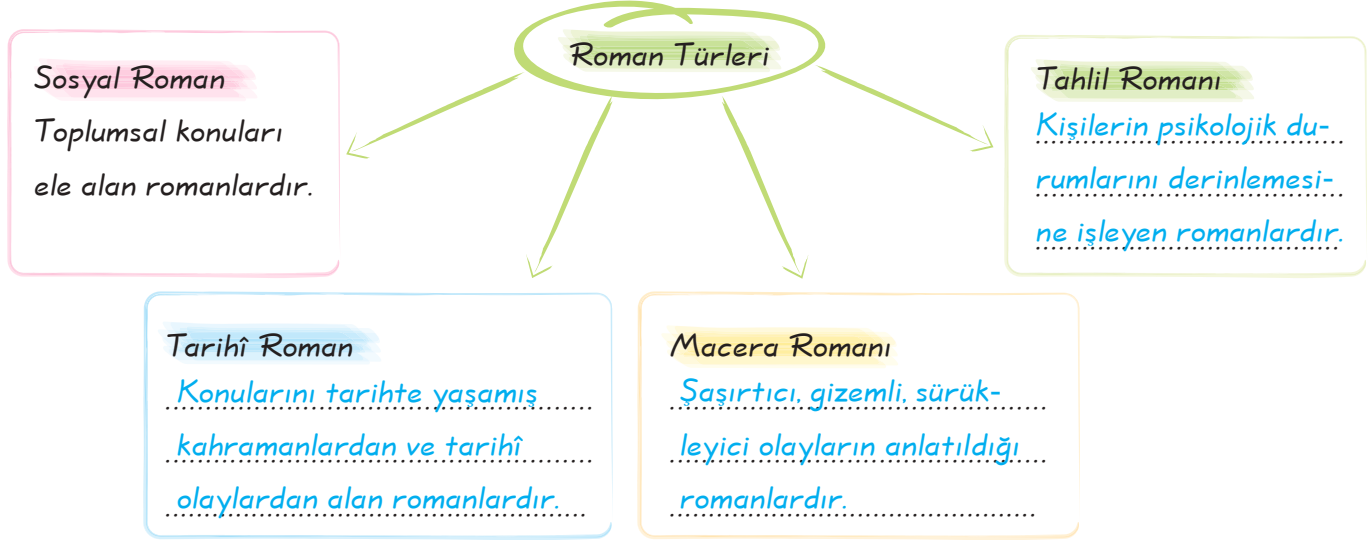
Halk müziklerinden net çizgilerle ayrılmış, Batı Avrupa kökenli müzik türüdür. En önemli özelliği, çok sesli olmasıdır.

METİN TÜRLERİ

Roman

Roman: Gerçek ya da kurmaca olayların yer, zaman ve kişilere bağlı olarak ayrıntılı bir biçimde anlatıldığı uzun boyutlu yazı türüdür.

Romanda insan tahlilleri, mekân ve çevre tanıtımları derinliğine verilir. Bir ana olay etrafında büyük veya küçük birçok olay aktarılır.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki roman özetinden yola çıkarak romanın türünün ne olabileceğini tahmin edelim ve uygun olan türün numarasını kutucuğa yazalım.

178

Romanın kahramanı Ahmet Celâl, Çanakkale Savaşı'nda aldığı bir kurşun yarasıyla sağ kolunu kaybeder. Savaş sonrasında bir gazi olarak yapayalnızdır. İstanbul'un işgali üzerine, hizmet eri Mehmet Ali'nin Porsuk Çayı yöresindeki köyüne gider. Şehirden her gün gazete getirterek heyecanla savaşı izler. Fırsat buldukça köylülere durumun önemini vurgular. Fakat köylüler inanılmaz bir cehalet içindedirler. Savaşı da ülkede olup bitenleri de umursamayacak kadar kendi dünyalarına dalmış bir şekilde yaşamaktadırlar. Ahmet Celâl, köyde umduğunu bulamaz ve cehaletle savaşımaya karar verir.

Macera Romanı

1

Tahlil Romanı

2

Tarihî Roman

3

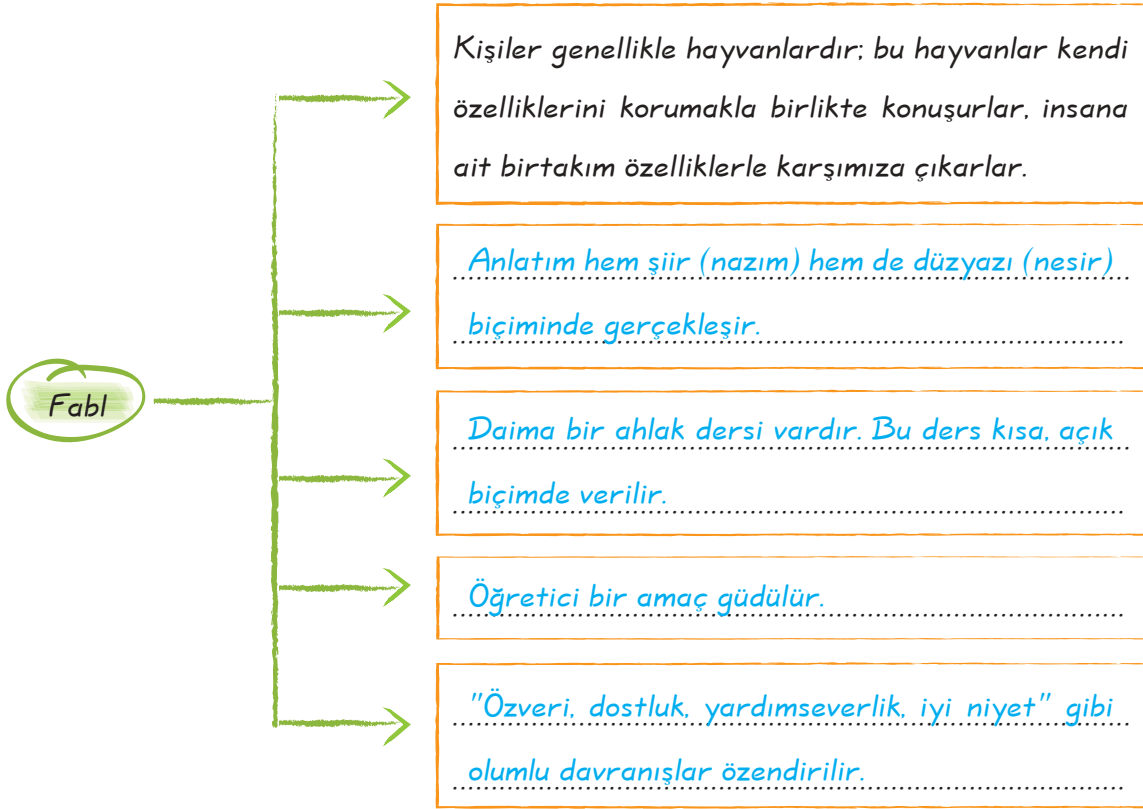
Sosyal Roman

4

4

Fabl

Fabl: Kişileri genellikle hayvan, bitki ve cansız varlıklar olan, ders verici nitelikteki kısa öykülerdir.

ÖRNEK**TILKI VE LEYLEK**

Kurnaz tilki leyleği
Konuk eder sofraya
Koyar nefis çorbayı
Düz genişçe bir kaba

Çaresizdir leylekçik
Tadamaz hiç çorbadan
Der: "Ben nasıl içerim
Bu gagayla bu kaptan?"

Günler sonra leylek de
Onu alır sofraya
Koyar nefis çorbayı
Uzunca bir vazoya

Bu defa tilki bey
Ulaşamaz çorbaya
Yalanıp durur ama
Ağzı girmez vazoya

Tilki çok pişman olur
Yaptığından utanır
Leyleğin suçu yoktur
Şaka aynı şakadır.

Atıla ÇAKIROĞLU

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki fablların ana düşüncesini yazalım.

FARE YÜREĞİ

Kedi korkusu ile yaşayan bir fareye büyücünün biri acır ve yardım etmek ister. Fareyi kediye dönüştürür. Fare bu kez de köpeklerden korkmaya başlar. Büyücü onu bir kapla-na dönüştürür ama sorun bitmez. Fare bu sefer de avcılardan korkmaya başlar. Büyücü umudu keser. Farenin korkusunu yenmesinin mümkün olmadığını anlar ve onu eski hâline dönüştürür. Bir de tespitte bulunur: "Sende sadece bir farenin yüreği var. Bu yüzden ben sana yardım edemem."

Ana düşünce: Korkularımızı yenemediğimiz ve kendi gücümüze gü-
venemediğimiz sürece başarıya ulaşamayız.....

Hayvanlar bir gün "Kim daha çok çocuk doğurabilir?" diye tartışmaya başladılar. Hep birlikte gidip dişi aslana sormaya karar verdiler. "Sen kaç çocuk doğurabiliyorsun?" diye sordular dişi aslana. "Bir..." diye yanıtladı dişi aslan ve ekledi: "Fakat ben aslan doğururum."

Ana düşünce: Nitelik, nicelikten önemlidir.....

KONU TESTİ

1. Edebiyatla müzik iç içedir. Birini diğerinden ayıramazsınız. Bir müzik parçasında hem söz hem de müzik güzelse o eser unutulmaz olur. Bugünün şarkılarının sözleri çok saçma. "Arkanı dön ve çık / istenmiyorsun artık" mı daha güzel. "Hani o bırakıp giderken seni / Bu öksüz tavrını takmayacaktın" mı daha güzel? Salâş müzik, kültürümüze ve bize ne kazandırır?

Yazar bu metnin anlatımında aşağıdakilerden hangisine başvurmuştur?

- A) Karşılaştırma B) Tanık gösterme
C) Benzetme D) Tanımlama

2. İngilizlerin Shakespeare'ı, İspanyolların Cervantes'i, İtalyanların Dante'si onlar için ne ifade ediyorsa bizim için de Yunus Emre odur. Mevlâna Farsça yazmıştır. Onunla aramda tercüman vardır. Ama Yunus Emre Türkçe kullanmış ve Türkçe konuşmuştur.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değil nilmemiştir?

- A) Ulusların edebiyat tarihinde önemli izler bırakmış sanatçıları bulunduğuna
B) Bir sanatçının kendi dilinde eserler vermesinin önemine
C) Yunus Emre'nin Türk edebiyatında bir kilometre taşı olduğuna
D) Mevlâna'nın sanatçı kimliğinin yeterince gelişmediğine

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinde ses benzerliği yoktur?

- A) Evlerinin önü çardak
Elif'in elinde bardak
B) Deli gönül coştı yine
Seni kimler eğler şimdi
C) İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık
Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık
D) Kış gününde güller bitmez
Dalında bülbüller ötmez

4. Evet, bir yazarın ilk kitabını yayımlatması çok kolay değil. Sanırım bu durum, ülkemizde özgü bir durum değil. Dünyada da bunun çok kolay olduğunu sanmıyorum. Fakat şu da var ki eğer iyi bir şey yazdıysanız eninde sonunda ona hak ettiği değeri veren birileri çıkıyor. Asıl iş de ondan sonra başlıyor.

Bu açıklama, aşağıdaki sorulardan hangisine verilmiş bir cevaptır?

- A) Bir kitabın yayımlanabilmesi için hangi süreçlerden geçmesi gerekir?
B) Yayınevleri kitap yayımlarken nelere dikkat ediyor?
C) Ülkemizde kitap yayımlamak zor mudur?
D) Yazarlar yayınevi seçiminde nelere dikkat etmelidir?

5. İlk gençlik yıllarımızda İstiklal Caddesi'nde -o yıllarda şimdiki gibi omuz vurup geçenler ya da çantalarını savurarak yürüyenler yoktu o caddede ve özür dileme unutulmamıştı!-yeni yetme "aylak adamlar" olarak bir aşağı bir yukarı gezinirken Tokatlıyan Oteli kahvesinin Cadde-i Kebir'e bakan büyük ve yekpare camlı vitrininde, üstadı görmüştüm birkaç kez. Tıpkı şimdi Yıldız'a taşınmış olan heykelinde görüldüğü gibi iki eliyle bastonuna dayanmış, dalgın, önünden geçenleri seyrediyor gibiydi.

Bu metnin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Günlük B) Biyografi
C) Anı D) Otobiyografi

7. Cezayir, özgürlüğü için savaşırken cephedeki askerlerin ceplerinden halk önderi Mustafa Kemal'in resimlerinin çıkması, Pakistan birliklerinde "Mustafa Kemal Atatürk Taburları"nın kurulması; Hindistan'ın, bağımsızlık yolunda Anadolu ayaklanmasını ve Türk insanının bağımsızlık mücadelesini kendisine örnek alması, hep onun tarih sayfasındaki ilk örnek olmasından ve görevini eksiksiz yerine getirmesindendir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parça için en uygun başlık olabilir?

- A) Türk Kurtuluş Savaşı ve Yankıları
B) Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelemiz
C) Liderliğin Sırları
D) Mustafa Kemal'in Dehası

Martı

6. Ben yalnızlığı
Gökte uçar gördüm
Ben yalnızlığı
Garip, naçar gördüm.
Ben yalnızlığı
Gelir geçer gördüm.

Bu dizelerin şairi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Endişeli B) Karamsar
C) Umursamaz D) Umutlu

8. Yunus Emre, bütün Türk Cumhuriyetleri'ne hitap eden bir kimliktir. Bizi Türk Cumhuriyetleri'yle tek fikir altında buluşturabilecek bir çimentodur. Çağımızın bütün sancıları, bütün hastalıkları Yunus'un şiirleri içinde reçetelendirilmiştir.

Parçadaki altı çizili sözle Yunus Emre'nin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) İnsancılığı
B) Birleştirici ve barışçı kimliği
C) Hoşgörülü oluşu
D) Evrenselliği

1- A	2- D	3- B	4- C	5- C	6- D	7- A	8- B
------	------	------	------	------	------	------	------

DİL BİLGİSİ

CÜMLE TÜRLERİ

I. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

Cümleler, yüklem olan sözcüğün türüne göre ikiye ayrılır.

A) Fiil Cümlesi (Eylem Cümlesi)

Fiil Cümlesi: Cümlenin yüklemi olan sözcüğün çekimlenmiş (kip ve kişi eki almış) bir fiil olduğu cümlelerdir.

ÖRNEK

Konseri keyifle dinledi.

("Dinle-" fiili, görülen geçmiş zaman, 3. tekil kişiye göre çekimlenmiş.)

Başarılarını duyunca mutlu oldum.

Sizinle ortak iş yapabiliriz.

Neden gelmekten vazgeçtin?

Bugün işe gitmeyeceğim.

B) İsim Cümlesi (Ad Cümlesi)

İsim Cümlesi: Cümlenin yüklemi olan sözcüğün isim ya da isim soylu (sıfat, edat, fiilimsi...) bir sözcük olduğu cümlelerdir. İsim ve isim soylu sözcükler, ek fiil eki (-dır / -idi / -imış / -ise) olarak cümlelerin yüklemi olur.

ÖRNEK

Bugün hava güzel.

Beni soran annemmiş.

Başarıya ulaşmak zor değil.

Geçen hafta Bodrum'daydık.

Burası sevdiğimiz bir semttir.

ÇIKMIŞ SORU

1. Şiir okuyuşu herkes tarafından çok beğenilmiş.
2. Bu davranışının birçok nedeni varmış.
3. Yorucu bir günün sonunda derin bir uykuya daldı.
4. Gözlerimi açtığımda ortalık oldukça karanlıktı.

Numaralandırılmış cümlelerden hangileri isim cümlesidir?

A) 1, 2

B) 1, 3

C) 2, 4

D) 3, 4

ÇÖZÜM

1. beğenilmiş

("Beğenil-" fiili, duyulan geçmiş zaman kipi, 3. tekil kişiye göre çekimlenmiş.)

2. varmış

("Var" ismi, ek fiil ile çekimlenmiş.)

3. uykuya daldı (deyim)

("Uykuya dal-" fiili, görülen geçmiş zaman kipi, 3. tekil kişiye çekimlenmiş.)

4. karanlıktı

("Karanlık" ismi, ek fiil ile çekimlenmiş.)

2 ve 4. cümlelerin yüklemeleri isimdir. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Metindeki numaralandırılmış cümlelerin yüklemelerini tür yönünden inceleyelim ve ilgili bölüme yazalım.

(1) Polyannacılık, kayba uğradığımızda, elimizde kalanları fark etme ve sevinme becerisidir. (2) Polyannacılık bir psikolojik savunma mekanizmasıdır. (3) Aşırı olmadığı sürece kişiyi kaygıdan, sıkıntıdan korur. (4) Kişinin yarına kalma ihtimalini artırır. (5) Polyannacılık kendini avutmak değil, bardağın dolu yanını fark etmektir.

(Prof. Dr. Üstün DÖKMEN)

İsim Cümlesi

Fiil Cümlesi

1

3

2

4

5

II. Anlamına Göre Cümleler

Olumlu Cümle

Olumlu Cümle: Herhangi bir eylemin yapıldığını, bir yargının gerçekleştiğini; bir durumun, bir nesnenin var olduğunu, bulunduğunu anlatan cümlelerdir.

ÖRNEK

Evin duvarlarını boyadı.

Yatmadan önce kitap okurum.

Hava çok soğuk.

Sana çok kırıldım.

Olumsuz Cümle

Olumsuz Cümle: Eylemin yapılmadığını, yargının gerçekleşmediğini, gerçekleşmeyeceğini; bir durumun, bir nesnenin bulunmadığını, var olmadığını anlatan cümlelerdir.

ÖRNEK

Bulaşıkları yıkamadım.

Olanlardan haberim yok.

UYARI

Olumsuz cümleler "-me / -ma" ekinin dışında "değil, yok, ne ... ne ..." gibi sözcüklerle veya "-sız, -siz, -suz, -süz" gibi eklerle de yapılabilir.

ÖRNEK

Hava soğuk değil.

Selda bugün çok neşesiz.

UYARI

Kimi cümleler biçimce olumsuz olduğu hâlde anlamca olumludur. "Mi" soru edatı, "ne ... ne ..." bağlacı bu olumsuz anlamı verir. 185

ÖRNEK

Ne aradı ne de sordu.

(Aramadı, sormadı.)

Seni üzer miyim hiç?

(Üzmem.)

Bu havada dışarı mı çıkılmış?

(Çıkılmaz.)

Soru Cümlesi

Soru Cümlesi: Bir duyguyu, düşünceyi soru yoluyla anlatan, yargıyı soru yoluyla ileten cümlelerdir.

ÖRNEK

Bize gelebilir misiniz?

Nereye gidiyorsun?

Beni kim aradı?

UYARI

Bir cümlelerin soru cümlesi olabilmesi için içinde soru anlamı taşıyan sözcüklerin bulunması yeterli değildir.

ÖRNEK

Oraya nasıl gideceğimi söylemedi.

Nerede olduklarını bilmiyorum.

UYARI

Soru cümlelerinin de olumlu ve olumsuz biçimleri vardır.

ÖRNEK

Pikniğe gidiyor *musun?* (olumlu)

Pikniğe *gitmiyor musun?* (olumsuz)

UYARI

Soru cümlelerinde bazen "uyarı, beğenme, onay, inanmazlık" vb. anlamlar da olabilir.

ÖRNEK

Aa, bunu sen mi yaptın? (şaşırtma)

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdakilerin hangisinde soru anlamı vardır?

- A) Nasıl olsa bu gece onlarda kalırsınız
- B) Tanıdık birini bulmak için mi geldin buraya
- C) Selçuklu dendi mi kümbetler düşer benim aklıma
- D) Muş pazarına vardınız mı atalarınızın gölgelerini seçersiniz

ÇÖZÜM

A, C ve D seçeneklerinde "mi" ve "nasıl" sözcükleri bulunmasına rağmen cümleler bizden cevap istememektedir. B seçeneğindeki "Tanıdık birini bulmak için mi geldin buraya?" cümlesine olumlu ya da olumsuz bir yanıt verebiliriz. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Şiirdeki olumlu cümlelerin altını tek çizgiyle, olumsuz cümlelerin altını çift çizgiyle, soru cümlelerini de kutu içine alarak, gösterelim.

Dante, "İlahi Komedya" adlı eseriyle ünlenmiş İtalyan şairdir. Bu eserinde insan ömrünü ortalama yetmiş yaş olarak değerlendirmiştir.

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

Yaş otuz beş, yolun yarısı eder

Dante gibi ortasındayız ömrün

Delikanlı çağımızdaki cevher

Yalvarmak, yakarmak nafile bugün

Gözünün yaşına bakmadan gider

Şakaklarıma kar mı yağdı, ne var?

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Ya gözler altındaki mor halkalar?

Neden böyle düşman görünürsünüz

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!

Hangi resmime baksam ben değilim.

Nerede o günler, o şevk, o heyecan?

Bu güler yüzlü adam ben değilim.

Yalandır kaygısız olduğum, yalan

(...)

(Cahit Sıtkı TARANCI)

III. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Ögelerinin dizilişine göre cümleler de diyebileceğimiz bu tür cümlelerde yüklemnin öge sıralamasındaki yerine bakılır.

Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Kurallı (Düz) Cümle

Kurallı (Düz) Cümle: Yüklemin sonda olduğu cümlelerdir.

ÖRNEK Sabahları spor yaparım.

Haftaya İzmir'e gideceğiz.

Hava oldukça güzel.

Karnı acıkan bendim.

Doğruluk, insanın erdemidir.

Devrik (Kuralsız) Cümle

Devrik (Kuralsız) Cümle: Yüklemin sonda olmadığı cümlelerdir.

ÖRNEK Kuşlar göçüyor güneye.

Sendin bana en yakın dost.

Büyülü hayallerimdeydin sen.

Bir kuş konar yüreğimin başına.

Görmedim onu bir daha.

ÇIKMIŞ SORU

"Dalgalandı geminin beyaz yelkenlerinde umut birdenbire." cümlesiyle aşağıdakilerden hangisinin öge dizilişi aynıdır?

- A) Yağmur bulutları geçecek köyümüzün üstünden.
- B) Kaynar bu cezvede kahve durmadan.
- C) Uçuyor şimdi gökyüzünde bir kırlangıç sürüsü.
- D) Kulak verdim yürekten kavala saza.

188

ÇÖZÜM

"Dalgalandı geminin beyaz yelkenlerinde umut birdenbire."

Yüklem

Yer tamlayıcısı

Özne Zarf tamlayıcısı

Verilen cümlelerin öge dizilişi "Yüklem - yer tamlayıcısı - özne - zarf tamlayıcısı" biçimindedir ve öge dizilişine göre "devrik (kuralsız) cümle"dir.

Aynı sıralama "Kaynar bu cezvede kahve durmadan." cümlesinde vardır. Yanıt B'dir.

Yüklem

Yer

Özne

Zarf

tamamlayıcı

tamamlayıcısı

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki dizelerde yer alan devrik (kuralsız) cümlelerin altını çizelim.

HAN DUVARLARI

(...)

Bir sarsıntı... Uyandım uzun süren uykudan

Geçiyordu araba yola benzer bir sudan

Karşıda hisar gibi Niğde yükseliyordu

Sağ tarafından çingirak sesleri geliyordu

Ağır ağır önümden geçti deve kervanı

Bir kenarda göründü beldenin viran hanı

Alaca bir karanlık sarmadayken her yeri

Atlarımız çözüldü, girdik handan içeri

Bir deva bulmak için bağrındaki yaraya

Toplanıyor garipler şimdi kervansaraya

Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı

Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı

Bir parıltı gördü mü gözler hemen dalıyor.

Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor

Şişesi is bağlamış bir lambanın ışığı

Her yöne çiziyordu bir hüznün kırışığı

Gitgide birer ayet gibi derinleştiler

Yüzlerdeki çizgiler, gözlerdeki çizgiler

Yatağımın yanında esmer bir duvar vardı

Üstünde yazılarla hatlar karışmışlardı

Fani bir iz bırakmış burda yatmışsa kimler

Aygın baygın maniler, açık sarı resimler

(...)

(Faruk Nafiz ÇAMLIBEL)

IV. Yapısına Göre Cümleler

Her cümle bir yargı taşır. Cümlelerin yapısal özelliklerini taşıdıkları yargıya göre sınıflandırırız.

Cümlelerin Yapı Özellikleri

Tek Yüklemliler

Tek Yüklemliler: Bir tek yüklemliler olan, tek yargı bildiren cümlelerdir.

ÖRNEK

Bu sabah erken uyandım.

Bahçedeki çiçekler çok güzel.

Fiilimsiler İçeren Cümleler

Fiilimsiler İçeren Cümleler: İçinde bir yüklemliler birlikte fiilimsiler bulunan cümlelerdir.

ÖRNEK

Yemeği bitirip televizyon izledi.

Seni soran adamı tanıyorum.

Bu havada denize girmek tehlikelidir.

Bağlacılar Olan Cümleler

Bağlacılar Olan Cümleler: "Ve, ama, fakat, ancak, ki, çünkü, veya, ya da" gibi bağlacılarla birbirine bağlanan ve birden çok yargı bildiren cümlelerdir.

ÖRNEK

Geldim ama seni göremedim.

İşe devam edelim ya da vazgeçelim.

Birden Çok Yüklemliler

190

Birden Çok Yüklemliler: En az iki bağımsız cümlelerin virgül ya da noktalı virgülle sıralanıp birbirini takip etmesiyle oluşan cümlelerdir.

ÖRNEK

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

Aras geldi, seni sordu. (Özne ortak.)

Halıyı yıkadım, balkona serdim. (Nesne ve özne ortak.)

Dışarıda hava soğuk, yağmur var. (Yer tamlayıcısı ortak.)

Dün evdeydim, dışarı çıkmadım. (Zarf tamlayıcısı ve özne ortak.)

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki sıralı cümlelerin hangisinde özne, ortak öge olarak kullanılmamıştır?

- A) Yanında getirdiği şiir kitabını çıkardı, okumaya başladı.
 B) Köşede oturan ihtiyar gazetesini bıraktı, söze karıştı.
 C) Yayladan inmiş, ovanın enginliğinde yol almaya başlamıştı.
 D) Kar kalkmış, hava açmış, ayaz gevşemişti.

ÇÖZÜM

A seçeneğindeki cümlede "kitabı çıkaran" da "okumaya başlayan" da aynı kişidir. B seçeneğinde "gazeteyi bırakan, söze karışan", "köşede oturan ihtiyar"dır. C seçeneğinde "yayladan inen, yol almaya başlayan" aynı kişidir. Yani bu sıralı cümlelerde özneler ortaktır. D seçeneğindeki cümlede ise "kar, hava ve ayaz" sözcüklerinin her biri bulunduğu cümlelerin ayrı ayrı öznesidir. Bu cümlede ortak öge yoktur. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde geçen numaralandırılmış cümleleri yapı yönünden inceleyelim ve tablodaki uygun yerlere yazalım.

(1) Karaman'a bir eğitim işi için gitmiştim. (2) Orada harika kültür yatırımları yapmışlar. (3) Beni şaşırtan şey, şehrin ortasında gördüğüm Piri Reis heykeli oldu. (4) Dünya denizlerini dolaşan, o inanılmaz haritaları yapan Piri Reis, bozkırın ortasında bir ufacık şehirden çıkmış. (5) Sizce onu diğerlerinden ayıran en önemli özelliği hayal gücü müydü? (6) Öyleyse enerjinizi korkularınıza değil, rüyalarınızı gerçekleştirmeye harcayın ve biraz fazla açılın. (7) Unutmayın; hayalleriniz hedefleriniz değildir, mutlaka ulaşmanız gerekmez.

(Ahmet Şerif İZGÖREN)

191

Tek Yüklemler Cümleler	Fiilimsi İçeren Cümleler	Bağlacı Olan Cümleler	Birden Çok Yüklemler Cümleler
.....1.2.....3.4.5.....6.....7.....

KONU TESTİ

1. "Elindeki makasla kumaşın üstünde kesikler yaptı." cümlesinin yapı özelliği bakımından türü nedir?

- A) Tek yüklemlî cümle
- B) Fiilimsi bulunan cümle
- C) Birden çok yüklemlî cümle
- D) Bağlacı olan cümle

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde fiilimsi yoktur?

- A) Kapıyı açar açmaz karşımda onu gördüm.
- B) İyi yaşamının sırrı güzel düşünmede yatıyor.
- C) Ancak hayal kurmakla başarıya yelken açılır.
- D) Buralara kadar gelmiş de bize uğramamış.

3. Aşağıdaki cümlelerinden hangisinin anlamında olumsuzluk yoktur?

- A) Konuştuklarınızı duymuş değilim.
- B) Çocuğun odası oldukça düzensiz.
- C) Okuma alışkanlığımızın gelişmediğini söyleyebilirim.
- D) Aradığınız kitaplar yayınevimizde yok.

4. Aşağıdaki dizelerin hangisi yüklem yeri bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Unutuşun o tunç kapısını zorlar
- B) Susmuş ninnilerle gıcırıyor beşik
- C) Nasıl ölümsüzsün aynasında aşkın
- D) Çoktan derinliğine çekmiş deniz beni

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yapı özelliği bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Büyüyünce ekonomist olacaktım.
- B) Sen böyle diyorsun ama o ne düşünüyor?
- C) Aradan geçen zaman yaraları iyileştirmişti.
- D) Ona soracağım bazı sorular vardı.

- 6. 1. Ne toplantıya katıldı ne açıklama yaptı.
- 2. Bilmediğim konuda konuşacak değilim.
- 3. Birdenbire öfkelenmesin mi?
- 4. Sanki düşüncelerimize değer mi veriyor?

Numaralandırılmış cümlelerden hangisi biçimce olumsuz olduğu hâlde anlamca olumludur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7. Aşağıdaki dizelerin hangisi yüklem türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Kardır yağın üstümüze gecedin
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden
- B) Şimdilerde bir bağ bozumu hüznü var
içimde
Üzümlerim gazap üzümü
- C) Bir avuç ışıktı incecik yüzü
Gözleri geceler gibi derindi
- D) Size geceyi de öğrettim
Onda düşlerle çoğaldınız.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklem yeri-ne göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Uçurtması geçiyor gökyüzünden süzülerek.
- B) Bu soruyu bana daha önce de sormuştun.
- C) Bu ağır sorunlarla baş edemez bu çocuk.
- D) Ona selam vermek içimden gelmiyor artık.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı yoktur?

- A) Nereye taşınacaklarmış bu ayın sonunda
- B) Neden bizi yalnız bırakmıyorsunuz
- C) İnsan vatanını nasıl olur da sevmez
- D) Tren bu istasyona kaçta gelecek

10. Aşağıdakilerin hangisi olumsuz isim cümlesidir?

- A) Yoğun işlerim yüzünden şu sıralar tadım yok.
- B) Yeni işime başlamanın heyecanı içindiyim.
- C) İnsanları birbirine bağlayan en güçlü bağ sevgidir.
- D) Daha önce İstanbul'a gitmiş değildik.

11. Aşağıdaki sıralı cümlelerin hangisinde ortak öge yoktur?

- A) Rüzgâr ağaçları sallıyor, kapıları gıcırdatıyordu.
- B) Hava soğuktu, ceketinin yakasını kaldırdı.
- C) Yere boya döktü, resim çizdi.
- D) Yemeği erken pişirdi, soğumaya bıraktı.

12. Gönül verdin derlerdi o delikanlıya
En sonunda varmışsın bir Erzincanlıya
Bilmem, şimdi hâlâ bu ilk kocanda mısın?
Hâlâ dağları karlı Erzincan'da mısın?
Hatıradaki kalan şey değişmez zamanla
Ne vefalı komşumuzdun sen, Fahriye Abla!
Şiirle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Şiirde 4 tane devrik cümle vardır.
- B) Şiirin 3 ve 5. dizelerinde olumsuz cümle vardır.
- C) Şiirin 3 ve 4. dizelerinde soru cümlesi vardır.
- D) Şiirin 5. dizesindeki cümle tek yüklemlidir.

1-A	2-D	3-C	4-A	5-B	6-C	7-D	8-B	9-C	10-A	11-B	12-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------

YAZIM VE NOKTALAMA

SORU EKİ "Mİ / MI / MU / MÜ" NÜN YAZILIŞI

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki sözcüğün son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar.

ÖRNEK Üzüm mü yiyorsunuz? / Kapıyı mi çalacak?
Sizi mi arıyor? / Onun boyu uzun mu?

UYARI

Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır.

ÖRNEK Gidecek misiniz?
Alacak mıyız?

UYARI

Bu ek, sorudan başka görevlerde de kullanıldığında yine ayrı yazılır.

ÖRNEK Büyük mü büyük bir ev. (pekiştirme)

UYARI

Birleşik fiillerde "mi" soru eki iki sözcüğün arasına da girebilir.

ÖRNEK Vaz mi geçmişler?

ÇIKMIŞ SORU

194 Aşağıdakilerin hangisinde "mi" soru eki cümleye rica anlamı vermiştir?

- A) Bu akşam bize gelecek misiniz?
- B) Mavi gömleğimi ütüler misin?
- C) Ondan böyle bir davranış bekler miydin?
- D) Haberleri her zaman dinler misin?

ÇÖZÜM

"Mi" soru eki A, C ve D seçeneklerindeki cümlelerde cevap isteyen soru cümleleri oluşturmuştur.
B seçeneğindeki cümleye ise "istek, rica" anlamı katmıştır. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri "mi" soru ekiyle ve uygun kişi ekleri getirerek tamamlayalım.

- Senin bu işten haberin varmi.....?
- Siz de bizim düşüncelerimizi onaylıyormusunuz.....?
- Ağırmi..... ağır bir hastalık geçirdi.
- Onu tanımaz olurmuyum..... hiç?
- Sevincini ailenle de paylaşırmısın.....?
- Onun dami..... notları yükselmiş?
- Sizinle bir konuda görüşebilirmiyiz.....?
- Bana bir diyeceğinmi..... var?
- Siz de bu görüşe katılıyormusunuz.....?
- Ailenizlemi..... yaşıyorsunuz?
- Onlar da törene katılacaklarmi.....?
- Bizimle birlikte gelecekmisiniz.....?
- Sizi tanımaz olurmuyuz.....?
- Sevdiklerinizle güzel bir gün geçirmek istermisiniz.....?
- Alışkanlıklarımızdan vazgeçebilirmiyiz.....?
- Buralara kadarmi..... gelmiş?
- Böylemi..... esecekti son günümüzde bu rüzgâr?
- Banami..... kırıldı acaba?
- Bahçeye diktiğiniz fidan büyüyormu.....?
- Şimdi bunumu..... tartışacağız?
- Bu yaz, tatile gidecekmisiniz.....?

SAYILARIN YAZIMI

1 I

II 5

0

IV 7

3 VI

VIII 8

6 III

V 9

2 IX

IV 4

- * Sayılar harflerle de yazılabilir.

Atalarımız bin yıldır bu topraklarda yaşıyor.

- * Saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilerine ilişkin sayılarda rakam kullanılır.

15.20'de, ₺1500, 10 kilometre

- * Birden fazla sözcükten oluşan sayılar ayrı yazılır.

on beş, üç yüz elli, iki bin on beş

- * Para ile ilgili işlemlerde; çek, senet gibi ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır.

..... ₺1250 (binikiyüzelli ₺)

- * Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz.

..... % 50, %75

- * Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır.

altmışaltı, ellibir

- * Romen rakamları tarihî olaylarda, yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde, kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında, maddelerin sıralandırılmasında kullanılır.

X. yüzyıl, III. Selim, I. Cilt, II. Dünya Savaşı

- * Sayılarda kesirler virgülle ayrılır

..... 25,7 (25 tam, onda 7)

- * Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir.

15, 40'inci, XX'nci

- * Üleştirme sayıları rakamla değil, yazıyla belirtilir.

2'ser değil, ikişer

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri inceleyelim. Yazım yanlışı bulunan cümlelerin başındaki yay ayrıç içine "Y", bulunmayanlarınkine "D" yazalım. Yazım yanlışı olan ifadelerin doğrularını yanlarına yazalım.

- D** İçinde bulunduğumuz XXI. yüzyıl bilgi çağıdır. (Doğru)
- D** Pastadan birer dilim alıp kenara çekildiler. (Doğru)
- Y** Sizi 2'inci kattaki odamda bekliyorum. (Sizi 2'nci kattaki odamda bekliyorum.)
- D** Demek ki kırk bir yıl seni beklemiş bu gönül. (Doğru)
- Y** Masanın etrafında toplanmış, elli bir oynuyorlar. (Masanın etrafında toplanmış, ellibir oynuyorlar.)
- Y** Belgeselde 2. Murat'ın tahta çıkışı anlatıldı. (Belgeselde II. Murat'ın tahta çıkışı anlatıldı.)
- D** Apartmanımızın dördüncü katına yeni komşumuz taşındı. (Doğru)
- Y** Yürüyüşe yüzbinler katıldı. (Yürüyüşe yüz binler katıldı.)
- Y** Seni 6'ıncı kattaki terasta kahveye bekliyorum. (Seni 6'nci kattaki terasta kahveye bekliyorum.)
- D** Onu tanıdığımda kırk iki yaşındaydı. (Doğru)
- Y** Beni de altmış altı oyununa dâhil ettiler. (Beni de altmışaltı oyununa dâhil ettiler.)
- D** Oğlum, ellişer ellişer saymayı öğrendi. (Doğru)
- Y** Oğulcan, ondokuz yaşına girdi. (Oğulcan, on dokuz yaşına girdi.)

BAĞLAÇ OLAN "ki" NİN YAZILIŞI

Dilimizde iki tür "ki" vardır: Bağlaç olan "ki" ve ek olan "-ki".

Bağlaç olan "ki" ayrı yazılır.

ÖRNEK Paylaşmıyor ki derdini bilelim.

Bir de bakmışız ki bahar gelmiş.

UYARI

Birkaç örnekte ki bağlacı kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır:

ÖRNEK belki çünkü, hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki

UYARI

Şüphe ve pekiştirme anlamıyla kullanılan ki sözü de ayrı yazılır:

ÖRNEK Konuklar geldi mi ki?

Seni öyle özledim ki.

UYARI

Ek olan ki daima bitişik yazılır ve büyük ünlü uyumu kuralına uymaz.

ÖRNEK Onunki eski bir gönül yarasıdır.

Meydandaki kurumuş ağacı kesmişler.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri inceleyelim. Yazım yanlışları bulunan cümlelerin başındaki yay ayraç içine "Y", bulunmayanlarınkine "D" yazalım. Yazım yanlışları olan "ki"lerin doğrularını boşluklara yazalım.

Y

Ayağında ki eskimiş pabuçları saklamaya çalıştı. (..... *Ayağındaki*))

Y

Bir bildiğimiz varki konuşuyoruz. (..... *var ki*))

D

Sizden bir iyilik gördük mü ki? (..... *Doğru*))

Y

Oysa ki olup bitenler onu çok üzmüştü. (..... *Oysaki*))

Y

Çocuğun meğer ki bir bildiği varmış. (..... *meğerki*))

D

Oğlumunki olağanüstü bir başarıdır. (..... *Doğru*))

HATALI YAZILAN BAZI SÖZCÜKLER

Türkçede yazımı konusunda hata yapılan bazı sözcükler vardır. Bunların bir kısmını şöyle özetleyebiliriz:

Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru
yanlız	yalnız	eşşek	eşek
yalnış	yanlış	eşortman	eşofman
kiprik	kirpik	erezyon	erozyon
espiri	espri	eylence	eğlence
süpriz	sürpriz	dinozor	dinozor
traş	tıraş	tenefüs	teneffüs
gurup (ekip)	grup	öge	öge
eşki	ekşi	sömestr	sömestir
herşey	her şey	birşey	bir şey
herbiri	her biri	hiç biri	hiçbiri
bir takım (bazı)	birtakım	herhangibir	herhangi bir

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde yazım yanlışları olan kelimelerin altını çizelim.

Bulduğundan Daha İyi Bir Dünya Bırakmak

Hatırlarmısınız, çocukken ne büyük iyilik hayallerimiz vardı. İnsanlığın iyiliği için birşeyler yapıp bazı insanların "kahramanı" olacaktık! Ne yazıkki biz büyüdükçe bu hayallerimiz küçüldü.

İnanıyorumki her insanın içinde bir iyilik içgüdüğü bulunur. Bu içgüdü onu tatmin edecek birşeyler yapma ihtiyacı yaratır. Bu ihtiyaç, yemek yeme yada su içme gibi insanın içinde bağırmaz, tatmin için insana baskı yapmaz. Çığırtağ değil, soylu bir ihtiyaçtır o. Onun sesini duymak için kulak vermeniz gerekir.

(Mümin SEKMAN)

NOKTALI VİRGÜL (;)

- * Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:

ÖRNEK Sabah kahvaltısında zeytin, peynir, yumurta; öğle yemeğinde ıspanak, pırasa, bezelye gibi yiyecekleri tercih ediyorum.

- * Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.

ÖRNEK At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

- * İki'den fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenin sonra noktalı virgül konabilir.

ÖRNEK Okul; öğrenci, öğretmen, veli ve sosyal çevrenin uyumlu birlikteliğiyle anlam kazanır.

ÇIKMIŞ SORU

Adayı en ıssız köşelerine(1) kıyılarına kadar dolaştık(2) yerlere atılmış bir çöp(3) bir kâğıt parçası(4) bir meyve kabuğu bile bulamadık.

Bu cümledeki kaç numaralı boşluğa noktalı virgül konmalıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

ÇÖZÜM

Verilen cümle, ögeleri arasında virgül bulunan sıralı bir cümledir. Noktalı virgül 2 numaralı boşluğa gelir:

200

"Adayı en ıssız köşelerine(,) kıyılarına kadar dolaştık(;) yerlere atılmış bir çöp(,) bir kâğıt parçası(,) bir meyve kabuğu bile bulamadık." Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerde yay ayraçla () gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yazalım.

Yeşil dağlar arasında Manisa(...) akşamları morararak susar(...) ince rüzgârla dağılan ezan seslerinden sonra belde derin bir sessizliğe dalar(...) karanlık basınca yamaçtaki evlerde cılız göz lambalarının titrek ışıkları görülür.

KONU TESTİ

1. "Sizin sınıftada bir takım sorunların yaşandığı doğrumudur?" cümlesinin doğru yazımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sizin sınıfta da birtakım sorunlar yaşandığı doğrumudur?
 B) Sizin sınıfta da birtakım sorunlar yaşandığı doğru mudur?
 C) Sizin sınıftada birtakım sorunlar yaşandığı doğru mudur?
 D) Sizin sınıfta da bir takım sorunlar yaşandığı doğru mudur?

2. "Hasta doktora bakarak bazı sorular sordu." cümlesindeki anlam karışıklığını gidermek için hangi sözcükten sonra virgül (,) konmalıdır?

- A) hasta B) doktora
 C) bakarak D) sorular

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinde "de"nin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Şimdi okşar da hafif hafif
 Bir gün yerden yere çalar o rüzgâr
 B) Sen de çiçek açtın erkenden
 Küçük zerdali ağacım
 C) Yakalanmışsın berbat bir öksürüğe
 Gelde şarkı söyle
 D) Zemheride bahar mı olur
 Akşamları seyret anlarsın

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yapılmamıştır?

- A) 3. Selim'i anlatan bir belgesel çekilecekmiş.
 B) Kasabadan yirmi iki kilometre uzaktayız.
 C) Evleri bu binanın 4. katındaymış.
 D) Herkes 3'er kitapla kampanyaya bağışta bulunacak.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ki"nin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Ailedeki sorunları dışarı yansıtmak doğru değil.
 B) Şartlar öyle değişti.
 C) Öyle utandım ki yaptıklarımın.
 D) Çınar'ınki beyaz, Onur'unki yeşil bir bilyeydi.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlış yapılmıştır?

- A) Tren istasyona yanaşınca yolcular heyecanlandı.
- B) Bu yıl sömestir tatilini Tokat'ta geçirdi.
- C) Ona sürpriz bir doğum günü partisi hazırlamak istiyordu.
- D) Pazar sabahları eşofmanlarını giyip spor yapardı.

8. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde virgölün kullanım amacı diğerlerinden farklıdır?

- A) Aşını, eşini, işini bil.
- B) Aşk ağlatır, dert söyler.
- C) Ne doğarsan aşına, o çıkar kaşığına.
- D) Baba koruk yer, oğlunun dişi kamaşır.

9. Hiçbir söz(1) hiçbir varsayım(2) hiçbir kuram yaşanan somut gerçeklerin yerini tutamaz(3) bin kez söylenen yağmur sözcüğünün(4) bir damla yağmurun yerini tutamayacağı gibi.

Metindeki numaralandırılmış parantezlerin hangisine noktalı virgül (;) getirilmelidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sayıların yazımıyla ilgili yanlışlık yapılmıştır?

- A) Bu yıl sınava 2.000 kişi girecek.
- B) Kazancının %20'sini hayır kurumlarına bağışlıyor.
- C) Atatürk XX. yüzyılın dehasıdır.
- D) Biricik yeğenim sekiz Haziran 1996'da doğdu.

11. Aşağıda noktalı virgölün kullanımına ilişkin verilen bilgi ve örneklerden hangisi yanlıştır?

- A) Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için kullanılır: Tezgâhta ceviz, fındık, badem; erik, üzüm, incir vardı.
- B) Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır: O; yaz aylarında daima serin yerleri tercih ederdi.
- C) İki den fazla eş değer ögeler arasında virgöl bulunan cümlelerde öznenen sonra konur: Okur; şiir, roman, öykü diye ayırm yapmamalıdır.
- D) Ögeleri arasında virgöl bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır: Yazın Ege'ye gider, Bodrum'u yaşar; kışın İstanbul'a döner, Avrupa'yı yaşardı.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlış vardır?

- A) Yeni taşındığınız ev bumu?
- B) Çalış ki kimseye muhtaç olmayasın.
- C) Okulda da mahallede de henüz arkadaş edinememişti.
- D) Üçer kişilik gruplar oluşturduk.

13. "Annemin dileği bana, içimde besleyipde oniki yaşıma kadar farkında olmadığım birşey gibi göründü." cümlesinde kaç yazım yanlış vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Mart

1-B	2-A	3-C	4-C	5-B	6-D	7-C	8-A	9-C	10-D	11-B	12-A	13-C
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------

TOPLUM HAYATI

KONULAR

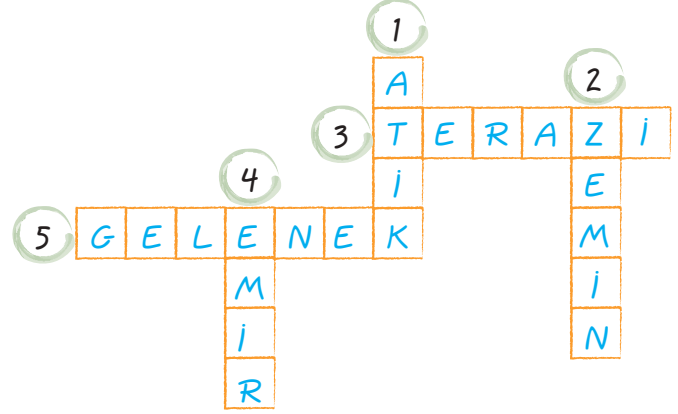
- * Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam
- * Cümlede Anlam
 - Kalıplaşmış Cümle Yapıları
 - Cümlede Anlatılmak İstenen Düşünce
 - Cümlelerin Anlam Özellikleri
 - Cümlelerin Bildirdiği Duygu
 - Yakın Anıamlı Cümleler
- * Paragrafta Anlam
- * Dil Bilgisi
- * Yazım ve Noktalama

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

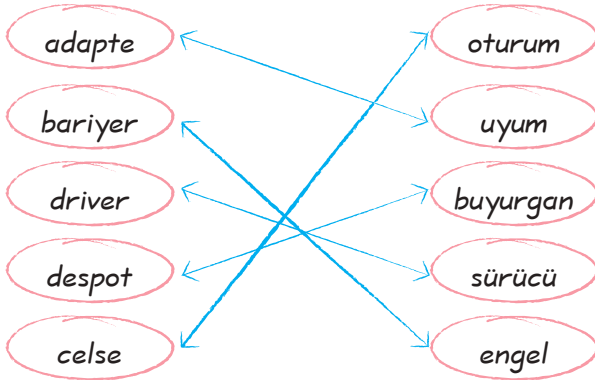
PEKİŞTİRELİM

1 Aşağıda anlamları verilen sözcükleri uygun yerlere yazarak bulmacayı çözelim.

- 1 Çabuk davranan, çevik.
- 2 Taban, döşeme, yer.
- 3 Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı, mizan.
- 4 Buyruk, komut, talimat, ferman.
- 5 Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.

2 Aşağıdaki yabancı kökenli sözcükleri Türkçe karşılıklarıyla eşleştirelim.

3 Bazı sözcükleri eksik verilen aşağıdaki deyimleri tamamlayalım.

ahkâm kesmek

gönlünü serin tutmak

tadı damağında kalmak

..... canından bezmek

hatırını kırmak

..... aç doyurmak

bir bu eksikti

..... sağlıcakla kal (kalın)

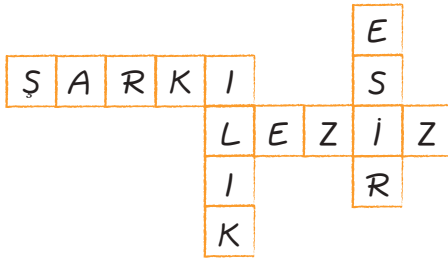
önü sıra gitmek

KONU TESTİ

1. "Avcı" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) Avcı, elindeki tüfeği gökyüzüne doğrulttu.
 B) Bu, avcı bir kedi türünün en iyi örneğiydi.
 C) Av yasağı, avcıları fikir ayrılığına düşürdü.
 D) Bu yıldız avcısının sanata çok büyük katkıları olmuştur.

2.

Aşağıdakilerden hangisi bulmacada yer alan sözcüklerden birinin açıklaması değildir?

- A) Tadı güzel, lezzetli.
 B) Klasik Türk müziğinde aşk üzerine söylenen, nakaratı ve ara nağmesi olan parça.
 C) Soğukla sıcak arası, ne soğuk ne sıcak.
 D) Hükümlü.

3. "Mahkûm" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) Müebbet hapse mahkûm bir akrabası vardı.
 B) Biz eski kuşak, gençlerin yanında bilişim cahili olmaya mahkûmuz.
 C) Başarısızlığa mahkûm oluşu onu çileden çıkarıyordu.
 D) Sensiz yaşamaya mahkûmum ve bunu kabullenmeye çalışıyorum.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün eş anlamlısı yoktur?

- A) Akıl adama sermayedir.
 B) Öğleden sonra ateşi çıkınca doktora gitti.
 C) Tatlıya bayılır, neredeyse her öğünde yerdi.
 D) Aramızda bir nesil farkı vardır.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim açıklamasıyla verilmemiştir?

- A) Onun her davranışını hoş görür, ona gözünün üstünde kaşın var demezdi.
 B) Burada at izi it izine karışmış ben görmeyeli.
 C) Artık sabrımız kalmamış, son davranışı bardağı taşırmıştı.
 D) Bu iş oluncaya kadar buralara gelip gideceğiz, eşini aşındıracağız.

209

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim kullanılmamıştır?

- A) Teneffüste biraz oyun oynadık.
 B) Hükümlüler bu ayın sonunda tahliye edilecek.
 C) Tahtaya üç basamaklı bir sayı yazdı.
 D) Yüzündeki akneler giderek artmıştı.

7. "Bakmak" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde parantez içindeki anlamına uygun olarak kullanılmamıştır?

- A) Resimlere baktı, yılların izlerine tanıklık etti. (Bakışı bir şey üzerine çevirmek.)
- B) Doktor Bey bugün on iki hasta baktı. (Hastayı muayene etmek)
- C) Düşün salonuna girdi, Filiz'e baktı. (Aramak)
- D) Sahile bakan pencerenin önüne bir koltuk koydu. (Bir işi yapmak, bir işi yapmakla görevli olmak)

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük gerçek anlamda kullanılmamıştır?

- A) Boş şişeyi camın önüne koydu.
- B) Bu keskin zekâ ona pek çok başarı getirdi.
- C) Çamaşırları ipe asıp kuruttu.
- D) Çürük dişime kanal tedavisi yapılacak.

9. Aşağıdaki deyimlerden hangisi yapıca (kuruluşça) diğerlerinden farklıdır?

- A) deve dişi gibi
- B) dişine göre
- C) canını dişine takmak
- D) dişli tırnaklı

10. Aşağıdaki dizelerde altı çizili sözcüklerden hangisinin zıt anlamlısı yoktur?

- A) Her şiir boydan boya bir ıssızlıktır artık
Dizelerse giderek daha tenha
- B) Sevmek zehir zemberek ve yürekten
Gecikerek de olsa vurur gibi
- C) Ne bir damla gözyaşı ne yerde yaslı bir mum
Hazin, loş odalarda ölümü sevmiyorum
- D) Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez

11. Aşağıdaki dizelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Artık hiç olmasa da sonbahar penceresinde o
Camların buğulanması her akşam nefesinden
- B) Üstüme varma, bulutları tutamam
Böyle paldır küldür gideceklerdir
- C) Gözlerini kaçıramazsın, geçmiş ola
Artık derebeyindir senin o görmüşlüğü
- D) Hacet yok hatırlamasına seni hatıraların
Bir dakika bile çıkmıyorsun aklımdan

12. Yanan ormanların yerine yeni ormanlar yetiştirmeliyiz.

- Güneşten yüzü yanmıştı.
- Ateşler içinde günlerce yanmıştı zavalıcılık!
- Güneşin altında çalışan işçinin kolları, yüzü, gözü yanmıştı.

"Yanmak" sözcüğü, yukarıdaki cümlelerde kaç değişik anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Marti

1-D	2-D	3-A	4-C	5-B	6-A	7-D	8-B	9-C	10-B	11-A	12-C
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------

CÜMLEDE ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki cümleleri inceleyelim. Özdeyiş olanların başındaki yay ayraca "Ö", atasözü olanlarına "A" yazalım.

- (...A...) Aç doymam, tok acıkmam sanır.
- (...A...) Acele işin sonu pişmanlık.
- (...Ö...) Ülkeler kılıçla alınır, adaletle korunur.
- (...Ö...) Başarı cesaretin çocuğudur.
- (...A...) Yalnız öküz çifte koşulmaz.
- (...Ö...) Bilimsiz şiir, temelsiz duvara benzer.
- (...Ö...) Bir okul açan bir hapisane kapatır.
- (...A...) Adamak kolay, ödemek zordur.
- (...Ö...) Cahil kimsenin yanında kitap gibi sessiz ol.

211

2. Aşağıdaki sözcük ve sözcük gruplarından anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturalım.

- değer biçilemez değer biçmek asla öğretmenin eserine
- fakat her şeye mümkündür dünyada

Dünyada her şeye değer biçmek mümkündür fakat öğretmenin eserine asla değer biçilemez.

KALIPLAŞMIŞ CÜMLE YAPILARI

Kalıplaşmış Cümle: Zaman içinde belirli biçimler alıp kalıplaşarak zihinlerde saklanan; kullanım anında yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve kimi zaman bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan; bir sözcükten, ardışık sözcüklerden oluşabilen, toplumun ortak benimsediği cümlelerdir.

ÖRNEK

Günaydın. / Teşekkür ederim. / Kuş uçmaz, kervan geçmez.

Tövbe tövbe. / Allah aşkına. / Hatırım için. / Sakla samanı, gelir zamanı.

Hoşça kal. / Görüşmek üzere. / Sizden iyi olmasın.

Su sokak senin, bu sokak benim, gez babam gez. / Bana müsaade.

Kendine dikkat et. / Kaş göz edip durdu.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metinde yer alan kalıplaşmış cümlelerin altını çizelim.

(...)

Bedriye Hanım, bahçe üzerindeki küçük odanın penceresinden bitişik komşunun tahta kaplamasına yumruğuyla helecanlı helecanlı vurarak haykırıyordu:

– Kardeşim, Emine neredesin? Pencereye gel bak, sana ne söyleyeceğim.

Bir cevap alamayınca kendi kendine:

– Aman, bu karı da ne miskindir, kıyametler kopsa o kuytu odadan dışarı çıkmaz, içeri haşır neşir olur kalır.

Yumruklarının şiddetini çoğaltarak:

– Emine Hanım, azıcık pencereye gel. Bak neler olacakmış neler? Merakımdan bir yerde duramıyorum. A, bak karı ses bile vermiyor! (Yumruğunu daha şiddetle indirerek) Ölü müsün ayol?

Azıcık kıpırda!

Emine Hanım, yavaşça penceresini açıp başını dışarı çıkararak:

– Oğlanı yeni uyuttum. Vurma öyle hızlı hızlı... Ev temelinden sallanıyor.

– A, daha neler? Benim yumruğumdan ev sallanır mı hiç?

– A, nasıl sallanmaz? Tavanın aralıklarından pıtır pıtır tozlar dökülüyor. Bir iki gündür çocuk rahatsız, ziyade huysuzlanıyor, uyutuncaya kadar akla kararı seçtim.

– Haberin yok mu?

(...)

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

("Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç" romanından)

CÜMLEDE ANLATILMAK İSTENEN DÜŞÜNCE

Her yargı, bir anlam aktarmak için kurulur. Bu anlam, yargının içinde bazen açıkça bazen de bir olayın, bir durumun içinde gizlenerek verilir.

Cümlede Anlatılmak İstenen Düşünce: *Cümlenin ana fikridir. Bu düşünceyi bulabilmek için cümleye..*

"Yazar bu cümlede ne anlatmak istiyor?" sorusu sorulur.

Her kütüphane bir hapishane kapatır.

(Bilgi ve görgüyü artıran kitaplar insanları doğruya ve iyiye götürür; yanlış yapmaktan alıkoyar.)

ÇIKMIŞ SORU

Zihniniz yalnızca kendi varsayımlarınıza açıksa pek uzağa gidemezsiniz.

Bu cümlede anlatılmak istenen düşünceyi aşağıdaki yargılardan hangisi destekler?

- A) Her insanın kendine göre doğruları vardır.
- B) Bir görüşün doğruluğu, kanıtlanmasına bağlıdır.
- C) İnsanları büyük yapan düşünceleridir.
- D) Sizden daha doğru düşünenler de olabilir.

ÇÖZÜM

Verilen cümlede "yalnızca kendi düşünceleriyle hareket edenlerin, başka görüş ve düşüncelere kapalı olanların çok başarılı olamayacağı ve yaşamda ilerleyemeyeceği" fikri işlenmiştir. Bu düşünceyle D seçeneğinde verilen "Sizden daha doğru düşünenler de olabilir." cümlesi birbirini anlamca destekler niteliktedir. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerde anlatılmak istenen düşünceleri altlarına yazalım.

Müthiş bir adanmışlık yoksa muhteşem bir zafer de yoktur.

Kişinin iyi bir sonuç elde etmesi için başlangıçta iyi bir hedef belirleyerek buna tüm benliğiyle odaklanması gerekir.

Korkunun kaynağı bilgisizliktir.

Bilgi sahibi olmayan insan, yaşamdaki her şeyden korkar, endişe duyar.

CÜMLENİN ANLAM ÖZELLİKLERİ

Cümle: Oluş, istek, düşünce ve duyguların iletildiği söz dizisidir. Çeşitli anlamlar içerir:

→ Olumlu Cümle

* Kitap okuyorum.

* Hava çok soğuk.

→ Olumsuz Cümle

* Dışarı çıkma.

* Evde ekmek yok.

→ Ön Yargı Cümlesi

* Yarışmada yine sonuncu oluruz.

→ Varsayım Cümlesi

* Diyelim ki anlaştık.

* Tut ki sınavı kazandık.

→ Karşılaştırma Cümlesi

* Mart, baharın en serin geçen ayıdır.

→ Öneri Cümlesi

* Uzun yolculuklarda sık sık mola verilmeli.

→ Onaylama Cümlesi

* Bu zor gününde arkadaşının ya-

nında olmakla en doğrusunu yaptın.

→ Kararsızlık / Kararlılık Cümlesi

* Kazağımı elde mi yıkasam, makinede mi?

* Hiçbir güç, beni işimden vazgeçiremez.

→ Beğeni Cümlesi

* Bu zor koşullarda her şeye rağmen çok iyi

evlat yetiştirmişsiniz.

→ Uyarı Cümlesi

* Hava soğuk, paltonu giymeden dışarı çık-

ma.

→ Benzetme Cümlesi

* Âşık olmak, dalgalı bir denizde kulaç at-

mak gibidir.

→ İhtimal (Olasılık) Cümlesi

* Yağmur yağabilir.

* Belki size gelirim.

→ Değerlendirme Cümlesi

* Türk şiiri, her şeye rağmen ayakta ve

yaşıyor.

→ Tanımlama Cümlesi

* Gazete, haberin halka ulaştırılmasının

en kısa yoludur.

ÇIKMIŞ SORU

Arabam tamir edilirken atölyenin bir köşesinde duruyordum. (1) İki çırak, bir kazada hasara uğramış bir otomobilin bazı kısımlarını söküyorlardı. (2) Ara sıra kendilerinden daha küçük bir çırağa, vermesi gereken anahtarın numaralarını söylüyorlardı. (3) Çocuk da istenilen anahtarları buluyor, ellerine tutuşturuyordu. (4) Çevik ve elleri işe yatkın bu teknisyenleri hayranlıkla seyreliyordum.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde beğenme duygusu hâkimdir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

ÇÖZÜM

Parçadaki 1, 2 ve 3 numaralı cümlelerde bir duruma / olaya ilişkin gözlemler aktarılmıştır. 4. cümlede ise, olayın kahramanları ile ilgili bir beğeni, "çevik, elleri işe yatkın" ve "hayranlıkla seyreliyordum." ifadeleriyle dile getirilmiştir. Yanıt D'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerin anlam özelliklerini karşılıklarına yazalım.

Anneler, babalardan daha kaygılıdır çocukları için.

→ (..karşılaştırma..)

Şu sıralar Antalya'ya yerleşmiş olmalılar.

→ (.....tahmin.....)

Böyle bir yerde kır düğünü yaptığını düşün.

→ (.....varsayım.....)

Bu filmi de yine o yönetmen çekmişse film güzeldir.

→ (.....ön yargı.....)

Rapor yazmadan önce projeyi çok iyi incele.

→ (.....öneri.....)

Kış başında arabalara mutlaka kışlık lastikler alınmalı.

→ (.....uyarı.....)

Patlamaya ilişkin henüz bir açıklama yapılmadı.

→ (.....olumsuz.....)

CÜMLENİN BİLDİRDİĞİ DUYGU

Sitem Cümlesi: Birine karşı duyulan kırılgınlığı dile getiren cümlelerdir.

ÖRNEK Doğum günü partine hani beni de çağıracaktın?

Özlem Cümlesi: Bir yeri, kişiyi ya da geçmişteki yaşanmışlıkların tekrar görülmesi ve yaşanması isteğini dile getiren cümlelerdir.

ÖRNEK Nerede o eski sebzelerin, meyvelerin tadı?

Üzülme (Hayıflanma) Cümlesi: Bir durum, bir olay, bir kişi ya da varlığın değişen durumlarından duyulan etkilenmeyi dile getiren cümlelerdir.

ÖRNEK Yapraklar ağaçları terk ediyor, ne yazık ki kış kapıda.

Pişmanlık Cümlesi: Önceden yapılan bir iş veya alınan bir karardan dolayı sonradan duyulan üzüntüyü dile getiren cümlelerdir.

ÖRNEK Bazı kararları zamanında alsaydık işlerimiz daha iyi olacaktı.

Abartma Cümlesi: Anlatımı çekici kılmak için kavram, olay ve durumları olduğundan daha az ya da daha fazla biçimde ifade eden cümlelerdir.

ÖRNEK Öyle çok ağladı ki gözyaşları sel oldu.

Şaşma Cümlesi: Beklenilmeyen bir durumla karşılaşıldığında hayret duygusu ifade eden cümlelerdir.

ÖRNEK Sınav sonuçlarımız çok düşük gelmesin mi?

ÇIKMIŞ SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde abartma vardır?

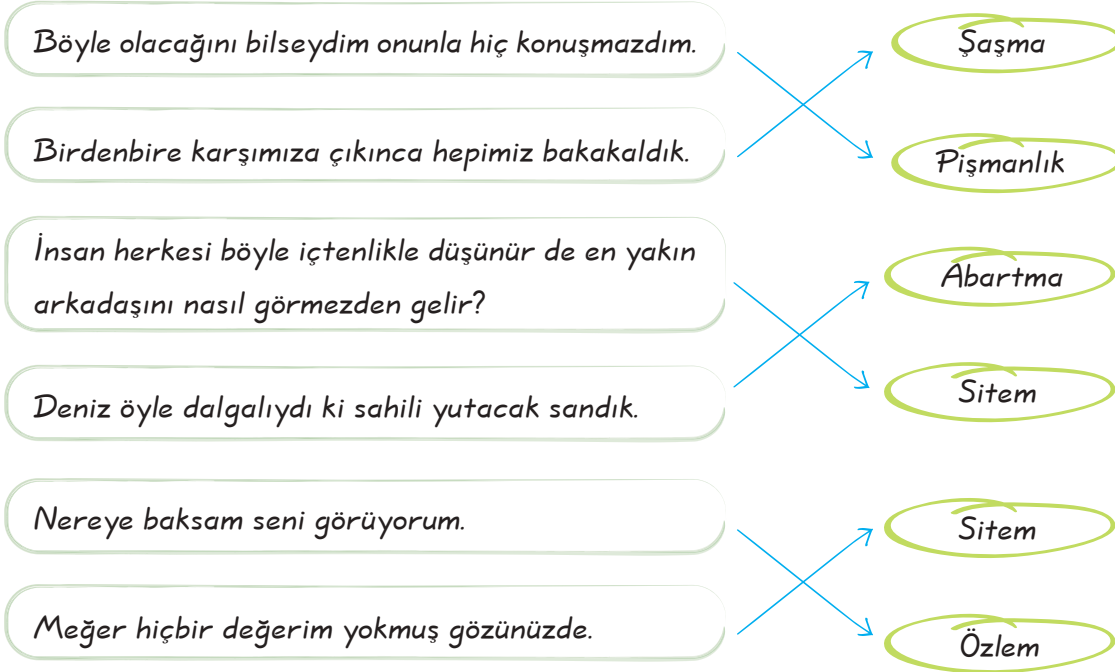
- A) Arkadaşım çok güçlüydü.
- B) Ulaşımda, ses hızını aşan teknolojiler geliştirildi.
- C) Bir fıkra anlattı ki güle güle öldük.
- D) Deniz sabah saatlerinde çarşaf gibiydi.

ÇÖZÜM

A, B ve D seçeneklerindeki cümlelerde olabilirliği olan duygu, düşünce ve izlenimler dile getirilmiştir. C seçeneğindeki "güle güle ölmek" ifadesi ise gerçekte olmayacak bir durumdur, abartıyla dile getirilmiştir. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdakileri, cümlelere hâkim olan duygularla eşleştirelim.

YAKIN ANLAMLI CÜMLELER

Yakın Anlamlı Cümleler: Söylenişleri ve söz dizimleri farklı; iletmek istedikleri duygu ve düşünceler benzer olan cümlelerdir.

ÖRNEK

"Hayat ne uzundur ne kısa, ne yaşadığınızdır yalnızca."

Yaşamı anlamlı kılan yılların çokluğu değil, yaşananların niteliğidir.

Hayat yıllardan değil, yaşananlardan ibarettir.

ÇIKMIŞ SORU

"Ona güvendiğim için dediklerine kandım." cümlesine anlamca en yakın olan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaptığım hatanın sorumlusu odur.
- B) Onun iyi niyetinden hiç şüphe etmedim.
- C) Ona güvenmekle hata yaptım.
- D) Güvendiğim dağlara kar yağmıştı.

ÇÖZÜM

Verilen cümledeki "dediklerine kandım" ifadesiyle bir pişmanlık, bir sıkıntı vurgulanmak istenmiştir.

Cümlenin tamamında "duyulan güvenin sorun yarattığı" anlamı vardır. Bu anlama en yakın anlamı içeren cümle C seçeneğinde verilmiştir. Yanıt C'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümleleri, anlamca yakın cümlelerle eşleştirelim.

218

Bana iyi analar veriniz, size iyi vatandaşlar vereyim.

Kendisini pek çok seven, çevresinde pek az sevilir.

Kusurlarınızı yüzünüze söyleyecek arkadaşlar edinin.

Dehanın ilk ve en büyük şartı hakikati sevmektir.

Dost acı söyler.

Gerçekleri kabullendiğimiz zaman büyük işlere imza atarız.

Kadın, toplumun temel taşıdır.

Bencilik, dostluğun zehridir.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yakınma anlamı vardır?

- A) Bir daha böyle şeyler yaptığını görmeyeyim!
- B) Onu tüm torunlarının içinde her zaman ayrı tutardı.
- C) Bir de doğru düzgün ütü yapmayı öğrense!
- D) Onunla tanıştığım da çok gençtim.

2. Aşağıdaki dizelerin hangisi ihtimal bildirmektedir?

- A) Öyle bir ben ki gelen kapına
Baştan başa sen
- B) Tuttum, yakaladım kendimi
Getirdim, gözlerine serdim
- C) Sakladığın kendini böldün iki yarıma
İki kez yaralandın bir yarım yara için
- D) Ölebilirim bu genç yaşımda
En güzel şiirlerimi söylemeden götürübilirim

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmıştır?

- A) Özlem de seni sordu dün akşam.
- B) Düne göre ateşi düşmüş, rengi yerine gelmişti.
- C) Yemeğini yedi, çayını da içti, yola koyuldu.
- D) Söylediklerimi uzun uzun düşünecekmış.

4. "İnsanlar başaklara benzer, içleri boşken başları havadadır, doldukça eğilirler." özdeyişine anlamca en yakın atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ağacın meyvesi çok olunca başını aşağı salar.
- B) Meyve veren ağaç taşlanır.
- C) Sabır acıdır. meyvesi tatlıdır.
- D) Her ağacın meyvesi olmaz.

5. "İnsanın hayatı, insanın hayalidir." cümlesinde anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hayal kurmak, kişiyi başarıya götüren en etkili yoldur.
- B) Hayatımıza yön veren şey hayallerimizdir; neyi hayal ediyorsak onu yaşarız.
- C) Hayallerimizin büyüklüğü, hayatta olmamız gereken yeri belirler.
- D) Hayal gücü, insanı yaşama bağlar.

6. "Kendini bilmek, tüm bilgeliğin başlangıcıdır." cümlesinde işlenen düşünce aşağıdaki dizelerin hangisinde vardır?

- A) Bilenlere sormak gerek
Bu tendeki can ne imiş
- B) Hani bizden öğüt alan
Kalmadı dünyaya gelen
- C) İlim ilim bilmektir
İlim kendini bilmektir
- D) Bizi bilmeyen ne bilsin
Bilenlere selam olsun

7. "Uzun bir yolculuk tek bir adımla başlar." cümlesinde aşağıdakilerden hangisi vurgulanmamıştır?

- A) Çaba B) Kararlılık
C) Sabır D) Güven

8. 1. unutulmalıdır
2. kim
3. yaşıyorsa
4. kendisini
5. büyük fikirler için

Numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarıyla anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturulduğunda sıralama nasıl olur?

- A) 2, 5, 3, 4, 1 B) 5, 3, 2, 4, 1
C) 2, 3, 5, 4, 1 D) 4, 1, 2, 5, 3

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yargı nesneldir?

- A) Yazar, dönemin yoksul ama insanı büyüleyen sıcacık kentlerinden birinde doğmuştur.
B) İlk romanı "İnce Memed" birçok dile çevrilmiştir.
C) "İnce Memed"deki başarısını "Demirciler Çarşısı Cinayeti"nde de devam ettirmiştir.
D) Yazar, Çukurova'yı ustaca bir anlatımla edebiyata taşımıştır.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sebep-so-nuç ilişkisi yoktur?

- A) Otobüs geç gelince derse geç kaldım.
B) Yüksek ateşten hastaneye kaldırıldı.
C) Senin için aldığım bu hediyeyi beğeneceğini umuyorum.
D) Kendi düğünü olduğu için heyecanlıydı.

11. Aşağıdaki atasözleri konu bakımından gruplandırıldığında hangisi dışta kalır?

- A) Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme.
B) Gezen ayağa taş değer.
C) Çağrılan yere git, ar eyleme; çağrılmayan yere gidip yerini dar eyleme.
D) Çağrılmayan yere çörekçiyle börekçi gider.

12. "Ahlak, sadece kötülük etmekten çekinmek değildir, başkalarının yapacağı kötülükleri de önlemeye çalışmaktır." cümlesini özetleyen davranış biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bir ortamda dedikodu yapılmasına izin vermemek
B) Başkasının hakkını yememek
C) Hayvanlara iyi davranmak, onları korumak
D) Hiç kimseye hiçbir konuda yalan söylememek

Martı

1- C	2- D	3- B	4- A	5- B	6- C	7- D	8- A	9- B	10- C	11- B	12- A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

PARAGRAFTA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki yönergeleri uygulayalım.

TENEKE SOBALAR

Ağırlıktan yanlara doğru hafif açılmış dört ayağı, odunları koymak için büyük, hava ayarı için küçük sürgülü kapakları vardı. Borular, önce tavana doğru yükselir, sonra dirsekle döner, duvardaki deliğe girerdi. Bir iki yerinden telle tavana ya da duvarlara bağlanırdı borular, ki başımıza düşmesin, Soba altlıkları üzeri teneke ile kaplı tahtadan yapılırdı. Kenarları dört parmak yüksekliğinde ve yapan ustanın zevkine göre çivinin ucuyla süslenirdi.

Yakıldığında genelde evi duman basardı. Kapıyı pencereyi açardık ve paltolarımızı giyerdik, baca ısınıp da sıcak hava doğal yolunu bulana ve ev ısınana dek. Isındıkça çıtır çıtır sesler gelirdi borulardan, toplanırdık teneke sobanın başına.

Sobalar evin fırınıydı, çocukların çalışma salonu, kestaneci, mısırcı, çayhanesi, büyüklerin kütüphanesi, kedinin uyku yeri, ailenin toplantı mekânı... Yuva olmanın, sevginin, özlemlerin, umutların, hayallerin çatırdadığı yer... Sıcaklıktı sobalarımız.

Ben kalorifer peteklerini hiç sevmedim. Borularla ayrı ayrı odalara bölündü sıcaklıklar. Duvarlara takılan kalorifer petekleri aslında bizi bölüyordu, farkında değildik. Kız ile oğlan odalarına çekildiler. Anne, yemeği mutfakta yapıyor artık. Baba, kitabını nerede okusa olur. Evi artık duman basmıyor, hep birlikte yaşanan minik duman savaşının unutulmaz iş birliği son buldu. Yuvalar odalara dağıldı, kestaneci gitti, mısırcı orada değil, çay ocağı kapandı, kedi kayboldu ortadan. Hikâyeler, anılar, sohbetler, bir arada olmanın damak tadı, o yuva olmanın ısıısı bitti.

Bir teneke soba giderken neler götürdü bizden, farkına varmadık bile.

Bekir COŞKUN
(Basından)

221

1 Parçanın ana düşüncesini yazalım.

Teknoloji, yaşam konforunu artırmış ama insanlar arası ve aile içi iletişim ve paylaşımları zayıflatmıştır.

2. Yazarın, konunun anlatımında başvurduğu teknikleri işaretleyelim.

Tanımlama

Örnekleme

Açıklama

Sayısal verilerden yararlanma

Betimleme

Tanık gösterme

Benzetme

Karşılaştırma

3. Metinde ağır basan duyguyu yazalım.

Geçmişe özlem

4. Metne farklı başlıklar bulalım.

Değişen Dünya

Teknolojinin Getirdikleri ve Götürdükleri

Kalorifer Peteklerinin Düşündürdükleri

5. Bu parçanın hangi soruya cevap olarak verilmiş olabileceğini bulalım ve yazalım.

* Teknoloji hayatımızda neleri değiştirmiştir?

* Günümüz yaşam biçimi, aile kurumunu nasıl etkilemiştir?

* Yenilikler her zaman faydalı olur mu?

METNİN DİL, ANLATIM VE İÇERİK ÖZELLİĞİ

Bir metnin dil, anlatım ve içerik özelliklerini şu başlıklar altında inceleriz:

1. Öncelikle metnin anlatım biçimini belirleriz. (Açıklayıcı, tartışmacı, öyküleyici, betimleyici)
2. Varsa kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını tespit ederiz. (Karşılaştırma, örnekleme, tanımlama, sayısal verilerden yararlanma, tanık gösterme, benzetme)
3. Anlatımın niteliklerine göre inceleriz. ("Kolay anlaşılıyorsa açıktır, yabancı sözcük kullanılmamış ve süslü, sanatlı değilse yalındır, gereksiz sözcük yoksa durudur." vb.)
4. Yazarın kendine özgü tutumunu inceleriz. (Sıfatlardan, benzetmelerden, sözcük tekrarlarından, devrik cümlelerden, söz sanatlarından yararlanıp yararlanmadığı)

ÖRNEK

"Şiir, üzerinde çok fazla konuşulmayı kaldırmayan bir sanat dalıdır." der Melih Cevdet. Her soruyla ırkiliyorum. Ne söyleyeceğimi hem biliyorum hem bilmiyorum. Kendinin biricikliğini ve zamanın sonsuzluğunu kavrayan insan umutsuzca hayatı sevecektir. İnsan ölümü ancak yaşıyorken yener. Bunu açıklayamasa da gizli bir hayat bilgisidir bu. Beş duyusuyla algıladığı ne varsa sonsuzluk odur. Acısını ve mutsuzluğunu hatıraya dönüştürerek sevme yetisi, insanın yaşama gücünün müthiş bir buluşu olsa gerek.

Bu parçada;

- * Tartışmacı anlatım biçimi kullanılmıştır. Yazar, kendi görüşlerini öznel cümlelerle aktarmıştır.
- * Melih Cevdet, tanık gösterilmiştir.
- * Devrik cümlelerden yararlanılmıştır.
- * Şiirsel bir anlatım tercih edilmiştir.
- * Kavram ve duygular birinci kişi ağzından anlatılmıştır.

ÇIKMIŞ SORU

Yaz güneşinin altında, derileri pırıl pırıl yanan kahverengi atların çektiği renk renk yarış arabalarının hızla meydanı döndükleri canlandı gözümün önünde. Arabaları çeken atlar kadar gergin, ter içinde kalmış sürücülerin haykırıışları yankılandı kulaklarımda.

Bu metnin dil ve anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Örneklemelerden yararlanılmıştır.
- B) Devrik cümlelere yer verilmiştir.
- C) İkilemelere başvurulmuştur.
- D) Olay, birinci kişi ağızından anlatılmıştır.

ÇÖZÜM

Parçadaki cümlelerin yüklemi sonda değildir. Dolayısıyla devrik cümleler kullanılmıştır. "Pırıl pırıl, renk renk" sözcükleri ikilemedir. Olay, birinci kişi ağızıyla (yazar anlatıcı) anlatılmıştır. Parçada örnekleme yapılmamıştır. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki metni dil, anlatım ve içerik yönünden inceleyelim.

Kulak verdim dört köşeyi dinledim
Arkam sıra gıybet eden çoğ imiş
Tırnağın var ise başını kaşı
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp bir dem sürmek yeğ imiş
(Karacaoğlan)

* Deyimlerden yararlanılmıştır. (kulak vermek)

* Atasözlerine başvurulmuştur. (Tırnağın varsa başını kaşı.)

* Karşıt (zıt) kavramlardan yararlanılmıştır. (yaşamak / ölmek, az / çok)

* Birinci kişi ağızıyla anlatım gerçekleştirilmiştir.

METİN TÜRLERİ

Söyleşi (Sohbet)

Söyleşi: Bir yazarın kişisel görüş ve düşüncelerini fazla derinleştirmeden, karşısındakiyle konuşmuşçasına içten bir üslupla yazdığı yazıdır. Edebiyatımızda Şevket Rado, Suut Kemal Yetkin, Nurullah Ataç önemli söyleşi yazarlarıdır.

Söyleşinin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

* Her konuda yazılır.

* Konuşma üslubu seçildiğinden çoğunlukla devrik cümleler kullanılır.

* Yazar sorular sorar, bu soruları kendisi cevaplar.

* Samimi bir hava vardır.

* Hatıralardan, halk fıkralarından, özlü sözlerden, atasözlerinden yararlanır.

* Sohbet yazılarında bir iddia söz konusu değildir, yazar düşüncelerini savunmaz.

ÖRNEK

Hoş görür olmak ne demektir? Hoş görür olmak düşüncelere "Boş ver." diye aldırış etmek değildir. Böyle bir ilgisizlik insana yakışmaz. Hoş görür olmak, bize seslenen kimsenin söylediklerini birtakım ön yargılara dayanarak tartışmadan geri çevirmek değil, söylenenleri dikkatle dinleyip tarafsız bir görüşle inceledikten sonra yargıya varmaktır.

(Raymond de Saint LAURENT)

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki sohbet örneğini okuyalım. Bu metinden hareketle aynı konuda kısa bir hikâye yazalım.

GÜLER YÜZ

Asık suratlı insanlardan hoşlanırsınız, desem tabii bana gülersiniz. Zaten ben de biraz gülmeniz için söze böyle başladım. Güler yüze ve gülmeye dair olan bu konuşmayı asık suratla dinlemenizi istemem tabii. Konuşurken söze başladığınız sırada karşınızdakinin kaşlarını çatıldığını, asık suratla sizi dinlediğini görürseniz konuşmak hevesiniz kırılır. Lafı kısa kesip bu tatsız sohbeti bir an önce bitirmeye bakarsınız. Bir de karşınızdakinin sizi güler yüzle dinlediğini, hatta araya biraz da tatlı söz karıştırarak sohbele renk verdiğini göreceksanız konuştukça konuşacağınız gelir.

(Şevket RADO)

Destan

Destan: Ulusların tarihinde büyük izler bırakan savaş, göç, istila gibi tarihî olayların; yangın, sel, deprem, salgın hastalık gibi doğal olayların nesilden nesile aktarılmış, aktarılırken de hayal unsurlarıyla beslenmiş, değiştirilmiş uzun, çoğunlukla şiir biçiminde olan eserlerdir.

ÖRNEK

Oğuz Kağan
Destanı

Türk-Altay mitolojisinde
Türklerin atası

Destanların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- * Anonim olup halkın ortak yaratıdır.
- * Ulusların tarihinden, kültüründen, inançlarından, gelenek ve göreneklerinden izler taşır.
- * Tarihî ve doğal olaylardan doğar ve beslenir.
- * Kahramanlar olağanüstü özelliklere sahip olabilir.
- * Genellikle yiğitlik, aşk, ölüm, yurt sevgisi gibi temalar işlenir.
- * Coşkulu bir söyleyişleri vardır.

Destanlar

Doğal Destanlar

Tarihin çok eski dönemlerinde yaşanan olayları konu alan, kaynağı belli olmayan, sözlü gelenekte yaşayan destanlardır.

Göç Destanı

Ergenekon Destanı

Atilla Destanı

Bozkurt Destanı

Yapma Destanlar

Bir şairin, toplumu etkileyen bir olayı doğal destanlara benzeterek söylemesi sonucu oluşan destanlardır.

Üç Şehitler Destanı

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Kuvayımillîye Destanı

Nazım Hikmet Ran

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki doğal destan örneğinin iki özelliğini yazalım.

... Günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü parladi, doğum sancıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuğun yüzü gök gibi parlaktı. Ağzı ateş kızılı, gözleri ela, saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi.

Bu çocuk anasının göğsünden bir defa süt içti, bir daha içmedi. Çiğ et, aş ve şarap istedi. Dile gelmeye başladı. Kırk gün sonra büyüdü, yürüdü, oynadı. Ayağı öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi, omuzları samur omzu gibi, göğsü ayı vücudu gibi ve bütün vücudu tüylü idi. Yılık güder, ata biner, av avlardı. Günlerden, gecelerden sonra yiğit oldu

...

Olağanüstü olay ve durumlara yer verilmiştir. Söyleyeni belli değildir.

2. Aşağıdaki yapma destan örneğinin iki özelliğini yazalım.

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE

Şu boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi
Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya
Eski dünya, yeni dünya, bütün akvam-ı beşer
Kaynıyor kum gibi, tufan gibi, mahşer mahşer
Yedi iklimi cihanın duruyor karşısında
Avustralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârek
Sade bir hadise var ortada: Vahşetler denk
Kimi Hindu, kimi yamyam, kimi bilmem ne bela

...

Mehmet Akif ERSOY

* Toplumu etkileyen bir olayı, Çanakkale Savaşı'nı konu edinmiştir.

* Yazarı bellidir.

Masal

Masal: Olağanüstü öge, kahraman ve olaylara yer veren, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olmayan, halkın sözlü geleneğinde oluşarak yaşayagelmiş, yer ve zamana bağlı olmayan, olay ağırlıklı halk anlatılarıdır.

Masalların Özellikleri:

- Şiir ve düzyazı karışık olabilir.
- Halkın ortak ürünü (anonim) olup sözlü gelenekte yaşar.
- Genellikle mutlu sonla biter: İyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.
- Eğitici bir yöne sahiptir. Bu bakımdan çocuk eğitiminde önemli rol oynar.
- Olağanüstü, olay, kişi ve kahramanlara sahiptir.
- Genellikle tekerlemelerle başlar ve biter.

ÇIKMIŞ SORU

Tekerlemelerin ardından bu dünyaya çeviririz gözlerimizi; alabildiğine dal budak salan hayallerimiz bu dünyanın renkli ve esrarlı sonsuzluğu içinde doyum kazanır. Yine bu dünyanın mucizeleri ile küçük dünyamızı kendimizce oluşturur, sihirli bir değnekle dar sınırları istediğimiz gibi genişletiriz. Gönümüzce Kaf Dağı'nın sultanı, gönümüzce periler ülkesinin devi oluruz.

228 Metne göre yazarın "bu dünya" ifadesiyle kastettiği tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Masal B) Hikâye C) Roman D) Anı

ÇÖZÜM

Metinde, sözü edilen türün "tekerleme" ile başladığı vurgulanmıştır. "Bu dünya"nın renkli ve esrarlı, mucize ve sihirlerle dolu olduğu dile getirilmiştir. "Kaf Dağı" gibi olmayan bir yerden, devlerden sultanlardan bahsedilmiştir. Tüm bu özellikler bizi "masal" türüne götürür. Yanıt A'dır.

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki metinleri inceleyelim. Masal türüne ait olanı işaretleyelim.

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakin, daha gölgeliydi. Pencerelerinden süzülen mavi, mor, sincap rengi bahar aydınlığı, çinilerinin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler, önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar, uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan yaşlı sadrazamın yorgun gözleri, çok uzak, çok karanlık şeyler düşünüyor gibi, var olmayan noktalara dalıyordu.

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, güzel ülkelerin birinde bir padişah yaşarmış. Padişahın üç erkek evladı varmış. Yıllar geçmiş, evlatları büyümüş, yakışıklı birer delikanlı olmuşlar. Derken padişah, oğullarının mürüvvetini görmek istemiş. İstemiş ama üç delikanlı, evlenebilecekleri bir kız görememişler çevrelerinde.

2. Bir masaldan alınmış olabilecek cümlelerin başına X işareti yazalım.

Çocuklarının en küçüğü bir parmak boyunda olduğundan ona "Parmak Çocuk" diyorlarmış.

Kadın, oğluna sarıldı, onu alnından öptü.

Cadının verdiği kıpkırmızı elmayı ısırır ısırmaz bayılıverdi.

Baba, çocuklarını yanına alıp köyden ayrıldı.

Az gittik, uz gittik; dere tepe düz gittik.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

KONU TESTİ

1. Mazlumu anlamayı ve sevmeyi türkülerden öğrendim ben; şiirin çapağını ayıklamayı, ritim duygusunu, sesin önemini, imge kurmadaki cesareti, tevazuyu, derdini ortaya koymadaki hesapsızlığı, içtenliği sanata dönüştüren yalınlığı, duygunun simyasını, küçük hayatlar olmadığını, kendi olabilme erdemini, sözün kusursuzluğunu, acıyı iyiliğe dönüştüren dünya sevgisini, halkın ortak bilinçaltını... Bütün bunlar kimi etkilemez?

Bu açıklama aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak verilmiştir?

- A) Şiirlerinizin türkülerden etkilendiği doğru mudur?
B) Şiirlerinizin çok sevilmesini neye bağlıyorsunuz?
C) Şiirinizin kaynağı nedir?
D) Halk türkülerini sever ve dinler misiniz?

3. Bir şairimiz, bir dostuna hediye ettiği resmin altına "Ağlarım hatıra geldikçe gülüş-tüklerimiz!" diye yazmıştır. Bu da güzel bir sözdür. Çünkü en iyi hatıra, gülerek geçen günlerin hatırasıdır. Hayatta o günlerin sayısı az olursa insan bir gün gelir, "Ne etmişim de gülmemişim!" diye ağlayabilir. Yüzünüzden tebessüm eksik olmasın.

Parçanın anlatımında düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmuştur?

- A) Sayısal verilerden yararlanma
B) Tanımlama
C) Tanık gösterme
D) Benzetme

Martı

2. Şu kuşak kavramını anlamadım hiç. Şiire birlikte başladığım arkadaşlarımla kuşaktaşım ama İlhan Berk'le de kuşaktaşım ben. Tarihsel, sosyolojik koşullar dışında hepimizin, her biri biricik, binlerce kapalı dünyası vardı. Şiirimiz bu hamurda mayalandı. Kendi şiirini kuran herkes farkını ve değerini yarattı.

Parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ulusallık
B) Kalıcılık
C) Evrensellik
D) Özgünlük

4. Aşağıdaki dizelerin hangisinde kişileştirme sanatına başvurulmuştur?

- A) Sen İstinye'de bekle, ben buradayım
İçimde köpek gibi havlayan yalnızlığım
B) Ben bir duvarım, hiç güneş görmedim
Sen hiç güneş görmemiş bir başka duvar
C) Yüzünü ıslatmadan ağlayabilir misin
Yarı geceden sonra telefon ettin mi hiç
D) Bana ait ne varsa hepsi seni korkutuyor
Sana ait ne varsa hiçbirini benim değil

5. Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı

Avlasam çöllerde saz ile seni

Bulunmaz dermanı, yoktur ilacı

Vursam yaralasam söz ile seni

(Âşık Veysel)

Dörtlükte anlatılmak istenen düşünceyi en iyi özetleyen atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Baş, dille tartılır.
B) Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez.
C) Derdini söylemeyen derman bulamaz.
D) Kes parmağını, çık pazara, ilaç buyuran çok olur.

6. herkes kendine göre bir şeyler bulabilir. Beni en çok çeken şey hepsinde göreceğiniz adalet duygusudur. Kötülük yapan, hak yiyen kim olursa olsun, belasını bulur. hiçbir şey imkânsız değildir. Fakir de olsalar, güçsüz de olsalar kahramanların, mucizelerin gerçekleşeceğine olan inançlarını seviyorum. Girişimlerine inançla bakmalarını seviyorum.

Parçada işlenen konu dikkate alındığında boş bırakılan her iki yere aşağıdaki türlerden hangisi getirilmelidir?

- A) Hikâyelerde
B) Romanlarda
C) Masallarda
D) Anılarda

7. Nuri Bilge sineması benim çok yatkın olduğum bir sinema değil ama ilgiyle seyrediyorum. "Bir zamanlar Anadolu'da"ndan da "Kış Uykusu"ndan da hatta daha önceki çalışmalarından da çok etkilendim açıkçası. Bana geçen izlenim, üslup sahibi bir yönetmen olduğu. Bir filmini on beş dakika izlesem bana kimin çektiğini söylemeseler, hemen Nuri Bilge'ye ait olduğunu anlarım. Bu da az buz bir şey değildir. Kış Uykusu'nda bize hem sanatsal hem popüler film yapacağının ipuçlarını verdi. Orada öyle bir sahne var ki mesela kız kardeşiyle diyaloga girdiği bölüm... Oradaki zamanlama, oyuncu yönetimi vs. bunlar sinemada kolay kolay becerilecek şeyler değil. Yani biz Nuri Bilge'yi daha çok seyredeceğiz ve her seferinde bizi şaşırtmaya, yeni ve farklı yanlarını göstermeye devam edecek.

Bu parçadan Nuri Bilge Ceylan'la ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Filmlerinde sanatsal kaygıyı yitirmeden popüler yaklaşımları başarıyla sergileyebilmektedir.
B) Sinemada kendi üslubunu yaratan, kendi çizgisini, özgün kimliğini yakalamış bir yönetmendir.
C) Her filminde izleyiciye yeni ve farklı bir yönünü aksettirmekte ve sürekli kendini yenilemektedir. 231
D) Aldığı ödüllerle Türk sinemasını dünyaya taşıyan bir yönetmendir.

Martı

1-A	2-D	3-C	4-B	5-B	6-C	7-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

DİL BİLGİSİ

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki yönergeleri uygulayalım.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE ASKERLİK

(1) Askerlik, Türk istiklal ve cumhuriyetini, Türk vatanını korumak ve kollamak için harp sanatını öğrenmek ve yapmak yükümlülüğüdür.

(2) Dünya tarihine, askerliği şan ve şerefe yazmış tek millet Türklerdir. (3) Asker deyince Türk, Türk deyince asker akla gelmiştir. (4) Dünya orduları içinde çeşitli muharebe usullerini en iyi bilen ve uygulayan Türk askeri, yıldırım harbinin de ilk ve en güzel örneklerini iman, cesaret ve kabiliyeti ile çok defa ortaya koymuştur. (5) Türk askerinin karşısında çoğunlukla tek milletin ordusu değil, müttefik ordular zor dayanmış ve mağlup olmuşlardır. (6) Birinci Kosova, Niğbolu, İkinci Kosova, Varna, Mohaç Meydan Muharebeleri ve İstiklal Harbi bunun en güzel örnekleridir.

1. Metindeki fiilimsileri bulalım ve türlerini yazalım.

İsim-fiiller : korumak, kollamak, öğrenmek, yapmak
Sıfat-fiiller : yazmış, bilen, uygulayan
Zarf-fiiller : deyince

2. Metindeki isim cümlelerinin numaralarını yazalım.

1. 2. 6

3. Metindeki fiil cümlelerinin numaralarını yazalım.

3. 4. 5

4. Metindeki içinde fiilimsi bulunan cümlelerin numaralarını yazalım.

1. 2. 3. 4

5. Metindeki bağlacı olan cümlelerin numaralarını yazalım.

5

KONU TESTİ

1. Aşağıdakilerin hangisi biçimce olumlu, anlamca olumsuz bir cümledir?

- A) Çocuklar inanılmaz bir kavgaya tutuştu.
- B) Senenin sonu geldi de sanki okumayı mı öğrendi?
- C) Uzun yıllardır birbirlerine küsler.
- D) Sıkıntılarımı anlatmam onu üzdü.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemine türüne göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Kafele, ören yerine öğleden sonra vardı.
- B) İki saatlik bir yürüyüşle köye vardı.
- C) Aklında bir sürü problem vardı.
- D) Selam verdi, babasının oturduğu divanın yanına vardı.

3. Aşağıdakilerden hangisi soru cümlesidir?

- A) Niye sınava girmediğini bize açıkladı
- B) Ne güzel konuştun böyle, ağzına sağlık
- C) Köye nasıl gideceğimizi sorduk
- D) Bizi mi dinliyordun kapılar arkasında

4. Aşağıdaki özdeyişlerden hangisi yalnızca özne ve yüklemden oluşmamıştır?

- A) Ayakta ölmek, diz üstü yaşamaktan iyidir.
- B) Ana, ailenin güneşidir.
- C) Affetmek ve unutmak, iyi insanların intikamıdır.
- D) Aşkın gelişi, aklın gidişidir.

5. Rengini dünyaya ilk defa sunan

Adsız bir çiçek gibi parlıyorsa gözlerim
Sevgilim

Bana "Sen bir şairsin." dediği zaman
Şiirde kaç fiilimsi vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

6. (1) Türkler için kahve içmek bambaşka bir keyiftir. (2) Beraberinde getirdiği dostluk, sevgi ve paylaşım için bir fincan kahveye büyük anlamlar yüklenir. (3) "Bir fincan kahvenin kırk yıllık hatırı vardır." sözü bunu en iyi şekilde vurgular. (4) Kahve ikramı da dostlukların pekişmesinde önemli bir yer tutar.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisi yüklemine türüne göre diğerlerinden farklıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7. Aşağıdakilerden hangisi özneleri ortak sıralı bir cümledir?

- A) Rüzgâr delice esiyor, yapraklar ağaçlara tutunmaya çalışıyordu.
- B) Misafirler içeri girdi, pastalar, börekler ikram edildi.
- C) Söylediklerini dinleyen yoktu, hiç kimse aldırış etmiyordu.
- D) Sokak kapısını aralayıp caddeye çıktı, kalabalığa karışıp kayboldu.

8. (1) Türk kahvesinin kültürümüzdeki önemi çok büyüktür. (2) Kahvemize eski itibarını iade edelim. (3) İsmi bildiğimiz, kendi dilimizde telaffuz edebildiğimiz, gerçekten bizim olan kahvemizi koruyalım. (4) Çocuklarımıza, eşimize dostumuza anlatalım ve yüzyıllardır süregelen bu geleneğin kaybolmasına izin vermeyelim.

Numaralandırılmış cümleler için aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) 4. cümle, bağlacı olan cümledir.
B) 2. cümle, birden çok yüklemlili cümledir.
C) 3. cümle, fiilimsi içeren bir cümledir.
D) 1. cümle, tek yüklemlili cümledir.

9. "Ev sahibi, misafirine verdiği değeri, hazırladığı ve özenle sunduğu Türk kahvesi ile gösterir." cümlesinin zarf tamlayıcısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türk kahvesi ile
B) sunduğu Türk kahvesi ile
C) özenle sunduğu Türk kahvesi ile
D) hazırladığı ve özenle sunduğu Türk kahvesi ile

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne-yüklem uyumsuzluğu vardır?

- A) Annesi ve kızı tatil için Akçay'a gitmişler.
B) Askerlerden ikisi bir adım öne çıktı.
C) Sen ve arkadaşın burayı terk etsin.
D) Baharlar da çok şey anlatır yaşama sevinci duyanlara.

11. Hafifçe ısırlmış bir elmanın dilimindeyim
Elmanın kokusunda
Anısendayım -kim bilir kimin-

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu şiirdeki fiilimsiyle türce özdeş bir fiilimsi vardır?

- A) Limon deyince Mersin gelir aklıma.
B) Ütülenen çamaşırlar hemen dolaba konsun isterim.
C) Şöyle keyifle bir kahve içmek var seninle.
D) Uyanır uyanmaz aklıma geliyor sun.

12. "Dilimizdeki 'kahvaltı' kelimesi, 'kahve ve altı' kelimelerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır." cümlesinde aşağıdaki öğelerden hangisi yoktur?

- A) Özne
B) Yer tamlayıcısı
C) Zarf tamlayıcısı
D) Yüklem

13. Aşağıdaki dizelerin hangisi yüklem yerine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Ne biçim bir sestir şu bizim dalgınlığımız
B) Yandım gittim ala karlı dağ iken
C) İnsan, yaşadığı yere benzer
D) Güneşi sormuyorum lekelenmiş dallardan

Mart

1-B	2-C	3-D	4-A	5-B	6-A	7-D	8-B	9-D	10-C	11-B	12-B	13-C
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------

YAZIM VE NOKTALAMA

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki metinde parantezle belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini koyalım.

Osmanlı ya da Türk denince ilk akla gelenlerdendir Türk hamamı(....) Geçmişî Romalılara kadar uzanan hamamlar(....) Türklerin İslamiyeti kabul etmeleri ve İslam dininin temizliğe verdiği önemle birlikte(....) kültürümüzde önemli bir yer edinir kendine(....) Belki de bu yüzdendir ki hamama gitmek için bahanesi çoktur eskilerin(....) Gelin hamamı(....) damat hamamı(....) hamamda kız beğenme gibi bahanelerle hamama gidilir(....) türlü eğlenceler düzenlenir(....)

2. Aşağıdaki metni inceleyelim. Yazım yanlışlarının altını çizelim.

Hamamların tarihi oldukça eskilere dayanır. Arkeolojik çalışmalarda farklı tarihlere uzanan hamam kalıntıları bulunmuş olsada günümüz hamamlarına çok benzer işlevler gören, içi ısıtılan, sıcak su akan binaların yaygın olarak ilk kez MÖ 5.'inci yüzyılda Atina'da kullanıldığı kabul edilir. İlk başta farklı bir banyo türü olarak çıkan Türk banyosu, daha sonra kurumsallık kazanır ve kendi geleneğini oluşturur. Kurumsal alandaki ilk genel hamam 1584 de III. üncü Murat'ın annesi Nurbanu Sultan'ın Mimar Sinan'a yaptırdığı Çemberlitaş Hamamı'dır. Bunun ardından kısa zamanda hamamların sayısı artar. 16.'inci yüzyılın sonunda sadece İstanbul'daki hamam sayısı üçyüzü özel, 4 bin 536'sı genel olmak üzere beşbine yaklaşır.

BÜYÜK HARFLERİN YAZIMI

Kişi ad ve soyadları büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Mustafa Kemal Atatürk*

Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya unvan sözleri büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Japon heyeti, Vali karşıladı.*

Akrabalık adları lakap veya unvan ise büyük harfle, bunun dışında küçük harfle yazılır.

ÖRNEK *Nene Hatun / Aliye teyzem*

Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Türkçe, Rusça, Kırgızca*

Din ve mezhep adları büyük harfle başlar.

ÖRNEK *İslamiyet, Ortodoks, Budist*

Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde "doğu" ve "batı" sözcükleri büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Doğu felsefesi*

236

Yer adlarının ilk isminden sonra gelen deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Ağrı Dağı, Aral Gölü*

Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin her sözcüğü büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Safahat, Nutuk, Hürriyet*

Kişi adlarından sonra gelen unvanlar, saygı sözleri büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Figen Hanım, Mimar Sinan*

Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Tekir, Çomar, Kınalı*

Millet, boy adları büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Türk, Alman, Özbek*

Devlet adları büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Türkiye Cumhuriyeti*

Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar. "Dünya, güneş, ay" sözcükleri, gök bilimi ve coğrafya terimi anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar.

ÖRNEK *Neptün, Venüs, Halley, Ay*

Yer adları (kita, bölge, il, ilçe köy, semt) büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Asya, İç Anadolu, Turgutlu*

Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen "mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak" sözcükleri büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Atatürk Bulvarı, 1940. Cadde*

Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.

ÖRNEK *Lale Devri, Kurtuluş Savaşı*

ÇIKMIŞ SORU

Van Gogh'un, ünlü tablolarından biri olan "Moonrise"ı tam olarak ne zaman yaptığı bilinmiyordu.

1

Bunu çözmek için iki gök bilimci, sanatçının resmi yaparken durduğu yeri saptayıp ayın konumuna

2

dikkat ettiler. 1889 yılında hangi günlerde o noktada görülmüş olduğunu hesapladılar. Bunun sonucunda

3

tablonun 13 Temmuz 1889'da saat 21.08'de yapılmış olduğunu belirlediler.

4

Bu metindeki numaralandırılmış sözcüklerden hangisinde, büyük harflerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

ÇÖZÜM

Gezegen ve yıldız adları gök bilim ya da coğrafya terimi olarak kullanıldığında büyük harfle başlar.

Cümlede "Ay" sözcüğü, terim olarak kullanılmıştır ve büyük harfle başlamalıdır. "ın" eki ise kesme işaretiyle ayrılmalıdır (Ay'ın). Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Cümlelerdeki yazım yanlışlarının altını çizelim.

- * Seni saat 08.00'de, Cumhuriyet meydanında bekleyeceğim.
- * Tuz gölü, Orta Anadolu'daki doğa mucizelerinden biridir.
- * Bu konularda doğu ile batı arasında anlayış farkı vardır.
- * Mehmet Akif Ersoy'un "safahat"ını okudun mu?
- * Düşüne Özlem Ablam da gelmiş.
- * Çok yakında özbekçeyi de öğrenir.

YARDIMCI FİİLLERLE KURULAN BİRLEŞİK FİİLLERİN YAZIMI

Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli sözcükler, "etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek" yardımcı fiilleriyle birleşirken "ses düşmesi" ya da "ses türemesine" uğradıklarında bitişik yazılır.

ÖRNEK

his + etmek	/	emir + etmek
hissetmek		emretmek
(ses türemesi)		(ses düşmesi)

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki cümlelerden yazım yanlış bulunanların başındaki paranteze "Y", bulunmayanlarınkine "D" yazalım. Yazımı yanlış olan sözcüklerin doğrularını boşluklara yazarak gösterelim.

(D)

Okuduğu şiirle gönülleri fethetti.

(Y)

Sahip olduğu şeyler için şükür etti.

(şükretti)

(Y)

Çocuk okula kayıt oldu.

(kaydoldu)

(D)

Bize yalan söylediğini fark ettik.

(Y)

Toplantıda aykırı görüşleri red etti.

(reddetti)

(D)

Bir gün geleceğini hissediyorum.

(Y)

Sağlıklı ve mutluyum, hamd olsun.

(hamdolsun)

(D)

Yıllar sonra, sevdiğini affetmiş.

(D)

Bilmediğimiz bir şehirde kaybolduk.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemine yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) Düğünün coşkulu sesi buraya kadar akis ediyor.
 B) Dükkânını acilen devretti.
 C) Boğaz'ın kenarına oturup manzarayı seyretti.
 D) Gelip geçenler ihtiyarla alay ediyordu.

2. Aşağıdakilerin hangisinde "ki"nin yazımıyla ilgili bir yanlış yapılmıştır?

- A) Ayasofya ki İstanbul'un gurur tablolarından biridir.
 B) Kasabanın ki devlet eliyle çözülecek türden bir sorundu.
 C) Evlerimiz ki en değerli sığınağımızdır.
 D) Oğlum ki bu dünyadaki tek zenginliğimdir.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün yazımında yanlışlık yapılmıştır?

- A) Ege'nin doğusunda yeni bir kent yükseliyor.
 B) Hafta başında Doğu Anadolu'yu ziyaret edecek.
 C) Batı'nın tekniğine karşı Doğu'nun felsefesi gelişmiştir.
 D) Akdeniz'in Doğu'sunda yeni araştırmalar yapıldı.

4. Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin yazımı doğrudur?

- A) Kiprit
 B) Torpak
 C) Kirpik
 D) Yanlız

5. (1) Eskiden yıkanmak için hamama gidenler, bunu tam bir festival havası içinde gerçekleştirmiş. (2) Hamama havlu, fırça, kına, sürme, bir kalıp Girit sabunu ve sedef kakmalı nalınlarıyla berber, hizmetkârlar eşliğinde gidilirmiş. (3) Bu törensel hazırlık hamamda bir kaç saatin değil, neredeyse bir günün geçirilmesinden kaynaklanırmış. (4) Ayrıca hamam sefasına eşlik edecek yiyecek, içecekler de ihmal edilmezmiş.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

6. (1) Cağaloğlu Hamamı, Cağaloğlu'nda Yerebatan Caddesi'nin sağ yanında yer alır. (2) Sultan I. inci Mahmut tarafından Ayasofya Camisi'ne gelir sağlamak amacıyla 1741 yılında inşa ettirilmiştir. (3) Mimarı bilinmemektedir. (4) İstanbul'un gözde tarihî mekânlarından biridir.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sayıların yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Oğlum 6 Ağustos'ta doğdu.
- B) Bu yıl üniversite sınavına 2 bin kişi başvurmuş.
- C) Kahvaltıda ikişer dilim ekmekle idare ediyorum.
- D) Aşağı yukarı onbeş yaşlarında bir delikanlıydı.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özel adların yazımıyla ilgili yanlışlık yapılmıştır?

- A) Sultan Süleyman han dünyaya hükmetmiş bir padişahdır.
- B) Beş saatlik bir yolculuktan sonra yeşil Bursa'ya kavuştuk.
- C) Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi'dir.
- D) Emre, dış hekimi olmuş, ailesine gurur yaşatmıştı.

9. Aşağıdakilerin hangisinde "de" nin yazımında yanlışlık yapılmıştır?

- A) Bu sınavdan da yüksek puan bekliyor.
- B) Doğanın geleceği de tehdit altındadır.
- C) Erciyes'ede bir gezi planlıyoruz.
- D) Pikniği de mangalı da severiz.

10. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde noktalı virgül (;) kullanılmaz?

- A) Çağrılan yere git() ar eyleme() çağrılmayan yere gidip yerini dar eyleme.
- B) Kara kışta karlar() martta yağmaz() nisanda durmazsa değme çiftçinin keyfine.
- C) Ayağını sıcak tut() başını serin() gönlünü ferah tut() düşünme derin.
- D) Kel ölür() sırma saçlı olur() kör ölür() badem gözlü olur.

11. "Sırça(1) köşkte(2) oturan(3) komşusuna(4) taş atmamalı." atasözündeki anlam karışıklığını gidermek için numaralandırılmış yerlerden hangisine virgül getirilmelidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yapılmıştır?

- A) Cihangir Bey bizi toplantıya çağırılmış.
- B) Yüzbaşı Sedat, bu yaz evlendi.
- C) Programda Nene Hatun anıldı.
- D) Tülay Teyze'mi yemeğe çağırdık.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "dünya" sözcüğünün yazımında yanlışlık yapılmıştır?

- A) Ay, dünyanın uydusudur.
- B) Biz dünyadan gider olduk.
- C) Bu yalan dünyaya geldim geleli gülmedim.
- D) Meğer dünya seninle güzelmış.

Marti

1-A	2-B	3-D	4-C	5-C	6-B	7-D	8-A	9-C	10-B	11-C	12-D	13-A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------

TEOG DENEME SINAVI - 2

1. "Yeşermek" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) İlkbaharla birlikte doğanın yeşermesi bizi mutlu eder.
- B) Yeşeren otlara şöyle bir baktı, çeşmeye yöneldi.
- C) Oğlumun başarısı, umutlarımızın yeşermesini sağlamıştı.
- D) Ağaçların yeşermesi baharı mı müjdeliyor?

3. "Basit" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kolay" anlamında kullanılmıştır?

- A) Sunacağım bütün gerekçeler size basit gelecek.
- B) Açıkçası soruları böyle basit beklemiyorduk.
- C) Basit ve eski model bir arabaya binmişti.
- D) Son zamanlardaki basit takımları şaka olmaktan çıkmıştı.

2. Sonraki kuşaklara çığır açan şairimiz ölümünün birinci yılında kabri başında anıldı.

Altı çizili deyim cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Projenin, amacından sapması bizleri hayli üzdü.
- B) Doğrusu bu boyutta bir atılım yapacağımızı beklemiyorduk.
- C) Yeni bir başarıya daha imza atmıştı.
- D) Orhan Veli ve arkadaşları Türk şiirine yeni bir yöntem getirmişlerdir.

- 4. 1. Orhan Veli, 1914 yılında arkadaşlarıyla birlikte *Garip* adlı şiir kitabını çıkardı.
- 2. Yahya Kemal, eski şiirimizin en kıymetli üstadıdır.
- 3. "Vatan" temasını Mehmet Akif'ten daha iyi işleyen bir şair yoktur.
- 4. Ümit Yaşar Oğuzcan, aşk şiirlerinin ef-sane ismidir.

Numaralandırılmış cümlelerden hangisi öznel yargı içermemektedir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

5. Bize bıraktıklarının tümü çok kıymetlidir fakat bence Türkçeye kazandırdığı yüzlerce kelime içinde en kıymetlisi "umut" kelimesidir. "Umut" kelimesinin mucidi, "İnce Memed" in babasıydı. Kelamın ustası, sözün büyücüsüydü. Hayatı en güzel o anlattı. Sadece insanın değil; kuşun, böceğin, otun, ağacın hayatını da...

Parçada sözü edilen yazar için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğa tutkunudur.
- B) Karamsarlıktan uzaktır.
- C) Etkileyici bir anlatımı vardır.
- D) Maceradan beslenmiştir.

7. Yıllar önce Express dergisinde Haydar Ergülen kimi zaman şiiri odak alan, kimi zaman da bir temayı şiirle bezeyen çok güzel yazılar yazardı. Onlardan birinde rastlamıştım "Oğul" şiirine Ahmet Erhan'ın. Şiire vuruldum ve sonrasında 1996 senesinin kışını "Oğul" ile geçirdim. Türlü çilelerle telefonunu buldum ve heyecanla aradım Ahmet Erhan'ı, bestelediğim şiirini kaydederken izin istemek için. "Senindir şiirim." dedi ve bir şeycik istedi sadece: "Albümünde şarkı sözü değil, şiir yaz 'Oğul' için."

Parçada sözü edilen şairin asıl anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyi bir müzisyen, yazılmış her eserden şarkı yaratabilir.
- B) İyi şiirlerden iyi şarkılar doğar.
- C) Şiir ile şarkı sözü aynı kategoride değerlendirilmemelidir.
- D) Şairler şiir kitaplarıyla değil, bestelenen şiirleriyle üne kavuşurlar.

Martı

6. Toprak bile, gök bile, deniz bile bir yerde yorulur.

Bırak kalsın süpürge duvarda, sabun kovada
Anne, gel yanıma otur.

Bu dizelerdeki söz sanatı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) Kişileştirme
- B) Benzetme
- C) Konuşturma
- D) Abartma

8. Eşinin yokluğunun acısını bir kenara bırakacak olursak ömrünün geride kalan kısmını huzur içinde geçirdi. Yazmayı düşündüğü son romanını dört cilt hâlinde tamamladı. Kıyıda köşede kalmış bir iki kısa romanı tekrar gün yüzüne çıkıttı. Ve yavaş yavaş "göç yolculuğuna" hazırlandı.

Parçadaki altı çizili ifadeyle aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) Başka bir kente taşınma
- B) Ölüm
- C) Yaşadığı ülkeyi değiştirme
- D) Savunduğu fikirlerden vazgeçme

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç-so-
nuç ilişkisi vardır?

- A) Midesi bulanınca biraz kustu.
- B) Dizleri tutmadığından merdiven çıkma-
ta zorlanıyordu.
- C) Yüksek lisans eğitimini tamamlamak
üzere yurt dışına gitti.
- D) Sonbahar geldi, yapraklar terk etti dal-
ları.

10. Son günlerde grip salgınları gündeme gel-
dikçe "Her şey elinizde!" sloganı televizyon
ekranlarında ve hastane afişlerindeki yerini
aldı. El yıkamanın bilinmediği bir toplumda
yaşadığımız artık kesinlikle bilinen bir ger-
çek. Aksırırken, öksürürken çevreyi nasıl
koruyacağımızı bile öğretememişsek veya
öğrenememişsek durumumuz vahim değil mi?
Bu insanlar ilköğretim ve ortaöğretimde ne
öğrendiler? Karmaşık fizik, kimya, matema-
tik problemleri öğretildi, sınav üstüne sınav
yapıldı ama her ne hâlse karşısındakinin yü-
züne aksırmaması, elini düzgünce yıkaması
öğretilmedi.

**Bu metne göre aşağıdakilerden hangisinin
yapılması sağlık bilinci geliştirilmesini sağlar?**

- A) Kitle iletişim araçlarıyla el ve beden te-
mizliğine dikkat çekilmesi
- B) Öğrenme çağındaki çocuklara, hayati
önem taşıyan basit bilgilerin yer aldığı
eğitim programlarının uygulanması
- C) Sağlıkla ilgili afişlerin, toplumun tüm ke-
simlerine hitap edecek şekilde düzenlen-
mesi
- D) İlaç tedavisi, hastalıkların yayılması ve
önlenmesi konusunda toplumun bilinçlen-
dirilmesi

11. (1) Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarıl-
mış bu şehrin lisesinde biz herhangi bir sınıf-
tık. (2) Herhangi bir son sınıf olduk. (3) Bir
gün ardımıza dönüp bakmadan başkalarına
bıraktık. (4) Biz ne kadar seviniyorduk.

**Numaralandırılmış cümlelerden hangisi isim
cümlesidir?**

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

12. Bir afiş reklamı için en önemli ölçüt, fark
edilmesidir. Bu yüzden de afiş tasarımları
hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı
hususlar vardır. Süslü ve dekoratif yazılar
yerine okunaklı yazı karakterleri tercih
edilmelidir. Akıcı, anlaşılır ve düzgün cümle-
ler kullanılmalıdır. Tasarımın temeli olan dü-
şüncenin etkili biçimde anlatımı için esprili,
dramatik ya da düşsel imajlardan hangisinin
seçileceği çok iyi düşünülmelidir. Hedef kit-
leye bu kadar kısa sürede ulaşmak için en
önemli unsur ise etkili bir slogan veya grafik
olacaktır.

**Bu metinde, afiş tasarımıyla ilgili olarak
aşağıda verilen özelliklerin hangisine değ-
nilmemiştir?**

- A) Okunabilir olmasına
- B) Anlaşılabilir olmasına
- C) Çarpıcı olmasına
- D) Dikkat çekici renkler içermesine

13. Ali, fabrika düdüğünün sesine uyanıp yatağından fırladı.

Bu cümledeki altı çizili sözcükle aynı türde olan fiilimsi, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Buraların yeşili giderek bozkıra dönüşüyor.
- B) Bu yakın ve samimi davranışı dikkatimizi çekmişti.
- C) Okuduğu kitaptan bazı özetler yapmıştı.
- D) Daha yapacak çok işimiz var.

14. Ben onun peşinde değilim. Ben ışığı karanlığa taşımaya çalışıyorum. Elinizde bir ışık tutuyorsanız karanlığa götüreceksiniz. Ben zaten o karanlıkların üstüne yürüdükçe o adımlarda mutluluğu buluyorum, benim ödülüm de o. Karanlığa hapsedilmiş bir insanın önüne ışığı koyuyorsan ödül odur. Ben onun yüzündeki o ışıldamada, o bilgiye sahip olmanın mutluluğunu görmekten ödülümü alıyorum. Gerisi beni ilgilendirmiyor.

Yazar, bu metinle aşağıdaki soruların hangisine cevap vermiştir?

- A) Yaptıklarınızın takdir edilmesi ve ödüllendirilmek sizi memnun ediyor mu?
- B) Ödül alan sanatçılar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- C) Okurla aranızda nasıl bir köprü kurduunuz?
- D) Okurlarınızdan gelen olumlu-olumsuz tepkileri önemsiyor musunuz?

15. XIX. yüzyılda ilk örnekleri ortaya çıkmaya başlayan Kazak yazılı edebiyatının kurucusu sayılan Abay Kunanbay, modern Kazak edebiyatının en önemli temsilcisidir. Abay'ın şiirlerinin dili sade ve etkilidir. Kazakçanın zenginliğinin farkında olarak yabancı kelimeler kullanmaktan özellikle kaçınmıştır.

Bu parçadaki altı çizili ifadeyle şairin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Özlülüğü
- B) Yalınlığı
- C) Akıcılığı
- D) Özgünlüğü

16. Bataklıklar yaz aylarında fıkır fıkır kaynar. Kirli, pistir. Kokudan yanına yaklaşılmaz. Çürümüş toprak kokar. Kışınsa duru, pırıl pırıl, taşkın bir sudur. Yazın otlardan, sazlardan suyun yüzü gözükmeyiz. Kışınsa çarşaf gibi açılır. Bataklıklar geçildikten sonra tekrar sürülmüş tarlalara gelinir. Toprak yağlı, ıslı ıslıdır. Bire kırk, bire elli vermeye hazırlanmıştır. Sıcacık, yumuşaktır.

Bu metnin dil ve anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Karşılaştırmadan yararlanılmıştır.
- B) İkilemelere başvurulmuştur.
- C) Devrik cümlelere yer verilmiştir.
- D) Benzetme yapılmıştır.

17. 1. Odanın içini kızarmış ekmek kokusu doldurmuştu.
 2. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu.
 3. Bugün de annesinin seslenmesi üzerine kalktı.
 4. Ali nihayet iş bulmuştu.
 5. Semaver ne güzel kaynıyordu.
 6. Annesi de bu işe çok sevinmişti.

Numaralandırılmış cümleler, olayların oluş sırasına göre nasıl sıralanmalıdır?

- A) 4, 2, 3, 1, 5, 6
 B) 4, 6, 2, 3, 1, 5
 C) 3, 1, 5, 4, 2, 6
 D) 4, 2, 6, 3, 1, 5

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Bana bir Van kedisi hediye etmişti: Boncuk.
 B) İlçemizin Turşu Festivali eylülde yapılacaktır.
 C) Atatürk, 19 Mayıs 1919 tarihinin, doğum tarihi olduğunu söylemiştir.
 D) Yeni filmini Anadolu'nun Güneyinde çekmeyi planlıyor.

19. Babasız bir kitap, başka kitapların soyundan gelmemiş bir kitap, öksüz bir cilt var mıdır? Bu cümlelerin öge dizilişi bakımından benzeri aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) İnsan, doğayla kucaklaşabildiği ölçüde ölümsüzdür.
 B) Nene Hatun, korkusuz ve atılgan Türk kadınlarından biridir.
 C) Kollarımızla kucaklayabileceğimiz, duygularımızla sığınabileceğimiz birine ihtiyacımız vardır.
 D) Bakmayı bildiğimiz sürece çevremizdeki her şeyin bir anlamı vardır.

20. Aralarında genç bir çocuk -yakışıklı ve uzun boylu olanı- biraz öne atıldı ve konuşmacıya doğru yaklaştı.

Bu cümledeki kısa çizgilerin yerine aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi konursa aynı işlevde kullanılmış olur?

- A) ; B) ... C) : D) ,

1-C	2-D	3-B	4-A	5-D	6-A	7-C	8-B	9-C	10-B	11-A	12-D	13-A	14-A	15-B	16-C	17-D	18-D	19-B	20-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

ZAMAN VE MEKÂN

KONULAR

- * Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam
- * Cümlede Anlam
- * Paragrafta Anlam
- * Dil Bilgisi
 - Anlatım Bozuklukları
- * Yazım ve Noktalama

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki yabancı sözcüklerin Türkçe karşılığını bulmacada uygun yerlere yerleştirelim.

1. Start almak

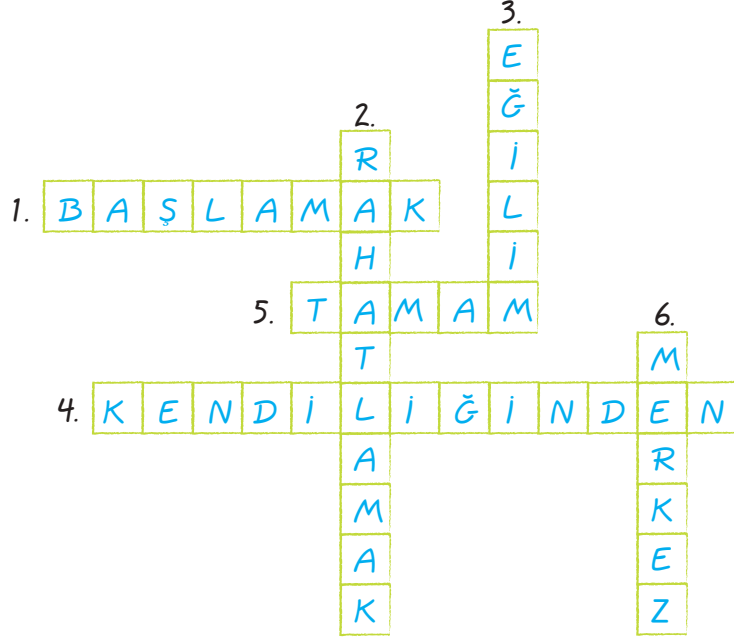
2. Relax olmak

3. Trend

4. Spontane

5. Okey

6. Center

2. Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun olan deyimlerle tamamlayalım.

İşleri düzeltene kadar **akla karayı seçtim.**

Havadaki kasvet **ruhumuzu karartıyor**
yaşama sevincimizi öldürüyordu.

Biraz üzerine gidince **foyası belli oldu.**

Sen **gönlünü serin tut** elbet bir çaresini bulacağız.

Bir bilenden **akıl almak** işimizi kolaylaştırmaz mı?

Bu dünyanın **kahrını çekmek** kolay mı?

gönlünü serin tut

akıl almak

akla karayı seçtim

kahrını çekmek

ruhumuzu karartıyor

foyası belli oldu

KONU TESTİ

1. "Akıl" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim içinde geçmemiştir?

- A) Bu çocuklar bende akıl mı bıraktı?
- B) Akıl var, mantık var; bu iş böyle mi yapılır?
- C) Sanki kendi biliyormuş gibi bir de bize akıl hocalığı yapıyor.
- D) Birlikte akıl yürüterek bu problemi çözmeliyiz.

2. • Hayatı, eşinin ölümünden sonra çok değişmişti.
• Çamaşır asarken çorabın eşini aşağı düşürdüm.
• Oyunda kendine kuvvetli bir eş seçti.
• Bu iki çocuk birbiriyle eş olup her yerde, her şeyde beraber idiler.

"Eş" sözcüğü yukarıdaki cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

3. Aşağıdakilerin hangisinde yabancı sözcüğün Türkçe karşılığı yanlış verilmiştir?

- A) versiyon : değişik
- B) antipatik : sevimsiz
- C) mantalite : anlayış
- D) star : yıldız

4. "Bunca" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "epey, çok" anlamında kullanılmıştır?

- A) Bunca konuşmam ona hiç kâr etmedi.
- B) Bunca sıkıntıya katlanmasının ardında evlat sevgisi vardı.
- C) Bunca zaman geçmiş, gittiği yerden bir tek haber gelmemişti.
- D) Bunca ilgimi ve sevgimi bir kalemde silemezsin.

5. Aşağıdaki dizelerde altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) Yarı gecedен sonra telefon ettin mi hiç
Karanlık adamlar hüviyetini sordu mu
- B) Dünyam değişmişti artık
Memleketin gidişatını hiç mi hiç beğenmiyordum
- C) Pencerenin önünde kuruyan bir çiçek gibi
Günden güne tükeniyordum
- D) Geçmişe ait ne varsa mektuptu, resimdi
Bir bir ayırıp yaktım ateşte

251

6. Biliyorum, onunla olsaydım

Böyle kavga edip durmazdım yüreğimle

Biliyorum, bu sevdayı ben yaktım

Ben öldürdüm bu hoyrat ellerimle

Yukarıdaki dizelerde mecaz anlamda kullanılmış kaç sözcük vardır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

7. Aşağıdaki dizelerin hangisinde altı çizili sözcüğün eş anlamlısı yoktur?

- A) Bir temmuz akşamıydı, unutmam
Yazlık sinema daha yeni dağılmıştı.
- B) Bir şeyler söylemek ister gibiydi.
Başını eğip gitti çocuklarının yanına
- C) Düşümde gördüm Cahit'i
Banka gibi bir yer
- D) Cahit bu, dayanamadı boynuma atıldı.
Gözyaşlarını duydum yüzümde bir ara

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük terim anlamıyla kullanılmamıştır?

- A) Uzun yıllardır alerjiyle baş etmeye çalışıyor.
- B) Kasabanın ilerisinde zengin bir altın darmarı bulunmuştu.
- C) O vicdansız adamda kalp ne gezer?
- D) Günde kaç kalori alacağına diyetisyeni karar verdi.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde aynı kavram alanına giren sözcükler bir arada kullanılmıştır?

- A) Matematiğe daha çok zaman ayırdı.
- B) Damar tıkanıklığından ameliyat oldu.
- C) Küçük bir yelkenli satın aldık.
- D) Tatilini nerede geçireceksin?

10. "İçeri" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecazlı kullanılmıştır?

- A) İçeride geçen altı yılda hayatına ilişkin bambaşka kararlar almıştı.
- B) Bir kadın çıktı içeri odadan.
- C) İçeriden gelen seslerle ürpermişti.
- D) Bu kadar kalabalık içeri sığmaz.

11. Aşağıdakilerin hangisinde deyim cümleye uygun düşmez?

- A) Kimseye bir şey sezdirmeyen bu adam karda yürüyüp izini belli etmemiş.
- B) Sanat camiası içinde iyi bir yer edinmiş, üne kavuşmuştu.
- C) Seni beklemekten ağaç oldum burada.
- D) Problemin çözümünü yanlış yapmışsın, aklınla bin yaşa.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşıt anlamlı sözcükler bir arada verilmiştir?

- A) Düzgün konuşup konuşmamaya pek dikkat etmezdi.
- B) Geceleri çalışır, sabahları okula giderdim.
- C) Uzun lafın kısası, bu iş böyle gitmez dostum.
- D) Kirlenmiş çamaşırları güzelce yıkadı.

Mart

1-B	2-D	3-A	4-C	5-D	6-B	7-A	8-C	9-B	10-A	11-D	12-C
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------

CÜMLEDE ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki özdeyişlerde boş bırakılan yerlere kutucuklardaki uygun sözcük ve sözcük gruplarını yazalım.

Akıl ve mantığın çözemeyeceği mesele yoktur.

en büyük savaş

Benim manevi mirasım ilim ve akıldır.

yalnız ve ancak

Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir.

okuldur

En büyük savaş cahilliğe karşı yapılan savaştır.

mesele

İlim ve fen çalışmalarının merkezi okuldur.

millî his

Türk dili Türk ulusunun yüreğidir, beynidir.

ilim ve akıldır

Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir.

Türk dili

2. Aşağıdaki atasözlerini açıklamalarıyla eşleştirelim.

Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez.

Olaylar herkesin istediği biçimde meydana gelmez.

Adam adama her zaman gerek olur.

Gereksiz görülen şey ileride gerekli olabilir.

Her zaman gemicinin istediği rüzgâr esmez.

Yaşadığın zamanın koşulları ve çevrendekilerin davranışları senin tutumuna uygun değilse sen onlara uymalısın.

Sakla samanı, gelir zamanı.

Aç, bir mazeretle susturulamaz, çocuk da istediği şeyi hemen elde etmek ister.

Zaman sana uymazsa sen zamana uy.

İnsanların birbirine her zaman gereksinimleri olur.

KONU TESTİ

1. Ahım kaldı şu gelinin ahinde
Deremedim güllerini vaktinde
Karanlık gecede kolum altında
Yatmayınca gönül yârdan ayrılmaz.
Şiirin dizelerinde yer alan cümleler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Birinci dizedeki cümlede üzüntü dile getirilmiştir.
B) İkinci dizede olumsuz cümle vardır.
C) Üçüncü dizedeki cümlede öneri bildirilmiştir.
D) Dördüncü dizedeki cümlede yargı bir koşula bağlanmıştır.

2. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde bir mekândan söz edilmemiştir?

- A) Çanakta balın olsun, Yemen'den arı gelir.
B) Araba devrilince yol gösteren çok olur.
C) Sora sora Kâbe bulunur.
D) Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye.

3. Aşağıdaki dizelerin hangisi devrik cümle hâlinde değildir?

- A) Uyur aya karşı kirli çakallar
B) Yağmur iğri iğri düşer toprağa
C) Ve vardır her vahşi çiçekte gurur
D) Kanadı kırık kuş merhamet ister

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde beklenti söz konusudur?

- A) Sınıfını başarıyla geçeceğini umuyorum.
B) Tatilimizi nerede geçireceğimize karar verdik.
C) Sen de bizimle tatil yapmak ister misin?
D) Bizi burada bekleyeceğini bilmiyordum.

5. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde "zamanın değeri" vurgulanmıştır?

- A) Vakitsiz öten horozun başını keserler.
B) Vakit, nakittir.
C) Ala keçi her vakit püsküllü oğlak doğurmaz.
D) Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.

6. "İncinsen de incitme." cümlesinde vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hoşgörülü olmak
B) Duyarlı olmak
C) İlgili olmak
D) İçten davranmak

7. Aşağıdakilerden hangisi "Kişi, arkadaşından bellidir." atasözüne anlamca en yakındır?

- A) Yoldan kal, yoldaştan kalma.
B) Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.
C) Dost dostun eyerlenmiş atıdır.
D) Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.

8. "Dini, dili, rengi ne olursa olsun iyiler, iyidir." diyen bir kimse için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Evrensel düşüncelidir.
- B) İnsan sevgisiyle doludur.
- C) İyiliğe odaklıdır.
- D) Kendi milletini üstün tutmaktadır.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "varsayım" söz konusudur?

- A) Onlara aramızda bir sorun çıkmadı, diyelim.
- B) Bu söylediklerine inanmaz ama hadi inandı diyelim...
- C) Ne olup bitmişse hepsini diyelim.
- D) Yaptığımız planı ona da diyelim.

10. Aşağıdakilerin hangisinde neden-sonuç ilişkisi yoktur?

- A) Bütün bu olumsuz tepkisi çok öfkelendiğinden...
- B) Çok kitap okuduğundan yorum yeteneği çok iyi.
- C) Tatil yapmak keyiflidir, herkes ister.
- D) Kazanmanın tek yolu çalışmaktır.

- 11. 1. güzel ahlak
- 2. akıldır
- 3. bilginin özü
- 4. İslam'ın özü
- 5. bilgi
- 6. ahlakın özü

Numaralandırılmış sözcük ve sözcük gruplarıyla anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturulduğunda sıralama nasıl olur?

- A) 4, 5, 3, 1, 6, 2
- B) 4, 1, 6, 5, 3, 2
- C) 4, 3, 6, 1, 5, 2
- D) 5, 3, 1, 6, 4, 2

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisi amaç-sonuç cümlesidir?

- A) Geç yattığımdan uykumu alamadım.
- B) Otobüs gecikince durakta epey bekledik.
- C) Seminerde sunmak üzere bir sunum hazırladım.
- D) Geciktiği için toplantıya sonradan katılabildi.

13. Aşağıdakilerden hangisi olasılık cümlesidir?

- A) Bu bulutlar yağmur getirebilir.
- B) Farz et ki çok para kazandın...
- C) Bugünlerde misafir bekliyoruz.
- D) Töreni erken bir saate alalım.

1- C	2- B	3- D	4- A	5- B	6- A	7- D	8- D	9- B	10- D	11- B	12- C	13- A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

PARAGRAFTA ANLAM

PEKİŞTİRELİM

1. Aşağıdaki şiirin konusunu ve ana duygusunu yazalım.

YİNE MEMLEKETİM ÜSTÜNE SÖYLENMIŞTİR

Memleketim, memleketim, memleketim

Ne kasketim kaldı senin ora işi,

Ne yollarını taşımış ayakkabılarım...

Son mintanım da sırtımda paralandı çoktan, Şile bezindendi.

Sen şimdi yalnız saçımın akında, enfarktında yüreğimin,

Alnımın çizgilerindesin memleketim.

Memleketim!

Memleketim!

Memleketim...

(Nazım Hikmet RAN)

Konu:

Gurbetteki bir insanın mem-
leketini özlemle hatırlaması

Ana duygu:

Memleket özlemi

2. Aşağıdaki gazete haberini uygun görselle eşleştirelim.

Şanlıurfa'da Balıklıgöl'e, kimliği belirsiz kişi ya da kişiler tarafından akvaryum balığı bırakıldı.

Her gün binlerce kişinin ziyaret ettiği tarihî mekân Balıklıgöl'de bulunan Halilülrahman Gölü'nde süs balığı görünümündeki turuncu balık, vatandaşları şaşırttı. Yöre halkının inanışına göre, gölde diğer balıklardan farklı olarak turuncu, beyaz ve sarı renkte balık görüldüğünde dilek tutulup dua ediliyor. Gölde turuncu renkli balığı gören vatandaşlardan biri "Ben ilk gördüğümde başka bir şey sandım ama sonradan balık olduğunu anlayınca hayretler içerisinde kaldım." dedi.

METİN TÜRLERİ

Makale

Makale: Herhangi bir konuda bilgi vermek, görüş ve düşünce öne sürmek ya da bir tezi savunmak için yazılan gazete ve dergi yazılarıdır.

Gazete ve dergilerin ilk sayfalarında yayımlanan makalelere başmakale yazarlarına da başyazar denir. Makalenin özellikleri şunlardır:

Her konuda (edebiyat, sanat, bilim, spor, din, sağlık, politika vs.) yazılabilir.

Konusunda uzman kişiler tarafından kaleme alınır.

Açık ve anlaşılır bir dille yazılır. (Sanatlı bir üslup kullanılmaz.) Terimlerle yüklü bir dili vardır.

Nesnel bir tutum sergilenir.

Öne sürülen düşünce, bilgi ve belgelerle kanıtlanır.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır.

ÖRNEK

İklim bilimciler, küresel ısınmanın boyutlarını karşılaştırmak için geçmişteki iklim değişikliklerini araştırıyor. Günümüzde araştırmacılar, Kuzey Kutbu'ndaki buzullardan aldıkları sondaj örnekleriyle buz tabakaları üzerinde erime ve donma dönemlerini belirleyerek Dünya'nın iklimsel değişimlerini yorumlamaya çalışıyorlar. Bu çalışmaların sonunda geçtiğimiz bin yıl içinde atmosferdeki karbondioksit miktarının sabit olduğu belirlendi.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıdaki paragrafları inceleyelim. Bir makaleden alınmış olanların başına X işareti koyalım.

X

Genel bir dil ve tarih bilgisi olanların bileceği üzere bugüne kadar ulaşabileceğimiz ilk yazılı kaynağımız "Orhun (Göktürk) Yazıtları"dır. Bu yazıtlarda kullanılan dil, Türkçenin, yazıtların yazıldığı döneme yakın bir zamanda oluşmadığını göstermeye yeterlidir. Diyeceğim şu ki elimize geçen ilk yazılı belge, Orhun Yazıtları olsa da dilimiz, yazıtların yazıldığı dönemden çok daha önce oluşturulmuş bir dildir.

Canım insanoğlu! Büyüktedir gözü hep, elindekiyle yetinmez, çevresini boyuna genişletmek ister. Gözünün gördüğü, kulağının işittiği bir şey olsun da ne olduğunu anlamasın, bir türlü katlanamaz.

Efsane

Efsane: Çok eski çağlardan beri söylenegelen, kaynağı ve ilk söyleyeni belli olmayan, yüzyıllar boyunca halkın kuşaktan kuşağa aktardığı; genellikle olağanüstü olayları, kişileri ve konuları işleyen kurmaca yani hayal ürünü olan anlatılardır.

Efsanelere **söylence** de denir.

Gerçek bir kişinin yaşamına dayanan Koroğlu hikâyesi, söylencelerle karışıp çoğalmıştır.

Özellikleri:

Kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılırlar.

Anlatılanların inandırıcılık özellikleri vardır.

Konuşma diline yakın bir anlatımları vardır.

Olağanüstü olay, kişi ve konulara yer verilir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıda verilen efsanedeki olağanüstü durumları bulup yazalım.

KIZ KULESİ EFSANESİ

Kehanete göre bir krala kızının on sekiz yaşına girdiğinde bir yılan tarafından sokularak öleceği söylenir. Bunun üzerine kral, denizin orta yerine bir kule inşa ettirerek kızını buraya kapatır. Denizin ortasındaki kuleyle de yetinmez, yılan tehlikesine karşı birçok önlem alır. Bir gün kralın kızı ateşlenir, hastalanır ve yataklara düşer. Bunun üzerine tüm hekimler seferber olur ancak çare bulunamaz. En sonunda bir hekim, kralın kızını iyileştirir ve kral on gün bayram ilan eder. Kutlamaların, törenlerin ardı arkası kesilmez. Bu kutlamalar sırasında kuleye bir küçük üzüm sepeti hediye olarak gönderilir. Sepetin içindeki üzümlerin arasında bulunan küçük bir yılan, kralın kızını sokarak öldürür. Kehanette söylenenler çıkmış ve kız ölmüştür.

Efsanedeki olağanüstü olay ve durumlar şunlardır:

* Kralın kızının bir yılan tarafından öldürüleceğinin önceden krala bildirilmesi

* Kralın, kızının ömür boyu denizin ortasındaki bir kulede yaşamasını istemesi

* Kralın kızının, kehanette söylendiği gibi eninde sonunda bir yılan tarafından sokularak öldürülmesi

Rapor

Rapor: Herhangi bir konu ya da sorun üzerine yapılan bir inceleme ile ilgili durumu ve sonucu belirtmek amacıyla yazılan yazılardır.

Raporun özellikleri şunlardır:

Raporlar; doktor raporu, polis raporu, bilirkişi raporu, hakem raporu vs. gibi çeşitli alanlarda olabilir.

Edebî çalışmalarda olaylar, filmler, kitaplar, sanat yapıtları üzerine raporlar yazılabilir.

Rapor hazırlanmadan önce üzerinde durulan konu, olay veya durum titiz ve derinlikli biçimde incelenir.

Rapor hazırlanırken çeşitli ve önemli kaynak ve belgelerden yararlanılır ve bunlar raporda belirtilir.

Raporlar düzenlenirken nesnel bir tutum izlenmelidir.

PEKİŞTİRELİM

Bir öğretmenin Çanakkale Zaferi'nin 102. yılı dolayısıyla hazırladığı törene ilişkin rapor örneğini inceleyelim. Bu örnekten yararlanarak yıl boyunca katıldığımız okul içi etkinlikleri özetleyen bir rapor yazalım.

2016-2017

..... LİSESİ KUTLAMA VE ANMA TÖRENLERİ FAALİYET RAPORU

Çanakkale Zaferi'nin 102. yılı nedeniyle okulumuzda düzenlediğim kutlama ve anma töreni şu aşamalarda gerçekleşmiştir:

- * 18 Mart 2016 tarihinden itibaren bir hafta süreyle okul koridorlarındaki televizyon ekranlarında Çanakkale Savaşlarını anlatan resim, fotoğraf vb. görseller yayımlandı.
- * Aynı zamanda idari kat olan okulumuz giriş katında öğrencilerimizin Çanakkale Savaşı ve Zaferi'ni konu aldıkları sulu boya resim sergisi açıldı.
- * Tören günü, Mehmet Akif Ersoy'un "Çanakkale Şehitlerine" adlı şiiri, okulumuz tiyatro salonunda dramatize yoluyla canlandırıldı.

- * "Çanakkale geçilmez!" konulu şiir yarışması düzenlendi ve dereceye giren öğrencilere ödül verildi.

Bilgilerinize arz ederim.

28.03.2016

Filiz Karadağ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

KONU TESTİ

1. Milletleri meydana getiren ırk, dil, vatan, kültür, din, ülkü, tarih gibi çeşitli unsurlar vardır. Milletler, bu unsurlardan birisinin veya birkaçının birleşmesi ve kaynaşmasıyla ortaya çıkmışlardır. Çok kere birisinde büyük önem taşıyan bir unsur, bir diğerinin oluşumunda hiçbir rol oynamamıştır. Mesela dil Türklerle Araplar için önemli bir unsurdur. Çünkü bütün Türkler gibi bütün Araplar da aynı dili konuşurlar. Fakat üç yönetim bölgesinde Almanca, Fransızca ve İtalyanca gibi üç ayrı dil konuşan İsviçreliler için dil, bir birlik unsuru değildir.

Parçanın anlatımında aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangilerine başvurulmuştur?

- A) Tanımlama - Örnekleme
- B) Karşılaştırma - Tanık gösterme
- C) Örnekleme - Karşılaştırma
- D) Benzetme - Örnekleme

2. Aşağıdaki dizelerin hangisinde ses benzerliği ve kelime tekrarı yoktur?

- A) Bir ilah uykusu olur elbette
Ölüm bu tılsımlı ebediyette
- B) Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar
- C) Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler
Sonra dönen, dönerken inleyen tekerler
- D) Mona Roza siyah güller, ak güller
Geyve'nin gülleri ve beyaz yatak

3. Çok sevdiğim bir yakınımı ziyaret için tekrar Bursa yollarındayız. Sağlı sollu yeşillikler ve birden bastıran sıcaklar nedeniyle sararan buğday başakları arasında yolumuza devam ediyoruz. Sağdaki Uluabat Gölü'nün içinde ufak bir yarımada üzerine yerleşmiş olan Gölyazı köyünü ve karşıdan tüm heybetiyle, zirvesindeki bembeyaz karlarıyla bir gelin gibi kasılan Uludağ'ı seyrederek Bursa'ya adım adım yaklaşıyoruz.

Bu metnin dil ve anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İkillemelere başvurulmuştur.
- B) Devrik cümlelere yer verilmiştir.
- C) Betimlemelerden yararlanılmıştır.
- D) Olay, birinci kişi ağzından anlatılmıştır.

4. Bu ıslıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar
Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar
Başını kaldırarak boşluğu dinliyordu
Gökler bulutlanıyor, rüzgâr serinliyordu
Bu dizelerdeki söz sanatları, aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

- A) Benzetme - Abartma
- B) Konuşturma - Kişileştirme
- C) Kişileştirme - Abartma
- D) Benzetme - Kişileştirme

5. Düşman gemileri, mavi patiskalarını yırtarken Çanakkale Boğazi'nin, Sultan Reşat'ın fermanıyla 15 yaşındaki fidanlarımız aske-re alınmıştır. Tokat'ın Tahtaoba köyünden, savaşın ölünceye dek birbirinden ayırdığı on beş yaşındaki Hüseyin'le Hediye'nin hikâye-sinde yükselen bir ağıttır "Hey On Beşli" türküsü. Asıl kahreden odur ki Çanakkale'deki acılarımıza tütsülen bu ağıt, bu-gün düğünlerde, eğlence merkezlerinde bir oyun havası gibi çalınıp söylenmekte, ezgisi-ne tempo tutulmaktadır. Sorulması gereken soru da şudur: Hangi düşman bu denli zarar verebilir bir millete?

Bu metnin ana fikrini ifade eden özdeyiş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarihini bilmeyen milletler yok olmaya mahkûmdur.
B) Geçmişini değiştiremezsin ama gelecek avcunun içindedir.
C) Hiç kimse geçmişini geri alabilecek kadar zengin değildir.
D) Tarihi, kazananlar yazar.

6. 1. Biyografi
2. Anı
3. Masal
4. Efsane

Yukarıdaki yazın türlerinden hangileri ger-çek yaşamdan kaynaklanan yazı türlerinden değildir?

- A) 1.2 B) 3.4 C) 2.4 D) 1.3

7. Evet, korkularımıza yeni bir korku daha ek-lendi: Yaşlılıkla birlikte gelişen yalnızlık. İn-sanlar kalabalıklar içinde çaresiz, kimsesiz, yalnız... Bireyci, bencil, cimri, dünyacı yaşam tarzı, insanı değerlerinden etti. Kişiyi kendi-ne, topluma yabancılaştırdı ve yalnızlaştırdı. Toplumsal hayat, sosyal bir mezarlığa dö-nüştü. İnsani temas, sıcak dostluklar dumura uğradı. Duyarlılık, duygu ve ilgi yara aldı.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değ-i-nilmemiştir?

- A) Aile ve çocuk arasındaki bağların kop-masının ebeveynlere yalnızlık ve çare-sizlik duygusu aşıladığına
B) Yaşlılığın getirdiği yalnızlığın toplum için yeni bir tehdit unsuru olduğuna
C) Günümüzdeki bireyci ve yozlaşmış ya-şam anlayışının insani değerleri yok et-tiğine
D) Modern yaşamın insanları birbirinden kopararak yalnızlığa ittiğine

8. "Yalan Dünya" başlığı, aşağıdaki dizelerin hangisi için uygun bir başlık olamaz?

- A) Garip geldik dünyaya
Şan şöhrete aldanma
B) Sürmedim dünyada devran
Hep savruldu yâre doğru
C) İster hızlı dönsün, isterse yavaş
Sen seni üzmeye değmez bu dünya
D) Doğru mu yanlış mı karar sizlerin
Biz aklın durduğu çağda yaşadık

1-C	2-D	3-B	4-D	5-A	6-B	7-A	8-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

DİL BİLGİSİ

ANLATIM BOZUKLUKLARI

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli araç dildir. Anlatmak istediklerimizin dilin kurallarına uygun olarak açık, yalın ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmesi, anlatımı doğru kılar. Cümlede yer alan sözcüklerin, sözcük öbeklerinin ve ögelerin hem dil bilgisi hem de anlam bakımından birbiriyle uyum içinde olmasına dikkat etmeliyiz.

Yazılı ya da sözlü anlatımda anlatım bozukluğuna yol açan durumları şöyle özetleyebiliriz:

Eş anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılması

Lütfen sözcük ve kelimelerinizi seçerek konuşunuz.

Anlamı, cümle içindeki diğer sözcüklerde bulunan sözcüklerin gereksiz kullanılması

Yanlış yanlışlarımızdan ders almalıyız.

Bir sözcüğün yerine yanlış anlam verebilecek şekilde başka bir sözcük kullanılması

Tırnakların çok büyümüş, onları hemen kesmelisin.

Birbirleriyle çelişen sözcüklerin bir arada kullanılması

Elbette bu işte başarılı olabiliriz.

Eklerin yanlış kullanılması

Sınav sonuçları açıklamaya başlandı.

Özne-yüklem uyumsuzluğu

Yolculuk boyunca hiç kimse konuşmadı, kitap okudu.

Nesne eksikliği

Başarılarına inanıyor, destekliyorum.

Tamlayıcı eksikliği

Konuştuklarımızı doğruladı, inandı.

Fiilin ya da yardımcı fiilin yanlış kullanılması

Annem bana, ben anneme kıyamazdım.

Tamlama yanlışları

Festival boyunca çizgi ve çocuk filmleri gösterilecek.

Sözcüklerin yanlış yerde kullanılması

Sınav dönemlerinde bomboş okulda oturmamak gerekir.

Deyim yanlışları

Onu fark etmemiştim, gözüme girmişti.

Anlam bulanıklığı

Gideceğini duydum. onun? / senin?

Mantık hatası

Kazada ölenler, hatta yaralananlar oldu.

ÇIKMIŞ SORU

Her yıl biraz daha tamahkâr olmayı, yani azla yetinmeyi öğrendim. Yeterince para biriktirebilirim memleketime döneceğim.

Bu parçadaki anlatım bozukluğunu gidermek için "tamahkâr" yerine aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi yazılmalıdır?

- A) Bu imkânlardan kurnazca yararlanması onun ne kadar açıkgöz olduğunu gösteriyordu.
- 264 B) Elindekinin kıymetini bilen ve mala mülke önem vermeyen tokgözlü bir kimseydi.
- C) O kadar gözü pek ve kararlıydı ki yarışmaya katılan diğer sporcular ondan çekinirdi.
- D) Çok uzaktaki belirsiz nesnelerin bile ne olduğunu söyleyebilecek kadar gözü keskin biriydi.

ÇÖZÜM

Verilen cümledeki "tamahkâr" ve "azla yetinmek" ifadeleri anlamca çelişmektedir. "Azla yetinmek" açıklamasının karşılığı "tokgözlü" sözcüğüdür. Yanıt B'dir.

PEKİŞTİRELİM

Aşağıda verilenlerden anlatım bozukluğu olan cümlelerin başına "-", olmayanların başına "+" koyalım. Başına "-" koyduğumuz cümlelerin doğru biçimlerini yazalım.

Yeni sınıfa girmiştik ki arkamızdan öğretmenimiz geldi.

(Sınıfa yeni girmiştik ki arkamızdan öğretmenimiz geldi.)

Sizleri gördüğüme nasıl sevindiğimi anlatamam.

Hiç olmazsa bir açıklama yapsalar bari.

(Hiç olmazsa bir açıklama yapsalar. / Bir açıklama yapsalar bari.)

Çocuk derhâl yanımıza geliverdi.

(Çocuk derhâl yanımıza geldi. / Çocuk yanımıza geliverdi.)

Oğlumla ne kadar gurur duysam azdır.

Tam iki aya yakındır bu sınava hazırlanıyorum.

(Tam iki aydır bu sınava hazırlanıyorum. / İki aya yakındır bu sınava hazırlanıyorum.)

Yaş geliştikçe insan sahip olduklarının kıymetini daha iyi anlıyor.

(Yaş ilerledikçe insan sahip olduklarının kıymetini daha iyi anlıyor.)

Yaptıklarımıza sinirlenen öğretmenimizin yüreği ağzına gelmişti.

(Yaptıklarımıza sinirlenen öğretmenimiz burnundan soluyordu.)

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Olaylara tanıklık etmiş birini programa çıkardılar.
 B) Elimden bu kadar geliyor, demesin mi?
 C) Çöllenmeye karşı fidan dikimi kampanyası başlattık.
 D) Bu orman yangınları içimizi yakıyor, yüreğimizi dağlıyor.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde öge eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Belediye başkanımız kasabamıza değer veriyor, her yerde tanıtıyor.
 B) Bu nazik davetiniz hepimizi onurlandırdı.
 C) Gecikeceğini evdekilere haber vermeyi unutma, merakta bırakma.
 D) Çocukların hiçbiri eğlenceye katılmadı, bir köşede oturdu.

3. "Ben çocukken fakirdim; iki kuruş elime geçince kitaba verirdim." cümlesindeki boş yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi anlatım bozukluğuna yol açar?

- A) hepsini
 B) onlardan
 C) bir kuruşunu
 D) tamamını

4. (1) Derenin kenarında oturmuş, köyümüzü seyrediyorum. (2) Köyümüzü değil de çocukluğumu seyrediyorum sanki. (3) İşte şurada naylon pabuçlarım, kırık bisikletim, bez bebeğim... (4) Anılar durmadan hafızama uçuşuyorlar.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgülün kaldırılması anlam bozukluğuna yol açmaz?

- A) O, bu yörenin insanını gözünden tanır.
 B) O, inanılmaz duygulara kapılıp gitmişti.
 C) O, eski şarkıları hatırladı.
 D) Çocuk, oyunlarını severek oynuyordu.

6. "İleri toplumlarda sanata değer veriliyor, baş tacı yapılıyor." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tamlama yanlışlığı
 B) Nesne eksikliği
 C) Sözcüğün yanlış anlamda kullanılması
 D) Özne-yüklem uyumsuzluğu

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Seni bu akşam mutlaka telefonla arayabilirim.
- B) Konuyu en ince ayrımlarına kadar araştırmış.
- C) Ben ve Alpaslan bu konuyu pek düşünmedim.
- D) Cevaplarını henüz kontrol etmedim.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Ne tat kaldı ne düzen...
- B) Hiç değilse telefonda bilgi verebilirdin.
- C) Yoksul vatandaşlarımıza maaş ve fatura indirimi uygulanacak.
- D) Hiç kimse sınıftan çıkmasın, herkes öğretmeni beklesin.

9. (1) İstanbul'u yaşamak bambaşka bir duygu. (2) Nereye baksanız deniz... (3) Martılar başınızın üstünde uçuşuyorlar. (4) Hangi köşeyi dönseniz tarih...

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

10. "Başka şehirlerde de semt pazarlarına sık gidilir, önemlidir." cümlesindeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisi ile giderilir?

- A) İkinci cümleye özne getirilerek
- B) "de" bağlacı cümleden atılarak
- C) "Başka" sözcüğünün yerine "diğer" sözcüğü getirilerek
- D) Yüklem çoğul yapılarak

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Az önce seni arayan biri vardı burada.
- B) Toplantıdaki konuşması kısa, etkileyici değildi.
- C) Kitap sevgisini herkes bilir, takdir ederdi.
- D) Kapıyı çaldı, içeri girdi.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Onun şiirleri, sonraki kuşaklara çığır açmıştır.
- B) Şiirimizin en çok etkilendiği şairlerin başında gelir.
- C) Sözlerine inanmayı çok isterdim.
- D) Arkadaşın da sen de kitaplarda insanı anlattın.

1-C	2-B	3-B	4-D	5-A	6-D	7-A	8-C	9-C	10-A	11-B	12-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------

YAZIM VE NOKTALAMA

PEKİŞTİRELİM

- 1 Aşağıdaki metinde yer alan yay ayraçların () içine uygun noktalama işaretlerini yazalım.

GENÇLİĞİN KIYMETİ

İzin verirseniz sizlere ilkbahardan söz açmak istiyorum(....)

Bahar sözcüğünün kendine mahsus bir çekiciliği vardır(....) Yalnız tabiat için(....) kırlar için(....) çiçekler için(....) ağaçlar için değil(....) insanlar için de bir bahar(....) ilkbahar düşünülür(....) İnsanların genç olduklarını anlatmak için (....)ömrünün ilkbaharında(....) derler(....) Tabii o ömrün bir de sonbaharı vardır ki çiçeklenmenin belki sonu geldiğini anlatmak için öyle demişlerdir(....)

...

Bir zamanlar arkadaşım Sait Faik(....) yazdığı güzel bir yazıda çiçeklere bakarak şaşakalıyor(....) (....)Bu kapkara topraktan çıkan bu bembeyaz(....) bu sapsarı(....) bu mavi(....) bu kırmızı çiçekler acaba bize toprağın altında gizli olan harikulade bir âlemden haber vermek istiyorlar da bunun biz bir türlü farkına varamıyor muyuz dersiniz(....)(....) diye soruyor(....)

(Şevket RADO)

- 2 Aşağıdaki metinde görülen yazım yanlışlarının altını çizelim.

268

Zaman zaman anababa olan sevgili okuyucularıma hitap ederek "Çocuklarınızı anlamaya çalışınız." diyorum. Olabilirki içinizden bazıları, eski terbiye anlayışına sadık kalarak "Biz neden çocuklarımızı anlamaya çalışalımda onlar bizi anlamaya çalışmasınlar?" diye bilirler. Öyleya, biz onların babaları değilmiyiz? Bizi anlamalıdırlar, dediklerimizi dinlemelidirlerki gittikleri yolda daha rahat yürüye bilsinler. Çünkü biz onlardan daha tercübeli hatta belki daha bilgiliyiz. Eğer bizi anlamaya çalışmazlarda kendi kafalarına giderlerse hatalara düşerler.

Doğru, aslında doğru bir düşünce ama neyleyelimki çocuklarımız bizi kolaykolay anlamazlar. Belkide aynı sebeple yani bizden daha tercübesiz ve daha bilgisiz oldukları için.

KONU TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Son günlerde havalar düzelmeye başladı.
- B) Geleceğe ilişkin birtakım kaygılar taşıyordu.
- C) Ne kadar acı çektiğimden haberin var mıki?
- D) Bana ne düşündüğünüzü söylemedi hiç?

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) Tartışma sırasında kötü sözler söyledi.
- B) Köyden ayrıldığımda oniki yaşındaydım.
- C) Sizide buralarda görmek ne güzel.
- D) Yıllar geçdikçe onu daha çok özleyorum.

3. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Kurtuluş Savaşı, tüm dünya halklarına örnek olmuştur.
- B) Sedat, Yüzbaşı olmuş, çok sevindim.
- C) Bu hafta Maliye Bakanlığına bir dilekçeyle başvuracağım.
- D) Kardeşim, Halfeti'de göreve başladı.

4. Yunan kültüründen gelip de Avrupa uygarlığını yaratan kültür nerede başlamış() Bir de bakıyoruz ki bizim kıyılarımızda() Ege'de başlamış()

Bu parçada aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi yer almaz?

- A) ?
- B) ,
- C) ;
- D) .

5. 1. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

- 2. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konur.
- 3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur.
- 4. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.

Numaralandırılmış açıklamalardan hangisi virgöl (,) ve kısa çizginin (-) ortak kullanım özelliğidir?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru işaretinin kullanımı yanlıştır?

- A) Benimle konuşacağın başka bir şey var mı?
- B) Bizi arayacak mı, bilmiyorum?
- C) Siz ayrılığın acısını bilir misiniz?
- D) Hafta sonlarında küçük geziler yapalım mı?

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) 20. Yüzyılda değışen değerler de olmuştur.
- B) Sınıf arkadaşlarımla her ayın ilk çarşambası buluşuyorum.
- C) Edebiyatımızın çınarını doksan üç yaşında kaybettik.
- D) Kitabımın II. bölümünü de tamamladım.

8. (1) Eski eşim Tilda çok iyi dil bilirdi. (2) Anneannesi İngiliz'di. (3) Onunla beraber İngilizce konuştuğu için İngilizceyi çok iyi biliyordu. (4) Onun katkılarıyla kitaplarım kırküş dile çevrildi.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

9. Aşağıdaki dizelerin hangisinde altı çizili sözcüğün yazımı yanlıştır?

- A) Cahildim, dünyanın rengine yandım
Hayale aldandım, boşuna yandım
B) Bugün ayın ışığı, elinde bal kaşığı
Yine nereden gelirsin, mahallenin yakışığı
C) Ellerin merihe gitme çağında
Başımda ki binbir hâle ne deyim
D) Sen benim güneşimsin
Söyle daha ne deyim

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktalama yanlışlığı yapılmıştır?

- A) Yanına aldığı birkaç özel eşyayla; giysileri, ayakkabılarıyla evden ayrıldı.
B) Kitabını, defterini alıp sınıftan çıktı.
C) Kars-lğdır yolunda kaza olmuş.
D) Ben senin ne sıkıntılar çektiğini bilmez miyim, dedi.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı vardır?

- A) Beni yalnız bırakmadı dostlarım.
B) Kipriklerinin arasından iki damla yaş süzülür.
C) Beni yanlış anlamandan korkuyorum.
D) Yıl sonunda sana bir sürprizim olacak.

270

10. (1) Türkiye'de edebiyat kalmadı, İstanbul ağzıyla kitap yazılmaz. (2) Yazarlar, önce Anadolu'ya gitmeli, Türkçeyi öğrenmeli, ondan sonra yazmaya başlamalıdır. (3) Örneğin Adana'nın Çardak Köyüne gitsinler. (4) En güzel Türkçe orada konuşulur.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde büyük harflerin yazımına ilişkin yanlışlık yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün yazımı yanlıştır?

- A) Yıldız ablam evinde kedi besliyor.
B) Apartman görevlimiz Dinçer Efendi emekliye ayrıldı.
C) Köyde onu herkes Bitli Sultan olarak bilirdi.
D) Büyük oğlumuz Oğulcan Doktor oldu.

Martı

1-C	2-A	3-B	4-C	5-D	6-B	7-A	8-D	9-C	10-C	11-A	12-B	13-D
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------

